

Серік
АҚСҰҢҚАРҰЛЫ

Серік
АҚСҰҢҚАРҰЛЫ

ҚАРАОРМАН

Өлеңдер

Алматы 2012
"Ел-шежіре" 2011

УДК 821.512.122
ББК 84 Қаз 7-5
А 37

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитеті
«Әдебиеттің әлеуметтік маңызды түрлерін басып шығару»
бағдарламасы бойынша шығарылды

Ақсұнқарұлы Серік.
А 37 ҚАРАОРМАН. Өлеңдер. – Алматы, «Ел-шежіре» ҚҚ, 2012. – 384 бет.

ISBN 978-601-7317-19-5

Қазақтың айтулы ақындарының бірі, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты Серік Ақсұнқарұлының «Қараорман» атты бұл жинағына кірген кез-келген өлең-жырынан өршіл рух, асқак мұрат, шарболаттай суарылған жігер мен қайрат көрінеді. Ақынның өзі өмір сүрін отырған ортаға, қоғамға, табиғатқа деген ой-пікірлері, сыни көзқарастары өткір тілмен, образды суреттермен әдемі өрнектелген.

«Қараорман» қазағым, елім, жұртым деген әрбір оқырманды Отанды, ел мен жерді сүйеге жетелейтіні сөзсіз.

УДК 821.512.122
ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 978-601-7317-19-5

© Ақсұнқарұлы С. 2012
© «Ел-шежіре» ҚҚ, 2012

ҚАРАОРМАН

Тасын жарып, мұз құрсаңған шындардың,
Қара жерде қарағай боп бұр жардым.
Жазда – аптап, қыста – аязды көзге ілмей,
Жар басында жап-жасыл боп тұрғанмын.

Текті жұрттың –
Әрі – ұлы, әрі – ірі,
Топырақта жатады ылғи тамыры.
Мен Алтайдан алты ағаш боп шығып ем,
Алты Алашқа айналдырған – Тәңірі.

Құдай мені Түрік қылды құты – ұлы,
Жаным – сонда, тән де – соның тұқылы.
Мен – Алтайдан Ақсоранға кеп түскен,
Қарағайлы Қараорманның тұқымы.

Маңғаз Мағжан,
Өр Қасым да сол жұрттан,
Сорғалаған көз жасым да сол жұрттан.
Қара басты тәрк қылып қашанда,
Қараорман деп зарлайтыным – сондықтан.

Жан сіміріп жасыл жұрттың жарығын,
Жастайымнан уызыма жарыдым.
Қараорманым Хаққа қарап күніренсе,
Қақсайды, Алла-ай, алпыс екі тамырым...

**АҚСҰҢҚАР, СЕН ДЕ ҚҰССЫҢ,
МЕН ДЕ ҚҰСПЫН...**

ПУШКИНМЕН КЕЗДЕСУ

Тарқамаған балалықтың базары,
Муза келіп ала берген мазаны.
Сәби едім. Сәби шерін қозғасын.

Өлеңменен ерте есейдім өз басым.
Александр жырларынан азалы
Адамзаттың көрдім ащы көз жасын.

Оранып ап қыста... жылы көрпеге,
Бала тәнім отты ойлардан өртене,
Жаттым жылап көңілден бір күй кетіп.

Балалықты даналық кеп – күйретіп:
Ақын қаны тамған мұңды өлкеге
Муза мені алып кетті сүйретіп!

Көз алдымда зулап өтіп бар кескін,
Қиялымда қыршынымда-ақ қан кештім.
Менің досым – досы барлық Пушкиннің.
Менің досым – қасы барлық Дантестің!

* * *

Шыбын жан барда далаға жетейін,
Кеудемді ашып пәкпін – деп.
Құдіретіңнен садаға кетейін,
Құрманғазы мен Тәттімбет!

Елестеп өтсін Құлагерің де,
Алтынға тағалатқандай;
Қырық мың тұлпар құба белінде
Қиулап бара жатқандай!

Парағын эпос – дастан айнсын да,
Паш етсін қазақтығынды.
«Адай» күй ойнап аспан астында,
Іздесін азаттығынды!

Шыңғысхан...
Ақсақ Темір өтеді,
Елестеп – ұшқан ұландар;
Домбыраларды еңіретеді
Азалы – «Ақсақ құландар!»

Темірлер кімді тебірентеді
Мінсе де қанша қаһарға?
Күй Елі!
Күйдің Мемлекеті!
Жалғызсың – күллі жаһанда!

Шыбын жан барда далаға жетейін
Кеудемді ашып пәкпін – деп.
Қүдіретіңнен садаға кетейін,
Құрманғазы мен Тәттімбет!

СОЗАҚ КӨТЕРІЛІСІ

Тілеубай Әзімбайұлына
Созақтай ел бар ма екен паң даламда,
Күллі Алаш сондай болса – сандалам ба?!
Бетіне Сталиннің сол түкірген,
Белдеуде аша тұяқ қалмағанда.

Бұлдырап жұртың қалған жол артында,
Өңшең ер – ел жұртына болар тұлға –
Қан кешіп Қадыр – Қалман кашқан кезде,
Әзімбай әкең сенің – он алтыда.

Егіліп ел, еңіреп Сыр жылап тұр,
Памирдің шатқалында құлдырап бір, –

Қонырат жұрты көшті, Сартай қажы
Моласы көз ұшында бұлдырап тұр.

Қазақтың хабар айтпай құсы келіп,
Жат жерде –
Шөлде кеуіп, ұшып – өліп –
Қаншама бауыр қалды баудай түсіп,
Қажының сол моласы түсіпе еніп?

Туғаннан жанталасып жарыққа ердің,
Сазына сағыныштың салып келдің.
Сол көштен қалған күллі зәузатыңды,
Көшіріп Алашыңа алып келдің!

Ақыры түгенделіп жаны, малы,
Алашың аймақ болды арыналы.
Марқайдың Созағыңа жұртыңды әкеп,
Сартайдың ырза Саған әруағы...

АНАМА ХАТ

Аман ба, Тәте, армысыз?
Аспанда жүзген Ай-көңіл...
Үстінде Жердің бармысыз?
Армысыз, анам, әйтеуір.

Кейінгі кезде күстәна
Боп кеттім неге мұнша мен?
Төбеңнен өткен құстан да
Жүрсің бе жолдап бір сәлем?

Уақыт-ай, зулап ұшқан кеп,
Ұрлайды-ай күнде жамалын.
Сіз жақтан-дағы құстар кеп
Көктемнің берді хабарын.

Ақсоран жаққа ұшқанда,
Отыра қалып жүремнен,

Төбемнен өткен құстан да
Сан сәлем жолдап жібергем.

Сол құстар, Тәте, барды ма
Көктемді алып жетекке?
Қаңқылдап, шулап қонды ма
Ақжарық деген бекетке?

Кеттім-ау, Тәте, алыстап,
Жүдеме, ойлап, күрсінбе.
Өкпеңнің дерті тағы ұстап,
Талықсып қалып жүрсің бе?

Күркілдеп жатқан кеудеңде
Қандай дерт екен, анам-ай?
Ажалдың құсы келгенде
Әкем де кеткен карамай...

Күдіктің зілдей тауын да
Көтеріп келем бекем бір.
Бәрін де тастап, ауылға
Аттанып кетсем бе екен бұл?

Білгендей соны: «Қолыңнан
бал ашамын» - деп, шаршамай,
Тұрады күтіп жолымнан
Цыганның қызы қаршадай.

Тыңдадым ұйып болжамын:
- Әулием, айтып бергін, - деп.
Сөзіне ылғи сол жанның
Тұрады, Тәте, сенгім кеп!

Аман-сау екен ел-аймақ.
Әулиең айтып тұр, міне:
Болжады цыган мені ойлап
Көз ілмей жүргеніңді де.

Деді ол: «Жағдай қиын, көр:
Дімкәстау екен шешеніз.
Тағы да біраз... тиын бер
Оның да мәнін шешеміз!»

Жанымның бұлтты аспаны
Нөсерлер пері кезі кеп:
«Алыңыз мынау ақшаны!
Айтыңыз – деймін. – Тезірек!»

Картасын жайып жаңадан
Шомды ойға цыган не түрлі.
Үстінде жердің әлі аман
Жүрген бір тәңірі секілді!

«Сеніңіз мендей пендеге,
Жүрегі адал десеңіз:
Міндадар болмай емге де
Сауығады екен шешеніз!»

Сөйлейді цыган шабытты,
Қалтасы бүгін олжалы.
Болашағында бақытты
Болатыныңды болжады!

Тындадым ұйып болжамын
– Ерікті саған бердім, – деп.
Сөзіне ылғи сол жанның
Тұрады, Тәте, сенгім кеп...

Уақыттын шеру, дүрмегі
Барады алып шығанға.
Көрінбей... соңғы күндері
Із-түзсіз кетті цыган да.

Іздеймін соны көшеде,
Көзіммен тінтіп...

Не екен бұл?
Адамды сендірмесе де,
Алданыш керек екен бір!

Қонақжай әдет-ғұрпы мол
Жанына тұрған жарасып –
Ауылда жүр ме, мүмкін ол
Енді еркін маған бал ашып?

Иесі – жел ме, дауыл ма,
Дегбірсіздердің бірі екен.
Қалайша біздің ауылға
Қаңғырып бармай жүр екен?!

Сан жерде ұлың сыналған
Тап болып тағдыр кермесі.
Мен жайлы ешбір цыганнан
Ештеңе ести көрмеші.

Қыран боп шыңды шолам мен,
Кеудеме шабыт қонған соң.
Адамның ұлы болам мен –
Анамның ұлы болған соң.

«Шуаққа менің мол жаным...» –
Десе егер біреу, мен гүлдеп:
Сөзіне ылғи сол жанның
Тұрады, Тәте, сенгім кеп.

Біреулер бөгеп жолымды
Жүрсе егер: «Құдай атты!» – деп.
«Алыңыз, – деймін – қолымды!
Айтыңыз, – деймін – ақ тілек!»

Кім білсін, осы сөзімді
Ұқты ма ол, жанға жақты ма?
Арбап кеп менің козімді
Алдап кеп... оғын атты ма?!

Кім білсін, өсы бәрінен
Қиындау... Қайтіп жан бағам:
Алданып келем әлі мен,
Әлі де қанша алданам?!.

Таныс көп, Тәте, менде де
Дейтұғын: «Кетпес есеңіз,
Сеніңіз мендей пендеге,
Жүрегі адал десеңіз!»

Сенемін. Ұқпас мені кім?
Үмітке жаным кенелді:
Адамға деген сенімім
Алдас мүмкін мені енді...

* * *

Есінде ме Шайтанкөлдің түндері,
Қиял бізді сонда алысқа сүйреді.
Өмір деген тәтті болып кеткен-ді,
Сонда сенің ерініңнен сүйгелі.

Көз алдымда – сауал толы көздерің,
Жанарыңды жаһан кылып кезгенім.
Өмір заңы өз әмірін жүргізді
Сен сезбедің... мен де түкті сезбедім...

Тарпаң тағдыр жаншып басып еңсені,
Жолға шықтық...
Жоқ! Жоғалттым мен сені!
Мәрт ғашықтар бір-біріне өмірде
Мәңгі бақи кездеспейді деуші еді...

...Құстай ұшып Шайтанкөлге жеттім де
Елесіңе тұрдым тағзым еттім де.
Сен де сеніп сөл әзәзіл сөздерге
Кездескеннің қолын ұстап кеттің бе?

Сенбеші оған, сұра жұрттан сыналған,
Сұрашы анау шында тұрған шынардан:
Алдау үшін ғашықтарды аңғалақ
Пасықтар ғой соны ойлап шығарған!

Сенбеші оған... есінді алған сұм ағын –
Қайда әкетіп бара жатыр?
Тұл – әнім...
О, сұмдық-ай!
Қасаң қағидалардан
Тарс жарылып кетер ме екен құлағым?!

Сенбеші оған... Елең қылма түгін де,
Өткенде емес бар үмітім – бүгінде.
Жалғыз өзім жастанып ап жартасты
Күтем сені Шайтанкөлдің түбінде.

Сенбеші оған... Жаңбыр менен жасында,
Тірі жан жоқ–табиғат бар қасымда –
Есіл шақты еркін еске түсіріп,
Күтем сені Шайтанкөлдің басында.

Келші, жаным... Суытпашы бекер бой,
Шайтанкөлің – қасиетті мекен ғой.
...Мәрт ғашықтар бір-біріне өмірде
Мәңгі баки жолықпайды екен ғой.

* * *

Қас қағымда дүние бүлінді ме,
Кеттің хабар-ошарсыз түнілдіре.
Жат еркекке жүрегің жүгінді ме?
Шайтанкөлде кездесіп калып едік,
Бүкіл жерде жоқсың сен бүгін, міне.

Күнімді де тәрк етіп – батпайтұғын,
Таңымды да тәрк етіп – атпайтұғын,

Іздеп келем.
Белгілі – таппайтыным.
Құпиям боп қалдын ғой, ғұмыр бойы
Жүрегімнің түбіне сақтайтұғын.

Шайтанкөлге сені іздеп талай бардым.
Жоқтығыңды білгенде – қалай бардым?
Сан барармын.
Әлі сан қарайлармын,
Ішқұса боп таба алмай тарта берем,
Келіп кеткен жолымен талайлардың.

Мен секілді мазасыз шерлі екен көк,
Барған сайын... нөсерін селдетер кеп.
Табысатын кезім де келді екен деп,
Арулардың жалт еткен жанарына
Жалтақ-жалтақ қарармын сен бе екен деп.

Дөңбекшітіп сені де төсегінде,
Шырылдаса сағыныш – сезім – бала,
Сабыр беріп жүр ме екен төзім – нала?
Қалай десең – олай де, осы өмірде
Сүйген, сүйе білетін – өзім ғана.

ШЫҢҒЫСТАУ. ҒАСЫРЛАР. АБАЙ.

Ғасырлар келеді ұшып оттай жанып,
Құр бәрін жайпап өтіп құныққандай.
Үстіне Шыңғыстаудың тоқтай қалып
Кетті ағып, – тұрып қалмай...

Кетті ағып. Сан жеткісіз – санасаңдар.
Тамам үн соныменен тамамдалды.
Талайлар көмілді де қара шаңға,
Абайлар – аман қалды!

Ғасырлар келеді ұшып оттай жанып.
Түсін де түстеп жөндеп қарамадық:
Үстіне Шыңғыстаудың тоқтай қалып,
Тағы да барады ағып... Барады ағып.

Жаңа жыл жалт қаратып тұңғыш қарға,
Тұрса да алуан іс алдыма кеп,
Келеді жетіп барғым Шыңғыстауға:
«Топырағыңда Абайлар қалды ма?» – деп.

Ғасырлар құсша ұшады. Қарасаңдар –
Керемет мазасыздық келбетінде.
Талайлар көмілсе де қара шаңға
Қалса екен Абайларым – Жер бетінде!

* * *

Саған арнап сұлу жырдан гүл өрдім.
Гүл өрдім де тығырыққа тірелдім.
Рухыңды – бұлдыраған елестен –
Өлеңіме айналдырып жібердім.

Өлеңімсіз бозаң тартар өң кірмей –
Өр кескінің – өзегімнің өртіндей.
Дүниеде менен күшті еркек жөк,
Бір әйелді алып қалдым өлтірмей!

Қанатымыз ұша-ұша талғанда,
Енді бізге құлау ғана қалған ба?
Бұл жалғанда сенен асқан ару жоқ,
Менен асқан еркек жоқ бұл жалғанда!

Саған арнап сұлу жырдан гүл өрдім,
Гүл өрдім де тығырыққа – тірелдім.
Рухыңды – бұлдыраған елестен
Өлеңіме айналдырып жібердім.

* * *

Дала – дастан!
Бала жастан оқып өскем сені мен,
Көкпарыңа араласқам құлап аттың ерінен.

Қыз қууда ұлы халық намысына күйгенмін.
Ат үстінен жұлып алып аруынды сүйгенмін!

Кереметім – кеңдікте! – деп,
Серілікте! – деп ел өсті.
Бұл далаға – ерлік керек, ездік... керек емес-ті.

Басымды оқтан ала қашпан.
Елім ермен – еңселі.
Дала – дастан!
Бала жастан оқып өскем мен сені!..

* * *

Мен сені сағындым көктемде,
Төбемнен жыл құсы өткенде,
Домбыра күйшіге тап болып
Әдемі әуенін төккенде.

Түк те жоқ, өзіңсің санада,
Сағыныш, жалыныш, нала да.
Мен сені сағындым далада,
Мен сені сағындым қалада.

Сені іздеп шекті азап есіл ар,
Мені де сен де бір есіңе ал.
Сүюді білмейтін адамның
Осынау өмірде несі бар?!
Мені де сен де бір есіңе ал...

ТҮС

Көгіндегі жұлдыз еді бір сұлу,
Сыр ғып маған соны айтушы ең қымсынып.
Жыр ғып айтып келе жатсаң, көшеде
Көріп соны... қалушы едің тұншығып.

Қыз да сені жүрген сынды түсінбей,
От сезімің жатты өртеніп ішінде.
Қандай ғажап мынау мылқау махаббат!
«Үйленіппін, – дейсің – соған түсімде...»

...Менің түсім – кереғарлау – шатағы:
Сол бір сұлу шат – күлкісі, шат әні –
Жат төсекте жат жастықты... жастанып,
Жат біреумен құшақтасып жатады!

Елең қылмай ұйқыны да, түсті де,
Кенет сонда маған бітіп күш, міне:
«Бассыздықты тоқтатыңдар, кәне!» – деп
Екеуінің кіріп барам үстіне!...

Шынжырлаулы иттері үріп абалап:
«Миы ауысқан жынды ма?!» – деп табалап
Сонда екеуі атып тұрып төсектен
Айдап шықты сыпырғышпен... сабалап!

Сол түсіме сені қайтып сендірем?
Бекежанды саған қайтып жеңдірем?
...Бұдан бұлай ғашық болған жандардың
Арасына түспеспін-ау енді мен...

Келеді алып кашкым –
Жегідей жеп, жанымды құса қылған
Түн аңдыған бұзықтың пышағынан,
Жасындардан кенеттен жарқ ететін,
Сұлулық пен пәктікті тәрк ететін
Дон Жуанның темірдей құнағынан!

Кереғарды қалайша келістірем!
Көзім алды – қайшылық, керіс кілең!
Болсам егер қараңдар санатында
Қысып алып өзінді қанатыма
Алып қашып кетер ем Жер үстінен!

Алып қашып кетер ем, сол – тыныш-ты,
Маған керек басқа әлем мол тынысты.
Қайда барып еркін бір дем аламыз?
Хиросима – секілді Жер-анамыз!
Өмір сүру не деген қорқынышты...

КЕКТІ БАЛА

Берік Кәпбаевқа

Пушкин десе жанарың лапылдайды,
Тұла бойға тоғысып ақыл, қайғы.
Сендер барда сенем мен, мына өмірде
Сұлулыққа қарсы оқ атылмайды!
Пушкин десе жанарың лапылдайды.

Есенинді айтасың еміреніп,
Хиросима қақында тебіреніп.
Сен оларды тапқалы,
Дүниенің
Қайғы-мұңы тауыпты – Сені келіп!
Еміреніп сөйлейсің, тебіреніп.

Заулап ғасыр өтсе де, ұшып көп күн,
Жүрегіңе жасыны түсіп көктің –
Еске түссе Лермонтов, қанат байлап,
Кавказ жаққа келеді ұшып кеткің!
Жүрегіңе жасыны түсіп көктің.

Қойшы... Айта бермеші... Жетті, бала!
Көз жасыңды көшіріп кеттім ала.
Балаларды сүйемін – пәк! Дегенмен
Сені ерекше сүйемін, кекті бала!
Қойшы... Айта бермеші... Жетті, бала!

Ал, ағанды теңеме наркескенге,
Менен өткен шерлі жоқ зар кешкенде.
Мен бір – оқпын, құлыным... Пушкиндердің
Тимей кеткен оғымын – Дантестерге!
Менен шерлі адам жоқ зар кешкенде...

Халқына, мүлде, сенбеген,
Арбалып тақ пен алтынға.
Хан біткен қанға шөлдеген,
Қалды сол қарау қалпында.

Молдалар көзсіз сандалып,
Намазға құлап теңселе –
Абайға сенбей... арбалып.
Аллаға ғана сенсе де –

Өлді ұлып өстіп көп пенде
Өмірде болған өтімді.
Сеп болмай шен де, шекпен де,
Өткінші затқа өкінді.

Пыш–пыштар өлді бақырып
Айта алмай соңғы ариясын.
Ішкіштер өлді ақыры
Сарқа алмай шарап дариясын.

Сұлулар өлді сәнімен
Кете алмай жерге ну егіп,
Қор болып шалдың тәнінен
Ләззат емес – у еміп!

Пақырлар өлді – тірлігін,
Өзінше жасап шайқап-ақ.
Ақындар өлді – бір-бірін
Тотықұстайын қайталап!

Өлімнің заңы: «Көн!» – деген,
Шежіре жыр ғып баяндар.
Бәрі де – өлді.
Өлмеген –
Рубайлар, Омар Хайямдар.

Қап-қара түн...
Зілмауыр қап-қара түн.
Зауал шақ кой мәңгі есте сақталатын.
Аяр сезім арбады тұл бойынды,
Аялдатпай уақытка – ақталатын.
Қап-қара түн.

Құмар сәт бөп елестеп күнә мына,
Жаттың жауап таба алмай сұрағыңа.
Қара түндей қатыгез қара кісі
Сайтан құсап сыбырлап құлағына.
Әзәзілдің дидарын көріп-танып,
Жаттың үнсіз талықсып өліп-талып,
Көзің алды қап-қара, қара түнек,
Жарық дүние жалп етіп сөніп қалып!

Тілсіз үрей басынып бар алапты,
Ләззат пенен сұмдықты саралатты.
Арбап алған тәніңді қара жылан
Пәк тәніңе өрмелеп бара жатты...

...Алаң оймен оянып ала таңда,
Жаттың ұқсап жазықсыз балапанға.
Қара жылан шаққан сол қара түнде
Ақ тәніңде қап қойды – қара таңба.

ДАЛА ФИЛОСОФИЯСЫ

Дала десен жарқ етер –
Даңқым! –
Деген бір өлең.

Дала десен жарқ етер –
Халқым! –
Деген бір өлең.

Мархабатым шығар-ау Махамбеттің туганы.
Ер ұлдарым болмаса –
Ез екем деп жүрер ем!

Дала десен жарқ етер –
Сұлулық! –
Деген бір өлең.
Дала десен жарқ етер –
Ұлылық! –
Деген бір өлең.

Арман шығар даламда Абайымның туганы.
Абайларым болмаса –
Ақымақпын! – деп жүрер ем...

Тарих Стадионы – Дала! Тәні – қан-жоса!
Жалт қарады Ұлына ол көгін тұман торласа.
Батырлары болмаса – қорқақ бүкіл адамзат.
Ақымақ бүкіл адамзат – Ақындары болмаса!

ТЕЛЕФОНДАҒЫ ӘНГІМЕ

– Амансың ба?
Қандайсың бұл күндері?
Танымай да қалуың мүмкін мені?
Жас дәуренім өтіпті тез менің де,
Хабарсызсың...
Мәңгіге безгенің бе?
Сен түсесің есіме жалғызсырап,
Жабыққан кездерімде...

– Гүл гой – жастық, күзге қап – үсіп кеткен.
Сөйлегендей болдың-ау түсіп көктен?
Мен де жалғыз отыр ем...
Келіншегім
Жолаушылап Ташкенге ұшып кеткен...
– Жалғызсың ба? Адамды, ая, Құдай!
Жаным, міне, жалынды жай оғындай.
Күмілжімей... Жетсеңші!
Аэропорттан
Күтіп алам бас иіп баяғыдай!

– Кездескен жөн... Айтатын сөзіміз көп,
Гүл ғұмырдың күрсінген көзіміз деп.
Мен сені іздеп барған ем талай рет,
Енді бір сәт келсеңші өзің іздеп?!
...Бірге жүре алмадық біз беленде,
Жүрегім – мұз.
Кетпейтін сыз – денемде.
Нанатұғын бір сылтау неге айтпайсың
Табатұғын едің гой – іздегенде?!

Ұмытпайды бір әйел мәңгі мені.
Түн ортасы.
Күз...
Басым мәңгіреді
Осы түнде айтты екен қаншама адам
Неше түрлі құпия әңгімені...

АҚЫНДАР МЕН ҚҰДАЙЛАР

Муин Бсисудан

Ақындарым-ай...
Токтады қанша, соқпады қанша ел жүрегі?
Мемлекеттік Штықты қорғап біреуі,
Біреуі өлді елемей елдің жара... зарын,
Басымен ұрып Мемлекеттің Барабанын...

Біреулер өлді...
Не деген сорлы сүрені,
Мемлекеттік Етікті жалап біреуі –
Өліп барады!
Осы ма үлгі, өнеге?
Тағы да біреу осылай... текке өле ме?!

* * *

Бас ием, менде ерік жоқ сен дегенде,
Болса еркім ессіз жандай сенделем бе?
Ханыша болсаң да бас имес едім,
Махаббат жаһангері жеңбегенде!

Бас ием, өлең болып өрім кеуде,
Қайтейін, сөгілгенде... өрілгенде?
Бас ием, армандасым!
Қайран басым
Иіліп көрген емес көрінгенге!

Бас нем. Бағындыра түстің мені.
Бас нем. Табындыра түстің мені.
Жалғанда жүрегіме жақын – Сенсің
Адамнан жұмыр Жердің үстіндегі!

Бас ием махаббаттын мас... құрбаны
Абдырап, ағар көзден жастың бәрі.

Жалғанда жүрегіме жақын – Сенсің
Адамнан аспанымның астындағы!

Бас ием, менде ерік жоқ сен дегенде,
Болса еркім ессіз жандай сенделем бе?
Ханыша болсаң да бас имес едім
Махаббат жаһангері жеңбегенде!

Бас ием. Басымды ием мен саған кеп,
Кешпейтін күнәнді де кеше алам деп.
Өмірде бір әйелге бас имеген
Еркекті мен ойлаймын есалаң деп.

ҚАРАҒАНДЫДАҒЫ ПУШКИН ЕСКЕРТКІШІ

Мәрмәр – Пушкин!
Мен саған жат емеспін.
Қаршадайдан өлеңмен қатар өстім.
Қателесем, өмірді сенше сүйіп,
Сенше күйіп жүргенде қателестім.
Мәрмәр – Пушкин!
Мен саған жат емеспін.

Өмір өтті ойлардың орманында.
Өсек-аяң – ақынның соңдарында.
Әлі, әлі Дантес бар тірі жүрген –
Пистолет жоқ тек қана қолдарында!
Мен де оққа нысана болғаным ба?

Бір сыр билеп келеді жүрегімді,
Жалт қаратар естісе гүл-өңірді.
Өмір дейміз бәріміз, ерлер түгіл –
Ездерің де сүйеді бұл өмірді!
Бір сыр билеп келеді жүрегімді!

Жыр жолына жанымды бақшыладым.
Жаксылыққа шырағын жаксын арым.

Болашақ кеп қолымнан алса бүгін
Алтын емес – Ақиқат тапсырарым!
Жыр жолына жанымды бақшыладым.

Өзің көрші!
Көрмесең – сенбес едің:
Күнде күйкі пендемен белдесемін.
Сені таптым, пендесі бар өмірге
Періштесі болмаса – келмес едім!
Өзің көрші!
Көрмесең – сенбес едің.

Артық айтсам кешірші мені, ерім,
Еріп кеттім жез едім, темір едім.
Самолеттен түскенім жана ғана,
Мұқағали бейітінен келіп едім...
Еңірегім келеді, еңірегім...

ПРОМЕТЕЙ АЛАУЫ

Тірі жан жоқ далада ояу –
Жаһан жаңа жаралып.
Қапас ғалам – қара бояу.
Күн көзінде – қара бұлт.

Жер тамыры тоқтап тұрды.
Кенет...
Көктен түсті де,
Прометей от лақтырды,
Мұз – ғаламның үстіне!

Ғалам отсыз қала ма енді жұмыр
Жерді жұт алып?
Киелі алау жана берді сөніп қалмай... тұтанып!

Замандарым!
Адамдарың найзағайша шатырлап,

Аристотель...
Абайларың вулкан құсап лапылдап! –

Өтгіндер-ау,
Шүкір, халық, сөну деген саған жат
Прометейдің алауы ғой бүкіл – Тарих, адамзат!

Зымыран Уақыт!
Ұшайықшы аттап бүкіл түнектен,
Мұз – Ғаламды құшайықшы сол бір отты
жүрекпен!

Тіл алмайтын баламын мен, көресімді көремін,
Прометейдің алауымен өртенеді өлеңім.
Өртенеді өзегім де, өзге затты жат қылып,
Кең дүниені кеземін де өтемін от лактырып!

ӨМІР КІШЕНҰЛЫНЫҢ ӘРУАҒЫНА

Атасу – аңыз толы төнірегі,
Ағамның аты бөлек: «Өмір» еді
Сәкендей заты бөлек болғаннан соң,
Ел-жұрты әлі іздейтін көрінеді.

Иманак – алтын шөкпен босаға-ды
Аялар Алла сүйіп босағаны
Сәкеннің қаны тамған бұл топырақ,
Әлі сан боздағына босанады!

Атасу – Алашымның өркенді елі.
Қазақтың көк жиегін көркемдеді.
Өмірге Өмір сынды ұл келмесе
Сағының өзегімді өртер ме еді?!

Атасу, асып не бір белесіннен,
Тауымен, тасымен де кеңесіп ем.
...Құдай-ау, қайда барсам Сәкеніңнің,
Құтыла алмай қойдың елесінен.

Өксиді өмір өкіріп тағы,
Аранын ажал ашқанда.
«Өлдік-ау!» – дейміз.
Өтірік – бәрі!
Кетеміз ұшып – аспанға!

Соңымызда қалады біздің
Өмірге камшы өрендер.
Соңымызда қалады біздің
Өлімге қарсы өлеңдер!

КРЕСЛО – БЮРОКРАТ

Талантты да тастайтұғын ысырып,
Дөнайбат қып сөйлегенде ісініп –
Кресло дейтін тактың үстінде
Пайда болды Кресло – Кісілік.

Талай залды өктем үнмен жаңғыртып,
Талай зілін көкейінде қалды іркіп.
Серік түгіл, Мұқағали келсе де,
Қабылдамай жібереді қаңғыртып!

Оған енді қай құдірет тең келер?
Шығып көрсін өз күшіне сенген ер!
Көз сүзін тұр Кресло – Құдайға
Орындық боп кеткен өңкей пенделер!

Аянышпен қараймын сол мүскінге,
Ауысып-ақ тұрғаны ма күш күнде:
Кемтар мүскін отыр, міне, патша боп,
Кресло дейтін тактың үстінде.

Арыз айтсаң кенет ашу шақырып,
Абайсызда жібере ме ақырып.
Адам деген Орындықтың тағдырын
Шешіп жатыр Кресло – Мақұлық.

Қонақта да оның орны жоғары,
Бәйек боп жүр Орындықтар Қоғамы.
Отырып ап Кресло-ақымақ
Неше түрлі фәлсафаны соғады!
Былықтырған Кресло – қаскүнем,
Еңбектейді енді жердің астымен.
Ішкіштермен сыбанып ап білегін,
Күреседі Кресло – Маскүнем.

Ай – сұлулар аңыз болған ертеде,
Кресло Дон-Жуанға еркелеп...
Кресло – суретшінің эскизі
Эрмитаждың есігіне ентелеп...

Қаламымды аңыз алып қашады,
Мен ашпаған есіктерді ашады.
Пайда болып Кресло – жазарман
Кресло – оқырманды жасады!

Жетер енді!
Оған неге қорындық?
Орын ғып бір аламыз ба ор үңгіп?!
Осы өлеңді әзер жаздым, сықырлап
Астымдағы тозып біткен орындық...

* * *

Ғалия, жаным, аяулы Періштем едің.
Серікке – серік болуға келіскен едің.
Бейіш дер едім өзіңмен өткен өмірді,
Періштем едің кездескен бейіште менің.
Ғалия, жаным, аяулы Періштем едің.

Он сегіздегі мазасыз кезімдей шынар,
Кез келді-ау маған дөңбекшіп көз ілмей шығар.
Алатау жакта туғаның болмаса, жаным,
Көкшетаудағы Ғалия өзіндей шығар?

Ойларым мені барады тығырыққа алып:
Жүрсің бе менен бір жерде тығылып, талып –
Кездесіп менен басқа бір Балуан Шолақ
Махаббат деген күресте жығылып қалып?!

Ғалия Ару, кайтейін, дір етер жаным..
Жаныңды сенің жаулаған кім екен жалын?
Махаббат деген күресте жығылған болсаң –
Балуан Шолақ әлі де тірі екен, жаным!

ЛАТЫН ТІЛІ

О, Латын тілі!
Жарқылдағансың
Жаһанның жауындарында.
Цицерон болып саңқылдағансың
Тарихтың дауылдарында.

Тәржімалайын: азап – ділімде,
Естіліп сонда жат үні,
Сөйлейді дерсің қазақ тілінде,
Латынның соңғы ақыны.

«Жаһангермін, – деп мәлімдемедім,
Осылып сұм ой діліме.
Түгім жоқ бұлдар – бәрін беремін:
Тимеші ана тіліме...»

Күйкі ойлардан барамын күйіп...
Ұйқыда қала тұр сұлық.
Ауруханалар қабағын түйіп,
Қарайды маған күрсініп.

Темір шарбақты алаң бар сонда,
Барам ба қайтем – шақырса?
Ақ халат киген адамдар сонда
Сөйлейді екен латынша...

Қиялында бәрі Айға ұшар, шіркін,
Ұқсап бір тірі латынға –
Өмір туралы айтысар, мүмкін,
Айтысар өлім хақында?

Жаны жоқ мәрмәр мүсіндейміз біз,
Қараймыз текке шұқшия.
Не айтады екен? Түсінбейміз біз,
Латынша бәрі – құпия!

О, Латын тілі!
Зырлап – ендікті,
Жырға орап гүлдей құлпырған!
Вергилий сенде жырлап ерлікті,
Ездікті – Цезарь тұл қылған!

Уақыттың Дауылын сезінем мен де,
Мәңгілік деген бекер ғой.
Ділдер түгілі, кезі келгенде –
Тілдер де өледі екен ғой!

Замана дауылы!
Сұңқылдап үні
Қанша жан өлді – түс білем,
Сан өтерсің-ау бұркылдап әлі
Бұл жұмыр жердің үстінен.

«Жаһангерім!» деп мәлімдедім,
Осылып сұм ой діліме.
Түгім жоқ бұлдар – бәрін беремін.
Тимеші ана тіліме!

Есіңді ашпа есіре күштерге,
Жалмауыз күштерге жат үні.
Зәрем ұшады есіме түскенде
Латынның Соңғы Ақыны!

**АЛМАТЫ.
КОММУНИСТ ПРОСПЕКТИСІ, 105**

Бесіктен біз де беліміз шықпай батыр ек,
Келемін мұнда керемет азап кешіп мен:
Әлжеке, мені Ғафу ет, бізді ғафу ет!
Біздер де кірдік сіздер кіретін есіктен.

Періште емес, көрінбес алтын айдары,
Бұлт кешкен асқақ Алатау сынды ой кешіп –
Жүр мұнда менің жұртымның Пайғамбарлары
Алаштың асқақ Рухыменен сөйлесіп!

Патшалар осы – түспейтін алтын тақтан да,
Ұлыстарының ұлан да ғайыр көлемі.
Тұрғындар... шулап өсекке таңып жатқанда
Туған ел оны жүректеріне бөледі!

Қаралы көштей қара бұлт торлап аспанын,
Қасқайып тұрды қатал тәңірге қарап пан:
Сталин –
Сәкен,
Бейімбет,
Илиястарын
Әдебиеттегі әдеби иттерге талатқан...

Күңіреніп талай көз жасын ол да көрді үзіп,
Қасарып, бірде жасарып елмен тел өсті.
Ешкімде оны: «Айт!» – десе – қойша өргізіп,
«Шайт!» – десе – қойша жусата алған емес-ті...

Келемін мен де бір ойлар жанды мазалап,
Еркелеп шықтым сол үйден еңсем түсіп кеп.
Халықтан ғана туады екен азамат,
Тұрғыннан кілең пенделер ғана күшіктеп...

Бесіктен біз де беліміз шықпай ақын ек,
Келемін мұнда керемет азап кешіп мен:

Әлжеке, мені ғафу ет, бізді ғафу ет!
Біздер де кірдік Сіздер кіретін есіктен...

Кеткен жоқ әлі, кепкен жоқ әлі сор табы.
Елімнің даусы шынғырып... шықпай жүр менде.
Әлі де қорқам... Ел-жұртың әлі қорқады
Әдебиеттегі әдеби иттер үргенде...

«Қой!» – деші соған!
Сіздердей болу қайда әлі?
Олжасты көрсек бой да өсіп қалар, ой да өсіп:
Жүр мұнда менің жұртымның Пайғамбарлары
Алаштың асқақ Рухыменен сөйлесіп!

ҚҰСТАР ӘНІ

Қайран, шешем...
Дуалы патшалардың тағынан –
Өзің салған ұяны – өз үйімді сағынам.
Әуелетіп әлемі, бұлт бауырын кеп құшып –
Жеті құсын бар еді, – жеті жаққа кетті ұшып...

Қайран, шешем...
Күйіне ойға батсаң не түрлі,
Мынау Жарық Дүние – Құс Базары секілді.
Жасқа толып етегің, тұрсын мұнлық пішінде,
Жеті құстың екеуі жоқ қой соның ішінде...

Қайран, шешем...
Дуалы патшалардың тағынан –
Өзің салған ұяны – өз үйімді сағынам.
Бір ұяда сол кезде жеті құс ек, жеті құс!
Жас боп шықты сор – көзге: қайда кеткен екі құс!

Қой қайырып жүргенде – жетеу жеті елден кеп,
Жетеуіміз жүргенде... сайран еді-ау жер мен көк!
Қиқусыз һәм сайрансыз құс базары тұл екен,
Сол бір екі қайран құс қайда ұшып жүр екен?

Таптық енді қайдан біз, жас ағады жанардан,
Қанаты бар қайран құс ұшу үшін жаралған.
Шегін кезіп жер-көктің, қанатынан жыр есіп,
Мұңға батып мен кеттім Муза – құсқа ілесіп...

Қайран, шешем...
Жүрегім аптығады ах ұрып,
Құс базары бұл өмір – Ақсұңқарың шақырып!
Соны шарлап қайтайын жырды көңіл хошы ғып,
Құстар әнін айтайын Нұрғисаға қосылып.

* * *

Таң ағады.
Түс.
Ымырт,
Түн кіреді.
Естіледі Музаның мұңды лебі.
Эрмитажда күліп тұр Джоконда,
Жылап тұрған шығар ол?
Кім біледі.

Түсімде де өмірді, өңде көріп,
Сан түскенмін сабама жөнге келіп.
Қызыл-жасыл дүние көшіп жатты,
Көз алдымда көлбендеп, дөңгеленіп.

Арғымақтар даланы, саланы асып,
Жердің шаңы бұлттармен араласып –
Дүр етті де жоқ болды, бәйгені де,
Көкпарды да аспанға ала қашып...

Қала біткен қыз құсап боянады.
Қызықтырмай, қаратпай қоя ма әрі.
Отырардың түсіне Помпей кіріп,
Ұйқысынан шошынып оянады.

Жан ракаты джунгли жанатынан,
Хиросима үстінде – кара тұман.

Көгершіндер ұшып жүр, бұрк-бұрк етін
Оқ-дәрінің иісі канатынан...

Ұштым мен де жаһанның шетін көрін,
Қызыл-жасыл дүние не түрге еніп,
Кілем жапқан тұр диван-керуеттер
Махаббаттың төсегі секілденіп!

Таң атады.
Түс!
Ымырт.
Түн келеді,
Естіледі Музаның мұнды лебі.
Эрмижада күліп тұр Джоконда,
Жылап тұрған шығар ол?
Кім біледі...

ТОҚЫРАУЫН

Ақтоғайда – Тоқырауын өзені,
Салт аттыны өткізбейтін өзегі...

Жаз шыққанда осы өзеннің алабы, –
Шет елдегі бейне пляж алаңы.
Шомылғанда кара бала қаптаған,
Қара теңіз астар болмай қалады!

Алпамсадай денесімен топ-толық,
Атылып кеп сүңгігенде оқ болып –
Астанадан келген Төкен көкеміз
Алпыс минут! кететұғын жоқ болып!

О, сұмдық-ай!
Сүңгіп өлу мақтан ба?
Алпыс... бала басады кеп «Аттанға!»
...Төкен көкем күліп шыға келетін
Жағадағы ел жанталасып жатқанда!

Ол сүңгісе біз тұрамыз елеңдеп,
Ол не десе соған көзсіз сенем кеп.
– Мұхитты да, теңізді де көріп ем,
Тоқырауын бәрінен де терең! – деп.

Жүзуші еді денесімен топ-толық,
Атылып кеп сүңгуші еді оқ болып –
Айтқанына дәлел іздеу үшін сол
Алпыс минут... кететұғын жоқ болып!

Ол келгенше... болғанынша екінді,
Біз қиялға батушы едік не түрлі.
Тоқырауынның түбін көріп қайтқанша
Бір сағаттай жүзетұғын секілді...

Судан шығып, отырған соң жартасқа,
Шабыттанып сөйлейтін сол марқасқа.
– Тоқырауын құмға сіңіп... о, ғажап,
Жер астымен құяды екен Балқашқа!

Бұл әңгіме өнің емес – түсіндей,
Біз тұрамыз аң-таң қалып – мүсіндей.
Құмға сіңіп кететұғын өзеннің
Көлге барып құятынын түсінбей!

Домбыраны қолына алса аңырап,
Шанағында сазды әуендер жамырап, –
Тоқырауын тұрушы еді сол кезде
Манарбектің мақамымен маңырап...

Жағалаудан жеткен талып жотаға,
Неткен сиқыр әуен еді? О, тоба!
...Оның аты «Тоқырауын» күйі еді,
Ол да бірақ түспей қалды нотаға...

Сол ағаның соңынан сан ұштық кеп,
Сол ағамен талай суға түстік кеп.

– Мұхитты да, теңізді де көрні ем,
Тоқырауын бәрінен де ыстық! – деп.

Сүңгуші еді құшырланып кеп көкем!
Ыстық! – дейді... Қызу қайдан жетті екен?
Жаңа ғана шомылғанда салқын су,
Қапелімде қалай кайнап кетті екен?

Сүңгиді кеп, тәні суды сүйеді,
Судың асты таңғажайып би еді.
Бізге қарап айқайлайды көкеміз,
– Тоқырауын – киелі ғой! Киелі!

...Асау жылдар... толқындарша... алқынып,
Асау ағын басылыпты шарқ ұрып:
Төкен марқұм асыр салған бір кезде
Тоқырауын бара жатыр гартылып.

Актоғайда – Тоқырауын өзені,
Салт аттыны өткізбейтін өзегі...

МАХАББАТ, ҚЫЗЫҚ МОЛ ЖЫЛДАР

Дүние неткен жап-жарық!
Он үштен онда аспағам.
Көркіне соның таңданып,
Суреттер сала бастағам.

Не дейді ел мендей сабазға,
Сан ысып, сан сап басылған?
Үй іші толы – қағаздар,
Есіктен төрге шашылған...

Шабытқа толы өзегім,
Қағазға содан нұр тамып –
Ақжарық деген өзенің
Жатады ағып бұрқанып.

Ақжарығымды далаға
Асау мұхиттай аунатып,
Бағдат деген балаға
Қоямын балық аулатып!

Миллиард бояу төгілген
Болар ма әсем тау мұндай.
Суретші болам дедім мен, –
Суретін салам аудармай!

Танытам жұртқа жұртты әлі.
Не дейді ел мендей сабазға?
Ойрантау... көшіп бұлттары
Ойран сап жатты қағазда.

Көздерім күнде тауымда
Жүргенде, жасым – он үште.
Алыстан біздің ауылға
Келді ұшып бір пәк періште.

Музамды соған сыйладым,

Шабытқа жаным кенелді.

Сол қыздың сұлу дидарын

Салуға көштім мен енді.

Не дейді мендей сабазға

Қайтпайтын әсте бір беті:

Үй іші төлы қағаздар,

Қағазда – қыздың суреті!

Шабытым шалқып күнде тым,

Шамамды қайтып өлшеппін.

Бір күні қыздың суретін

Өзіне барып көрсеттім.

Құдай-ай, неге қинадым?

Қайтейін енді налымай?

Өзінің сұлу дидарын

Қалды ғой өзі танымай!

Естімесе екен ел, мүлде,

Еңбегім кетті желге ұшып.

Үйіме жетін келдім де,

Етпеттеп жаттым жер құшып...

Күрсінген күйрек күйдегі

Долының кара ісіне.

Суреттің бәрін үйдегі

Лактырдым пештің ішіне!

Бір шабыт жаулап денемді

Мені алып саған қашты әмән.

Сол шақтан бастап мен енді

Өлеңдер... жаза бастағам.

Не дейді мендей сабазға,

Бастарын шайкар, көрер де ел.

Үй толы – қағаз. Қағазда –
Махаббат жайлы өлендер!

Жылдарым зулап көшті енді,
Шер тарқар күнім жақындап,
Өртеніп жатқан пештегі
Суреттерімдей лапылдап!

Көзді арбап жырдың әуені,
Көрінбей ешкім көзіме,
Газетке бермей әуелі
Оқыдым қыздың өзіне.

Таң қалды: «Неткен шерлі адам!
Тұла бойы толы ар ма екен?
Осынау жырды арнаған
Қызда да арман бар ма екен?!»

Өзіме өзім сенбедім,
Тірі жан түспей көзіме.
«Бұл жырды жазған – мен, – дедім
Аманат болсын өзіне...»

Қарады ол көзбен бір мұнды...
Өмірде аз сондай мезеттер.
...Сонан соң сол бір жырымды
Әкетті қағып газеттер.

Білмейтін сырды енді ешкім
Айтайын, бірге егілсек,
Сол қызбен бүгін кездестім...
Неткен қылықты келіншек!

Тағдырдың тарпан жолдары,
Енді оған, шіркін, сенер ме ел?
«Есімде – дейді – сондағы
Махаббат жайлы өлендер...»

Махаббат, қызық мол жылдың
Қызуын айту мақтан ба?
«Мен оқушы едім сол жырды
Газетке шықпай жатқанда...»

Ал, мен ше?
Ал... мен не дейін?
Үндемей қалды демессіз.
Бір өлең оқып берейін,
Абайдан әулие емеспіз.

«Құдай-ау, қайда сол жылдар,
Махаббат, қызық мол жылдар,
Ақырын-ақырын шегініп,
Алыстап кетті-ау, құрғырлар!..»

* * *

Менің ішкі дертімді сезеді ме,
Өксіп келіп тығылып өзегіне,
«Өлеңінді тасташы, – дейтін Тәтем, –
Өгей бола қоймассың өз еліңе.»

Алыс мұрат жеткенше зарықтырып,
Ақ тілегі алдымды жарық қылып:
«Айналайын, абай бол» дейтін сонсоң
Ақжарықтан шығарып салып тұрып.

Көз ұяма көл тұнып, тұманданып,
«Иә...» дей сап жөнелем бұлаң қағып.
Аңдап басып, абайлап жүре алмайтын
Аяғыма қараймын күмәнданып.

Жасынынан жанымның от өріліп,
Өзегімнің өксігін өтер ұрып.
Ойрантауға көздерім түсуші еді,
Ойран дауыл кеудемнен көтеріліп.

Өлеңімді бірақ та тастамадым,
Өртенуден жок еді басқа амалым.
Екі арасын жол қылып жүріп алдым,
Ақжарық пен ақ шаңқан астананың.

Әлі содан сыздайды көкірегім,
Кеше гөрші, Тәтетай, өтінемін!
Бір қолқаңды өмірде орындамай,
Кеткеніме керемет өкінемін...

Ие болып малыңа, кетпеніңе,
Тауығыңа жем шашып, кептеріңе,
Қара болып қасыңда жүрер ем ғой
Өлеңімді тастап-ақ кеткенімде.

Маза бермей жаныма қойған ба бұл
Мені үнемі батырып ойларға бір, –
Ойрантауға көздерім түскен кезде –
Көтерілген кеудемнен ойран-дауыл?

Талғанын көр құсыңның қанатының,
Ақжарықтың әуені – салатыным.
Аспаныңнан күнреніп тіл қатады
Ана сүтін емізген ана тілім.

Өлеңімді сонда да тастамадым,
Өртенбеуден жок еді басқа амалым...

* * *

Сыртқа шыкпай бұрқанған жасын әні,
Қыздар ойын тереңге жасырады.
Жүрегінде құлып бар... кілтін ашсаң,
Қақпа біткен айқара ашылады.

Қияда да жол тауып, шатқалаңда,
Алшаң басып аяқты аттағанда –

Баяғының тәкаппар мырзасындай,
Кіріп едік қасқиған қақпаларға.

Мейлі, меіні жамандап жарыса кеп,
Өсекке таң, ол дағы таныс әдет.
Сұлу қыздың бәріне асылзада
Басымды иіп келемін ханыша деп.

Соны жыр ғып толғадым – толғасам да,
Сары майдай еріді ол да сонда.
Кілтін таптым әйелдің жүрегін
Сәкен сынды бекзада болмасам да.

Құнын біліп шаттығы, мұңының да,
Қалдым өстіп сұлулық тұғырында.
Әйтеуір мен Жиенкүл болған жоқпын
Қамшының сабындай ғұмырымда...

Күліп тұрып коштасайық жас дәуренмен кезінде,
Ұмыт қылып – ең алғашқы махаббаттың өзін де.

Қоштасайық танымасқа жету үшін асық боп.
От басайық – тағы басқа біреулерге ғашық боп.

Күнді сүйдік,
Гүлді сүйдік.
Ғажап еді-ау ортамыз.
Кімді сүйдік?
Бүгін соны еске алуға корқамыз!

Күнә қалды...
Куә қалды!
Ол да өлгенмен – тірі адам.
Бір адамды сүйгенінді кешірмейді бір адам!

Бар күнәдан сап болайық, асылық бар ма, ал мұнда?
Ақталайық тағы басқа біреулердің алдында.

Күліп тұрып коштасайық жас дәуренмен кезінде,
Ұмыт қылып – ең алғашқы махаббаттың өзін де!

* * *

Ұйқыға кеттің.
Маскара:
Қиялға шомған баладай
Почташы әкеп тастаған
Хатыма-дағы қарамай.

Ұйқыға кеттің!
Ал, мұнда,
Мен тұрмын сап боп төзімнен.
Ұрланып кіріп бардым да
Бір сүйіп алдым көзіңнен!

«Несіне жүрсің зар қағып? –
Деді бір дауыс... сандалып –
Арзан арманға арбалып,
Елесті жүрсің малданып!

Лайық па құрмет, сыйыңа
Өлшеп пе ең сана – өресін?
Кіріп бар сүңгіп миына
Көзіңмен бәрін көресің!»

Адам ба түскен аспаннан,
Қасыма түнде жеткен кім?
Елес боп сонда... сасқаннан
Миыңа сүңгіп кеткенмін.

Шаттыққа толы күлкісі,
Армансыз құшқан асылды,
Бір еркек... бөлек түр-түсі
Көзіме оттай басылды!

Сүйдің сен оны тебіреніп,
Сүйдің сен оны еміреніп!
Аспаның да – бұлт! Жер де – бұлт.
Тұрдым мен сорлы!
Сенделіп...

Төлеген құсап күніренді
Мойнына сол сұм асылып!?
Сонымен болған күндерді
Жүріпсің менен жасырып!

Сонымен бірге жыраққа
Аттандың азап кештің де.
«Осының бәрін бірақ та
Айтпаймын дедің ешкімге!»

Айтпадың тірі адамға!
«Күнәнді, жаным, кеш!» – деме!

Сол еркек жайлы... маған да
Айтпапсың, тіпті, ештеңе?

Мен тұрдым... тұнған мол көзде
Бола алмай не жасыма.
Сен шошып кеттің!
Сол кезде
Мен жата қалдым қасына...

Өзіңнен өзің бүлініп,
Түн ортасында шам жағып, –
Қарадың маған үніліп,
Қарадың маған таңданып.

Мендегі асқақ рухқа
Шырқырап жаның ілікті.
Аядың!
Аяп тұрып та
Аңсадың әлгі жігітті!

Аңсадың!
Кесіп айта алам!
Мен құсап азап шеккен кім?
Миыңнан шығып қайтадан
Аспанға ұшып кеткенмін...

* * *

Жұмбағы көп тірліктің.
Шешесің бе?
Белуардан жүресің кешесің де.
Қанша адамның көз жасы қалып қойды
Тағдыр деген Өмірдің кесесінде?

Көп нәрсе бар кететін миға сыймай,
Буырқанған мұхиттай бұл ғасырда.
Өмір деген Кітапта қалып қойды –
«Өлім» деген атпенен Хиросима!

Караса егер тіп-тіке кім өмірге,
Сол байқайды азалы түр, өңін де.
Жазылмайтын жара боп Хатынь қалды
Тарих деген Әкенің жүрегінде?

Мәңгі шаттық – өлеңнің паркы осында! –
Деп көп әлі езетін малтасын да.
Бухенвальдтай мүгедек баласы бар –
Уақыт деген Ананың арқасында!

Көп көз жасы...
Ол қашан болар ұмыт?
Болар ұмыт!
Көңілге толар үміт:
Өлім жайлы Өлеңнің өзін сонсоң,
Жазу керек Өмірге Ода қылып!

МАХАМБЕТТІҢ МОНОЛОГЫ

Өмірде өстіп жүремін бе мен,
Тағдырдың тартып азабын?
«Өзекті жанға – бір өлім!» – деген
Өр едің неткен, қазағым!

Күрес дейтұғын жүр күш қанымда,
Құдайым – жырым, құлыным.
Зұлмат күштермен жұлқысқанымда,
Жұлынсын менің жұлыным!

Қаскөйді таптым қандастарымнан,
Қасіреттің кешіп сүренін.
Махаббат жыры марқасқа қылған
Тәкаппар – менің жүрегім!

Қайралды қылыш қайнаған кекке,
Ханның қанына тоймаспын!
Басымды берем – Баймағанбетке!
Жүректі бере қоймаспын!!!

ӘКЕ

Келші, әке...
Рух болып қайтып кел,
Рауанға ертегіңді айтып бер.

Ертегіге ұқсайтұғын ертеңі –
Немерең де ұлың сынды ерке еді.
Асыр салды ер жетуге бет алып,
Атасынан естіместен ертегі.

Қара дию қаһарымен қаусырып...
Мыстан кемпір дейтін зұлмат жау шығып...
Ақшам түссе Рауаннан қорқамын
Айтатұғын аңыздарым таусылып.

Кел, көрінші немереңнің көзіне,
Тәнті қылып көнелердің сөзіне.
Сақтап жүрген бір ертегім бар еді,
Оны бірақ, айтам, әке, өзіңе.

Тақ теңселіп, қайтқан кезде бағы кеп,
Сұмырай мен сұмдарға айтып лағынет –
Дат елінің бір королі өлгенде
Соңындағы қалған тұяқ Гамлет –

Әкені ажал әкеткен соң ғайыпқа ап,
Тарпаң біреу таққа қонып байып қап –
Дүниеден баз кешіпті деседі –
Ажалды да, заманды да айыптап...

Өзі ие бола алмай қап өзіне,
Торға түскен арыстандай сезіне –
Қайда жүрсе қайран марқұм әкесі,
Әруақ боп елестепті көзіне.

Қайран, әке!
Таппай тыным, миятты,

Менің дағы көкірегімнен күй ақты.
Елесіңнен құтыла алмай қойдым-ау,
Естен танған сол Гамлет сияқты!

Жарық дүние – жалғандық бар тұрпында –
Ұлысына болар дейтін ұл тұлға,
Сүлейменнен туып еді тоғыз ұл,
Бәрі көшіні... өзін қалдың жұртында.

Жазмышы жалғыздықты сый қылған,
Кейуана едің – кеудесіне күй тұнған.
Ұзақ уақыт мен де жаттым құрсақта
Ояна алмай балдай тәтті ұйқыманан.

Көзін ашып көкірегімнен бір тұма,
Ер жеткенде ұлар шыңға ұмтыла –
Көктен жұлдыз ақты-дағы – сен де актың
Мені тастап Сүлейменнің жұртына.

Сонда өлшедім – жазылмайтын жарасы.
Фәниің мен бақиыңның арасын.
Көк жұлдызы көкжиекке сінді ағып,
Ал сен ше?
Сен... қайда ағып барасың?!

Сені іздедім көкжиектен астым да,
Болмасаң да патша, король, һас тұлға.
Сүлейменнен туған сол бір тоғыз ұл,
Жатыр ұйықтап кара жердің астында.

Мәңгілікке кетерінде көз іше,
Сырлас таппай, мұңдас таппай өзіңе, –
Сүлейменнен туған сол бір тоғыз ұл
Елестеген шығар сенің көзіңе?

Өлім келіп өксік салған, жаным-ай,
Маған карап күрсіне ме налып Ай?

Болмаған соң мен – Гамлет, сен – Король
Сүлейменді қалды ма ешкім танымай?!

Жарық дүние Күнге ғашық, жарқылға,
Айтыңдаршы, жер қойыны салқын ба?
Сүлейменнен тумағандай тоғыз ұл,
Қызыларай – бәз-баяғы қалпында.

БАЛЛАДА

Айта алмаймын тілім, мүлде, күрмеліп,
Табиғатты тексереді кім келіп?
Мәз болсын деп ұқсасын деп ақынға
Біреулерді сайратыпты тіл беріп.

Сөйтіп, тірлік танымастай өзгеріп,
Өзгеріппіз біз де желеу сөзге еріп.
Ұқсасын деп мергендерге, табиғат
Біреулерді мәз қылыпты көз беріп.

Табиғат бір қызық кітап.
Аш, көріп:
Оқыр едің көзге күлкі... жас келіп.
Мәз болсыншы ұқсасын деп адамға –
Есекті де ырза етіпті бас беріп!

Дүниеде мұндай дарқан көрмедік,
Бәрімізді қарық қылды-ау ол көріп.
Бір бергенде мырза қолы мол беріп,
Жендетті де ырза етіпті қол беріп!

Табиғаттың бір бөбегі – Жер еді,
Соғыстардан жанды жасыл желегі.
Сол жендеттер сол қолымен, мінеки,
Қолдан келген жерін... өртеп келеді!

ТАНАКӨЗ БЕН ЮННА МОРИЦ

Жасарды славянның қарт өлеңі.
Жаһанда қай жұрт оған пар келеді?
Орыстан Юнна Мориц дейтін сұлу
Бір патша шықты Ұлы Мәртебелі!

Көршіден қазақ қалай қалыса алар?
Жұлдыздай жұмыр Жерге алыс олар,
Алашта тағы да Ұлы Мәртебелі
Танакөз дейтін ару Ханыша бар.

Солармен Күнге, гүлге, тауға
Қайтейін қайран басым дауда қалып, –
Тұр қазір арыстандай жүрегімді
Екеуі алма-кезек жаулап алып...

Екі Ару – екі жұрттың дарасындай,
Екі ұлыс, екі ұлттың да санасындай;
Алпыста екі әйелге еріп барам,
Алаштың алты жасар баласындай!

Әр жыры – заман зары, дәуір басы,
Тәңірі әнінің бір қайырмасы.
Жалған-ай, Юннаның Танакөзден
Аллаға жоқ екен ғой айырмасы.

Жалпының жүріп не бір жиынында,
Жаманға салмадым көз қиығын да.
...Танакөз, Юнна Мориц дейтін екі
Періште отыр екі иығымда.

Елді аяймын – таң нұры түспейтұғын көзіне,
Жерді аяймын – тағдыры түсініксіз өзіне.
Жайсам деп ем дастарқан гүлге шарап орап та,
Жердің үсті – тас-талқан...
Кім келеді қонаққа?!

Жер бетінің желегін рақатқа батырып, –
Қызық қылсам деп едім Қызыларайға шақырып.
Дастарқанға келіндер!
Үндемейсің сабаз, ә?
Той өтпесе жеріңде не өтеді – жаназа?!

* * *

Туған жер!
Туған топырақ!
Қарашы менің көзіме:
Жұмыр жер жырын оқып ап,
Құсша ұшып келем өзіне.

Құсша ұшып келем Арқаға,
Алады күтін анашым.
Дүниежүзілік саяси картада
Сен – жалғыз нүкте ғанасын.

Жер үшін сен – бір түйір дән,
О, менің құйттай мекенім.
Кіндіктен қаным құйылған
Кішкентай Планета едің!

Айранын анам іш десе,
Зәмзәм суына бергісіз.
Кіндігім саған түспесе,
Кім болатыным белгісіз.

Арқалап жүгін арқама,
Мойындап өтем тірлікте:
Дүниежүзілік саяси картада
Жүрекке ыстық бір нүкте...

БУНИННИҢ МӘЙІТІ

Жасырды да толқынына бар ізін
Ақты Уақыт.
Уақыт – ұлы дария.
Жүруші еді көшесінде Париждің
Сексендегі қайғылы бір Қария.

Көрінбейді!
Қалды мұнды өлеңі,
Бізге соның қайғы мұңын әкеліп.
Ғасыры оның қасыретке толы еді.
Ғұмыры да – қасырет пен қателік!

Қанша тәнге қара таңба басылды,
Адам – азап үшін өмір сүре ме?!
Жаңа Ұрпақ XX-шы ғасырды
Қателіктің ғасыры деп жүре ме?!

Қорқамын мен!
Ішімде дерт көп өлген,
Жеңдірмейін жүрегімді зар-мұңға:
Ең болмаса – осы шерлі өлеңмен
Ақталайын адамзаттың алдында.

Жасырды да толқынына бар ізін,
Ақты Уақыт.
Уақыт – ұлы дария.
Жүруші еді көшесінде Париждің
Сексендегі қайғылы бір Қария.

Ол – шерлі адам.
Париждегі досы – өлең.

Неткен сұмдық қайғылы еді сол Ақын:
Адамдардан,
Гаваньдардан,
Көшеден
Ресейін іздеп жүрген болатын!

Атамекен, алыстағы құс үні
Маза бермей адасқан сол Ақынға,
Тоқтатып ап көшедегі кісіні
Сұраушы еді Россия хақында.

О, Ресей! – аспандағы арай Күн,
Нұр шуағы кеткен кезіп алабын.
Таңертеңгі газеттерді қарайтын
Киоскісін шарлап бүкіл қаланың.

Келеді іздеп...
Құмары әлі жүр қанбай,
Бауырларға – шет елдегі, біздегі:
«Отаныңды ұмытпа!» – деп тұрғандай
Сол бір шалдың шырк айналған іздері...

Сол бір іздер әлі жатқан секілді,
Тарихтың да тақсіреті тұр сонда.
Көшелерді,
Бүкіл мына Парижді
Сел нөсерге шомылдырып тұрсаң да –
Өшпейді ол!

Кешіріңіз сіз мені,
Оқырманым:
Отан – ұлы мекен ғой,
Жат елдегі табаныңның іздері –
Тәнге түскен кара таңба екен ғой!

Жат өлкеде жалғыз өзі жүр еді,
Кенет шалдың демі бітіп... тарылып –

Әбден тозған қасіретті жүрегі
Сағыныштан – кеткен, – дейді – жарылып!

Ей, жолаушы!
Жолың түссе Парижге,
Өмір бақи куә болам арыңа:
Ресейдің топырағынан бір уыс
Ала кетші түйіп орамалына!

Шетке шыксаң бір елі,
Сезіледі жақының – кім, жатың – кім.
Ала кетші топырақты киелі,
Сала кетші қабіріне Ақынның!
О, Отаным!
Анам да – Сен!
Әкем де...

Сенсің – жырдың сүйегі мен тиегі.
Қаншама ұлың қалып қойған жат елде,
Қайта оралмай топырағыңа киелі?!

Қаншама ұлын...
Қаншама отты жасындар
Сөніп кеткен жат жаһанда – түс, міне.
Туған жердің топырағын шашындар
Мұхиттағы матростың үстіне!

Мен оларды бермен ешбір патшана,
Падишана! Неткен ауыр наласы,
Қай жерлерде, қай мұхитта жатса да,
Олар – біздің топырақтың баласы!

Жасырды да толқынына бар ізін
Ақты Уақыт.
Уақыт – ұлы дария,
Жүруші еді көшесінде Париждің
Сексендегі қайғылы бір Қария...

Жүрегінде –
Жүремін мен мәңгі өмір сүремін де.
Қиын екен қоштасу!
Бірақ, жаным,
Оңай нәрсе бар ма еді бұл өмірде?

Жылаймын ба, құдай-ау, күлемін бе?
Өкініш бар өргенген реңінде.
Жүрегінде –
Жүремін мен мәңгі өмір сүремін де.

Жұмып алып көзіңді, жүдеді де
Сүнгіп кеттін тағдырдың түнегіне.
Қолыңа ұстап оқып көр: менің атым
Жазулы тұр жаралы жүрегінде!

Жүрегінде –
Жүремін бе, мәңгі. Өмір сүремін бе?
Ол – белгісіз! Әйтеуір, сенің атын
Жазулы тұр жаралы жүрегімде...

БЕСІК ЖЫРЫ

Ұйықта, адамзат, шаршаның ғой болдырып,
Миллиондаған ғасыр бойы жол жүріп.
Жұлдызша ақты XX ғасырын,
Сені ғарыш кемесіне қондырып.
Ұйықта, адамзат... Шаршаның ғой, болдырып.

Тарих сахнасында –
Актер болып ойнаудан да шаршаның.
Ойсыздықтан... ойлаудан да шаршаның.
Талай мәрте зілзаланы талқандап,
Жеңісінді тойлаудан да шаршаның.

Күрк-күрк етіп шөмен толы қос өкпен,
Өзер тұрып жүргендейсің төсектен.
Сен шаршаның – аштық ауру, соғыстан,
Сен шаршаның – түрме, жала, өсектен.

Қағынып –
Тажал күштер тарпа бас сап жабылып,
Сен шаршаның – неше түрлі заманда
Неше түрлі құдайларға бағынып!

Сорыңа –
Жантық біткен жатып алды жолыңа.
Талай рет Иудаға сендің де
Шырматылдың сатқындықтың торына.

Сен шаршаның – сөйлеуден де көшіріп,
Сен шаршаның – өксуден де өкіріп.
Күюден де – көкірегінді от ұрып,
Сен шаршаның – сүюден де өтірік!

Сен қажыдың,
Тұрпатыңнан байқағам,
Әлди, әлди! Бесік жырын айт, Адам!

Анаң айтқан ұлы өлеңді ұмытсан,
Есіңе бір түсірейін қайтадан!
Әлди, әлди, адамзат...

ВЕНЕЦИЯ. МӘҢГІ ҰЙҚЫ

Ұшып кетті ғасырлар қуатты, алып!
Әлі өшкен жоқ ызғары, шуақтары.
Өлді ақындар жаза алмай соңғы жырын
Сөнген соңғы жұлдыздар сияктанып...

Өшті бәрі!
Уақыттың қатал – ділі!
Естіледі маған да қаһарлы үні.
Түндер сайын төсектен атып тұрам,
Жанға маза бермейді жаһан жыры.

Шақырады даланың баласын көк,
Адамзатқа аспаннан қарасын деп.
Қызыларай аң-таң ғап қала берер:
«Қай қиянға қаңғырып барасың?» – деп.

Қиял келсе қиянға аттанасың,
Жасырады жер-жаһан ақ-қарасын.
Венеция! Ертегі дүниесі!
Ескерткіштер еліне тап боласын.

Кезем келіп кошесін жел қайықпен.
Мұнда мені сиқырлы Муза күткен.
О, армысың, мен сені іздеп келем,
Поэзия – құйылған граниттен!

Ескерткіштер, мүсіндер шақыруда,
Ақының да осында – пақырың да.
Тарих жүгін көтеріп – көтеріп кеп,
Қалғып кеткен секілді ақырыңда!

Сәулесі жок үрейлі жанарында,
Тап боласың жалаңаш сан аруға.
Қатып қалған... Жер шары шыр айналып,
Баска дүние жан бітіп жаңаруда!

Кеткен ұйықтап!
Ұйықтауда зор тыныспен,
Жатқан сынды түс көріп толқып іштен.
О, сұмдық-ай, катыгез зәрлі ұйқы,
Мәңгі ұйқы! Сен неткен қорқынышты ең!

Қатты ұйқыда, уақыттың қатал – ділі,
Естіледі маған да қаһарлы үні.
Түндер сайын төсектен атып тұрам
Жанымның ап мазасын жаһан жыры.

Тұр ма әлемге бір сұмдық орнағалы?
Анашымның тартады сол қабағы.
Күнде эфирден гүрсілдеп жарылады,
Дабыралы Нейтрон бомбалары...

ТҮС ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

Шаршатады мазасы жок күн бізді,
Қажып әбден каракеттен күндізгі –
Қалғып кетсек кара түнді жамылып,
Қиялымыз кетер кезіп жұлдызды.

Қиялы жок ой салтанат құрып па?
Түс көресің ояу жүріп...Тұрып та.
Өткен өмір, Болашақта – түсінде,
Түс болмаса күш бола ма Рухта!

Алмасқанда зауал шак пен ізгі шак,
Кетеді-ау бір миыңа өшпес ізді сап.
Өлілер де түс көреді.
Көргенін –
Өңінде айтып бермесе де біз құсап.

Аң-таң қалып өткенді еске түсіре,
Түсінде Адам мінер қаһар – күшіне.
Еңіреген ұл-қыз ғана кіреді
Еңлігің мен Кебегіннің түсіне.

Не істемедік ессіз зұлмат күшке еріп,
Еске түссе – көзден мұз – жас түсті еріп.
Бір қырқада кіндігімнен қан тамған
Махамбеттің басы жатыр – түс көріп!

Таң қалатын таңсық зат па сол-дағы?
Жаһан миы сансыз түсті толғады.
Хиросима – күл боп кеткен Жер шарын
Көреді ылғи – көз ілінсе болғаны!

Тамам болып кетер ме екен тамам зат?!
Түссіз ғұмыр – маған да елес, саған – жат.
Сен түсінде осы кімді көресің?
Мен түсімде Сені көрем, адамзат!

ГОГОЛЬДІҢ КҮЛКІСІ

Оспанхан Әубәкіровке

Көрінген күйкілігі түр-түсінен,
Кездесіп Сіз кездескен бір кісімен –
Сақылдап күлген неткен рақат ед
Гогольдың қасиетті күлкісімен!

Көп пе екен біз көретін көресі де,
Өрбіп кеп өңшең мысқыл өңешіне –
Ішек-сілең қатып күлгің келеді екен
Дүниенің күллі күйкі – көмешіне.

Жаза алман сол күлкісіз бір күн өлең.
Көз жасын соныменен сүртіп өлем.
Пенденің неше түрлі пасықтығын
Қарсы алам, міне, осындай күлкіменен!

Күлем мен...
Қасірет жоқ түк қанымда!
Көнбеспіз күлкімізге сұқтануға.
...Қаптаған анекдоттар келе жатыр
Адамды азабынан құтқаруға!

ӘЗӘЗІЛ

Неше түрлі зымиян ой – ішінде,
Неменеге қышиды осы тісім деп –
Жер бетінде келе жатты Әзәзіл,
Көздерімен күллі әлемді ішіп-жеп.

Салды сонсоң сойқан сұмың ыланды,
«Шегіртке», – деп жариялап жылайды.
Ақымақты «Данышпан!» – деп азғырды,
Қорқақты да «Арыстан!» – деп мәз қылды!
Жамандыққа қосып беріп жақсылық,

Адалдықты – аңқауларға тапсырып,
Құлықты да қосақтады Ақылмен...
Ақырында тіл табысты Ақынмен.

– Кел, ішелік!
Серімсің ғой сен менің,
Қарамайтын түріне де теңгенің!
Азат адам өзің ғана фәниде,
Бәрі де құл – сенен басқа пенденің!

Кел!
Барлар мен кафелерге барайық,
Адамзатқа аспаннан бір қарайық!

Ақын кетті бетке ұстап сол моланы...
Қайыршы һәм құдай десе болады!

Қасиетсіз Әзәзіл-ай!
Қара бет!
Күледі енді: – Маскүнемді кара! – деп.
Мінін алған әбден қаһар күшіне,
Қара мына Әзәзілдің ісіне:
Ұйықтап жатқан Дарынсыздың
Бір күні Муза болып кіріп барды түсіне!

Не деді оған? (Бал ашпай-ақ қоялық).
Омырауы көз жасына боянып:
– Адамзат! – деп айқай салды сол пенде
Ертеңіне ақын болып оянып!

Қасиетсіз Әзәзіл-ай!
Қара бет!
Айқайлап жүр: – Данышпанды кара! – деп.

ҚАСҚЫРДЫҢ МОНОЛОГЫ

Жек көрем итті!
Алысып жүрем,
Шабысып жүрем!
Қағынып...
Сайын даланың тағысымын – мен,
Не деген ғажап – тағылық!

Шауып түсемін!
Күш ағысымды сыйғыза алмай ішіме.
Адамның алмас пышағы сынды
Ырзамын азу тісіме!

Қасқыр – бабалар!
Бар ұлыстардың
Мазасын алып манадан –
Иттермен болған қанды ұрыстардың
Иісін сезем даладан.

Қанқу сөз жүрек кегін үрлейді
Қорлық – қарғысқа барабар.
Бізбенен иттің тегі – бір дейді...
Рас па қасқыр – бабалар?!

Өлексе үшін жұлысқан болсақ
Өмірі бітпей кегіміз,
Иттермен бірге туысқан болсақ
Не болды – ата тегіміз?!

Ала төбеттің астында қалар
Күн туғаны ма ақыры...
Неге үндемейсіңдер, қасқыр – бабалар,
Қағынып кеткен жатыры?!

Неге үндемейсіңдер?
Ұрлық түн еді:

Жатқаным мынау – жау іші.
Аспанның астын дүрліктіреді
Үрген иттердің дауысы...

АҚЖАРЫҚТЫҢ АҢЫЗЫ

Арак ішсе-ақ айқасатын кірпігі,
Ұмыт бола қоймаған көп зіркілі, –
Біздің Мұқаң... қырық жаста молда боп,
Ақжарыққа жетіп келді бір күні!

– Уа, мынау сол Мұқан ба кешегі,
«Бісміллә!» – деп ұстайды кесені!
Шариғаттан уағыз айтса, ауданның
Бар молдасы бас шұлғыпты деседі!

Қара мұрты түсетіндей жағынан –
Құлан құсап жеріп кеткен қағынан –
Шарап ішкен құрдастарын: – Найсап! – деп
Тыркыратып қуған, – дейді маңынан!

Арак көрсе ұстайды да сайтаны:
– Әкет! – дейді... – пәлекетті! Тәйт, әрі!
Ақжарық боп сонда басын шайқады...
– Бәрімізді сақтады деп қатерден
Горбачевке рахметін айтады,

О, Ақжарық! Сенің еңсең асқак, ә,
Ақын тудың тіл бітірген тасқа да.
Батыр тудың! – деп қайтейін мадақтап,
Ақын да бар, батыр да бар – басқа да...

О, Ақжарық! Сыншы ел өзі-ақ топшылар,
Дауласпайын, сөзден өрт боп от шығар.
Мұсылманға, берген Мұқаң молданы,
Дәл өзіндей ауыл-аймақ жоқ шығар!!!

Бір көрсем деп ем мен сені
Болса егер, жаным, бас аман,
Тұлғанды мәрмәр еңселі
Талғампаз Тәңірі қашаған.

Шіркін-ай, жолым бола ма
Сен жүрген жұмбақ қалаға?
Қалада – сен, мен – далада...
Біраз жыл өткен арада.

Көзімнің алды теңіз боп,
Ерніңе шөлдеп, қаталап,
Қаңғырып кетсем сені іздеп, –
Мекенсіз, жайсыз, Махаббат!

Жүйрікке зымыран мініп ап
Біткенше бойдан хал, күш те,
Ақсам-ау, шіркін, зымырап
Адасып тапа-тал түсте.

Түгкірін шарлап қаланың
Таба алмай Сені әлі мен,
Автобустағы адамның
Сұрасам деймін бәрінен.

Елемей елдің кесірін,
Арманның айтып азасын,
Күллі елдің қағып есігін
Алсам-ау деймін мазасын!

Қаланың халқы елеңдеп,
Айтса аңыз адам білмеген:
«Ауылдан Серік деген кеп,
Ғашығын іздеп жүр!» – деген...

Көшеде қаңғып жүр екем,
Жанымды сұмдар азаптап.
«Ромео әлі тірі екен!» –
Деп күліп жатса мазактап!

Қаланың көне сектасы –
Әйелдер аңқау жандарша:
«Кім екен Джульеттасы?!» –
Деп шіркін сонда таң қалса!

Біреуі сонда асығып:
«Білеміз оны біз десе –
Асылы оның, ғашығы –
Ғалия деген қыз!» – десе...

Табамын!!!
Куә – түн, жұлдыз!
Қайтпаймын осы антымнан!
Ғалия деген күллі қыз
Қорқады сонда даңқымнан!

Естісең Сен де бір күні
Аңызды осы гулеген.
«Бір дәруіш келіп (күлкілі)
Ғашығын іздеп жүр!» – деген.

Таба алмай сені,
Құлап та,
Сүрініп... суға малтығып,
Қонақ үй дейтін жұмаққа
Жетермін шаршап-шалдығып.

Тұрғанда шошып мен ертең
Кейпімді келіп көрсеңіз:
Көзіме түсіп телефон,
Есіме түссе – 09!

Тауып ап сонда таң атпай
Телефонның нөмірін,
Атылған асау шараптай
Аптығып кетсе көңілім.

Ғалия! Шерлі ділімде –
Жанталас! Қайтсем жетем-ау?
Осынау жердің түбіне
Сандалып келген екем-ау?!

Не дейін?
Тамыр-таныстан
Естін пе ең өсек гулеген:
«Бір дәруіш келіп алыстан
Ғашығын іздеп жүр!» – деген.

Сол – менмін!
Шарлап қаланы
Сені іздеп жүрмін әлі мен.
Автобустағы адамның
Сұраған едім бәрінен.

Елемей елдің кесірін,
Жанымның айтып азасын,
Күллі елдің қағып есігін,
Мен едім алған мазасын!

«Ал, қош бол!» – дермін.
Тілсіздік.
Тағдырым іштен тындырып,
Махаббат деген – үнсіздік,
Жүректе тұрар шынғырып!

Шерімді өстіп айтармын.
Сонан соң өксін өз басым;
Ауылға қарай қайтармын
Көзімнен ағып көз жасым...

Купелес елді еріккен
Жан-күйім сонда мазалап:
– Келесің жылап неліктен?
Не болды, – десе – азамат?!
Үндемен.
Мылқау пақыр ем...
Осы елдің бәрі пейілі шат –
Алғашқы махаббатымен
Қоштасқан жылап мен құсап!

ҚАБЫРҒАДАҒЫ ЖАЗУЛАР

«Цой – жив, Цой – с нами».

Қалайша жөнкиді осы ой ырғағы.
Мынауың өмір ме өзі – ойын-дағы;
Адамзат ұлы жолдың бойындағы, –
Алла мен Абайды да көзге ілмей кеп.
Рухтың мәнгі – бақи өлмейтінін,
Ақыры –
Цойды көрін мойындады...

* * *

О, өлең!
Қалам сенен несін бүгіп?
Басыңнан сайқал дауын кешір бүгін:
Әйелдің сұлулығын көру үшін
Қажеті қанша оны шешіндіріп?!

Бір ойдан бір ой туып,
Есіл басты
Даң қылып әсемдікке есік аштық:
Ұятпен кінген пәк сұлулықты
Ұятсыз, шешіндіру –
Есуастық!

Шешінбе!
Шешінбе, әйел!
Есің кірсін!
Сені еркек тек түсінде кешіп жүрсін,
Ғажайып сымбатыңды тасқа құйып
Тек қана –
Мүсіншілер шешіндірсін!..

О, МҰҚА!

*Жиылып Жер шарының жетімдері,
Алдында Ақиқаттың бірігіңдер!
Мұқағали.*

О, Мұқа, мен де жетіммін!
Жетіммін мен де!
Басынан аттап талайдың секірдім мен де.

Туысым қайда?
Білмеймін түр-өңін оның,
Халқыма ғана сақтаған жүрегім – орын!

Туған жоқ менде, жоқ менде атаның ұлы.
Жаныма маза бермейді жаһанның мұңы!

Көзіме ыстық күллі елдің балапандары,
Қандары бөлек адамның алақандары.

Жалғыз қайың ем қалтырап жасынды күткен,
Сол қолдар менің көзімнен жасымды сүрткен!

Жүрегімде – үсіп-тоңғандар әні.
Өгіздей өрге сүйреп жүр сол қолдар әлі.

Сиынып айтам көзімнен егілген жасқа,
Ешкімім жоқ қой, ешкімім – елімнен басқа!

Еліме келіп паналап, жетілдім Жерде.
Себебі – жетіммін мен де!
Ақиқат пенен адалдық – ұйып тынатыным.
Маяковский мен Есенин – сүйікті ақыным.

Алысып...
Айқас-күреспен жетілдім Жерде.
Себебі – жетіммін мен де!

Жендеттер – шошып дүние дүрбелеңінде,
Мені де, мейлі, қамасын түрмелеріне –
Шығамын бұзып!

Сан шептен секіргенбіз біз,
Себебі – Жердің еркесі – Жетімдерміз біз!

Нанымыз біздің – Ашкөздің арандарында,
Қанымыз біздің –
Сенаттың алаңдарында –
Төгіліп жатыр!

Кекті көр келбетімдегі!
Азалы аэропорттар-ай, Жер бетіндегі,
Жүректен Музам ұшуға билет алады:
Құрлықтар – Сенат аланы!

От боп кірейін жас толы жанарларына,
Қызғыш құс болам – қапаста қамалғанына!
Сенат алаңдарына –
Жеткім келеді,
Қалуға бекіндім әрі,
Себебі – Декабристер – жетімнің бәрі!

– Ұш! – дейді Уақыт сыпырып томағасын,
Фәнилік сапарыңды доғарасын.
Ертегі мен аңызда айтатындай,
Мынау жарық жалғанға қайта тумай,
Сен де, иә, із–түзсіз жоғаласың.

Өзгереді өңір де не түрге еніп,
Дауылына Уақыттың бетін беріп,
Біз қаламыз көп жайды байқай алмай:
Аккулар да кетеді қайталанба,
Тәттімбеттің күйлері секілденіп!

Неткен қатал, сұм тағдыр, керен еді,
Ғашық жанның тілегін елемеді.
Маздап жанып, һәм бықсып сөнбеу үшін,
Барлық қателігіңді жөндеу үшін,
Саған –
Қайта бір туу керек еді!

БЕЛГІСІЗ СОЛДАТТАР

Дүниежүзілік екінші қырғын (1939–1945) тамамдалып, солдаттар жыл құсындай туган топырақтарына оралғанда: «Майданнан менің ұлымды көрдіңдер ме?!» – деген азалы ананың сауалдарына жауынгерлер жауап бере алмай қатты қиналыпты...

Бұл сауал талай жүректі жаралаған-ды.
Соғысқа кеткен, хабарсыз! Манар ағамды –
Берлинде шерім жас болып көзімнен ағып,
Сұрағам мен де Рейхстагтың өзінен барып:

«Ей! Мыстан Мола!
Жалмаған жанары адамды!
Сен-дағы көрген жоқсың ба Манар ағамды?!»
Ол – үнсіз!
Шулап бір үн жүр шыңғырып кана:
«Дүниежүзілік қырғынды бұл да ұмытқан ба?»

45-ге Нюрнбергте,
Жендеттер жер боп мәңгіріп тұрып қалғанда,
Риббентроп...
Кейтель...
Геринг...
Круптардан да –
Сұрағым келген ұшып тұрып жөргегімнен де:
«Сендер де! Манар ағамды көрмедіндер ме?!»

Айтпайды олар!
Жатпайды сөз қозғап та әлгі,
Өлтірген өзі, өйткені, сол боздақтарды!
Адамның азап-михнаты – сенгісіз Жерде,
Жер беті толы осындай – белгісіздерге!

Помпей де бізге –
Белгісіз!

Жат үнді – жыры...

Белгілі –

Брюллов:

«Помпейдің акырғы түні».

Отырар бізге –

Белгісіз!

Марғұлан аға!

Ғаламат шаңқан қаладан қалды ма –

Мола?!

Марғұлан аға!

Қаланың табыттарына

Қарасан:

Ұқсас Адамның табыттарына!

Тереңде – қала қабірі...

Білгенім, Аға –

Табамыз одан бабамның күлдерін ғана.

Олар да –

Көріп,

Естіген жасындар үнін,

Белгісіз солдаттары ғой ғасырларының!

Құлағымда –

Сол бір шыңғырған боздақтар үні!

Жер асты түгел –

Белгісіз Солдат Қабірі!!!

Келемін ұшып:

Ділім – жыр,

Серігім – проспект.

Москва...

Париж...

Нью-Йорк...

Берлин...

Ташкент –

Жер беті түгел –
Белгісіз Солдат алауы,
Жер беті тегіс –
Белгісіз Солдат алаңы!

Прогресс – Уақыт!
Таң қаламын мен:
Сутегі,
Атом,
Нейтрон бомбаларымен –
Кетіп барамыз регресс доңғалағымен.

Доңғалап кетіп барамыз,
(Таң қалам бір сәт) –
Кері жүретін кесірлі арбалар құсап!

Түс Атом арбаларынан!
Кел, Адам, ізгі!
«Белгісіз ел» – деп –
Жер – Анамызды,
Жер – Анамызды, –
(Атомның ажал күрегі тастаған көміп!)
Біреулер зерттеп жүрмесін аспаннан келіп!!!

Мықты едім – нансаң, ер едім,
Сабырлы едім де.
Белгісіз Қалаларымның Қабірлерінде –
Тұрамын боздап!
Жер –
Қаза таппасын бұлай!
Белгісіз планетадан... сақтасын құдай!!!

...Белгісіз солдат алаңы – адамға толы.
Көзіңмен көру – ғаламат оны:
Бір кемпір келіп жылап тұр.
Ағарған шашы...
Алқызыл отқа тамшылап жанардан жасы...

Бір Ару келіп өксіп тұр он сегіздегі.
Қан-жоса – сұмдық! Соғыстың көрсен –
Іздері!
Мен тұрмын алдын көзімнің басып бір тұман:
Үрейлі ойдан қай жаққа қашып құтылам?!

Ару қыз!
Жүрші менімен!
Мұңлық карағым!
Эрмитаж деген мұхитқа сүңгіп барамын:
Соңымнан ерді аруым,
Күйкі ойлардың бәрін де қоныштан басып,
Эрмитаж жаққа жөнелдік –
Соғыстан қашып!
О, сұмдық!
Мұнда
Тағы кім
Шақырды мұны?!
Алдымда –
Брюллов:
«Помпейдің ақырғы түні».

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ПІКІРТАЛАСТА ОҚЫЛҒАН ӨЛЕН

А. Вознесенскийден

Көргенсіздігімізді қашан көреміз біздер,
жерді де құрттық көр қылып?
Құдайға шүкір, өлеміз біздер –
үлгермей бәрін өлтіріп!

Жүрек жоқ, хайуан денеміз, құлқыны –
құзғындай, тоймас жемесе.
Құдайға шүкір, өлеміз бір күні,
өледі Әлем – немесе.

КӨШІ-ҚОН ОПЕРАЦИЯСЫ

Мишаның үйін Мырзан сатып алды,
Өтпеген қанша мүлік, заты қалды.
Қазағым көбейді ғой деп ойлаған,
Ғалия бұл жолы да қапы қалды.

Қаламыз оянғанда Күн қытықтап,
Біз де бір оянамыз суыт ұйықтап.
Қазақша жөн сұрассақ, киналады
Мырзаның – өз әкесін ұмытып қап...

Коммерсант қаладағы, ноян – әрі,
Мырзанның орысшалау ой алаңы.
Орыстың арағымен ұйықтап бұл үй,
Батыстың әуенімен оянады.

Әнімен Жүсекең мен Кенекемнің,
Мен де енді тереземді тең етермін.
Көршіміз Еуропа елінде жүр,
Феодал боп мұнда қалған мен екенмін.

Қазақ боп кіріп ылғи сәнім, өңім,
Мүйізім шыққан сөдан, кәне, менің?
Қайратым менімен бір қаһарланып,
Менімен бір боздайды Жәнібегім!

Ал, бозда, боздау әнім, күйіне де,
Оныға осындағы ел сүйіне ме.
Боздауға келген кезде бұл қазақтың
Алдына кім түсіпті дүниеде.

Тынысым қоңыр күйім есіп-кеңіп,
Баладай жатыр едім бесікте еріп,
Жан-жағым азан-қазан бұл күндері
Қасыма Америка көшіп келіп!

Келер күн бұлаңдатып сағымын-дүр,
Алаулап атар таңы, ағылып жыр.
Қазақша сөйлесетін өзіменен
Ғалия Миша ағасын сағынып жүр.

Өткіздік өстіп биыл зорға күзді,
Құдайы көрші, дәмдес болған, ізгі –
Құлазып Бавария даласында,
Сағынып жүрген шығар ол да бізді,
Көрісуге жазсын де.

* * *

Жаным толы мұңды ойлар, күдікпенен,
Сенен басқа ешкімге сүйікті емен.
Жасымды көр жанардан ірікпеген.
Құлап кетпей, әйтеуір, жүріп келем.

Әбден қажып, әлсіреп, жүдеп, арып,
Жүрегімді сағыныш зілі қарып,
Құлап кеткім келген-тін шыңырауға
Көздерімді тас қылып жұмып алып!

Жүріп келем. Махаббат – елес ескі.
Құндақтаулы сырымды неге шештім?
Жүріп келе жатқанның бәрі бірдей
Өмір сүріп келеді демес ешкім...
Кім ұмытса сүйгенін – күнә сонда.
Жүрек кілтін жат жаннан сұрасаң да
Жанарымды тас қылып жұмып алып,
Саған жетіп құлармын – құласам да!

Саған жетіп құлармын...
Қасіретті
Менсіз-дағы қаншама ғашық өтті?
Өліп-өшіп өзінді сүйген әйел
Қателесіп жүрсе де – қасиетті!

РУБАЙ

Ар-ұятын талақ еткен сан төстің –
Саусақтарды саралап бақ, жанкештім:
Қаламдікі – саусақтары Пушкиннің,
Қанжардікі – саусақтары Дантестің!

П. НЕРУДА. РЕКВИЕМ.

Чили жатыр камалып түрмелерге аңырап...
Күл боп жанған гүл-бактар гүлденер ме тағы да?!
Оянар ма Неруда – Ақын Чили – бағынан?!
Түрмелерге камалып жатыр Чили тағы да!
Чили жатыр камалып түрмелерге...

Бөлшек-бөлшек жүрегі ананың да, баланың.
Ызалы жас тұнып жанарында налалы.
Дарынсыз сұм пенденің табанында,
Жаралы –
Соғып жатыр жүрегі Неруданың –
Дананың!

Ақын жатыр мұп-мұздай суык көрде... бұлдырап.
Түк айта алмай сүйікті,
Күйікті елге –
Тұнжырап.
«Рухы оның ұшып жүр биіктерде!» – дейміз біз –
Жылатуға бергісіз,
Жұбату ғой – бұл,
Бірақ!

Өлмейді өлең, өлмейді.
Сөнбейді өлең оттары,
Тірілердің қылмысын тергейді өлең – соттары!
Мен ғана ма пір тұтқан ақындарды, гүлдерді?
Менсіз де оның тарихта аты қалды!
Күн көрді...
Германия Гейнесіз қалған кезде,
О, тоба-ай,
Гитлерлер оп-онай сатып алды тұл жерді!!!

Пешке өртелді Гейненің асау жаны.
Құс біткен
Ұшып жатты Шығысқа... Көргендері – түс типтен:

Өшірілді Мрамор – Тарихыңа,
Алыптардың қолымен қашалғаны – штыкпен,
Адамзаттың арымен жасалғаны – штыкпен!

Штык өлім өртіне өріс берді,
Жалаңдап:
Қызыл жалын жалмады егістерді тағы арбап.
Нерудасыз Чилиді көрдің, міне, о, көзім, –
Көрдің тағы Гетесіз немістерді,
Адамзат!

Ақынсыз Чили – Аждаһа бейнесінде –
Күллі адамның осы сөз кеудесінде.
Сырласуға болмайды, сөйлесуге...
Өмір менен өлімтік белдесуде – қан ағып.
Бір сауал тұр әркімнің кеудесінде камалып:
«Гитлерсің бе?!
Жоқ, әлде...
Гейнесің бе,
Адамым?!!» –

Бір сауал тұр әркімнің кеудесінде камалып.

* * *

Ол жақта орта өзгерген.
Өткенді көксеп, зарығып,
Ойсыздар айтқан сөздерден
Кеттің бе әбден жалығып?

Өмірдің көздеп төр жағын
Ел жүрсе іші майлы боп,
Өлеңді сүйген өр жаның,
Өзіңе жүр-ау қайғы бөп?

Көзге ілмей сонда өзге елді,
Өзге бір өрттен жанып іш –

Шарлайсың киоскілерді
Есіңді алып сағыныш.

Өрекіп сонда көңілің,
Ішінен өрттің шыққандай,
Газеттің жаңа нөмірін
Аласың сатып – түк қоймай.

Таусылып төзім, шыдам да,
Тұрасың лағып, сандалып.
Ондағы сатушылар да
Қарайды саған таң қалып!

Пендесің сұмдық дәмелі,
Қиялды шынға балайсың.
Газеттердің де әуелі
Төртінші бетін қарайсың.

Махаббат – жұмақ әні бір,
Есту де арман сырлы үнін;
Таппайсың іздеп бәрібір
Жок онда менің бір жырым...

Жалтақтап жатқа, досқа да,
Жас жүрек сауға сұрасын:
Кіресің сонсоң почтаға,
Онан да құр кол шығасың.

Көңілің қалып оңбай, шын,
Ала алмай хабар ар ма деп,
Кей-кейде, тіпті, ойлайсың:
«Өмірде өзі бар ма?!» – деп.

Жоғалып кетем:
Күллі елдің көздерінен де,
Пыш-пыштың сөздерінен де,
Тіршілігімді доғарып –
Жоғалып кетем... жоғалып...

Жоғалып кетем:
Домбыра шектерінен де,
Газеттің беттерінен де;
Тіршілігімді доғарып,
Жоғалып кетем, жоғалып...

Жөңкіліп сері адамдар,
Залдарға думан саз қонып,
Кафелер, ресторандар
Менсіз де жатар мәз болып.

Жоғалып кетем қаладан,
Жоғалып кетем даладан;
Жоғалып кетем көңілден,
Жоғалып кетем өмірден!

Не дейсің мендей пендеге?
Жоғалдым...
Басың шатылды:
Почтаның жәшіктері де
Ұмытқан менің хатымды!

Вокзалдан ізде боп алаң,
Тоғысқан торап шеттерден;
Поездан күллі жоғалам,
Жоғалам самолеттерден!

Сол кезде мені, адалым,
Жүрегін уақыт суытып,
Өзіңнен басқа адамның
Қалады бәрі ұмытып!

Алдамшы сезім бұл бәрі,
Арбалма оған, ақ таңым:
Мен онда адам туралы
Поэма жазып жатқанмын...

ТОПЫРАҚТАҒЫ ЖАЗУ

Тәкаппарлық әбден бабы келгенде
Көнбейді екен көкке құс боп ұшпаса:
Цезарь бірде қас дұшпанын жеңгенде
«Келдім,
Көрдім,
Жеңдім» – депті қысқаша.

О, Отаным! – О, Жеңімпаз Тәңірім!
Қызыл қаның,
Ащы жасың төгілді...
Талай жеңдет жүргізбек боп әмірін
Цезарь құсап...
«Келді.
Көрді.
Жеңілді!!!»

БІР ҚАЗАҚ

Пушкиннің әуенімен

Ел надан болса, ер – қараң.
Отқа айдар ұлды боққа айдап өткен кер заман:
Немістен туса – Ницше,
Еврейден туса – Исхак Рабин болар боздақ-ты,
Қазақтан туып, қаңғып, жүр қайран бекзадам!

БАЛЫҚТАР ТРАГЕДИЯСЫ

О, люди! Где вы? Вас зову я! Вас зову!

Н. Хикмет.

Бүгін бір ғажап күн екен,
Не деген ғажап сырлы әнің:
Күн астында Күнекей
Қыз жайлы аңыз жырладың!

...Көкжиек.
Шаңқан өр теңіз
Әкелген айдап кім мұнда!
Отырмыз Шайтанкөлде біз
Сөз беріп Муза – бұлбұлға.

Шайтанкөл жатыр –
Құрлықтың
Дидарындағы таң-шырай;
Сұлушаш деген Мұңлықтың
Көзінен тамған тамшыдай...

Шайтанкөл жатыр еркелеп,
Еркелеп самал еседі.
Бір кезде... осы өлкеде
Топан су болған деседі...

Топан су!
Тұнбай – селдеген!
Қиялға бір сәт ерік бер:
Өмірге онда келмеген
Темірхандар мен Серіктер...

Мұхит-тын осы өңірде,
Таң қалған тақсыр тандар да,
Серіктер түгіл,
Өмірде
Жок еді Ақсұңқарлар да!

Тірі жан жоқ-ты расында,
Саф таза еді ауа да;
Алланың жүрген қасында
Адам Ата мен Хауа Ана,

Таянып жерге қашқан Күн,
Еріген Мұз-тас Әлемі;
Астында ақзер аспанның
Балықтар ғана бар еді.

Ғаламат Дүнне дір етіп,
Өзгерген мұрат, зәуірі;
Мұз дәуірінің күні өтіп,
Басталған Судың дәуірі.

Ауысып күн мен түн өнкей,
Естіген селдің отты үнін,
Күн астындағы Күнекей
Қыз жайлы жыр да жоқ-тұғын!

Күндейтін бәрін, жүндейтін
Жоқ алтын... акша, пірі бір;
Басқаны мүлде білмеймін
Балықтар патшалығы – бұл!

Балықтар жимай, ал, есін
Бақытқа –
Жүзін кенелер,
Жоқ еді алған зәресін
Катерлер менен кемелер!

Бомбалар толы қарында,
Кесапат кәрі мол, кезбе –
Сүңгуір қайықтарың да
Жоқ еді суда ол кезде.

Ғажайып сиқыр шабыт бар
Тәнінде.

Жұмақ – Жер төсі.
Жүретін шоршып балықтар –
Тәңірдің жалғыз еркесі!

Көңілде – көктем, көңірсір,
Рақат жырға – мол жаны.
Су патшалығы өмір сүр –
Жүзуді білсең болғаны!

Аспанда жүзген тарлан Күн,
Қызықтап шуыл, қылығын;
Шартарабына жалғанның
Шашатын уылдырығын...

Балықтар сонда,
Құлыным,
Білмеген еді,
Масқара –
Біреулер маржан ұрығын
Айналдыратынын акшаға...

Бір күні:
Ғаламат Дүние шыр етіп,
Өзгеріп мұрат, зәуірі, –
Су дәуірінің күні өтіп,
Құрлықтың туды дәуірі!

Сондағы оның ойраны-ай!
Тұл – аспан.. Ажал – зар әні:
Ойбай-ай!
Ойбай!
Ойбай-ай!
Дүние... не боп барады?!

Не дауа мына сұмдыққа?
Кеудесі толы – шерлі кек,
Балықтар жатты Құрлықта
Желбезектері желбіреп!!!

Бәрі де кекті! Ашулы!
Жоқ шығар мұндай еш апат:
Көзіне оттай басылды
«Топырақ!» – деген кесапат!

Қаннен-каперсіз өз басы
Жүр еді кеше бабында.
Жазықсыз ағып көз жасы
Табытқа кірер шағында –

Қарады көкке:
О бастан
Көп құпиясын жасырған –
Көк Мұхит сынды көк аспан
Көзіне оттай басылған!

Балықтар жатты...
Қайғырған,
Шерленген,
Тағдыр – мазағы!
Жер – Анасынан айрылған
Адамдар сынды азалы!

...Сол уақыт – аңыз.
Аңызда
Шындық бар, қалқам, артын ұқ.
Сонан да кейін қаншама
Мұхиттар кетті тартылып...

Топан су!
Солай селдеген!
Қиялға бір сәт ерік бер:
Өмірге онда келмеген
Темірхандар мен Серіктер.

Мұхиттың ұлы шебінде
Сел қайталаған отты үнін,

Хиросима жайлы менің де
Өлеңім туған жоқ-тұғын...

...Шайтанкөл жатыр еркелеп,
Еркелеп самал еседі.
Бір кезде осы өлкеде
Топан су болған деседі...

* * *

Тұранды айтсаң, сол жұрттан
Тұра кашып құрт-қыбыр,
Құранды айтсаң – қолтықтан
Құдай сүйер ұлтты бұл.

Ғажап күнім – азат күн,
Тәңірі бергей от-куат.
Абайы бар қазақтың.
Ақымағы көп, бірақ!

Әмірхан Меңдекеге

Жайықтай толқып, жапанда қалған Еділше,
Ел дейтін еркек егілсін сендей – егілсе.
Тағынан тайған қаралы ханның абайсыз,
Талайсыз ұлы сендей-ақ болған, меніңше.

Бауырына жұртын баласыдайын құша кеп,
Қараорман елдің қасіретінен құса боп,—
Хан Кене тақтан түскенде, сенің атаң да,
Атынан түсті абдырап Жаяу Мұса боп.

Тұқымың бекзат бек болды.
Тәрк етіп бәрің, Тәңіріге туа бет қойды.
Құдайдың коды бар еді мида, оны да,
Құдайсыз елдің қулары шұқып жеп қойды!

Ұлыған сайын көкірегіндегі Көк Бөрі,
Азалы зарың Алашқа қалай жетпеді.
Азалы зарың бір жетпей қоймас Алашқа.
...Алла естіп тұр ғой, өйткені.

* * *

Ана тілім, Алашымның көзі едің,
Өртенеді өзегім...
Үндемейді бесік жырын айт десем,
Өгей шеше – өз елім?!

Бүгін – барда, жайлауда едім кеше мен.
Шарап ішем қымыз ішпей кесемен.
Өзегі шер ұрпақпын мен азалы,
Өз анам жоқ...
Қалдым өгей шешемен!

Күнде – қарғыс, күнде – тергеу, сот маған.
Шатқан-бұтқан, оттаған –

Өгей шешем айналдырған ақ басын,
Өз әкемді танымайтын боп барам.

Зіл табандай – өтер екен қайтып жыл,
Жаңа ғасыр көшіп келмей, тайқып жүр.
...Жас баладай ұйықтап кетсем балбырап,
Түсімде анам бесік жырын айтып жүр.

* * *

*Шайтанкөлге барған кезде байқаңдар, –
Шайтан бар!*

Ол келеді әлімсақтан, көнеңнен,
Сұлу көрсе рахатқа бөленген.
Сұлушашты сол жартастан құлатып,
Шайтанкөлдің түбіне ала жөнелген.

Маза бермей ата-баба бейітіне,
Елдің өзін жібермей жүр еркіне;
Сары шашты жынға айналып кей күні,
Кейде – түсіп сұм заманның кейпіне.

Алаш елін буындырып, алқымға ап,
Төрімізде отырған сол жарқылдап.
Талқан қылып Құнанбайдың мешітін,
Төбемізден ұшқанын айт қарқылдап.

Мейірім жоқ, жоқ онда бір қанағат,
Кейде – қоңыз, кейде ит боп абалап, –
Шықпай қойды осы әзәзіл, қазақтың
Әсем нуын, сұлу суын жағалап.

Бас айырмай – тарқамайды базары.
Асымыз көп.
Басымыз да – қазалы.
Жалтақ сонсоң біздің Алаш басқадан,
Ақыны да басқалардан азалы.

Кезін муза кәрі жерді,
Әрі мұнды, әрі шерлі
Шайтанкөлдің хикаясын тыңдайды ел.
Тек бізде бар мұндай көл.

МАҒЖАНҒА ХАТ

Мағжан, Ата!
Аласапыран алқымға ап,
Көңіл күпті – кешкен жұрттан халқың ғап.
Алла берді Алашыңа азаттық,
Оған бірақ керек екен алтын тақ.

Рух қайда?!
Тас жүрек пен мес дене –
Көретінің бозала таң, кеште де.
Тұран керек.
Құран керек казакка!
Абай керек.
Одан басқа – ештеңе.

Жүрегінде – Көк Бөрі.
Ұлиды көп Тәңіріне көктегі.
...Қайран жұртын қазағына, өйткені,
Мен түгілі, сенің сөзің өтпеді.
Көкке қарап әлі ұлып тұр Көк Бөрі.

ҚАРА БҰРЫМ

Қара бұрым...
Қанша мәрте жырланды?
Қасиетін білер оның ер кісі.
Неге «Қара жүрек!» – дейді сұмдарды?
Қара бояу –
Сұлулықтың белгісі!

Көзімнен адал жүрегім байқалмады ма?
Сенбеймін мәңгі, сенбеймін сайқалдарыңа!

Сенбеймін тіпті өліп-өшкен сөздеріне де,
Өтірік күлген жымысқы көздеріне де.

Сенбеймін мәңгі, көргенде шамданып қалам!
Сүйіктім!
Неге қарайсың таңданып маған?

Серігің сенің, япыр-ау, сенгіш-ақ па еді?
Сүйе алмайды олар ешқашан сен құсап мені!

Өксиді олар өзгені өкініп тұрып,
Өтірік сүйіп – күйеді, өтірік күліп...

Сенбеймін!
Тіпті көз салман түр-түсіне де,
Көз жасына да сенбеймін, күлкісіне де!

Аярға сеніп алданып, арбалып – талман –
Осыдан бұрын оңбай бір алданып қалғам...

* * *

Еңіреген зарлы ұлдарын
Махаббатқа бағынады.
Эпостағы Тарғындарын
Құртқа аруын сағынады.

Содан қалған ізгі өлеңдер,
Рух болып осы арада.
Әуре болып іздемеңдер,
Төлеген жоқ Қособада!

Жоқ – ол,
Тәнін жалын – іші,
Ұшып келіп, танып көкпен;
Қыз Жібектің Сағынышы
Ақжайыққа алып кеткен!

Мен де өлермін дарияның
Жағасында. Жалын – ішім...
Пәк тәнімді Ғалияның
Қасына апар, Сағынышым!

* * *

Құстар келді.
Қыстар келді.
Күндер келді.
Түндер келді.

Тағы да құстар...
Тағы да қыстар...
Тағы да күндер...
Тағы да түндер...
Сені күтем жүрек лаулап жанса да,
Әбден жүдеп, айырылып әрінен.
Келіп, кеткен Аяз – Ата қаншама?
Сені күтем.
Сені күтем әлі мен...

Сені күтем, сағынышқа жан-ұя.
Сол сағыныш ғұмырдағы жолдасым.
Міне, отыз жыл... сені күтем, Ғалия!
Басқа қызды күтсем – жолым болмасын!

Сені күтем, сені күтем алаңдап,
Біздің үйде ғана сөнбей жанған нұр.
Шырт ұйқыда жатқан кезде адамзат
Бөлмеме осы кіріп келіп таң қалдыр!

Ақ көйлегің ақша бұлттай әдемі,
Көрсем сені, көздерімді ашқанда.
Саған арнап жүрген шарап бар еді,
Сонымды атып жіберейін аспанға!

Осы күнді қанша күттім демеймін.
Көз жасыңды үзіп... сен де жасыма.
Аяулымды – Анамды ертіп келейін
Жаюлы осы дастарханның басына.

Таң қалайын өңім бе деп, түсім бе?
Маңдайыма жазылса да ұрлық – той:
Өмірдегі думаныңның ішінде
Анамыздың болмағаны – сұмдық қой!

Аруына баламай бар жер – көктің,
Сені анам да күткен талай қырды асып.
Достарды ертіп келу үшін мен кеттім!
Біз келгенше отырындар сырласып.

Достар келді.
Суша шарап сапырам.
Мені әлі де тұр ғөй күтіп жол – ана.
Әлемдегі әйелдерді шақырам!
Әйелдерсіз әсем думан бола ма?!
Дарымаған тәніне от, оқ әрі –
Жігіттер де келіп, шықсын жоғары.

Жер бетінде той түгілі, жаным-ау,
Еркектерсіз соғыс та өткен жоқ әлі!
Біздің үйде өткен тойдың дүбірі
Жетер елге шықпаса да Күн әлі.
Мына әлемнен қасіретің түгілі,
Шаттығын да жасырғандар – күнәлі!

Сені күтем.
Сені күтем алаңдап,

Біздің үйде ғана сөнбей жанған нұр.
Шырт ұйқыда жатқан кезде адамзат
Бөлмеме осы кіріп келіп таң қалдыр!

Құстар келді.

Қыстар келді.

Күндер келді.

Түндер келді.

Тағы да – құстар...

Тағы да – қыстар...

Тағы да – күндер...

Тағы да – түндер...

* * *

Барады уақыт зыр қағып,

Зырладық бірге өзіміз.

Сонау күндерден ұрланып

Қарайды сіздің көзіңіз.

Сүюдің азап, бейнетін

Көремін деп пе ем ол кезде?

Пәктіктің керім келбеті

Тұратын тұнып сол көзде.

Ұйқтаппыз. Көкте жүзді Күн.

Көңілде – сол бір жыл ояу.

Келіншек бопсыз Сіз бүгін,

Мен де әке боппын, құдай-ау.

Тағдырдың ділі қатал-ақ,

Сол шақтан белгі қалмаған:

Алдаған мені махаббат,

Сізді де онбай алдаған.

Сізді ертіп, не Сіз мені ертіп
Кетпесек – кінәлі өзіміз.
Өтірік күліп неге тік
Қарайды өткір көзіңіз?

Пәк махаббатсыз не тірлік?
Пенделік ғұмыр – құнарсыз.
Кейде... Сіз мүмкін өтірік
Жылайтын-дағы шығарсыз?

ҒҰМЫРНАМА

Жүректі шер ғып, құса ғып, көзімді жаңа ашқанда
Әкемді ажал құсы алып, әкеткен түпсіз аспанға.

Тағдырдың жасы мол көзде, жасау да қиын иелік.
Мен құлай беріп... сол кезде, анама қалғам сүйеніп!

Тірліктің тарау жолымен жүргенде жүдеп жас жаным,
Көзімнің жасын қолымен сүрткен кеп ауылдастарым.

Жаралған жаным шуақтан –
Суықтан қалса қысылып,
Достарым келіп жұбатқан халімді менің түсініп.

Жаралап кетсе пасық кеп жаралған жанды кіл оттан,
Рухыма менің ғашық боп бір әйел бар-тын жұбатқан.

Жырларым менің ұнаған, мен танымайтын бір адам
Жаладан ақтап, күнәдан, жаныма сауға сұраған.

Мен – тірі.
Ғұмыр сүремін қарамай тағдыр кәріне,
Бұлқынған бала жүрегім қарыздар соның бәріне.

Аң-таң ғап көп ел сұрағын алдыма тартқан талай кеп
«Мұрап та болмай, мұғалім... ақын боп
кеттің қалай?» – деп.

Бәрі де мұның ғажап-ақ, ғажап-ақ мынау сұрақ та:
Мұрап та болып азамат жетеді асқак мұратқа.
Бөлмегін мені елімнен. Болмаса қайтем қол шебер?
Мұрап та болар едім мен –
Мұратым тек сол болса егер!

Ақын боп кеттім:
Тастарға шуақ боп тамып қайтсам, – деп,

Айқайлап тұрып аспанға анашым жайлы айтсам! – деп.

Даламның болып ақыны, көз салып ойы-қырыма,
Ананың бәрін ақыры алыппын косып жырыма.

Сұрама менен дерегін, айналды дерсің, о, демде,
Ошағым жайлы өлеңім – Отаным жәйлі өлеңге!

Түсіне көрші сырымды, шабытым алып ұшқанда:
Достарым жәйлі жырымды оқуым керек дұшпанға!

Жаралап кетсе пасық кеп жаралған жанды кіл оттан,
Рухыма менің ғашық боп бір әйел бар-тын жұбатқан.

Деймін мен сол бір аруға:
«Жаныңды мұңға жеңдіріп қызғана көрме!
Қой енді...
Сен жайлы жазам деп жүріп
Жырлаппын бүкіл әйелді!»

Қанатты жырым жүреді сені іздеп, ұшып, қараңдар:
Бір соққан ізгі жүрегі, мен танымайтын адамдар!

Соғыстан, өрттен өлермен кеуденде жүр-ау дерт өріп?
Өздерің жайлы өлеңнен кетем-ау бір күн өртеніп!
Қанбайды ұйқым бал таңда, кеудемнен жалын от өріп,
Жер шары – бала – арқамда, келемін соны көтеріп!

Кездестірші сол қызға мені бүгін,
Қайта тусын баяғы сері жырым.
Баяғыда бал болып елестеген
Бір жұтайын шырынын ерінінін.

Кездестірші...

Ару бақ, саялы жай!
Жалғыз қаппын жаһанның саяғындай.
Дарияның аққуы – Ғалияның
Тәні, жаны ақ па екен баяғыдай?

Уақыт жүзі алмастай өткір екен,
Оған да оның ойраны жетті ме екен?
Қара шашын қайта бір сыйпайыншы,
Әлде, бордай ағарып кетті ме екен...

Кездестірші.

Мені енді торықтырма.
Жолықтырғың келмей ме?
Қорықтың ба?!
Арамызға ажолтай болып тұр да,
Кездестірші баяғы қыз күнінде,
Әйтпейді екен – мәңгіге жолықтырма!

Ертегіге сенуші ем – қасиетім,
Әлеміш сөз жоқ, онда әсіре тым:
«...Асылығың жынданып кеткен – дейді, –
Ғашығының көргенде қасыретін...»

АЗА ЖЫРЫ

Поэзия!

Ақынның алтын тағы!

Жендет оғы төбеннен сартылдады...

Күн бұзылып, Жер беті салқындады,

Азап шекті-ау Ақынның жарқын жаны.

Чили – өртте.

Денесі жанып-ысып

Нерудасын іздейді алып-ұшып.

Бұл – оның мәңгі өлмейтін сағынышы.

Гүл иісі құрыған... Қан иісі...

Қайран Чили!

Отаны батырлардың!

Ошағы едің гүл – ару, шат – ұлдардың,

Хунта – Тозақ!

Өртімен лапылдадың!

Қайран, Чили... қиналып жатыр жаның:

Фашизм – азабы адамзаттың,

Фашизм – ажалы ақындардың!

ЖҰДЫРЫҚТАЙ ЖҰМЫР ЖЕРДІҢ БЕТІНДЕ...

Роберт Рождественскийден

Жұдырықтай жұмыр жердің бетінде
Жұдырықтай пенде еді бір
болғаны...

Кіші кісі. Кіші қызметі де.
Портфелі де жуан емес қолдағы.
Аз – мұз ғана еңбекақы.

Күлкілі: алтын берсең,
ашкөз емес,
алмас-ты!

...Терезесі дүрсілдеді бір күні
атып тұрса:

Соғыс деген
Албасты!!!

Алды ол сонда кіп-кішкентай автомат.
Кіп-кішкентай етік қордім кигенін.
Кіп-кішкентай каска көрдік... қат-қабат.
Өз бойындай – кіп-кішкентай шинелін...

Шабуылда өлді ол. Қашып кетпеді!
Үні естіліп шықырлаған тісінің...
Мырза – жердің мәрмәрі де жетпеді
Құйған кезде сол Кісінің мүсінін.

БЕЛГІСІЗ СОЛДАТ

Димитр Методиевтен

Жырыммен Даңк боп сенгісіз
Демеймін: – Аспанды шалайын.
Осынау Дәуірдің белгісіз,
Белгісіз солдаты болайын!

Гүл болып тұрса екен атым да,
Рухым оянып моладан –
Ұрпақтар Белгісіз Ақынға
Ескерткіш қойғанда қоладан...

* * *

Берікболға

Аппак дүние – ақ пілдің сауырындай.
Қыс та келді, лебінің ауырын-ай!
Төмпешік боп қырқада, тәнің мұздап
Мәңгі ұйқыда жатырсын, бауырым-ай!

Бүршік жарған көгі едің Күн иенін,
Тез солдың ғой, қайтейін, күйінемін.
Заман біткен орынын толтыра алмас
Адам біткен – қонағы дүниенің.

Жаз бен қыстар жыда өстіп ауысады,
Жаңа ұрпақтар өмірмен қауышады.
Сайран өңір өзінді елестетіп,
Қайран өмір төзімді тауысады.

Көктем келер, қар да ерір, жылынса күн,
Көк те шығар көтеріп тұлымшағын.
Жан-жануар оянар жамырап,
Тек
Сенің ұйқың – мәңгі ұйқы, құлыншағым.

Осы өмірдің тұлғасы болсақ-тағы,
Екі бөлер ертенгі жол шатқалы.
Шағылысып келеді Күн нұрына
Сағыныштын мөлт еткен моншақтары...

РОССИЯ

Е. Евтушенкодан

Ғаламат ғаламсың Сен
Көз жетпес ұшаныңа.
Құшақтап қалай сүйем,
Сыймасаң құшағыма?

Жара сап жанына да
Тәніне құдыретті –
Ұлы ақындарына да
Сыйладың ұлы дертті...

Аяз да, өктем жасын
Жаныңмен егіз еді.
Көл-көсір төккен жасын
Қаның да теңіз еді!

Кесір мен керістердің
Бәрі оғын саған атты.
Ғаламат Жеңістердің
Парқы да ғаламат-ты!

Қаһарлы айбының да,
Мықтымыз – Сен де, мен де:
Жоқ ұсақ қайғы-мұң да,
Жоқ ұсақ пенделер де!

Отаным!
Қарашы, ұлын
Ұмтылды құшақтауға.

Ұлы елдің баласының
Нақы жоқ ұсақтауға.

Аяулы анасын сен,
Даңқты түлектері.
Ұлы боп қаласын сен,
Ұлдарың ұлы өйткені...

КАРДИОГРАММА

Өлең өзін өмірге елші етеді.
Ақ-қараңды қапысыз өлшетеді.
Ақ қағазға түскен жыр, айналайын,
Жүрегімнің жүрісін көрсетеді.

Бара жатып бас лағып, өліп-құрып,
Өзегімнен өмірге өріпті үміт.
Өзіме-өзім кей кезде тәуба қылам
Жүрегімнің жүрісін көріп тұрып.

Қалай-қалай соғады қайран жүрек,
Аман-есен Жер Күнді айналды деп.
Өзегіме өксік шер байланды кеп...
Қалай-қалай соғады қайран жүрек.

Ер салғалы Пегаска – күреңіме
Пенде емес ем караған түр-өңіме;
Сөйтсем, жүрек айналып ақ паракка,
Ақ парағың айналған жүрегіме.

Өлеңдерім – өрімім, сабаздарым,
Ар-ожданым!
Өзім кетсем өртеніп...
Жүрегімді
Тастап кетем сендерге, қағаздарым...

Тэнге күннен күміс бір шуақ тамып,
Тіршілік өз міндетін тұр атқарып.
Сүйікті боп жат жанға,
Ұнап қалып,
Өстіп... қатар жүреміз... Қосылмайтын
Шойын жолдың табаны сияктанып!

Бірімізге біріміз кішірмейміз,
Жүрегі жоқ гранит мүсіндейміз.
Бізге дейін көп пенде түсінбеген,
Біз де тағдыр талкегін түсінбейміз.

Мұз құрсаңған бір шер бар ішімізде.
Суық қарап жазмыштың түсі бізге;
Жат төсекте, жат жанмен аймаласып,
Бір жатамыз екеуміз түсімізде.

Ақыл толы алтын бас самғап әрі,
Өзіне-өзі қартайып, таң қалады.
Дейміз: «Балам, алданба, сүйген кезде!»
Ол да бірақ оңбай бір алданады.

Бәріміз де жастықта отпыз жалын.
Елемейміз тағдырдың оқты ызғарын,
Қайдағы бір қайраңға соккызғанын.
Олар бізді тындай ма?
Бір кездері
Біз де ешкімді тындаған жоқпыз, жаным...

ДАУЫС

Жәнібек Кәрменге

Жүріп келемін. Дүбірге еніп бұл ман
Ғаламаттармен қауыштым.
Өмір дегенің – күңіреніп тұрған
Даласы дыбыс, дауыстың.

Таң қалып карап ғаламға таныс
От ойнап жанды көзімде.
Далам да – Дауыс!
Ғалам да – Дауыс!
Дауыспын менің өзім де!

Дауылдарға еріп көшемін демде,
Телегей теңіз – тер деген:
Түс көріп жатсам төсегімде де
Дауыстар маза бермеген...

Жүріп келемін, жанарым – тамшы,
Жүк толы жүрек зырқырап,
Даламның Даусы, Ғаламның Даусы
Заманның Даусы шырқырап!

Таң қалып карап ғаламға таныс,
От ойнап жанды көзімде:
Далам да – Дауыс!
Ғалам да – Дауыс!
Дауыспын менің өзім де!

Білер ме ерін,
Саған арнап біреудің жыр өргенін,
Өмірінің серігі болмаған сон
Өлеңінің пірі ғып жібергенін, –
Білер ме ерің?

Періштедей бейнеңе таң қалғанын,
Арбалғанын, елеске алданғанын;
Алатауға сені іздеп сан барғанын,
Сан барғанын... таба алмай сандалғанын?

Біреу иемденетін шекер, гүлін
Махаббаттың біле ме бекерлігін?
Не деп кеттім? Қайдағы еске түскен
Қасіретті зауал күн екен бүгін...

Жок, білмей-ақ қойсыншы мүлде мені,
Бүлдіріп алып жүрме бірдеңені.
Бар нәрсені білетін жұрттың кейде
Бір нәрсені... жөн шығар білмегені!

Жат жанға ауса бар ынта, ықыласың
Азабынан сүюдің құтыласың.
Екі-ақ адам білуге тиіс қой, бірақ,
Махаббаттың ғажайып құпиясын...

ҚАНА ОҒЛАН

Нұрмахан Оразбекке

Көк аспандай Көк Түріктің тұнығы,
Күлтегіннің желбіреген тұлымы;
Шыңғысханның тал-бесігін тербеген
Қоныраттың тұяғы—
Саф алтынның сынығы!

Ақиқаттың толғауын,
Арқаға кеп,
Ақтанберліше толғадың.
Асау басы нөқтаға сыймаған,
Арыстаннан да айылын жимаған—
Оғланым!!!

Тар заманда сен көрмеген талқы жоқ,
Өрт ғасырда өзегінді шарпыды от.
Көк Тәңірі жетпіс мәрте жебеген,
Текті,
Түкті жүрегіңе тәнті боп!

Замананың боранында ысылдың,
Тоғыз жолдың торабында қысылдың.
Ақ қағазға орадың да жүректі,
Аруға емес —
Алты Алашқа ұсындың!
...Қазығұртта кеме қалған дейді жұрт.
Неге қалған?
Соны жаңа түсіндім...

ДӘУІТӘЛІ ҚАЙТҚАНДА

Біржан сал,
Ақан сынды сері болып,
Жалғанның жарығынан Сені көріп, –
Ел-жұртым,
Дүниеден бір еркен өтті,
Егіліп ет-жүрегі – еміренін!

Шашылып тарағанда халық тойдан,
Жалғанға Шашубайдай салыпты ойран.
Кешегі көшпелінің жұртындағы
Алтынның сынығы еді қалып қойған.
Асыл еді!
Бұзылды оны көріп ғасыр өні.
Елінің тауы менен тасына нәм, –
Перінің қыздарына ғашық еді.

Әруакты аркасында шалық көп-ті,
Әлемге «Әудемжерін» салып кепті.
Перінің сол қыздары алдап-арбап,
Айырып Фаридадан...
Алып кетті!

Арқаға түскен жүкті ауыр ырғап,
Заманның зіл – батпанын жаурынға ап, –
Біржан сал, Ақан сері, Дәуітәлінің,
Жұртында біздер қалдық:
«Бауырым!» – дап...

Ғасырдың төмен түссек өріменен,
Ел көшкен – Мәди, Ақан серіменен.
Сен де, қош, Қояндының жәрмеңкесі,
Бұқа мен сиырлары мөңіреген...
Заманның түбі – тексіз, Порымы – құл,
Боздаудан басылмаған солығы бір.
...Алаштың ордасында да үңірейіп,
Алтынның сынығының орыны тұр...

ФАИЗ АХМАД ФАИЗДАН

Балалық патшалығындағы жылдар-ай, жырақ!
«Сүйемін!» – деп ең сонда Сен.
Арман аңсаған!
Үздіккен Сенің үніңді тыңдамай, бірақ,
Талақ қып тастап кеткен ем...
Таң қалам соған!

Ғұмырымның патшалығындағы жылдар-ай жырақ!
«Сүйемін! – дедім – Сүйемін!»
Сембеді жағым...
«Мен – сөндім – жанып...» –
Дедін де тыңдамай, бірақ,
Талақ қып тастап кеткенсің Сен мені, жаным...
Жөнеуде жылдар беттегі пердені ысырып,
Сенделіп жүріп
Сен де өмір сүріп келесін,
Мен де өмір сүріп...

Қар ұшады күміс қанат.
Неткен ғажап, пай, пай, өңір!
Ақша қарды уыстап ап
Атысамыз... Айхой, Өмір!

Сүргендей ек түсінде өмір.
Сен де – бала ең. Мен де – бала ем.
Сол дүрмектің ішінде бір
Сен де бар ең, мен де бар ем.

Қарайтұғын сүйіне де,
Біздер едік егіз ақ құс.
Біз келгелі дүниеге –
Сегіз көктем, сегіз-ақ қыс!

Әй! Есінде бар ма тегі
Жауып үлде-бұлдені біз –
Көміп қойып қарға сені
Қарқ-қарқ етіп күлгеніміз?

Бала едік қой. Баласынып
Ойнағанда... Батыр едің:
Аршып алсақ – аласұрып
Қар астында жатыр едің!

Сен де сәби лақ едің.
Жүрсің енді дана құсап?
Айқай салып жылап едің;
Бажылдап ең бала құсап!

Жоқ па сол сәт жүрегінде?!
Ойнамаймыз со құсап біз:
Біз келгелі бұл өмірге,
Отыз көктем, отыз-ақ қыс!

Бала болып бастадым тірлігімді,
Уыз сәби ол кезде кімді білді.
Баласы көп боқташақ Айкен апа,
Айкен ана кесінті кіндігімді.
Кіндік бала аспанға қалай ұшты,
Жүзің кетті құшақтап қай ағысты:
Баласы көп адамның сүйем бәрің,
Баласы жоқ адамдар аянышты...

Бар менің де еркелеу кекілді ұлым,
Жек көремін баланың жетімдігін!
Айкен апа кеспесе кіндігімді
Ақын бола алмайтын секілдімін.
Кіндігімді ол кеспей, зар қылғанда,
Не болар ед – нәсіңсіз қалдырғанда?
Балаларды қаншама сүйсем-дағы
Басылмапты бір жырым «Балдырғанда».

Жарқ-жұрқ етіп тұрғанмен қалалары
Аштық – әлі ғасырдың кара дағы;
Қайыр сұрап жүретін көшелерде
Елестейді жат жұрттың балалары!
Чилиде – олар. Африка торабында,
Картадағы шет елдер жолағында.
Егілмесем әлемнің баласы үшін
Қызыларайдың қыршыны боламын ба?!

Назаға ердім, сонан соң азаға ердім,
Желіменен бойдағы аз өнердің.
Хиросима өртінде өлген қыздың
Өлеңдерін келеді жаза бергім!
Балалардың көңілін қалдырмаңдар,
Барлық үйде басталсын бал-думандар.
...Әлімбаев Мұзафар болмасам да
Мен сендермен біргемін, балдырғандар!

МҰҚАҒАЛИ

1974 ж. Шінде

Еңкейіп бара жатыр Күн бесінге,
Панфилов гүл-бағының іргесінде –
Ортаға ақынды алып отырғанбыз
Шөл басып Алматының шілдесінде.

Бұлдырап тұрғанменен келешегі,
Мұқанның айдарынан жел еседі.
Жаркылдап отырса да, жампозыңның
Жағдайы онша жақсы емес еді...

Жарықтық жабыққанда – жан-тән налып,
Шаттығын шақыруға шампанды алып –
Егіліп тірі жүрген Есенинге
Елжіреп біз қараймыз аңтаң қалып!

Жыр әлі – шикі, соған күнәліміз,
Көңілден сейілмеген тұманымыз.
Өзгеше өлең оқып сонда-дағы
Келеді ұлы ақынға ұнағымыз!

Біреулер қызды мактап, жырды мактап,
Біреулер бос шөлмектей шылдырап қап...
Бір қызға Шайтанкөлде ғашық болып,
Бірдене жазғам мен де былдырақтап...

Сол сәтте соны оқысам жететіндей,
Жұртты – таң, ақынды – ырза ететіндей.
Кезегім (керуен сокқыр!) келмей қалып...
Отырмын жарылып-ақ кететіндей.

...Мұқаң – жоқ! Өрт өргендей өзегіміз!
Өзгеше кескінде екен кезеніміз.
Қасымда – Бауыржан мен Светқали,
Келіп ед енді біздің кезегіміз!

Ал, сөйле, дүбірге еніп, күніреніп,
Шөлдесек – сусыннан бір сімірейік.
Құдай-ау, кімге оқимыз енді өленді?
...Мұқанның орыны тұр үңірейіп...

* * *

Сықырлайды креслом. Кеңседемін.
Келген елді еркіммен еңсеремін.
Ел тағдыры миымды шағып әбден
Көтере алмай басымды... теңселемін.

Мұрша бермей қойды-ау жұрт дамылдауға,
Қарай алар шама жоқ дабыр, дауға.
Бірінен соң біреуі... Бәрін бірдей
Үлгеретін емеспін қабылдауға.

Екшейтін мен: жөн бе екен, теріс пе екен,
Пәтуға көнбейтін керіс пе екен...
Хатшы қыз да қалқиды аққуға ұқсап,
Ғалияның өзіндей періште екен!

Бұл Жібектің кім екен Төлегені?
Көрген сайын көзге нұр бөленеді.
Бір телефон сұңқылдап сөйлеп жатса,
Бір телефон... безілдей жөнеледі.

Неткен гажап ел-жұрттың мұрат – әні,
Ілтипаты кісіні жылытады.
Баспалардың бастығы телефондап,
Қолжазбамды қолқалап сұратады!

Мен кім едім? Осы жұрт не біледі
Дабырайтып алған-ау, тегі мені?
Жыршы біткен өлеңін маған арнап,
Сыншы біткен бас иіп, егіледі.

Оған-дағы үйренген етім бүгін.
Желмен бірге кетіпті жетімдігім.
Кеше өзіммен бірге ішкен жігіттерге
Кекесінмен қарайтын секілдімін!

Кеудем толы өлең бе, ария ма?
Ақ кемемен жүземін дарияда...
Көргендерім – ғажап-ты. Ояна сап
Аңыз қылып айтқанда Ғалияға...

Жүз шайысып, сол жолы ұрысқан ек,
Жерге түсті... қолында – хрусталь ед...
Таң қалған-ды зайыбым, сандалған-ды:
– Ақыл-есің, байғұс-ау, дұрыс па?.. – деп.

– Шытынама сен анау... хрусталша,
Жөнін біліп алсаңшы – ұрысқанша:
Әкім болар едім ғой, ақын болмай...
Ақыл-есім егер де «дұрыс» болса!

ШАЙТАНКӨЛ БАЛЛАДАСЫ

Самат Жүніске

«Көп болды Ақжайыққа бармағалы...»
(«Қыз Жібек» фильмінен.)

Жастықтың тамылжытып салған әні –
Көп болды Шайтанкөлге бармағалы;
Маңында масайрап-ақ жүрміз ғой деп,
Өзіміз-өзімізді алдағалы...

Қайтейін, қайран жүрек қапы қалды,
Бір дауды бітпейтұғын сатып алды:
Абдырап Алматыдан Дәуітәлі кеп,
«Көрсет – деп «Шайтанкөлді!» – жатып алды!

Тауды да елеместен тау екен деп,
Қияда тәнімізді әуе тербеп.
Буынып-түйіндік те тартып кеттік,
Басына Шайтанкөлдің «Тәуекел!» – деп.

Түсеміз бұралаңнан бұралаңға
Көлшіктер көз жауын ап тұрады алда.
Күйіктен күйбең қағам, шатақ-конак
«Шайтанкөл – осы ма?!» – деп сұрағанда!

«Жок, әлі биікте», – деп бал ашамыз.
Бұл маңда әрбір тастың арасы аңыз.
Шайтанкөл жатқан шыңның етегінде,
Албасты басқандай боп адасамыз!

Мықшындап тырмысамыз қайқан белге,
Ішімде құпиям көп. Айтам ба елге?
Ләйланы Сұлушашқа қосып жырлап,
Нем бар ед, тыныш жүрмей – Шайтанкөлде?

Мен – алда. Ал қонағым менен кейін...
Қияда жол таба алмай... елеңдейін.
«Сен өзің Шайтанкөлде болмапсың ғой!
Неңді, енді, шатып жүрсің?!» – дегендейін.

Қонағым ашуланып қалды құзда,
Баса алмай әуре сарсаң қанды қызба.
Түңіліп... қайтатұғын қайқанды асқак:
Жарықтық! Жатыр екен алдымызда!

Керемет тәкаппарлық келбетінде,
Қаңғырып қайдан келдік тербетуге?
Сұлушаш түгіл, менің жырымдағы
Ләйла да көрінбейді көл бетінде.

Тауға кеп құлағандай аспан – алып!
Мәңгіріп тұрған акын астаналық:
«Сұлушаш! Қайран анам! Қайдасың?!» – деп
Айқайға басты дерсің маскара ғып...

Сезіксіз сеніп келген бар аңызға
Ғалия абдырайды арамызда:
«Апырым-ай! Алматыдан аман келген
Адамды ауру қылып аламыз ба?!»

Күн батты көкжиекке жалқынданып.
Көлің де бара жатыр салқынданып...
Шомылып Дәуітәлі жүр, шолпылдатып:
Аумаған аңыздағы алтын балық!

Ешкімді енді көзге ілмейтіндей,
«Тәнім мен судың тегі бір!» – дейтіндей:
«Шайтанкөл! Шайтанкөл!» деп бебеулейді
Біз осы көлдің атын білмейтіндей!

Денесін көлдің толқын – биі өңгеріп
Шоршыған балыққа бас ием келіп.

Келгені Алматыдан кеше ғана!
Алыпты көлді өзіне иемденіп!...

Жыр еткен Сұлушашты қайран, Сәбит!
Даңкыңды көкке апарып қойған шабыт!
Шіркін-ай, көресің бе өз көзіңмен
Көліңде бір бала жүр ойран салып!

Тың тындап: «Үн бар; – дейді – жылағандай!»
Сұлушаш сөйлей ме оған тірі адамдай?
Бебеулеп біздер тұрмыз, шоршып жүрген
Балықты жағалауға шығара алмай...

Ғаламға ғажайыбын жариялар
Көп пе екен, шіркін, мұндай дариялар?!
...Келеміз Шайтанкөлден төмен түсіп,
Ләйла жоқ – қолтығымда – Ғалия бар.

Қайда асау адуынды арынымыз?
Басылған бағанағы шалығымыз.
Құрлықта эзер жүріп келе жатыр
Көлінен жаңа шыққан «Балығымыз!!!»

* * *

Сәнетін шамдар жалт етін нұрды алып қашып!
Жарк етіп біз де шығушы ек ұрланып басып...

Тұмса сезімге толы сол тұнық түндерді
Ұмыттың мәңгі. Менің де ұмытқым келді!

Ақжарық. Айлы түн еді. Қыз бенен жігіт...
Бара ма мәз боп біз жүрген ізбенен жүріп?

Сен жоқсың. Әлі сол беті Ақжарық бірақ.
Үйінде сенің ылғи да шам жанып тұрад!

ПЕРІШТЕ

Әлі есімде,
Күз еді...
Ол бір елік лағындай қыз еді.

Махаббаттың құсы ұшып келді деп,
Сүйіп едім, сүйіп едім елжіреп.
Тұрып еді пәк жанары мөлдіреп.

Тұрып еді бір теректің қасында.
Сары алтындай жапырақтар –
Шашында.

Махаббатқа жаратылған несібем,
Айрылғандай болып еді есінен.
Мас боп тұрған ғажайып бір сезімге.
Махаббаттан басқа түк жок көзінде.
Махаббаттан басқа түк жок сезімде.
Он алтыда. Өргенетін кезінде!

Жанында оның басқаға емес,
Тап маған
Бір керемет бар секілді сақтаған.

Кеше көрдім сол Аруды табыттан!
Дидарында жок ләззат, шабыт та.
Үндемейді қоршап алған халыққа...

Топырақ сап кетті ел тарап.
Расым ба?!
Тек мен қалдым қабірінің басында.

Жылап жатып көрдім түнде – жок еді
Түсімде:
Жүрді жалғыз... таныс бактың ішінде.

Тұрды үнсіз көк теректің қасында.
Сары алтындай жапырақтар –
Шашында...
Дауыл соқты!
Ағаш біткен сілкінді,
Көзінде оның қорқыныш бар бір түрлі!

Сонымен бір бейіш елін жүру үшін мекендеп,
Мен ойладым бір түйінге бекем кеп:
«Маған да енді өлу керек екен!» – деп.
Сонда ол маған тірі адамдай тіл қатты:
«Өмір сүру керек саған, қымбаттым!
Бізсіз-дағы кете берер зырлап Күн:

Не көрінді саған, өмір түлегі?
Қабыл болу үшін халық тілегі –
Муза және Акын өмір сүреді!»

Солай деді ол о дүниеден оралып,
Омырауы көз жасына боялып.
Сол дауыстан кеттім мен де оянып!

Жылдар өтті. Найзағайдың күркірі
Жаңғырығып тұрған кезде сілкініп
Мұнды қызбен таныстым мен бір күні.

Сол күні оны көрдім тағы түсімде:
Жүрді жалғыз таныс бақтың ішінде.
Тіл қатты ол. Көзінде мұң бар еді:

«Саған, жаным, басқа ару сай еді.
Акын деген – мұңды адам. Сондықтан
Шат сезімді болу керек әйелі!»

...Жарым менің осы ма деп іздеген
Таныстым бір көңілділеу қызбенен.
Түсімде оның сондағы айтқан сәлемі:

«Саған, жаным, басқа ару сай еді –
Ақын деген – көңілді адам.
Сондықтан аздап... мұңды болуға тиіс әйелі!»
Жылдар өтті Дауылынан – шаң үстім...
Жетегіне ермей асау ағыстың,
Өзімнің өр сезіміммен алыстым.

Талай қызбен таныстым мен Жердегі.
Бәрібір ол ешбіріне көнбеді,
Бәрібір ол ешбіріне сенбеді.

Он алтыдан келді отыз жасына.
Бір күні мен бір қызды ертіп қасыма
Бардым оның кабірінің басына.

Тұрдық үнсіз ғашық жүрек дүрсілдеп...
Сонда әлгі қыз сырға толы бір тілде
Сұрап еді үрейленіп: «Бұл – кім?» – деп.

Айттым бәрін... ақ тілегін құп алып.
Жанарынан тамшы жастар тұр ағып,
Екеуміз де егіліп бір жыладық!

Сол түні оны түсімде көрдім. Шабытты
Сөйледі ол Шашы ағарып калыпты:
«Жаным! Саған осы әйел лайықты!

Ұмыт мені! Ұмыт бәрін! Табытты!
Өзгелердің қайғысы үшін жылаған
Адам ғана болуға тиіс бақытты!

Жаным! Саған осы әйел лайықты!»

Түсі суық тағдырдың, түнерулі.
Жыларыңды білмейсің, күлерінді...
Соғысса да ол мені жеңе алған жоқ,
Жаралады тек қана жүрегімді.

Жылайсың да, қайтесің, күлесің де,
Талай-талай дүрбелең жүр есімде.
Күрессе де ол мені жыға алған жоқ,
Итерді кеп тек күл мен күресінге...

* * *

Жылнамамның отыз бес бетін ашыппын,
Кезім бар шығар арнамнан кеткен асып тым.
Тірлігін кешіп көргем жоқ тегі Пасықтың,
Асықтым... Асқақ мұраттарыма асықтым.

Отыз бес... Осы жасаурап неге отыр көз?
Көктемім қайда, көз байлап жүрген соқыр кез?
Суыма, жүрек, он сегізіннің отын сез!
Жер Күнді қанша айналып шықты? Отыз бес!

Отыз бес рет айналдым Күнді – һас тұлға,
Отыз бес рет кез болдым ба екен тасқынға.
Арбалдым, иә... Таң қалдым көзімді аштым да:
Өмірден өткен ғажап жоқ аспан астында!

О, Өмір! Саған ғашықпын! Мәңгі ғашықпын!
Сұлулығыңа тәнті боп көзімді ашыппын.
Ғұмыр сүруге хақысы бар ма пасықтың?
Асықтым... Соны айтуға ғана асықтым...

Жігіт ағасы – кешегі тентек бүлдіршін,
Менімен жүрсін бүлдіршін... сол не бүлдірсін?
Зілзала ойлап шығарды-ау небір білгір сұм...
Жер Күнді қанша айналар екен? Кім білсін...

Дадим шар земной детям, дадим хоть на день...

Н. Хикмет.

Балалар! Балакандарым!
Балапандарым!
Асылып менің мойныма,
Кіріңдер, кане, койныма!

Балшык... шалшықта сенделмей,
Егер де менің келсе әлім –
Хикмет құсап – сендерге
Сыйлар ем бүкіл Жер шарын!

Тәңірге жакпай талғамым,
Күйкі жұрт сонда күйінді.
Жер шарын сыйлай алмадым...
Алыңдар, енді үйімді!

Ғалияны іштен тындырып,
Ойнаңдар шулап, шыңғырып,
Кілемнің жібін сым қылып,
Мебельдің бәрін сындырып!

Қиқулап салшы гөй-гөйді,
Отанның өндірі – Олжасы!
Ерке бол! Тентек бол, мейлі!
Тек қана –
Жетім болмашы...

Өз-өзінен болып алған басқа адам –
Онда менің жасым оннан аспаған.
Абырой боп, аудандағы газетте
Өлеңдерім өңін аша бастаған.
– Ойрантаудай жер жәннаты жоқ! – дейді.
Оған қандай жүрек жұтқан беттейді?
Осыны айтқан Төкен дейтін қойшы ағам,
Аусар ағам... көз алдымнан кетпейді.

Жасым кіші. Таласуға хақым жоқ.
Үндей алмай отырамын пақыр боп.
Қызып алса әлгі қойшы (таң қалам)
Бір-ақ сәтте шыға келеді ақын боп!
Ой тұсауын ертегімен кестірем,
Керуен тартқан бір аңыз бар ескіден:
Ойрантаудың етегіне келгендер
Ақын болып кетеді деп естігем...

Тауын айтса сайрайды-ау кеп тіл-көмей!
Қабағын да түйіп алған... «Күл» – демей...
– Ойрантау! – деп бастайды да өлеңін
Қырсық шалып... отырады үндемей!
Біздер кімбіз? Оған қалай күлеміз?
Ыдыс-аяқ сынбаса деп тілеңіз:
«Қой ұрлайтын Өміржандар секілді
Ой ұрлайтын ақындар бар... Білеміз!» –

Дейтін сол бір Ойрантаудың өрені
Ылғи мені жұмбақ ойға бөледі.
Тірі пенде естімеген қанығып
Қандай екен, шіркін, соның өлеңі?
Қызыларай, есінде ме сол ақын?
Шежірене қалдырмады ол атын.
Ойрантау деп өлең жазған ең алғаш
Мен емеспін. Сол бір қойшың болатын!

КҮН АСТЫНДАҒЫ КҮНЕКЕЙ ҚЫЗ ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

1973 еді.

У-шу бала едік ұшқалақ.

Алматы барсаң – кеткісіз еді,

Арбайтын еді ұстап ап!

Жалындап жүрген жас акын едік

Жаңа өскен өрім талдардай,

Бас қоссақ – жырға басатын едік

Қымызға тойған шалдардай!

Өлеңнен алып дәру – жанына –

Сезімнен, ойдан су жаңа –

Ару – шаһардың арулары да

Арбалды біздің Музаға.

Таң-сұлу көрсек таласып-талып

Думанға еріп сүйрелдік.

Ай-сұлулардан адасып қалып,

Алдауды біз де үйрендік...

Парызын елдің бір өтейміз деп

Арманға жүрдік арбала.

«Күн астындағы Күнекей қыз!» – деп

Сарнайтын еді сары бала...

Басқа өлең ауызға алусыз қалды –

Ертектен Пегас желіп кеп.

Аңызда жүрген ару қыздарды

Жырлайды ел соған еліктеп!

Керімсал нұрды айт келбетіндегі,

Кейін ол бөтен күйге енді:

Күнекейге емес... Жер бетіндегі,

Басқа бір қызға үйленді!

Ару деп пе еді арбала құлап?
Түн өтті... Бір-ақ күн өтті:
«Күнекей қыз!» – деп сары бала, бірақ,
Сарнауын, тіпті үдетті!

Бітпейді мұның әлегі неге?
Күнекей – оған керегі!
Өйеліне де, әдеміге де
Қарамай қаксай береді!

Әр жерден басы қарая қалады
Коздері – сайын далада.
Асқак қала да алая қарады
Аңыздан келген балаға...

Жөнелді бір күші қырды асты-дағы,
Біз қала бердік таңданып.
Күнекейді іздеп Күн астындағы
Сары бала кетті сандалып...

Қала тұр сақтап бейіштегі әрін,
Думанға батып не түрлі.
Күнекей деген періште барын
Ұмытып қалған секілді!

* * *

Осы бала бауырым, туысым да,
Ойда... отырған киіз үй қуысында.
Көзінде – арман шұғыла. Тоқырауынның
Ақ бидайы бар екен уысында.

Сол баланың кеудесі толған арман.
Ашып тастап аяғын жол қараған...
Өмірдегі күнә үшін: өнердегі
Мен кешірім сұраймын сол баладан.

Жүрегімді аумайтын домбырадан
Құлақ күйін келтіріп сол бұраған.
Кердендеген кей пенде кешірмесін,
Тек – сол бала кешірсе болды маған!

Әлі есімде мектепке барғаны да,
Қаншама 2, қанша 5 алғаны да.
Кізіз үйде отырған сол баланың
Құлақ түрсең іштей ән салғанына!

Ұшқыш болсам деуші еді. Жырақтағы
Жиһанкез де болуды ұнатқаны –
Бәрі есімде. Жарық-ты мұрат – таңы
«Батыр болсам...» дейтұғын аңғал бала,
«Ақын болсам...» деген жоқ бірақ-тағы.

Ақын болсам дегем жоқ. Серігінде –
Құпия көп, көз салсаң көңіліне.
Енді, міне: өзектен өлең өріп
Артып алды бір жүкті өміріне.

Сұра көктен, даламнан сұра менің,
Сұра әкемнен, анамнан сұра менің.
Ақын болсын демеген, алаң оймен
Адам қылып жаратқан мұрагерін.

Ғашық болып гүл-қызға; батыр ұлға
Жүрек шерін армансыз сапыруға,
Таяздарды тереңге батыруға,

Жетесіздің бастарын катыруға,
Ұзақ таңды ұйқысыз атыруға,
Ата-ананың тындамай ақылын да –
Ақын болып кетіппін ақырында...

Жұмып алып көзімді жүре беріп
Кереметтен – кетіпті жүрек еріп.

Дантең менен Абайым шықты алдымнан
Ұйқтап жатқан жерінен түрегелін!

Ақының кім? Ақының – мен бе сенің?
Абайыммен қалайша теңдесемін?
Ақының кім? Ақының – мен бе сенің?
...Мен өмірге ақын боп келмесем де,
Әйтеуір, бір пақыр боп келмес едім.

* * *

Көзіме шер – жас толды да,
Жырыма көшті зіркілі.
Шешеміз жесір болды да –
Жетім боп қалдық бір күні...

Жаралы – жүрек. Айт, емін!
Көз – басым сонда – көнек-ті.
Еркектің көбін қайтейін,
Әкемнің орны бөлек-ті.

Жақсы екен бары-жоғынан!
Бауырына тартар мәпелеп,
Біреудің еріп соңынан
Жүгіргім келді: «Әкелеп!..»

Тұйыққа барып тірелдім
Шикі ойды тағдыр пісіріп.
Біреудің ұлын... біреудің
Аямайтынын – түсініп!

Сиреді шалдың қатары.
Болмысқа осы болдық таң.
Абдырап Адам – Атаны
Айта да берем сондықтан...

АҚТОҒАЙДЫҢ АҢЫЗЫ ҺӘМ ТАШКЕНТ БАЗАРЫНДАҒЫ ӘНШІ ТУРАЛЫ ХИКАЯ

Дәртай Сәдуақасқа

Ән... аркада құс болып ұшып жүріп,
Құс болса да құдірет, күшін біліп.
Қонбай қойған... Өзінің қол жетпейтін
Құдай үні екенін түсіндіріп.

Ақының да таң қалған, пақырың да,
Қонбай ұшқан құс шалғай шақырымға –
Ақтоғайдың үстінен өте беріп
Абдырапты адамдай ақырында...

Сиқыр үнді ести сап мекенінен
Алдан шыққан қырық қыз нөкерімен –
Қызыларайдың шыңына көзі түсіп
Әнші құстың қызуы көтерілген.

Шыңда – қыран, қырында – сағым ұшып,
Тоқайласты ән мен ел сағынысып.
Шағаладай жарқырап Шатырша тұр
Күн нұрына мандайы шағылысып.

Іштен тынып ұлыстың ұландары,
Орнағандай бейіш кеп құрандағы...
Бегазының беліне шыға беріп
Токтай қалды Қусақтың құландары.

Паң даланың саңкылдап қырандары,
Ақжарықта аққулар сыландады.
Жерге түсті ысылдап есі шығып,
Жыландының ордалы жыландары...

...Дарынсызды бір сәтке кәріп қылып,
Әрі өзіне ғашық қып, әрі ықтырып, –

Содан бері Ақтоғай ән салады
Күйкі камын тірліктің тәрік қылып!

Өмірім – ән. Сол болар – ажалым да.
Қайда жүрсем сиқыр үн – назарымда.
Ән салмайтын мен едім. Мен де бірақ
Бір шырқағам Ташкенттің базарында!

Шырқап едім кенеттен басқа ой салып
Жанды бұған бұрканып жастай шалық.
Ай сұлулар тап берген сонда маған,
Сатып тұрған жемісін тастай салып!

Балуан Шолақ болса егер далам маған
Айқайшысы – мен соның далаңдаған.
Тәнті қылып Ташкенттің перілерін
«Ғалиямен» әнімді тамамдағам...

Жәрмеңкеде ән айтса, тәйірі не?
Қыз пейілден қайтсыншы қайыры де!
Сансыз көздер қадалып еді сонда
Сайрап тұрған қазақтың шәйіріне...

Сыйғыза алмай көл-көсір қазынаны,
Ала-құйын арқамнан азынады.
Таңырқаған таң – сұлу ханымдарға
Жасап едім сонда бір базынаны:

«Көгілдірде көсілген тау-тасым бар,
Көзбен көрсең аңыз ғып айтасындар.
Ақтоғайға жол түссе ән алып кел,
Есесіне – ән алып қайтасындар!»

Өмірім – ән. Сол болар – ажалым да.
Қайда жүрсем сиқыр үн – назарымда.
Арманым жоқ, өмірде, айналайын,
Бір шырқағам Тәшкеннің базарында...

БҰЙРА ШАШЫН МАҢДАЙЫНА ТҮСІРІП...

До свидания, друг мой, до свидания...

С.Есенин.

Бұйра шашын маңдайына түсіріп
Ойға шомып тұрған жұмбақ – мүсіні.
Ең алғашқы сүйген қызым секілді
Еске жиі алам осы кісіні.

Туған жерім... Көгілдірде – тау, шыным,
Туған елі еді шопан, малшының.
Тез түсінді Қызыларайдың қыршыны
Рязаньның баласының жан – сырын.

Жүрегімнен сикыр әуен дір етті.
Өн бойымда өмір – Күннің нұры өпті.
Ешкім де енді тоқтата алмас деп келем
Есениндер оятқан сол жүректі!

ЖАРЫЛҒАПТАН ҚОРҚАМЫН!

1

Әлі есімде: ескі мектеп... Ақжарық...
Жас күнімнің елесі әлі – жап-жарық.
Ағаш атта жүруші едік асыр сап
Шаршы топты шығамыз деп қақ жарып!

Балалық шак – әнгіме-жыр сенгісіз.
Серік батыр! Бала емессіз енді сіз.
Шаршы топты шыға алдың ба қақ жарып?
Ол – белгісіз... Ол әлі де – белгісіз!

Белгілісі – өмір-керуен көшеді.
Қалайша тез? Кеше еді ғой... кеше еді...
Біреу тіпті сол бір ескі мектепке
Жүгін артып кіріп алған, – деседі.

Ескі мектеп... әлі тұр ғой құламай...
Еске алу да қиын оны – жыламай!
Балалықтың құйыны жүр, сол жерде –
Аманжолдың сиыры тұр, құдай-ай!..

Ескі мектеп, елесінді сағынам.
Сен куәсің гүл-дәуреннің таңына.
Дүниеге жаңа мектеп келді де
Жастығымды көміп кетті-ау шаңына!

Ескі мектеп! Жоксың ба сен еш жерде?!
Қабырғанның бояуы да өшкен бе?
Есінде ме, төртіншіні тамамдап,
Бесіншіге... жігіт болып көшкенде...

Есінде ме, Бағдаттың өлеңі,
Жанып тұрған қоламтадай шок – өңі?
Бағдаттың өзі ұмытып қалса да
Ұмытатын... сенің жөнің жоқ еді!

Сол бір шақтың қателігін... мерейін
Сен де ұмытпа, мен де «Елес...» демейін.
Есіңде ме? Түспесе егер есіңе
Өлеңіммен өзім айтып берейін!

2

Ерке күннің елесі шын өшкен бе,
Есіме алам деп пе ем соны өскенде?
Есіңде ме: төртіншіні тамамдап,
Бесіншіге... жігіт болып көшкенде.

Жүгірмектер ер жетуге асық боп,
Кеудесінен көпке жалын шашыпты от,
Шулатып ек дүйім жұртты, хат жазып
Кластағы аруларға ғашық боп!

Есіңде ме, сондағы пәк құштарлық?
Бірақ... Бірақ – кездесіп бір іштарлық –
Бәріміз де бір-ақ күнде ғашық боп,
Бәріміз де бір-ақ күнде ұсталдық!

Бір класта махабаттың өрені
Сүйгені үшін көздің жасын төледі.
Есіңде ме, Бәтимаға ғашық боп,
Бағдаттың сонда жазған өлеңі?

«Көрген жоқпын сендей аққу құсты мен!
Сенсіз ғұмыр – жалған елес... түс, білем.
Ұшқыш болам – өзің үшін! Сонан соң
Алып кетем Сеіі жердің үстінен!» –

Деген өлең есіңде ме, жок-ау, ә?
Кәрілік кеп жетектейді молаға,
Ұмыт болар көрген қызық, сөнген от, –
Мұндай жырды ұмытуға бола ма!

Әр шумағын әрлеп пәктік, жуған нұр
Сол бір өлең қанымда әлі шулап жүр.
Арбай бермек алпыс ғасыр өтсе де
Адамды адам сүйген кезде туған жыр!

Дүр сілкінді Ақжарықта тау іші:
«Бұл баланың ісі емес – жау ісі!»
Гүж-гүж етіп құлағымда тұр әлі
Жарты құдай – Жарылғаптың дауысы:

– О, ұятсыз! Қалай-қалай соғасың?
Ал, ұшып кет... Қайда барып конасың!
Он сегізге – бәлиғатқа толмастан
Қыз балаға қалай ғашық боласың?!!

Көкірегің көктем екен мәуелі...
Қалай-қалай әуелейді әуені?!
Самолетте хақың қанша, мұрын бок?
Жаяу жүріп үйренін ал әуелі!

Көпті көрдік... Жасын көрдік, кәрісін,
Көп жағдайды... сезе алмайды әлі ішім;
Сен түгілі, мына біз де білмейміз,
Қызға қалай хат жазудың мәнісін!

Қайдан келген қаңғып саған зар-шемен?!
Бадырақ көз! Байқап сөйлес партамен:
Қыз балаға хат жазатын қолыңды
Бір-ақ шауып тастайын ба балтамен?!!

Бағдаттың басын тырнап сан күдік
Жылап тұрған... Жоқ, қалыпты мәңгіріп:
– Екінші рет қыздарға арнап, ағатай,
Ант берейін, хат жазбаймын мәңгілік!!!

Кешіріңіз! Жаңылдым... – деп өтінді.
Аяп кеттік сонда осы бір жетімді.

Бірақ.. Мынау Жарылғабың ешқашан
Махаббатты... кешірмейтін секілді!

Зіл, ашуы – немененің желігі,
Көргенім жоқ мұндай озбыр періні:
– Сен, шық! – деді бір кезде ол баж етіп
«Ер Төлеген!» Аксұңқардың Серігі!

Көкірегімнен күңіреніп бір күй ақты,
Сүйретіліп мен де шықтым. Ұят-ты:
Мойынына қара таңба басылған
Хунбэйбиннің құрбандары сияқты –

Тұрдым боздап! Он үштегі төл едім.
Күнәм үшін көз жасымды төледім.
Әлі есімде, Бәтимаға ғашық боп
Сонда жазған ең алғашқы өлеңім!

«Жұмбағымды шешші! Мынау хош таңда
Айналсақ қой айрылмайтын достарға.
Не болады – сенің жұмыр жүрегіңе
Менің жұмыр жүрегімді қосқанда?!»

Дүр сілкінді Ақжарықта тау іші:
«Бұл баланың ісі емес – жау ісі!»

Гүж-гүж етіп құлағымда тұр әлі
Жарты құдай – Жарылғаптың дауысы:

– Өзің айтшы, тез түлеген түлегім!
Түсініксіз түтеп тұр ғой түр-өнің?
Не болады – сенің жұмыр жүрегіңе
Қосқан кезде... оның жұмыр жүрегін?!

У-ду күлкі... Тұрмын мәнін танымай,
Жарылғаптың қағынды алған қаны-ай!
Шапалағы зілдей екен, жалт етіп
Жақ отымды жарк еткізді! Жаным-ай...

Бүкіл класс Махаббатты ән кылып,
Елегіздік естен танып – мәңгіріп:
Қолхат бердік Жарылғапқа жалынып:
«Қыздарға хат жазбаймыз – деп – мәңгілік»

Әні өзгерді, мәні өзгерді ортанын,
Махаббатшыл мандайымда – сор қалын.
Қыздарға арнап хат жазғанда, бар шыным
Содан бері Жарылғаптан қорқамын!

О, сұлулар,
Өмірімді сендерге әлі өлшетем.
Өле-өлгенше көркемдікпен көрші екем.
Сендерге арнап жазған жырым бар еді.
Соны апарып Жарылғапқа көрсетем!

Сәлем жолдап әлі жүрек тұсынан
Айналамын сұлулықтың құсынан.
Рұқсат берсе егер Жарылғап
Сол жырларды өздеріне ұсынам!

О, сұлулар! Періштелер! Асылым!
Қалай бұзам Жарылғаптың рәсімін?
Егер Жәкең рұқсатын бермесе
Хатқа салып жіберермін жасырын...

Түсініңдер Серік деген шерлі ерді,
Көп құпия көкірегіме жерленді.
Жәкең келіп қашан ұстап алғанша,
Сүйе берем, жырлай берем сендерді!

Бетке алып шықтық қап-қара түнді,
Жасырған жаһан сұр – өңін.
Көйлегін таңдай ақ болатын-ды.
Пәк болатын-ды жүрегің!

Бұлықсып жүрген бұралаң едік.
Тұман түн... іштен тындырып –
Ұраға келіп құлаған едік,
Шынырауда даусың шыңғырып!

Қай жерден шықтық желігіп?! Құрысын!
Ұрыншақ едік сол шақта-ақ:
Есімді жисам егіліп тұрсын
Көзіңнен жасың моншақтап!

...Зулады жылдар желдің өтінде,
Тандар кеп, тұман тарайды.
Жалғызбын қазір жердің бетінде!
Жүрегім мынау... жаралы...

Құшақтасып бірге құламайсың кеп!
Шықпайтын сыр бұл тісіңнен.
Мен үшін енді жыламайсың сен
Күлесің, мүмкін, ішіңнен?

Түсімде көрдім: таңдағы аспандай
Көзден нұр төктің ақтара;
Ақ көйлегіңнің – таңба басқандай –
Арқасы, бірақ – қап-қара!

Бетке алған кезде қап-қара түнді
Қасымда, шіркін, жүр едің.
Көйлегің онда ақ болатын-ды,
Пәк болатын-ды жүрегің!

ҚЫЗЫЛАРАЙДЫҢ ҚЫРЫҚ ҚЫЗЫ

Ақжарықтың ақ арнасы – ертегі.
Ертегінің перзенті еді – ерке елі.
Қызыларайдың қырық қызы қақында
Неше түрлі хикаяны шертеді...

Жасынды аспан қак айрылып жыртылып,
Тұман тарқап, басылған соң бұлт ұлып...
Соғыстан соң бой жетіпті қырық қыз,
Осы қырда – қырық гүлдей құлпырып!

Аңыз көшті арқада осы тау жайлы.
Асау жүрек құлын-тайдай аунайды:
Қырық үйден қырық сұлу шыққанда
Қызыларай Гүлстаннан аумайды!

Арқау болған аңыз бенен дастанға
Қырық қыздың атақ-даңқы – аспанда.
Қырық үйден қырық ару шыққанда
Аузын ашып қалады екен Басқарма!

Қыз дегенің бола ма екен қылықсыз?
Көзбен көріп, жүрдік іштен тынып біз.
Абақ қойшы алпыс жасқа толғанда
Күллі ауданды күткен осы – қырық қыз!

Соған бәрі тамсанатын – тамсанса.
Солар салды жансыз тәнге – жан салса.
Қырық бұлбұл сайрағандай болатын
Қызыларайдың қырық қызы ән салса!

Қызыларай – қырық қыздың кеніші.
Әнге толды, сәнге толды ел іші:
Шықпай қойды осы ауылдан, арқаның
Сал Біржаны, перісі, Ақан серісі!

Ай астында алтыбақан шырқалып,
Алты қырдан асқан кезде жыр талып –
Қызыларай жәрмеңкеге айналды
Қырық қыздың қызығына бір қанып!

Сұлулық кеп бәрін айпап-жайпады,
Көз көрместі көңіл өзі-ақ айтады:
Алматыдан Кәрімбаев Садық кеп
Қырық қызға ғашық болып қайтады!

– Уа, сондағы қырық қызың, қане? – деп,
Келген еді Кәрменұлы Жәнібек.
Шырқап еді таң атқанша сол сері
Сазды әуенін сағыныштың әні деп.

Жәнібектің буынынан әл тайған,
Сап басылып ер көңілі марқайған:
Қырық қыз жоқ... Қырық шал жүр тек қана
Махаббаттың мазағынан қартайған!

Мына өмірді – өзгергіштеу қалпымен –
Мен өлшеймін Сұлулықтың паркымен:
Қалады әлі Қызыларай тарихта
Сонау сұлу қырық қыздың даңқымен!

Назырқанба, уә, Жәнібек, бауырым,
Көтер әнмен көңіліңнің дауылын:
Сұмдығымен... қалғандар көп дүниеде,
Сұлулықпен қалған – менің ауылым!
Назырқанба, уә, Жәнібек бауырым!

Кеудене кайдан дәру аласын
Өкпеннің дерті қозғалтпағанда?
Ару анашым – аруанасын
Ботан ем. Босып... Боздап қалам ба?!

Із-түзсіз қайтып өше бересін
Аптыққан ауру қос өкпеменен.
Көзімнен күнде көшеді елесің,
Түн сайын сырқат төсектен көрем.

Кеуденді нендей пәле қысады
Асыл тәніңді езіп, тек – күрмеп.
Өмірден, сонда зәрем ұшады
Өңірден осы безіп кеткім кеп!

Кеуденнің зауал дертін білмедім,
Түн-ғұмыр соған тұйықталды ма?
Жетім күндерім, жесір күндерін
Өкпеңе шер боп ұйып қалды ма?!!

Сені іздеп талай қиырға барам
Жауаңдап жұрттын қарайды үміті.
Ақ сүтіңнен кеп құйылған маған
Ақындық деген – Абай рухы.

Із-түзсіз қайтып өше бересін
Аптыққан ауру қос өкпеменен.
Көзімнен күнде көшеді елесің,
Түн сайын сырқат төсектен көрем.

Күйіктен өрттей жана ма кеудең?
Тастай қашсам ба кең даланы мен:
Өмірге ақын адам әкелген
Ананың шерін мен ғана білем!

Кешермін ата тірлігін мен де,
Көшермін бір күн жырымды ап жырақ.
Өмірге менің кіндігімнен де
Бір бала келер шырылдап жылап.

Сол бала... ағып көзінің соры
Өлеңімді оқып толғана ма шын-ақ?
Ақымақ болса – өзінің соры:
Ақын болмасын сол бала, бірақ!

От құйып, Муза жалыны арыма,
Өстін мен енді маздап-ақ өтем.
Бір Ақсұңқардың шаңырағында
Бір ақын болса аз бола ма екен?

Күйіктен өрттей жана ма кеудең?
Тастай қашсам ба кең даланы мен,
Өмірге ақын адам әкелген
Ананың шерін мен ғана білем...

Кеуденді нендей пәле қысады
Асыл тәніңді езіп, тек – күрмеп.
Өмірден сонда зәрем ұшады
Өңірден осы безіп кеткім кеп...

ҚАҒАЙЫҚ ЕСІКТІ

I

Туған елім, Туған жерді сағынам:
Мен жаралғам соның тамшы қанынан –
Ортаңызда жүрген болсам қарайып...

Сол өлкеңе барайықшы, халайық,
«К-700» балонының шаңынан
Өгіздердің ізін тауып алайық!

«Қызыларай» – қайығы үлкен кеменің.
Сол қайықта өрге жүзіп келемін.
Көз алдымда – көкжиектің белесі.

Кешір мені, Планета Кемесі,
Менің бүгін саған айтсам дегенім
43-тегі қырғынның бір елесі...

Өтті ауылдың үстінен сан дауыл да,
Өтті ауылдың үстінен сан жауын да
Шаң басыпты ат-арбаның жолдарын.

Білесің бе оның сырға мол жанын:
Леонардо да Винчисіз ауылда
Бір перизат Мона Лиза болғанын?

43-еді... Елдің кеткен есесі...
Кетпейді естен тарихымның кешесі.
Сол сұлуды кеш білсеңіз – кешірім...

Танысыңыз: табысқанның несі мін?
«Фатима» деп марқұм әке-шешесі
Арабшылап атап кеткен есімін.

Семіп қалған гүл еді ғой ол – күзгі...
Қай жыланға шырын балын сорғызды?!
Сол Мұндықты жиі есіме алам мен.

Атын оның алау етін жағар ма ем?
Ел білмесе, мен білемін Сол Қызды –
Бірге оқыған Самат деген ағаммен.

Өрім еді. Серігі еді Саматтын.
Қып-қызыл боп қаны аққан қанаттын
Аққу еді. Ел айтады: «Өлді» – деп.

Лақ еді тұратұғын елжіреп.
Соны ойласа әлі... әлі Саматтын
Көздерінде жас тұрады мөлдіреп...

Өрім қыз-ай, өмір сынды шерлі әні!
Бейінштегі періште еді. Пенде әрі...
Ана болып өмір сүру – анты оның.

Уа, Музам! Ізіне түсіп, тарт оның!
Сол Қызбен бір сыпырып шық сен-дағы
Басқарманың конторын!

Ал Уақыттың пәренжесін сыпырып,
Қаһарыңнан кесір кетпес құтылып,
Уа, Муза, не қалайсың – соны істе!

Тірлік қамы... Ғұмыр жасы – он үште,
Басқарманың кеңсесін сыпырып
Жер үстінде жүрді сол бір Періште

II

Өзі лайық болса-дағы артистке,
Еркін беріп соғыс деген зар – күшке
Жүрді еңбектеп... Дәуірі оның бізге – алыс...

Кетті бірде ауыл шулап, мұздап іш:
Басқарманың кеңсесінен тал түсте
Естіледі шырылдаған бір дауыс!

Есік – жабық! Құпияны жыр қылған...
Бала-шаға – соғыс іштен тындырған
Қаумаласып: «Бұл не айқай?!» десті кеп.

Кеңседегі құлын дауысы шыңғырған
Жүректерін пышак құсап кескілеп –
Тұрып қалды бала-шаға...

Бала-шаға – шерлі жасы мол көзде –
Сорлы болды-ау, сорлы болды-ау сол кезде?!
Тұрып қалды. Қауқары бар не істердей?

Қол-аяғын алмас қылыш кескендей!
Басқарманың кеңсесіне ол кезде
Дию ғана кіре алатын сескенбей...

Бала-шаға қолқа қақсап, қол сыздап
Сорлы болды-ау, сорлы болды-ау сол сында
Қорғалаудан басқа бөтен жол қалмай...

Білді сонда бір пәлені сор маңдай
Білді сонда бір сұмдықты... онсыз да
Дүниенің сұмдығы... аз болғандай!

Бала-шаға ұқсап жансыз мүсінге
Тұрды күтіп! Зәрлі ашу бар – тісінде!
Көрді... сонда, көргені ме – күнәсі?!

Көрген қылмыс! Осы ма еді туасы?!
Самат тұрған сонда көптің ішінде –
Зұлымдықтың бүгін тірі куәсі!

Сорлы Самат!.. Бұл да ішінен тұр тынып,
Бала – жүрек ақ парақтай жыртылып...
Ібілісті көрді көзін ашқанда:

Боп-боз болып шыға келді Басқарма!
Көктен жынын шашатындай жұлқынып
Найзағайлар от бүркеді аспанда...

Ойлай-ойлай үнемі осы хақында
Бір маза жоқ қасіретті ақында,
Көкірекке көктей өксік тірелді.

Сонда Ақсоран албастыдай түнерді.
Біраздан соң... шықты-дағы... Фатима...
Жұртқа қарап өксіп-өксіп жіберді!

Жаны толы – қасірет пен берішке,
Жеңілген қыз жеңдетпенен керісте
Кетті үзіліп... керілген сым ішектердей:

Еңкіш тартқан... өлер шағы жеткендей...
О, сұмдық-ай! Он үштегі періште
Бір-ақ сәтте кемпір болып кеткен бе, ей?!

Зар иледік – кесапатты кеш біліп,
Соғыс – жеңдет тілімізді кестіріп
Шошып кеттік сол кесірлі есіктен!

Жаман хабар қашан жетпей, кешіккен
«Екіқабат болыпты, – деп естідік –
Белі шықпай жатып сол қыз бесіктен!!!»

Есік қақты бір күні біреу даладан!
«Не болды?!» – деп атып тұрды жан анам.
«Фатима өлді... босана алмай... баладан!!!»

III

Өткен шақты еске алмаймыз бекер біз,
Қалай ғана соны ұмытып кетерміз?
Кең ғаламда Кесірге жоқ – кешірім!

Енді қайттім? Қалсақ-тағы кешігіп,
Кел қағайық дүрсілдетіп екеуміз
Баскарманың кеңсесінің есігін!

Кел! Айтайық Фучик жайлы... бар адам
Жан ұшырған даусына жалт қараған!
Кел! Айтайық! Айғай болсын жыр біздің!

Соғыс жылы... он үштегі бір қыздың
Босана алмай... өлгендігін – баладан!!!
Кел! Айтайық! Естіп-білсін бар адам!

Кел, үкім мен әшкерлеудің толқыны!
Терең әлі – қасірет пен сор түбі...
Жер алыбың кетер ме екен бір аунап?

Кел! Соттайық үкім кесіп ауыр-ақ,
Баскарманың кеңсесіне сол күні
Кіре алмаған сорлыларды тауып ап!

Сонау соғыс... тұр – тарихта, тұр – есте.
Қорқақтар да – бара алмайтын күреске,
Бәрі есімде, тән мұздап, бой теңселер.

Көргенімді айтайыншы, ел сенер:
Көтер Қолды! Зұлымдықпен күреспе,
Ит жанды адам, – сорлы болғың келсе егер!

Сонда азаптың ащы дәмін білерсің,
Ездігіңе –
Ерше қарап... күлер сұм,

Бетіменен кеткен жынды кілең сұм
Ақыныңды шірітсін де түрмеде,
Аруыңды қатын қылып жіберсін...

Алаш! Мұны есіңе ала жүрерсің!

**С. ЕСЕНИН.
ЕСЕП САБАҒЫ. ЕСТЕЛІК**

1

Балалығым қалды сонау арқада.
Сұлулық-ай! Өзіне арбап тарта ма:
Күндіз-түні Есенинді оқушы ем
Үйде отырып, түкпірдегі партада –

Сабак қалып оқып жүрдім, дәм қалып
Парсы еліне барғым келді панданып!
Таң атқанша шам жағып,
Тамашаға отырушы ем танданып.

Айта көрме игректің сабағын!
Оны ойласам ашылмайды қабағым.
Кластағы күллі қызды көзге ілмей
Шағанаға ғашық болған баламын!

Соны сезген математик мұғалім
Бетіменен жібере ме ұланын.
Қып-қызыл боп қайтуші едім күнде үйге
Әбден піскен помидордай құлағым...

«Тарих» пәні сабағында шаттана,
«Әдебиет» әлемінде мақтана...
Елдің бәрі шешетұғын есепті
Шығара алмай тұрып алам тақтада!

Математик – сөзі зілді, өзі де.
Қаусап қалам қарай алмай көзіне.
– Ми жоқ сенде! – дейді. Бірақ сол нәрсе
Бар секілді елестейді өзіме...

2

Музамен бір ғұмыр сүріп, түс, мүлде,
Ес жидым-ау көктен жерге түстім де.

Талай-талай математик кездесті
Өмір деген ұзақ жолдың үстінде.

Басы – цифр, бақастарым – есімде.
Сан есеппен матасқаным – есімде.
30-ға 30 қоса алмаған Сергейше
Талай рет шатасқаным – есімде.

Шотына сап тағдыр талай сынаған,
Демеу болмай Есениндей ұлы адам –
Есеп деген емтиханнан сүрініп
Орға қарай омақа асып құлағам!

Өзегім жыр. Өмірім де – өлең-ді.
Өлең десе білмеуші едім өлер-ді
Цифр толы кекжеңдеген бастарын
Мені көрсе тұлан тұта жөнелді!

Айтарым көп сол пенделер қақында.
Өлгенімше қалам жырдың сапында!
Таң қаламын: өлеңі үшін неге осы
Қаламақы береді екен акынға?!

* * *

Шешен билер тамсандырған сөзіне
Ұқсап кетті Цицеронның өзіне.
...Сарыарқаға келсем болды, сурет боп
Неше түрлі елестейді көзіме.

Мұңды Тоқа күйлерінің сазы кеп,
Сыр шертеді өткен күннің назы деп.
Тақпақтап ап жөнелетін секілді–
Төрде отырған Қаз Дауысты Қазыбек.

Балқан таудан балбыраған тәтті үн кеп,
Рух болып күңіренеді Тәттімбет.
Керемет бір ой үстінде тұрамын,
Кеңістікке «Адай» болып аққым кеп!

Беймаза боп тұрғанымда сабылып,
Құлақ күйден қалғандаймын жаңылып.
Көз ұшынан көрем Абай атамды,
Бара жатқан кара түнді жамылып...

Жаз да бітіп, мамыржай бір жеткен күз.
Асфальт жолға сала алмайсың тепсең де із.
Дүниеден Ақан сері қайтты да,
Серуенге шықпай қойды сексен қыз!

Ойым – быт-шыт... Таң қаламын өзіме:
Қалар болдым сыншылардың сөзіне!
Сарыарқаға келсем болды, сурет боп
Неше түрлі елестейді көзіме...

ҚАСЫМДАР ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

«Ношу я на сердце достойные шрамы...»

Р.Гамзатов..

Қасым Орынбетке

Пенза мені қарсы алды періште деп.
Жаным – көктем, жап-жасыл бейішке кеп.

Көз алдына келеді –
Жүрген кезде мекендеп алыс қырды,
Жүрегінді жаулаған ағыс күллі.
Аға жоғын білгендей кіндігі бір
Мені тағдыр өзіңмен таныстырды.

Тілейтұғын тілеуің бекем ана
Қайда бармақ ер жігіт жеке-дара?
Қаталдығын қарашы мына өмірдің,
Сенде туған іні жоқ екен, аға...

Еңсемізді езіліп түсірместен,
Жүдеместен, бозарып, ісінбестен –
Ғұмыр сүріп келеміз. Жалғыздықтың
Не екенін тым жете түсінбестен.

Шыққан кезде жарыққа менің жырым
Жаксыларға сен бердің көрімдігін.
Жүріп келем құлатып алмайын деп
Ағалардың аманат сенім – жүгін.

Жүріп келем. Жүректен сыр ақтардым,
Естіп үнін бұлбұл мен бұлақтардың.
Талай пенде шалды да аяғымнан,
Талай жерде шалқамнан құлап қалдым.

Жүріп келем. Аярдан алдандым кеп.
Қайтара алмай есемді дал болдым кеп.
«Ақын деген – бала ғой!» – деп кекетті ол.
Сондай кезде кетеді шал болғым кеп!

Жүріп келем. Күллі елге сүйікті емен.
Күйкілерге мен де іштей күліп келем.
Ғашық болып қалдым да Қасымдарға,
Тасырларға қарадым күдікпенен.

Қасымың – кім? Тасыр – кім?! Көрпін – таңмын.
Өз сөзімді айтсам деп өліп-талдым.
Өмірімді өлеңге айырбастап
Кейде менің... келеді өліп қалғым!

Тас бас жарды тағдырмен алысқанда.
Зәрем ұшты Топаспен танысқанда.
«Ақын деген – ақымақ!» – дейді мээ боп
Ал, өздері сонда кім? – Данышпан ба?!

Дастарқандай жаныңды салсаң да ашып,
Күледі олар мазақтап, арсаңдасып...
Абайдың да ауылына ат шалдырмай
Ақымақтар жүр екен алшаң басып!

Көктегі ерін мен асау жасындарға,
Сапар шектім шаң басқан ғасырларға.
Қара сөзін көп елдің түсінбедім –
Ғашық болып қалдым да Қасымдарға!

Қасым ақын жоқ. Тірі – жыры бүгін,
Бастан кешкен тағдырдың тығырығын.
Жазмыш менің жазбады маңдайыма
Сезінуді қолының жылылығын...

Қасым кетті. Қалды тек – өр өлені.
Өр өлеңі – бесікке бөлегені.

Жөнелді ағып жұлдызша көгімізден
Айбергеннің аяулы Төлегені.

Қатты тиді тағдырдың тезі бізге.
Өкініштен өртендік өзіміз де.
Алатаудың атақты ақ иығы
Мұқағали түспейді көзімізге!

Қанатымыз қан болып қайырылып,
Сұм ажалдың қалды ма қайыр, үміт?
Қасымдардан, құдай-ау, жасындардан
Қаншама рет қалғанмын айырылып?!

Шашып алған алқамдай, асылдарды –
Қасымдарды іздеймін, жасындарды.
Менің осы тарқамас сағынышым
Мәңгі кезіп жүреді ғасырларды.

Шыр айналып жүрмеспіз осы араны.
Асқак Муза алдыңнан тосар әлі.
Менің осы тарқамас сағынышым
Қайтсе де бір Қасымға босанады!

Мен ойлаймын өмірді – мұз асу – деп
Ұрпақтардан ұрпаққа ұласу – деп.
Білгендей сол мұңымды, сен ұлына
Ат қойыпсың, ағатай, – «Расул»,– деп.

Дидарымыз әжіммен шимайланса,
Арман бар ма аз ғұмыр жырдай болса.
Мен де тастап кетер ем осы өмірді
Енді қайтып Қасымдар тумай қалса!

ҮНДІСТЕРДІҢ КӨСЕМІ ТУПАК АМАРУ

Э. Мәжелайтисстен

Сеньорлер мас боп табалап –
күледі!
Дұшпан – ит-ак, ә?!
Өзіңді өзің сабалап,
о, бозда, сорлы гитара!
О, Тупак!
Мына дабырға –
Мазакқа көнер күш – кімде?
Үлбіреп жүрген жарың да –
жоқ қазір жердің үстінде!
Жауларың мас боп құсқанда –
жиіркеніп қарап қалдың ба?
Ақкөңіл болып дұшпанға, азапты –
салып алдың ба?!
Аяр жау алпыс айлалы,
аямай, міне, сені енді –
ат құйрығына байлады!
Қиқулап шаба жөнелді...
Кім түрер құлақ зарыңа!
Ажалды қарсы ал, бекіп де:
Жанашыр жайсаң жарың да
жоқ енді жердің бетінде!
Өздері-тағы!
Ит-ак, ә?
Айтады бізді «тағы» деп
О, бозда сорлы гитара!
О, қанды колдар, лағнет!!!

Аямай сілтеп құрығын,
Өтіпті-ау өмір, құлыным.
Көз жауын алып ұрының,
Түсетін жерге бұрымын.

Бар жігіт саған бас ұрды,
Сол көптің қалай бірі ем мен?
Таңсық боп талай –
Шашынды
Тарқатып жерге жібергем...

Ұмытам қайтіп мен енді,
Көрсем де сұлу не түрлі –
Қара шаш жапқан денеңді –
Қап-қара нөсер секілді!

...Кездестік, міне, кешігіп,
Қарамайсың ба қайырылып?
Қос бұрым қалған кесіліп,
Қос жолдар – қакқа айырылып!
Қимасым едің, –
Қош!
Бүгін –
Қоштасар күнім жетіпті.
Арқаңнан түсіп қос бұрым –
Қос жылан болып кетіпті...

О, Шырағым...
Жанып – өшкен!
Сүйші мені танып естен!
Алақұйын сезім лықсып,
Аумай барам жарыместен.

Сикыр сұлу қалпына көш,
Көзді арбасын алтын елес.
Естен танып сүйген сені
Ешкім менен артық емес!

Бөтен отқа күймегендей,
Бөгде еркекті сүймегендей –
Алда бәрін,
Арба бәрін!
Несіне онын таңқаламын?
Аяғыңа жығылсын кеп
Ақыл-ессіз аңғалағың.
Арба бәрін!

Жалғанда ыстық жар екенін,
Онсыз – дүние тар екенін: –
Махаббат жок десе біреу
Көрсет оған –
Бар екенін!

Қай жаққа мені әкеттің тағдыр тепең көк?
Қарашанырақ қайда,
Қай жерді жүрмін мекендеп,
Қыс түссе болды, қысылып жүрем, күрсініп,
«Қарқаралыда да қар жауып жатыр ма екен» деп.

Ананның жүзін бір көруге де ділгірсің.
Қасында мен жоқ.
Шаруасы қайдан мыңғырсын.
Қыраулы қыста бұзаулап қалып сиыры,
Жем-шөбі қат боп, уайымдап жүр ме?
Кім білсін...

Шаруасы жұрттын жатқандай маған тіреліп,
Күтпеппін малын қасына, шіркін, бір еріп,
Өзінің сүтін емгенде кісі болғандай,
Несіне әуре –
Сиырдың сүтін жіберіп?!

Қай жаққа мені әкеттің тағдыр – тепең көк,
Қарашанырақ қайда?
Қай жақты жүрмін мекендеп.
Ойлаумен жүрмін, қаһары қайтып қыстың да,
Сиыры жазда бұзаулап бітсе екен деп.

Аман ба, Тәте, адам затынан бөлегім,
Тауыса алмадым дүниені, шарлап көлемін.
Барғанда жазда бұзауың тұрса мөңіреп,
Өзектен лықсып құйылар шерлі өлеңім...

«Великий человек смотрел в окно...»

И. Бродский

Қыртың да аяғында, құрт та қалып,
Аспанның ауасынан ұрттап алып,
Тұр ақын Мұқағали Көктөбеде
Мұзартқан апай төсін бұлтқа малып.

Атқанда шақшасын ап қалтасынан,
Жай оғы жаркылдайды жартасынан.
Аса алмай Алатаудың арқасынан,
Алматы сұлап жатыр шалқасынан.

Көгінен көрген ақын бас қаласын,
Көзіне елестетті масқарасын.
Берсе де, бермесе де баспанасын,
Қасым-ай!
Тастамаған астанасын...

Елінің кірмесе де түсіне бір,
Елжіреп алдында оның кішіреді ұл.
Өр ұлын сыртқа теуіп,
Магнитше
Өңезін неге тартад ішіне бұл?!

Алыстан ақынына бетін беріп,
Тұр шаһар қызыл-жасыл не түрге еніп,
Болғанымен өзі әдемі,
Әсемдікті
Ұқпайтын жәлеп қатын секілденіш...

*Духовной жаждою томим,
Несмотря на паспортные данные –
Не читайте! Не завидуйте! –
Я гражданин – страны страданья.
А. Вознесенский.*

Ел болсақ дейміз есінеп,
Естімейтіні несі деп.
Алашты Алла кешіред:
«Кіреді ақыл-есі...» деп

Ертеңім – бұлдыр, үмітсіз,
Елдікке елім – құлықсыз.
Ұлдарым мынау – уытсыз,
Қыздарым анау – қылықсыз.

Ерлерді кырып, қалай біз
Ел болдық ғайбат сөзге еріп?
Игі жақсыға қараймыз –
Ит көрген ешкі көзденіп!

Боламын десең пақыр бір
Құлақта жүрер нақыл бұл:
Дарынсызынды – ақын қыл,
Ақымағынды – әкім қыл...

Төскейде – малы,
Төсекте – басы тоғысып,
Жат сүрер болса өріне,
Өзіңмен өзің соғысып, –
Өзгені шығар – төріне!

Ел болсақ дейміз есінеп,
Естімейтіні несі деп.
Алашты Алла кешіред:
«Кіреді ақыл-есі...» деп...

КӨРШІМІЗ КӨШКЕН КҮНГІ БАЛЛАДА

Шошқаның басы, қалқиып екі құлағы,
Желінбей қалды...
Тамам жұрт іштен тынады,
Көңілі босап, ананы еске ап, мынаны,
Көршіміз Миша көшерде өксіп жылады...

Әйелі – неміс, белорус оның сүйегі,
Қия алмай отыр казактың жерін киелі.
Оң жағында – Еркебай,
Сол жағында – Серкебай,
Екеуін бас сап ернінен былш-былш сүйеді.

Ағыл да тегіл – арақ пен шарап өзені,
Мишаның бүгін бір белден асар кезені.
Елжіреп отыр, бәрі бар шығар о жақта,
Еркебай менен Серкебай жоғын сезеді.

Қайтерсің осы – заманың бастан озғасын,
Тереңнен шерді қозғаса шарап қозғасын:
Мишамыз қойып, солығын баса бергенде,
Еркебай мен Серкебай енді боздасын.

«Айналып соғар, аман бол, ата-мекенім!
Кетемін! – дейді – Мишамен бірге кетемін...»
«Көшеміз» – дейді, көлікті болсын көштері,
Көкесі күтіп тұрса егер онда екеуін.

Түйенің қомы болса да, аттың жалы – бак,
Жетісер онда, бұ жақта жиған малы ғап.
Әйелі неміс Мишаның өзі қиналды,
Қайтеді, ей, мыналар, казактың қызын алып ап?!

...Сталин қайда болмайтын екі – дегені?!
Бір дауыл келіп шайқалтты біздің кемеңі.
Көңілі бірге ел-жұртты салып әуреге,
Көш-кон деген әбігер қайдан кеп еді...

ТӨЛЕУҒАЗЫ ӘБЖАНҒА

Ішіме тартып демімді,
Танданған тұлғам жетеді.
Сен сүйдің ұлы Гегельді,
Мен сүйдім ұлы Гетені.

Ұлылықты сүйдік қаталап,
Сұлулықты сүйдік қаталап,
Қазақтың аты – Махаббат!
Ғажаптың да аты – Махаббат!

Көз жаспен бетін жуады,
Дүние – ойға түсіп кеп:
Маркстен – Ленин туады,
Ницшеден – Гитлер күшіктеп...

Пендеден бе екен, құдайдан,
Малшынса жасқа жанарым.
Толстой құсап, Ұлы ойдан,
Қорқатын болып барамын.

Ғаламға қарап сүйіне,
Түбімізді көрдік – түркіні.
Қазақша ойланса дүние,
Ғажап болады бір күні.

Түркінің осы қазағы,
Махаббат оның – ғажабы,
Ғажабы әрі азабы.
Алашты көрші – азалы.

Сұлу әйел – жер-көк, жарық күн,
Тәкаппар туған төре еді.
Қазақтай еркек халықтың,
Сүйгенін жақсы көреді.

Қызыкпай дүние, бөзіне,
Мән бермей қаңку сөзіне, –
Сүйем мен сол бір аруды,
Шөп салса-дағы көзіме.

Күнсұлу – рухы, Ай өнді,
Тебіреніп, терең толғана,
Әйелге ұқсас Әлемді,
Сүйдім мен.
Кінәм – сол ғана.

АКВАРИУМДАҒЫ БАЛЫҚТАР

Аквариумдағы балықтар-ай, балықтар!
Ұқсас екен біздей сері халыққа.

Мәз болады жіберсең бір жемді сап,
Біздей – сері.
Біздей – ойсыз,
Сенгіш-ақ:
Еркіндікке естен танып мәз боп жүр,
Егемен ел болдым дейтін мен құсап...

Аквариумдағы балықтар-ай, балықтар,
Қалайша ұқсас біздей сері халыққа.

* * *

Тәте, биыл үйге осы шөп түсті ме?
Аз түсті ме тағы да...
Көп түсті ме...

Аппақ қарға оранып төңірек бұл,
Неге ұлып тұр ит-құсы, көні кепкір?!
Ала сиыр тағы да түсіме еніп,
Маған карап қалай бұл мөңіреп тұр?

Биылғы қыс қабағын түйіп кепті,
Қарашада қарын да үйіп төкті.
Қарқаралы қалжырап суға зар боп,
Қанша шалғын шілдеде күйіп кетті.

Уайымдама бір барам қасына, анам,
Көкірегімде көк пен жер, ғасыр алаң.
Қара сиыр қартайып етке өткенде,
Ала сиыр еді ғой асыраған.

Түсіме еніп ол неге мұнданады,
Бұлт астында бұлыңғыр күн барады.
...Ала сиыр аш қалса, Ақсұңқардың,
Тұқымынан бұл жақта кім қалады...

ЛАТЫННЫҢ ЕСКІ ӨЛЕҢІ

Феникс құсқа сай – тегім.
Бардан жоқ болып, жоқтан бар болдым
Мен неше.
Сен, мемлекет болсаң, қайтемін,
Мен – халықпын, ендеше.

* * *

Сұлу қыз,
Бал шарап –
Омар Хаям рубайлары,
Кез болды кейін бізге удайлары...

Дауасы кем емес бір шаманыңнан,
Ес жисақ түнде құлап, таң алдынан –
Мас болып өте шыққан екенбіз ғой,
Елтай мен Колбиндердің заманынан.

Қотарып сіміргенде қалыс қалмай,
Итпен де, құспен де іштік намыстанбай;

Ит пен де, құспен де іштік намыстанбай –
Қасиетті Есенинмен қағысқандай...

Босатқан күлкісі мен әзілі ішті,
Ойын-той отырыстың назы күшті.
Мұқағали жазарын жазып – ішті,
Біздікі – бір әшейін мәжіліс-ті.

Кеудесін тырналаған кара күшік,
Ақындар бардан барға барады ұшып.
Қазтуған қымыз ішіп жазған жырды,
Қай қазақ жазар дейсің арақ ішіп?!

Қазақтың түркі болып түсіне енем,
Күлтегін – түбім, бұған ішін өлең.
Аулаққа барады – ауып мама-бием,
Айрылып құлыныңнан кісінеген...

Қырықтан асқан кезде, а құдайлай,
Түсіндік бір нәрсені қапы қалмай:
Жырлаған бал шарапты Омар Хаям,
Кетіпті одан тіпті татып алмай.

Жандай боп дуаланған шаманыңнан,
Ес жидық түнде құлап, таң алдынан.
...Мас болып өте шыққан екенбіз ғой,
Елтай мен Колбиндердің заманынан.

Тоқырауынның ұстады биыл бақсысы.
Осында бүгін қазақтың игі жақсысы.
Өткізіп жатыр өткелден сыйлы мейманын,
Әкімі осы ауданның, хатшы, атшысы.

Жазғытұрым.
Судың асты – мұз үңгір.
Ей, мынау кім?
Жапқан жарқын жүзін нұр –
Алты Алашы аузына қарап отырған
Ақын ағам мұз үңгірде жүзіп жүр!

– Қалай екен біздің өзен, ағасы?
Ыстық па екен Ақжайықтың суынан?
Суық па екен Ақжайықтың суынан?
Момын ба екен Ақжайықтың суынан?
Тентек пе екен Ақжайықтың суынан?

Терең ойға батам мен,
– Турист деп пе ең мені келген жат елден?
Баяғыда түсіп кеткен су ғой бұл,
Ақмаралдай керілген бір апаңмен!

Мұзды мұхит болмаса да – мұз үңгір,
Мұз үңгірде жапқан жарқын жүзін нұр –
Алты Алашы аузына қарап отырған
Алпыстағы ақын ағам жүзіп жүр...

Асау толқын барады оны қайда алып?
Жағалауда оқшау ойға байланып,
Ақмаралдай керілген сол апаммен,
Ақыннан да тұрмын іштей айналып.

Онда ақынның қылшылдаған кезі еді,
Бұдан да асау Тоқырауын өзені,
...Әлемдегі күдіретті,
Әйелдер
Қалай осы жер түбінен сезеді...

Құдай-ау, поэзия кімге керек?
Күнге керек, құлпыртсын гүлге бөлеп,
Ақындар кімге керек айқай салған,
Аярлар айтқан кезде «үндеме» деп.

Кімге керек?
Сұрадым елге барып,
Тіл қатпады ол, мен қайттым шерге қалып.
Көкке кетті Есенин... Елегіздік,
Есенғали екеуіміз жерде қалып.

Шықты небір шәйірлер домбыра алып,
Мың бұралып, жуз, азы – он бұралып,
Зәулім-зәулім сарайға толды халық.
Ақын болсаң ал, шық деп, мына тобыр
Енді бізді күтіп тұр қолды қағып.

Сахнада қолқалап шақырғалы,
Жатыр бәрі.
Көрсетер ем көкесін ақындықтың
Көріп тұр ғой Аспанның ақындары?!

Қой десендер мен қойдым, мақұл, аға,
Аты ақын адамның, заты – бала.
Қыран біткен қияға сіңіп кетіп,
Жапалақтар ұшып жүр – сахнада.

Сұңқар – көкте.
Ол қалай жерге түспек?
Ию-кию қиқуға кел де түс деп,
Қанаты бар жапалақ комданады,
«Сен құс болсаң, қайтейін, мен де құс» деп.

Жапалақтар, ал, сайра елге барып,
Жер шұқысын бұлбұлдар шерге қанық.

Көкке кетті Есенин... Елегізіміз –
Есенғали екеуіміз жерде қалып.

Мұқағали басына түнейік бір,
Асықпай-ақ кел, өмір сүрейік-дүр.
Мына жерде біз біраз жүрейік құр,
Ішек-сілеміз қатқанша күлейік бір...

* * *

Ит сатып бер дейді ұлым.
Ақымағым...
Қасқыр еді әкесі, ақын – әрі,
Дүние – базар бұл күнде, мені қайтсін,
Иттің небір сырттаны сатылады.

«Қой!» – деймін мен,
Қоймайды бала мына.
Ит асырап қасқырға саламын ба?
Күшік асырап ит еткен Абай атаң,
Жармасты ғой о да оның балағына.

Қой деймін мен.
Қоймайды балам әлі.
Мына бала қоймайды – жан алады.
...Қайран, алтын басымды көкпар қылып,
Басқа иттің де аз ба еді талағаны...

Мұны да олар әуреге салады әлі.

ТОҚЫРАУЫН. ТОҚЫРАУ ЗАМАНЫ

Қайда көшіп Ай барады – білмеймін.
Тұман басты айналаны... Білмеймін.
Кіріп барсам аупарткомның үйіне
Басым неге айналады? Білмеймін.

Бері аттадым,
Әрі аттадым...

Кірмеймін!

Алла ма, кім – жаратқаным?!
Білмеймін.

Аупарткомның хатшылары ашулы,
Неге ашпайды кабактарын – білмеймін.

Хатны түгіл, нұсқаушы да өр кеуде.
Көзін сала бермейтіндей көр-жерге.
Тілшісі де, тіпті, аудандық газеттің
Тіксінеді өлеңімді көргенде.

Түк шабыт жоқ. Салқын ойлар санамда.
Почтабайдың екі колы – жағамда.
Аға сұлтан бола алмаған Шокандай,
Тап болыппын алмағайып заманға.

Ұлысқа не болсам дейтін баланы
Учасковый иығымен қағады.
Жер түбінде жүгінетін Жезқазған...
Тоқырауын.
Баста – тоқырау заманы.

Лап еттім де көкірегіме түскенде от,
Іштім, сонсоң...

Бостан босқа ішкен жоқ.
Өзі – ақын, өзі – обкомның хатшысы,
Көкеміздің көзіне де түскем жоқ!

Тентегі мен телді салып тезіне,
Құл-құтанды тәнті қылған өзіне, –
Совнаркомның төрағасы, тәкәппар,
Сәкен ағам елестейді көзіме.

Көкіректе күлкімнен көп екен мұн.
Сонда-дағы өзіме-өзім бекеммін,
Бір қауымға әйгілі ақын болғанша,
Бір ауданға әкім болмаған екенмін.

...Осы ойменен шерменде боп кетермін.

ҚАРАГЕРДІ БӘЙГЕГЕ САЛАРДА

Қарагерім, кінәрат жоқ мүсінде еш,
Ерге конған ер еңсесін түсірмес.
Сұлулыққа суғаратын көзінді
Сұлу жылқы – сұлу әйел пішіндес.

Түсті-ау қолға деп жүргенде: «Жетем ғой...»
Құлагерлер қылаң ұрған мекен ғой.
Тұяғымен тұлпар тұрса жер тарпып,
Тұғыр болып туу – күнә екен ғой!

Еуропа ерте жексе күймені,
Қазақ қырда арғымақпен биледі,
Жарасады бұл тұқымға Ақанның –
Құлагері, Жұматайдын – Жирені.

Қыр төсінде тұяқтан шаң жосылса,
Неткен сері сал жұрт едік осынша:
Құлагер мен Жирендерге енді кеп,
Мына менің Қарагерім қосылса!

Қарагерге көзі түсіп тосылып,
Осындағы ойындары осылып, –
Басы лақсын – басын кесіп ала алмай
Батырашқа Қотырашы қосылып!

Тұяғыңмен жерден інжу аршып ал,
Жөнел енді, жел өтіне қарсы бар
Сенің де бір Батырашың бар шығар,
Сенің де бір Қотырашың бар шығар.

Ал, Құлагер, беу, «Сарыарқа» күйінің
Нотасымен бас кеуденің күйігін.
Қара шаң сап Қарқаралы шетіне,
Бетіңе ұста Ақсораңның биігін.

Мен өзіңе желге мінсем жетем ғой,
Құлагерлер қылаң ұрған мекен ғой,
Тұяғымен тұлпар тұрса жер тарпып,
Тұғыр болып туу – күнә екен ғой!

ЕКІ ЖЫЛҚЫШЫ ТУРАЛЫ ЕКІ ТҮРЛІ БАЛЛАДА

Екеуі де тау ұлы,
Ел суарды екеуінің сауыны,
Сапырылып күбі-күбі қымыз боп,
Қатар жатыр екеуінің ауылы.

Орал ағам от – мұзда,
Тұрғанын айт қарауылдай боп құзда.
Ат үстінен түспейді Аяз ата боп –
Ақ – қар, көк мұзда.

Кім жылқышы дейді Сәмет ағаны,
«Волгасымен» олай-бұлай ағады,
Ол бір шонжар, алты мындай жылқысын
Қағылған мен соғылған кеп бағады...

Қос жылқышы... қос-қос қосты паң дала,
Ақ-қарасын білетұғын Алла да,
Ақ-қарасын білетұғын пенде де,
Екі ағам – бұл, екі түрлі баллада.

Хан тағында –
Осы ұлыстың қолына ұстап бағын да,
Орал ағам табын қосты – табынға.
...Сәмет жұрттың жауша тиді малына.

Заулап өтті содан кейін ағын жыл,
Көзден ұшқан сағым-дүр.
Орал ағам жылқышы әлі атақты,
Сәмет сиыр бағып жүр...

Сары аязда сақылдаса тісі кеп,
Көз алдына құба қылаң түсі кеп, –
Оятады ат үстінен Оралды,
Қалың жылқы кісінеп!

Тұяқсыз қалса алап – тұл.
Орал ағам арғымақты – қанатты ұл,
Қайда әлгі Қара айғырдың үйірі,
Қайда әлгі Құла айғырдың үйірі?!
Қара бұқа Сәметке қарап тұр...

Ел аманда, жұрт тынышта жұтаған,
Есіл малды табарсын қай бұтадан,
Қабак түйіп қарап тұрған Сәметке,
Қоркам осы бұқадан!

Жалғыз қосты паң дала,
Қарайғанға қарайтындай шамдана:
Өзегіме құйылады өлең боп,
Өмір дейтін екі түрлі баллада...

* * *

Сау емес дүние – қояншық, құдай біледі.
Құлақ тынады жылаған, күлген дауыстан,
Қара жамылған ғаламзат сақ-сақ күледі –
Ақылы ауысқан!

Ала құс басын қозғап бір,
Аспан айналып бара ма?
Адамзат кейде күліп тұр, кейде боздап тұр –
Жындыханада!

Айығар ма екен дерті бұл?
Аттан сал, мейлін, тістен кеп,
Маскүнем қазақ барда отыр мас боп:
«Мен түгіл, –
Мұқағали да ішкен!» деп

Есениндер-ай, өмірі – өсек, сандалған...
Сол қаңку қалар ұзаққа.
Қазақтан-дағы мас акын көрсем – таң қалман,
Жынға жын тиіспейді бұ жақта.

Жүрегімнің, немене, аһ ұрғаны,
Неңдей дауыл кеудемнен лапылдады?
XX-шы ғасыр да кеткелі тұр —
Қырық жастан аспайтын ақындары...
Жүрегімнің, немене, аһ ұрғаны?

Қош, ғасырым! Музамен тебіреніп,
Мұқағали боп сүйдің — еміреніп.
Тереңіне күмп етіп түсті-дағы,
Жүмекен де тұншықты — Сені көріп.
Бір жасадың — Музамен тебіреніп.

Кеңшіліктің кім алды шыбын жанын,
Қайтсем санап тауысам — қырылғанын.
...Темір ғасыр балқытқан Темірхандар,
Гүлнарларым, төгілген — бұрымдарың,
Сендер аман болындар, құлындарым.

Сендер аман болындар,
Дұшпаның — кіл,
Сальеридей аяр ғой, құшканы — тұл.
...Ақындарды жалмаған жалмауыздай,
Мынау ғасыр тұғырдан ұшқалы тұр...

АЛЛА – АЛАШ – АБАЙ

Махаббат пен Ғаделет –
Хикметі Алланың!
Жанымды жасыныңа жаны кеп,
Жаһаннамға ұшқанда жан сезбейтін салмағын.

Құрдымға сіңіп құса-мұң,
Құдайдан келіп бір қуат, –
Өзіңді бетке ап, өлең боп көкке ұшайын,
Шыбын жаным шырқырап!

Теріс қарап дейыр заманға,
Іргеден Көк Бөрі ұлып, –
Алаш – Алланы мойындағанда,
Алдынан Абай көрініп;

Шартарапқа шарк ұрып,
Ақыры, міне, Саған кеп, –
Алаш тұр жүрегі алқынып,
Арсы менен гүрсіге қанат қағам деп!

Көкжиектен шығып, көк ала бұлттан әрі асам,
Көз ұшында көрінер-көрінбес нүкте боп;
Алла менен Алаштың арасына қарасам –
Абай тұр!
Басқа түк те жоқ...

АУЫЛ МЕН АВТОВОКЗАЛ

Мағашқа

Қызыларай тиіп тұр Акқораға.
Екеуі де оранды ақ қалаға.
Төбесінен ауылдың түсіретін
Төте жол да шығыпты ат шанаға.

Қырдағы ел мен ойдағы ел араласып,
Мәртебесі шіркіннің барады асып.
Қантамыры – далада қазағымның.
Қалай жүрміз қалада қара басып?

Түйіскені төрт жолдың – Қарқаралы.
Жүзін неге ұлынан калқалады?
Билет таппай Талдыға... Мәди құсап
Сағынышың сенің де тарқамады.

Саған таныс сағыныш бала кезден,
Аттап өтіп қаланы – дала кезген.
Бес сом түгіл... он сомға билет бермей
Автовокзал қарап тұр ала көзбен...

Айналғанмен автобус ат шанаға,
Әкең шығып алдыңнан... бас сала ма?
Базары мол ауылын сағынды деп
Баласынан Акқора ақша ала ма?!

Жүр! Кетейік! Туған жер – асқақ әлем!
Айырбастай алмайсың басқаменен.
ҒТР-дың заманы Сағынышты
Сатып ала бастады-ау ақшаменен...

Бауырым-ай! Жүр! Кеттік! Тұра берме!
Жол біреу-ақ жүретін бұл әлемде,
«Келе ме, – деп, басыма балаларым...» –
Күтіп жатыр әкеміз құба белде.

Қызыларай тиін түр Акқораға.
Екеуі де оранды ақ қалаға.
Төбесінен ауылдың түсіретін
Төте жолы дайын тұр ат шанаға.

АЛТЫН АДАМ

(Қарқаралы. б.з.д. VII–VI ғ.ғ.)

Арқадан шықты бүгін Алтын Адам,
Ай мен Күн айдарында жарқыраған.
Алдында төрт құбыла көзін жұмып,
Тізесі тексіздердің қалтыраған...

Аузы аққа қайтсе Алаштың жарымақ деп,
Ойға – нұр, жанға – шипа, дәру ап кеп, –
Жеті қат жер астынан атып шығып,
Қонады ол арқамызға Әруақ боп.

Атанның әруағы қалғыған жоқ,
Алашты алқайды ылғи алдынан кеп.
Әлихан Бөкейхан боп – Ақсоранда,
Баянда туды – Әлкей Марғұлан боп!

Ғаламды басып бекзат, халқым, мысы –
Һас Сақтан тағы шықты Алтын Кісі.
...Қайдағы өлең айтқан біреу емес –
Қасым –
Сол саф алтынның сарқындысы...

Жаныңды тастай салып,
Жасынға кір!
Әруақ жай жүрген жоқ қасыңда құр:
Түгі осы Баһадүрдің жүрегінің,
Тоқтардың жүрегінің басында тұр!

Ай мен Күн айдарында жарқыраған,
Кәрінен тексіз біткен қалтыраған;

Адамзат үмбетінің ақсүйегі –
Асылзат Алтын Алаш – Алтын Адам!

Біз жұрттың соны ма едік, қоры ма едік,
Түс болса, Тәңірі, өзін жоры келіп.
Батырын, ақынын да мазак қылған,
Қалай тұр аяр заман соны көріп?!

1970 Ж. 4 ҚАҢТАР. ХРОНИКА

Өмір – өзен қалғаны ма тоқырап?
Жүрек – шерлі. Ащы жасым мол – көзде.
Мен әкеме салдым өксіп топырақ,
Көбің тойда отырдыңдар сол кезде!

Бәрін кешем. Алаңы жоқ ақ таңда
Шаттаныңдар шарап ішіп, күлгендер,
Тек – адамзат өксіп жылап жатқанда
Біреулерің тойға барып жүрмеңдер!!!

* * *

Ақша қарға оранды Қарқаралы.
Көз алдында – күллі әлем картадағы.
Жұмыр жүрек ішінде – жұмыр Жерім,
Сайрап кетсем тілімнен бал тамады.

Шиырлаймын несіне ой легін көп?
Уайым – жоқ. Тамақ – тоқ. Көйлегім – көк.
Неше түрлі елдердің сөзін естіп,
Неге менің кетеді сөйлегім кеп?

Өліп-өшем өзгені – өзге емес деп,
Ошақ сөзін Отаным сөз демес деп.
Құнанбайдың мешітін көрсем болды
Амра ибн әл – Аса көзге елестеп...

Маған жаттай жас дәурен, ғашық әні,
Қайран жаным қай жаққа асығады.
Хиросима туралы шерлі жырым
«Коммунизм таңында» басылады...

Кім бар менің үнімді есіткендей,
Кім жүр ессіз елесті кешіп мендей?
Алматыға жіберген өлеңдерім
Алыс шаһар болған соң... кешіккендей.

Шыдай алмай осы бір маскараға
Алматыға тартсам ба – бас қалаға?
Ақындардың ауылда туып, сонсоң
Өлетіні рас па – астанада?

Рас болса, жөнеуім қажет демде,
Қар күрт еріп, құстар кеп мәз еткенде.
Анда-санда... Ғаламды тану үшін
Көз салармын аудандық газеттерге.

ИНТИМДІК ЛИРИКА

Мен – Тұтқынмын.
Мәңгіріп түсінбейсің түк мұны.
Мен – Тұтқынмын.
Мәңгілік Махаббаттың Тұтқыны.

Мен – ғасырдың жасылы.
Күннен гүл боп төгілдім.
Белинскийдің ашуы.
Күлкісімін Гогольдің.

Мен – Арманмын.
Арманмын – шымырлаған от үні.
Шәйіт болған жандардың тірі қалған өкілі!
Мен – Дауыспын.
Еркін үн – пірім.
Онсыз тұншықтым.
«Сақтаныңдар!!!» – дейтұғын дауысымын
Фучиктің.

Көлеңкеден дір еттім жас үзіліп жанардан.
Мен – Азамат – жүректің лүпілінен жаралған –
Интимдік лирика.

НОМО САПИЕНС

Тас-талқан боп құрсаулы мұз-кеніш те,
Күннің нұры лап қойып мұз берішке –
Жалт қарады жалпақ әлем аң-таң ғап
Тәй-тәй басқан Homo Сапиенске.

Қыс – Заманның қаһарынан еті өліп,
Әзер шыққан тұмауратып, жөтеліп –
Басы айналған Homo Сапиенс тұр
Жерден алғаш өз бауырын көтеріп...

Жұмыр Жерде жан-жануар қауышып,
Үнге толды үңгірлер мен тау іші.
Мұз құрсаудан шапшып аққан тасқыннан
Жаңғырады Сарқырама дауысы.

Мәңгі Көктем келгені ме? Шалқарда
Арайланып атып жатты бал – тандар.
Босып жүрді таутеке мен киіктер,
Жосып жүрді мамонттар мен тарпаңдар.

Алғаш рет еске түсіп бас қамы,
Қарын қамы – ойламады басқаны –
Садақпенен жебені ойлап тапты да
Сатырлатып көздеп ата бастады!

Қарын қамы жаулап ойын, сезімін
Олжалы боп еті де өсті көзінің.
Жебелері – таутекені жаусатқан –
Жайпады енді бауырларын өзінің!

«Неткен сұмдық!»

«Өлім дей ме?!»

«Не дейді?!?!»

Неге біреу мұның қылмыс – демейді?

«Өлтірме!» деп атып тұрды – Өлтірме!
Мамонттар да мамонт етін жемейді!!!»

Осы Рухтың өлмесіне сенемін.
Өлеңіммен соны ғана жебедім.
Ең бірінші қайраткер – сол!
Ол-дағы нысанасы болып еді жебенің...

«Обал-ай!» – деп қалды ел. Өрттей – түрлері.
Осы болар қасқырға иттің үргені:
Қаруы бар адам миы сол кезде
Ойлап тапты зындан менен түрмені.

Мәре-сәре болған қылыш ісіне –
Білте мылтық – шабыт берді кісіге.
Енді, міне, бәрінен де баз кешті,
Ракеталар кіреді оның түсіне...
Отырарлар – Отырардың жалғасы.
Хиросима – қасіреттің қамбасы.
Ырсынып тұр Homo Сапиенстің
Бухенвальдта салған – қара таңбасы!

Бәрі де сол – қарын қамы, бас қамы...
Қарын қамы...
Ойламайды – басқаны!
Жебе ұстаған жанкештіден гөрі, тек –
Бомба ұстаған –
Тағы
Бола бастады...

ЖАЗУЛАР

Күйкілікке

Тиейін жасынға ұқсап жасап бүлік.

Қоймайын пәктігіне тас аттырып!

Қанжарға – оңбағанның басын алған

Сөзім бар жазатұғын қашап тұрып!

Көп бейне көз алдымнан көлендеді,

Елестеп Өмір-нәма өрендері.

Сіз ғана оқитұғын сол қанжарда

Жазулы – Спартактың өлендері.

Өлең-құс ұшқан сайын ұзап менен,

О, сұмдық, есуасқа ұқсап келем:

Жазар ма ем бір жырымды, қағазға емес, –

Бір арсыз бетке өткір Пышақпенен!..

Соғыстар кеткен елді араз қылып,

Бұза ма Жер тынышын тағы азғырып?

Мың рет Хиросима хикаясын

Жазар ма ем ғасырымды қағаз қылып!

– «Жаксы сөз – жарым ырыс» аман шақта

Өзіндей акын керек адамзатқа.

Алтынға карагандай аң-таң калып

Қарайтын кез келеді каламсапқа...

ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Цивилизация!

Неткен осы ұшқыр ең!

Көрген емен сендей жойқын күшті мен:

Қалаларды жаулап алдың бір сәтте

Аттап өтіп ауылдардың үстінен,

Жаугершідей түсі суық. Түнеріп –

Аспаныңда алапаттар жүр өріп.

Қаланы да қара жерге түсірдің,

Даланы да бір-ақ жалмап жіберіп!

Жер-Мекеннің шығып қара қордасы,

Адам тәні шошқалардың болды – асы.

Цивилизация, – десем болды... Көзіме

Елестейді – Атом. Атом Бомбасы...

Өзің жайлы аңыз да көп не түрлі.

Мынау Дүние нендей ойға бекінді?

Анасынан қайта туған адамзат

Өзін-өзі өлтіретін секілді!

Пәктік тақтан түсіп, болды – тамам зат.

Тәжін киіп кердеңдейді арам зат.

Наркотиктей отыр мүлгіп түс көріп

Ақыл-естен айрылған адамзат.

Батпаса егер жаныма жендеттердің тізесі
Жер-көктегі Пәктікті түсінер ме ем, ар-ұят!
Өмір деген Жұмбақты түсінбес ек біз осы –
Өлім деген болмаса, айналайын, Табиғат!

Алмастырсам қашанда алмастырам батыл мен
Жауынгер мен диканның мылтығы мен күрегін.
Салғастырсам қашанда салғастырам акын мен
Арамзаның жүрегін!

Өмірде де, өлеңде күйіндіріп, үркітіп,
Қайшылықтың қырғыны тоқтар емес қан ағып.
Дарынсыздың бәрін де кетер ме едік пір тұтып
Егер Данте болмаса, айналайын, Даналық!

Ата-бабам тарихтын құдығынан сор ішті.
Болашаққа сенді олар, оның өзі – ұлылық.
Кетер ме едік шошынып пушкасынан орыстын
Егер Пушкин болмаса, айналайын, Сұлулық!

Концлагерьлерде біз азап шегіп, киналып,
Бостандықтың қадірін қапаста қап түсіндік.
Гитлердің өзіне кетер ме едік иланып –
Егер Гете болмаса, айналайын, Шындық!

МУЗА ҚЫЗ БЕН МАНСАП АТТЫ МӘРТЕБЕЛІ МЫРЗА

Жерім осы – тығырыққа тірелген,
Қашанғы осы жүремін, – деп – шідермен
Мансап деген мәртебелі мырзаны
Муза-Қызға айырбастап жібергем!

Сонда Мансап айғай салды: «Серігім!»
Құшағында кеткенін бе перінің?
Мархабатты жігітіңді іздерсін
Махаббаттың... басқаннан соң желігін...

Бесігінен жеткенінше молаға,
Пенденіздің қу құлқыны тола ма?
Жоқ нәрседен бар жасайтын мен ем ғой..
Мына сұлу саған тұтқа бола ма?!

Не таппаксың ғұмыр кешіп елеспен!
Асқак ұл ең айдарынан жел ескен..
Муза-Сұлу – адамзаттың жеңсігі
Ал... мен – сенің өзіндікі емес пе ем?!

Зиян көрген жерің бар ма менен еш?
Жи есінді! Сокқаны ма сел-елес?!
Адамзат деп өмір сүрген көзсіздің
Біріншісі... соңғысы да – сен емес!..»

Жөн айтады. О, бәрін де білем мен!
Сонда-дағы тығырыққа тірелмен,
Мансап дейтін мәртебелі мырзаны
Муза-Қызға айырбастап жібергем...

Мен пәктікпен тел өстім,
Бірге өлеміз өлсек те.
Бақа-шаян емеспін,
Батпағыңды көрсетпе!
Көлеңкеде салқындап,
Пұл сатқам жоқ базарда.
Керек емес алтын тақ!
Керек емес казарма!
Керек емес маған түн
Баскесерлер басынған.
Қолы керек анамның
Сипайтұғын шашымнан...
Көргенім жоқ аз ылаң.
Сау жер бар ма өңірде?
Оңбағаннан қажығам:
Олжас керек өмірге!
Түскен емес көзіме ақ
Жерік қылып жер-ғалам.
Парижінді өзің ап,
Сарыарқамды бер маған!
Кұрсақта да жатып ек,
Соны ұғатын ер керек.
Екі метр акырет,
Екі метр жер керек.
Керек маған гүл елі
Жоқ жоқтауы, азасы.
Ғашығымның жүрегі.
Ғасырымның мазасы.

ПЕНДЕНІҢ ҚАСІРЕТІ

Өзімнің зәрем ұшты сезгенімде,
Дәл менше тағдыр елді сынап па екен,
Күліпшіпін – күлмейтұғын кездерімде...
Соныма ғұмыр-бақи жылап кетем!

Көзіңмен көре тұрып, сезбедің бе?
Мен ғана күллі адамнан күйікті екем:
Жылаппын – жыламайтын кездерімде.
Соныма ғұмыр-бақи күліп кетем!

Мен сөйтпін еңсемді бір биіктетем.

***

Ғасырлар-ай! Қасіретті! Тұлдырсыз!
Келгені де, кеткені де – түс, мүлде.
Жер астының бәрі – мола! Жүрміз біз –
Адамзаттың сүйегінің үстінде!

Әзәзіл күш әбігер сап әлекпен,
Әлсіз пенде тайталасты күштімен.
Жоқ Тарихтың – төте жолы. Бәрі өткен –
Адамзаттың сүйегінің үстімен.

Ұландарым қалды қанша жотада
Төмпешік боп? Түн-Ғасырлар – түс, мүлде.
Жер астының бәрі – мола! О, тоба!
Адамзаттың сүйегінің үстінде –

Гүл ашып тұр өмір бағы. Батыр да,
Ақын да көп... Зілзала алып мазаны,
Отырардың Обалары нақында
Өлең жазып жүрміз сонда азалы.

Қайшылықта қалқып жүрем сандалып,
Қалш-қалш етіп тісім тимей тісіме.

Тәж-Мақалды көріп қайтсам таң калып –
Хиросима... кіреді ылғи түсіме!

Крематорий – Бухенвальдтар бар тағы!
Адамзатқа айтпан одан басқа түк:
Қыз-Дүние көзінді арбап тартады,
Мұз-Дүние жүрегінді қақсатып!

Әзәзіл-күш әбігер сап әлекпен,
Әлсіз пенде тайталасты күштімен.
Жок Тарихтың – төте жолы. Бәрі өткен
Адамзаттың сүйегінің үстімен.

Ғасырлар-ай! Қасіретті! Тұлдырсыз!
Келгені де, кеткені де – түс, мүлде.
Жер астының бәрі – мола! Жүрміз біз
Адамзаттың сүйегінің үстінде...

«ҚАЗАҚ ССР ТАРИХЫ» КІТАБЫНЫҢ СОҢҒЫ БЕТІНДЕГІ ЖАЗУ

«Менің далам тәкаппар да, өр мүлдем –
Жок болса да көкті сүйген оқ шыңдар.
Бәрің оның жеңілгенін – көрдіндер.
Күл болғанын! – бірің көрген жоксындар!!!»

* * *

Өмір өтті тарихтың арнасында,
Өр таскынға шомылып мал, басың да.
Адам деген қоғамдық жануарың,
Тыр-жалаңаш болатын алғашында.

Топас тұлға, сезімсіз кескіні – өлі,
Керемет бір кез келіп, тез түледі:
«Ұятыңды жап!» – деген ұлы дауыс –
Жануардың ен алғаш естігені!

Тұл сұлбасын пәк сезім иіндіріп,
Сұлулыққа имандай иілдіріп –
Ұят! – деген ұлы күш жануарды
Тағылықтан ап шықты киіндіріп!

Рух сыйлап ұлы ұят ару-арға,
Адам енді айналды палуанға,
Жан-жануар тұрды кеп басын шұлғып,
Адам деген қоғамдық жануарға.

Сол үн талай ғасырды кескіледі,
Ол да ақыры жаңғырып – ескіреді.
«Ұятыңды – жап!» – деген үнгірдегі үн
Ғаламзаттан қайтадан естіледі...

Қанды қырғын індетке кара да тұр:
Айналдырып басын кіл кара бакыр –
Қайта шешіп киімін жануарын
Тағылыққа талтандап бара жатыр.

* * *

Ел –
Жер –
Ер –
Үшеуін Үш Таған көрдім.
Соған – серт!
Сен нұсқаған заманға ердім.
Жеті қат жер астына түсіп-шығып,
Жетемде – Жеті Жарғы –
Саған келдім.

Сығалап жын мен жыбыр есік-төрден,
Тарихтың тақсыретін кешіп келген, –
Алаш тұр алдына кеп, аяғынан
Тұсауын Алла өзі шешіп берген.

Безеріп – іні, ылғи беті – күлген,
Кердеңнің өзін сипап кекілінен, –
Бауырыма басып алып, Саған келдім,
Жесірін Жер бетінің, жетімімен!

Көк Түркі, Көк Бөрінің тұқылы бір, –
Үкілі Ұл,
Үкілі Қыз,
Үкілі Жыр, –
Иманы Яссауидің жан тербеген,
Исатай – Махамбеттің тұқымы –
Бұл!

Алтынмен ер-тұрманын өрнектеген,
Бекзаттық біткен жұрт ек жөргекпенен.
Бай болған, бағлан болған құл-құтанға,
Құдайым, тауық бере гөр деп келем...

Ел –
Жер –
Ер –
Үшеуін Үш Таған көрдім.
Соған – серт!
Сен нұсқаған заманға ердім.
Жеті қат жер астына түсіп-шығып,
Жетем де – Жеті Жарғы –
Саған келдім.

ХИРОСИМАДА ӨЛГЕН ӨРІМ ҚЫЗДЫҢ ӨЛЕНІ

Н. Хикметтен

Ашындар есік өзіме,
тірілерге рухым: «Ұш!» – дейді.
Көрінбен тірі көзіне,
әруак – көзге түспейді...

Хиросима Өртінде
өлгем мен. Сонсоң – көмген мұз.
Жетіде ем. Әлі – жетіде...
Өспейді өстіп өлген қыз!

Тажал өрт таза кенелді:
шашымды жалмап жеген-ді.
Күл болып кеткен денемді
жел келіп ала жөнелді.

Жатырмын талып тамұқта
Керексіз – күріш, нан да, тұз!
Қант та жемес алып та
жапырақ құсап жанған қыз!

Айтшы осы өлендерімді,
адамзат, шалқып шабытың.
Өртетпе өрендерінді
Өзі алып жесін – қантын...

Мен бүгін тағы, жан аға,
Жатырмын ауруханада...

Дәрігерлер іздеп күні-түн
Дертімнің тапты бір емін:
«Өлеңді таста, жігітім!
Өрекпіп жатыр жүрегін...»

Бір ойлар басты түтіп жеп,
Қағазға көшіп таңбасы –
Қолымда тұрды лүпілдеп,
Жүректің кардиограммасы!

Мен ғана ма екен алаңдап,
Сарғайған ойлар санамда.
Ғаламзат, бүкіл адамзат
Жатыр ғой – ауруханада!

Адамның тағдырнамасы, –
Заманның тағдырнамасы, –
Жүректің кардиограммасы!
Ғасырдың кардиограммасы!

Арайлап атып таңдарым,
Көңілден көшті замандар.
Көзімді ашсам – жан-жағым
Ақ халат киген адамдар.

Бір ойлар басты түтіп жеп,
Соларға ұшып жөнедім.
Қолымда тұрған лүпілдеп –
Кардиограмма – өлеңім...

Бас игендер Сталинге – күштіге,
Қалды да үнсіз кара бет боп арысы –
Сұмбайылық тұғырынан түсті де,
Басталды енді Сұлулықтың жарысы.

О, Сұлулық! Болдың бұрын қай елде?
Біздің жер де саған тәнті мекен ғой.
Дүниеде тыр жалаңаш әйелге,
Тең келетін ештеңе жоқ екен ғой!

Еуропа... Азиялық Падиша!
Ауданнан да ару шықты, ал, қалай?
Мұхаметті ғашық қылған Хадиша
Қасымызда жүр екен ғой... жалған-ай!

Биыл біздің әйелдерге қонды бақ,
Заман оған аққу бол да – ұш! – дейді.
...Мен білетін бір әйел бар... ол бірақ
Бұл додаға түспейді ғой... түспейді.

Мынау халық соңына еріп елестін
Білмей жүр ғой қайда екеніп һас тұлға.
Жер бетінде одан артық жоқ ешкім,
Ару жоқ қой сондай – аспан астында.

Сұрамашы кім деп, онсыз азайып,
Ортайған жоқ сұлулығың мол әлі.
Ол – өзімнің құпиям ғой ғажайып,
Һәм ғаламның құпиясы болады.

Ол – құпия. Құпиясы ол ғаламның,
Ғаламзатқа көрінбеуге хақылы.
Атомды да ойлап тапқан адамның,
Жетпейді іздеп табуға оны ақылы.

Еуропа... Азиялық Падиша!
Барлығын да ғажап дер ем талғамай –
Мұхаметті ғашық қылған Хадиша,
Ол да оған пар келмейді-ау, жалған-ай!

Бас игендер Сталинге – күштіге,
Қалды да үнсіз, қара бет боп арысы –
Сұмпайылық тұғырынан түсті де,
Басталды енді Сұлулықтың жарысы...

ИМАНБАЙ АТА

Иманбай ата – беліне түскен сакалы,
Ираннан келді, ойына түсіп Отаны.
Ираннан келсе, ойына түсіп Отаны –
Жетпіске кепті, жиырмада екен тоқалы...

Иманбай ата, беліне түскен сакалы,
Шарлады талай қиыр мен қырды, жотаны.
Қытайда – бәйбіше, Ауғанда – тұңғыш тоқалы,
Иманды болсын, олардың да осы – Отаны.

Ираннан келсе, ойына түсіп Отаны,
Сағынып қапты әкімі, ақын, шопаны:
Иығына, тіпті, шапанын жауып оқалы,
Басына үй сап, түйе байлады боталы.

...Бұ жақты-дағы жерсінбей, бірақ о, тәңірі,
«Кошемін!» дейді. Қайда көшсе де – Отаны,
Көше алмай шалдың көңілі әлі қапалы,
Босанып калып Ираннан алған тоқалы...

Тоқтатар шалды топырағы, не сол тоқалы,
Түркістан асса қайтеміз, о да – Отаны.
Жиһазға – үйі, қозыға толды – қотаны,
Ираннан келіп, Иракқа кетпес о, тәңірі...

Менің сені сүюге хақым бар ма?
Жан-жүрегім дайын тұр лапылдарға.
Сұлулыққа кенелген мына дүние,
Неге суық қарайды ақындарға?

Менің сені сүюге хақым жоқ па,
Көбелектей көзсіздік шақырды отқа.
Өртке түсіп өлгенім – ақымақтық,
Суға түсіп сөнгенім... ақыл боп па?
Менің сені сүюге хақым жоқ па?

Менің сені сүюге хақым жоқ-ты,
Судан гөрі етене ет ақынға от-ты.
Лапылдап-ақ кетейін күлге айналып,
Сүйме десең, қайтейін мақұл... бопты...
Менің сені сүюге хақым жоқ-ты.

Менің сені сүюге хақым бар-ды,
Махаббаттың майданы шақырған-ды.
Мынау дүние – күлкісі, шаттығы көп,
Азасына жаратқан ақындарды,
Менің сені сүюге хақым бар-ды.

Менің сені сүюге хақым бар ма,
Хақым бар ма өртеніп, лапылдарға.
Махаббаттың майданы шақырғанда,
Жасын оты жүректің атылғанда,
Хақым жоқ па өртеніп, лапылдарға...

Қолыңнан сүйем, ерніңнен сүйгіз басқаға.
Көңілімде – дауыл, көзімде – тамшы жас қана.
Өзіңді көксеп, өзіңе ғана тәнті боп
Өзгемен өмір кешуім неткен маскара.
Қолыңнан сүйем, ерніңнен сүйгіз басқаға.

Сергелден ғұмыр кешумен кеткен Серігің,
Түсінбей кетті періште қайсы, пері – кім.
Қолыңнан сүйсем түсіме түнде кіреді
Жат еркек сүйген алаудай ыстық ерінің.
Түсінбей кеттім, періште қайсы, пері – кім.

Жүректе білем, бір шеру барын қайнаған,
Аспаннан аң-таң қарайды ылғи Ай маған.
Көктемде күллі ел көгеріп, гүлге айналса,
Мен, жаным, өстім өртеніп, – күлге айналам...
Жүректе білем, бір шеру барын қайнаған.

Өрт едім өзім, отқа ұқсас пішін, порымы,
Баз кешіп, жүріп, басылмай кеткен солығы.
Қолыңнан сүйем. Мен сүйген кезде лап етіп,
Өртеніп кетіп жүрмесін соның орыны?
Өрт едім өзім, отқа ұқсас пішін, порымы.

ҚҰРАН ЖЫРЫ

Келетұғын кісінің карағысы,
Жұмағынның ғажайып ғалам іші.
Аузында оның абалап тұрады үріп.
Қара ит болып кеткен бір кара кісі...

Бізге ұқсаған бір кезде түр өңі кеп,
Миы да оның – біздікі, жүрегі – жоқ!
Біреу кірсе жұмаққа бұл дүниеден,
Әлгі кара ит арсылдап үреді кеп.

Баки дүние фәниге – айна, бәрі –
Өлгеннен соң өзіне сай болады.
Мынау пендең – залым қу.
Өлгеннен соң
Бұл, әрине, түлкіге айналады.

Өмір – мұхит.
Бір шығып, бір батамыз.
Орамалмен көз жасын құрғатамыз.
Мынау – ертең қаптайтын құрт-қыбыр да,
Анау – ертең мақтайтын құрбақамыз.

Тәңірі қалай толғайды – толғағанда:
Рух беріп, тірілтер сол – ғаламда.
Өңез ойлы пенде көп,
Өлген кезде,
Не болады жапалақ болмағанда?

Жылжып жатыр, күн, сағат, жайланып жыл,
Басым қандай қатерге байланып жүр?
Мұқағали рухы сұңқар еді.
Алатаудың ақ басын айналып жүр...

Құран жыры естілмей тамам болған,
Қандай ғана осындай заман болған?

...Шошка көрсем шошимын,
Бір кездері,
О да біздей кәдімгі адам болған.

* * *

Қырық жыл – ауысып түн, күн дүбірі,
Қиялға айналғалы қыз бұрымы.
Жүз өлең болды-дағы қалды, бірақ,
Лүп еткен жүрегімнің жүз дірілі.

Тәңірден жоқ рахат, тақ сұрарым,
Әлемде әйелге кеп бақ сынадым.
Лүп еткен жүрегімнің жүз дірілі –
Жүз өлең!
Қолыңа әкеп тапсырамын!

Қойса да бақ құс қонып, ісім өнбей,
Басты екен бәрін кімнің мысы мендей?
Өтетін болдым мына дүниеден,
Өзімдей сүйген сені кісі көрмей!

Күлкінді көріп ұлы Күн-иеден,
Жазғаным – тәңір жыры, діни өлең.
Бар-жоғы мен жүз-ақ күн ғұмыр кештім,
Жүз рет сені көріп дүниеден!

Алтынға, інжуге де қарамаймын,
Сен – аққу болғаныңда, далам – айдын.
Қырықтан ассам-дағы, туғанына,
Қырық күн болған сәби баладаймын!

Тәніне ішіп-жейтін жанарын сап,
Сұқтанып сұлулыққа, сала құшак, –
Әйелді еркек құсап сүю – қылмыс,
Елжіреп, сүю керек бала құсап!

Мен – жерде, сенің – рухың көкте, міне,
Ұқсайсың бейіштің пәк кептеріне.
Жүз-ак күн осы жарық дүниеде,
Өкінбен өмір сүріп кеткеніме!

Қырықтан қыдыр қонар ғұмыр өріп,
Өлеңнен өмірге өрттей дүбір еніп –
Ләйләға жете алмаған Жұматайдай,
Көшетіп кез де келер күңіреніп...

Көп шығар көрмеген ел күрсініп түк,
Жанында бүтінделмей бір сынықтық –
Жалғанда жүз мәрте өмір сүрді дерсің,
Жүз мың жұрт жүргенде құр тіршілік қып.

ЭПИГРАММА

Түркі елінен түр-түсі, мақамы – ада,
Өлең бе бұл, немене, мақала ма:
Шата қазақ қазақша өлең жазып,
Шата ақынға айналды – шата бала.

***

Таста!
Кет!
Басқа жігітпен!
Қалайын іштен тынып мен,
Қайтады деген үмітпен,
Үміттен өктем күдікпен...

Сәлем деп ұшқан құстардан,
Күтейін күллі тұстардан.
Көрінбе Қазақстаннан,
Ағылған автобустардан.

Жел өтіп тесік өкпемнен,
Іздейін жерден, көктен мен.
Жолдасам сәлем кептерден,
Өте шық самолеттермен!

Пойыздар заулап от басқан,
Акканда асып жасыннан,
Қарағандыға соқпастан,
Қалқып өт менің қасымнан!

Іздейін Алатаудан да,
Іздейін Қаратаудан да.
Тұрайын шошып оянып,
Қара түн, ала таңдарда.

Іздейін сені даладан,
Іздейін сені қаладан.
Іздейін сені гаваннан,
Іздейін күннен, заманнан.

Іздейін сеі көктемнен,
Іздейін сеі кептерден.
Келер күндерден таба алмай,
Іздейін өксіп – өткеннен...

Еркесі болшы ертектің,
Елеспен ғана жан бағып.
Жүрегінен бөтен еркектің,
Іздейін тіпті сандалып!

Онан да іздеп таппайын,
Таппайтыныма сенесің.
Жүрегіме сонсоң сақтайын,
Сандалған күннің елесін...

Тіс жарман біреу айт десе,
Өксікті өткен басымнан,
Тастап кет мені!
Әйтпесе,
Жібермей қоям қасымнан!

Тастап кет мені!
Теңселіп,
Келемін, жан-тән талған ба?
Өлгенде ғана мен сеі,
Тастаймын мынау жалғанға...

АУДАНДЫҚ ГАЗЕТ

Смағұл Ыбырайға

Ауданда да адам көп дара дара,
Қияли да қиқулар бара-бара.
Ақжарықта жүріп-ақ адамзат деп,
Қақсай берді қайтпас бір қара бала.

Қара бала қай жақтан сыр шертеді?
Тілші екені белгісіз, жыршы екені
– Ақтоғайдың Чилиде несі бар деп
Біреу айтса Сымекен мырс етеді.

Менде де бар бір бастық ақылы қат,
Содан жүрем күн сайын тақырып ап:
– Сен Чилиді қой-дағы айналайын,
Күйекті жаз! – дейді әлгі шақырып ап.

Сымекеннің онымен болмайды ісі,
Ел оқысын газетті, сол – қайғысы
Есіл-дерті күйек қой дейтін күліп,
Махаббатты қайтеді ондай кісі?!

Тілшілікке мәз болмай мансап қылып,
Музам алып қашады сан саққа ұрып.
Ләйлә аруға ғашық боп жазған жырым,
Бастығымның миына қан шаптырып.

Ашуланды бастығым бара-бара:
– Алды артыңа қарайлап қарама да,
Алматыға кет! – дейді ақын болсаң!
...Абдырайды сол кезде қара бала.

Осы жүріс, құдай-ау, не тірлігім?
Өртеніп-ақ барады бетім бүгін
Алматыға жетпесем

Актоғайда

Ақын бола алмайтын секілдімін.

Бастығымнан жүргенде такырып ап,
Ләйлә алыстан әуре етті шақырып-ак.
– Сен қой-дағы ботаңды боздай бермей,
Шопанды жаз! – дейді әлгі шақырып ап.

Өзім ақын болғанда, өзім өлен,
Алашымның ағысын сезіне өлем
Адам көрдім осындай адамзатқа
Қарай-тұғын ауданның көзіменен!

Көз алдыма сол газет көлеңдеді,
Қайда оның парағы көнергелі
Бірінші бет – күйектен түскен хабар,
Соңғы беті – махаббат өлендері.

Шақырып ап ауданға айдаладан,
Қолға қалам ұстатқан қайран ағам,
Адамзат пен ауданды қосатұғын
Сымекең жоқ, қаңғырып қайда барам?!

Аман ба екен сондағы ел өзіме ерен?
Содан Алаш ағынын сезіне өлем.
...Әлі де онда бір пенде адамзатқа
Қарай ма екен ауданның көзіменен?!

Қайда, шіркін, сондағы жас күніміз,
Миллиардтар ағылған тасқынымыз?
Бастық болып алды ма, құдай қолдап,
Бас мақала жазатын бастығымыз?!

Ойран тау мен Шатырша арасынын,
Асуында қаншама аласұрдым.
Ғафу ағам ақын деп айтқанменен
Мен аудандық газеттің баласымын.

Мен енді мұң шақпаймын бір адамға,
Не жетсін іштен тынып, шыдағанға.
Елжіреп егілмесем тірі адамға
Жынданып кетпеймін бе, бірақ онда?

Өршімей алай-дүлей толқын ішкі
Өзіммен өзім жүрем. Сол – тыныш-ты.
Күрсінген даласы да – аянышты,
Түксиген қаласы да – қорқынышты.

Бұл неткен мұздай суық діні халық,
Сөйлейді тілі ғана – ділі қалып.
Қарап тұр бәрі маған кірпік қақпай
Іштегі құпиямды біліп алып.

Сезем ғой наласын да, жарасын да,
Коп сыр бар көздерімнің қарасында.
Құдай-ау, сырымды айтып, шынымды айтып
Қаңғырып қалай жүргем арасында?

Кой... Енді мұң шақпаймын бір адамға
Жынданып кетпеймін бе, бірақ онда?
Адамзат жөнін айтпай, шыдағанда,
Не жетсін өзіңе өзің жылағанға...

Аттың үстінде өмірім өтті-ау азамен!
Азаттық! Неткен ғажап ең!
Шүршітті қуған қазақ ем,
Қалмақты қырған қазақ ем.

Жағадан ап, жауым сабаса,
Тілім жоқ, көзім алайды.
Ел-жұртым ерге қараса
Ер – неге жерге қарайды?!

Жал, құйрығы қаба деп,
Жабыдан айғыр салдық па?
Қалың малы арзан деп,
Жаманнан қатын алдық па?

Елеске ерін сағым дүниені қуған соң
Түстік пе топан теңізге?
Жаманнан жаман туған соң,
Тарттық па топас негізге?

Боктасып келем, соттасып,
Жүретін жолды жобалап.
Абылайдың семсерін тот басып,
Алтын бас кетті домалап...

Мынау – кім?
Кел де, танып ал,
Ел көшкен, иесіз жұрты қап,
Басы жоқ, шыбын жаны бар,
Ішек-қарын жатыр шұрқырап...

Көзімді жұмам.
Ашқанда –
Жынды боп, лағып кетермін.
...Алаштың рухы – аспанда.
Мен – жерде қалған екенмін...

РЕАНИМАЦИЯ

Ғабдолла Құлқыбайға

Жанталас жанымызды түтіп жеп бір,
Ауа емес, аспан жақтан түтін кеп тұр.
Жасанды бүйрегіміз бүлк-бүлк етіп,
Жасанды жүрегіміз лүпілдеп тұр.

Ғасыр да тамам болмақ зырылдап жыл,
Қазаққа қандай заман қырындап жүр?
Жасанды махаббаттан жан азапты,
Жасанды ұрпақ туып, шырылдап жүр.

Алыстан мұңға батып Ай көрінген,
Қасармай қашан көшер қайғы елімнен.
Алашым адамзатқа жаутаңдайды,
Азалы аурухана әйнегінен.

Баяғы елім қайда – бал арасы?
Елде ой жоқ – қарыны мен кара басы.
Қазақта қазақ емес – жасанды жұрт –
Жасанды замандардың шаранасы!

Жасанды болғаннан соң көретінім,
Жұтамын уын ащы темекінің.
Бұл елге өзің сынды доктор керек,
Сезбейді емделмесе – өлетінін...

ОПЕРАЦИЯ: ЖҮРЕКТІ АЙЫРБАСТАУ

Жапырақ жүрек, жас қайың,

Жанымды айырбастайын...

Мұқағали.

Жанымды айырбастайын,

Жүректі алып тастайын:

Ол – ақын бола бастаса,

Мен – әкім бола бастайын.

Топас болсаң да қашпайын,

Кеудемнің кесіп, көк, етін,

Жүректі айырбастайын,

Жүрегін кім бар беретін?

Кім алар дейсің еміреніп,

Көрсен егер оның түр-өңін?

Соғатын өксіп, тебіреніп,

Тентектеу менің жүрегім.

Сүйгенде отпен ойнаған,

Күйгенде күл ғой десек те,

Думаннан думан қоймаған,

Туғаннан нашар есепке...

Қызбайтын жерде қызды ептеп,

Шуаққа жалт-жұлт бұрылған.

Жалғанға жарық іздеп кеп,

Түнекке барып ұрынған.

Бұлқынып жатыр, әне, бұл

Бұлықсып сезім мың ыргак.

Сұлуды сүйген пәле бір,

Сұмдықты көрсе – шырылдап!

Көрінген заттан дір еткен,

Жүретін жері – жұт, ылаң.

Қау
Құдай-ау, осы жүректен,
Қай жаққа қашсам құтылам?

Жарыққа басы байланған,
Өрепін соны өбе кеп.
Алып шам – Алаш!
Айналған –
Жүрегім – көзсіз көбелек...

Жанынан ұшып, жақындап,
Тұрады қарап неге кеп?
Отына түсің, лапылдап,
Кете ме көзсіз көбелек?!

Сан қырға салып назарын,
Айтады сайрап құс әнін.
Біреудің тартып азабын,
Білмейді қайда ұшарын.

Шарлайды шалғай Ай төсін,
Шатасып күнде, тілді алмай.
Отан іздейтінін қайтерсің,
Ошағын қарық қылғандай...

Кім алар дейсің еміреніп,
Шіркіннің көрсе түр-өнін.
Соғатын өксіп, тебіреніп,
Тентектеу менің жүрегім!

Топас болсаң да қашпайын,
Кеудемнің кесіп кеп, етін,
Жүректі айырбастайын,
Жүрегін кім бар беретін?!

Жанымды айырбастайын,
Жүректі алып тастайын,
Ол – ғашық бола бастаса,
Мен – пасық бола бастайын...

ҚАРАСАРТОВ

– Марқұм!
Мына өмірге шыр-шыр етіп келін ем,
Қара басты ғаламды-қасіреттің, селінен...

– Сен кім едің?
– Ұрпақпын, кезіп жүрген моланы.
– Ә... білемін сендерді, бала мылжың болады...

– Әке!
Таң гап сенделем, жөніңді айтшы, мен – балаң?
– Тергеушімін – мен деген,
Сұрақ қойма сен маған!

– Ұрпақ Соты жөнінде айтшы, тергер сол әлі?
– Сот деген жоқ өмірде.
Жендет қана болады...

– Неге?!
– Сендей пақырға не айтсам екен?
Әрі жүр!
Сұрақ қойма сумандап, жауап бермен бәрібір!

– Қорқасың ба?!
– Күлкілі!
Білем ғой бұл ортаны,
Дір-дір етіп кірпігі
Бәрі менен қорқады!

– Үрейленіп мына жұрт не боп кеткен шетінен?
– Қорықпаса адамзат кетпей ме екен бетімен!
– Адамзатты қосатын үрей ме тек?
– Енді не?!
Шәкәрімдер секілді шатып кеттің сен, міне!

– Шәкәрім кім?!

– Есіме түсіп кетті...
 Ол – ақын.
 Осындай да... бір кезде бұзық кісі болатын...
 Айдауыңа жүрмейтін, айтқанына қосылмай –
 Жер бетінде желікпе адамдар бар – осындай!

 – Білем... өлең жаза ма?
 – Көкірегін мұң тырнап –
 Екі сөздің бірінде «Елім!» – дейді сұңқылдап!

 – Халық десе ғажап қой!
 Сен... не... оған қарсы ма ең?
 – Сондай тобыр бар бізде – айдайтұғын қамшымен!
 – Тобыр?!
 – Тобыр!
 Көнетін – қандай тәртіп орнаса!

 Халық деген немене, айту үшін болмаса?!
 Икемі жоқ өмірге,
 Өлім десе өкіріп...
 Көпке шашпай топырақ, тек сыйлай сал өтірік!

 – Сонда халық...
 – Қақсама!
 Өздері өліп құтылып –
 Шәкәрімдер аузына кеткен екен түкіріп!
 – Алдың Дантес атағын...
 – Өшір бықсық өртіңді!
 Халық жауы – Шәкәрім!
 Оны – халық өлтірді!

 – Соңғы сөзің?
 – Өмір – тұл!
 Тірі жан жоқ қасымда:
 Халық жауы өріп жүр –
 Балқантаудың басында!!!

Тәте! Бітті тағатым,
Талды ұшар қанатым...

Көзіңнің ақ-қарасы,
Үмітің ем мен сенің.
Ақсұңқардың баласы
Қыран болар деуші едің.

Босағама қарасам, –
Бала жылан ұмтылып,
Төр жағыма қарасам,
Қара жылан тұр күліп!

Оқша атылып иіріліп,
Оң жағымнан шығады.
Суға түскен үйірі,
Сол жағымнан шығады.

Шығысыма қарасам –
Кәрі жылан өлермен.
Батысыма қарасам –
Сары жылан көрем мен!

Маза жоқ түн, ақ танда,
Шерім – шемен іштегі:
Жылан шағып жатқанда,
Қыран ара түспеді...

Ысылдаған шуынан,
Қайда қашып барайық?
Тәнім – соның уынан,
Бара жатыр қарайып!

Удан әбден уылдым,
Сорды коймай түгімнен.

У шығады ұлыңның,
Бал шығатын тілінен.

Жүрегі жок, буыны
Тілі сұмдық уытты.
Бауырының суығы,
Бауырымды суытты.

Қыран көрем түсімде,
Құзғынға ашқан аранын.
...Жыландардың ішінде
Жылан болып барамын!

Бауыры – мұз, жатыры,
Аяр жаны сол бұзық –
Арбап алды акыры,
Айыр тілін сорғызып!

Құтқар мына залымнан,
Зәрі бойға тарады:
Удың өзі, балыңнан,
Тәтті болып барады...

Қыран болар деуші едің,
Алла айырып ағынан, –
Тәте, қазір мен сенің
Ак сүтінді сағынам!

Көресімді көрсеткен,
Тағдыр болса – көтердім.
Енді білдім, емшектен
Бекер шыққан екенмін...

Жетім жүрегім жасқаншақ,
Айтқанмен көп жұрт сері деп.
Қырықтан жасым асқанша
Ел іздеп келем, еңіреп!

Арқасын сипадым конжықтың
Алдымнан аю қашып ед.
Езін де сүйдім сол жұрттын –
Ер елдің шаранасы деп!

Өмірден боздап өтермін,
Көзіме жасым толды ма.
Ақымағын басқа көтердім –
Алашқа тұлға болды ма?!

Күмбезім құлап аспандай,
Болдык па қара басқандай:
Құм жиылып – тас болмай,
Құл жиылып – бас болмай?!

Жетім жүрегім жасқаншақ,
Айтқанмен көп жұрт сері деп.
Қырықтан жасым асқанша,
Ел іздеп келем еңіреп...

ҚЫЗЫЛ ЖАЛАУМЕН ҚОШТАСУ

Е. Евтушенкодан

Қош, менің қызыл жалауым,
жер-көктің кезіп арасын,
албырап өрттей алауың
Кремльден құлап барасын...
Есімің елге ерлік ед,
қасиетіңе сенді көп:
Рейхстагта тұрып желбіреп,
құладың неге енді кеп?!
Еш болып есіл еңбегім,
тастадым қолдан қаруымды,
бауырым болсаң, сен менің
жалмадың неге – бауырымды?
Егіліп Еуропа елімен,
окопта жаттық сенімен,
соғыстан қайтып, – менімен,
ГУЛАГ-ка бардың – менімен...
Мұнды енді кім бар тыңдайтын,
Қош, туым тұрмыз кеш қалып.
Моладан мәңгі тұрмайтын,
әруақтарды еске алып, –
боздайық бастан бақ тайғанда,
сандалып, жоқты малданып,
Бізді алып шықтың майданға,
өзің де қоса – алданып!
Қош, менің қызыл жалауым,
осы ма тағдыр таланым?
Сен – қанның түсі ең, қарағым,
келмейді қанға қарағым...
Қош, менің қызыл жалауым,
жалт кара жесір жетімге,
Пастернак, Доктор Живагонын,
каны бар сенің бетіңде!
Ғаламның жүзін қандаған,
қантөгісті енді жыр қылма.

Ауру-ау мына ауылдың бәрі, білем,
Түсі де бұлағының сары күрен.
Миы жоқ.
Жүрегі жоқ,
Дүниеге –
Қарайды бок сасыған қарынымен...

Жаһаным жазыла ма кеселінен?
Сонымен бір қасірет кешемін мен:
– Ақындар өлеңімен емдеп, әуре,
Пенде әуре – өртеп оны өсегімен.
Өмір – от.
Өсек те – өрт.
Көремін мен,
Көруге бола туған төл едім мен.
Осынау болмысыммен,
Өлеңіммен
Екі оттың ортасында өлемін мен...

* * *

Тірлікте бірде – дана,
Бірде – есермін.
Құдай-ау, бұған дейін кімге сендім?
Шарабын Әзәзәлдің өзі-ақ алсын,
Мен енді қымыз ішін күн кешермін.

Бос кеткен жылдарды ойлап, айларымды,
Өткенге тісім қатты қайралулы.
Бір тәңір ойранымды өзі кешсін,
Отыз жыл салып өткен сайранымды!
Дүниеге салып жүріп сайранымды,
Жырладым отқа оранған ойларымды.

Құранның құдіретімен дінге сендім,
Мен енді тәңірімен тілдесермін.
Адамың жылан сынды аяр болса,
Аллаға сенбегенде –
Кімге сендім?!

Көргенде көңілім нұрға бөленбеген,
Пендемен пенде болып өлем бе мен?
Алланың айтқан сөзі Құран-Кәрім,
О дағы жазылған ғой өлеңменен.

Дүниеге салып өтіп сайранымды,
Көрсеттім оған не бір ойранымды.
Көрсетіп оған небір ойранымды,
Жырладым отқа оранған ойларымды.

МАКРО-ӘЛЕМ, СЫРЫМДЫ АЙТАМ ӨЗІҢЕ

Макро – Әлем, сырымды айтам өзіңе,
Микро – Әлем көріпе ме көзіңе?

Аярлықтан құтылатын айла жоқ.
Айдаһарлар аузын ашып, шайнады от.
Кіжінеді кіп-кішкентай бір жерде
Кіп-кішкентай сталиндер пайда боп...

Жаһан – Дүние жаңарғанмен жақсы боп,
Бәрі – тапшы, Шындық одан – тапшы боп –
Кіп-кішкентай ауданда әлі кішкентай
Брежнев жүріп жатыр хатшы боп.

Кіп-кішкентай бериялар тың тыңдап,
Кіп-кішкентай жүректерді мұң тырнап,
Миғұла ғып жіберердей миды жеп
Кіп-кішкентай сусловтар сұнқылдап!

Өмір бойы өзгертпеген өресін,
Қайтем мынау төлеңгітін, төресін.
Ел ағасы болып алған кәдімгі
Кіп-кішкентай елтайды да көресің!

Макро-Әлем, кем бар бізде, артық бар,
Өзің кел де, қаһарыңмен қарпып қал:

Қалқып шықсын қазаныңның бетіне –
Микро-карасартовтар!

Макро-Әлем, сырымды айтам өзіңе,
Микро-Әлем көрінбей ме көзіңе?

АНА

Көкжиекке Күн батса тұрған күліп,
Ақжарық –
Түнекке ақ дидарын құрбан қылып –
Іңірде шешем жаққан жалғыз шырақ,
Жаһанды жіберетін нұрландырып.

Әке өткен шаршап тағдыр әуресімен,
Шығармай бізді өзінің тәубесінен.
Іңірде шешем жаққан сол шырақтың,
Жылынып өстік біздер сәулесінен.

Анашым, жан жабырқап дерттеніме,
Өксісең – өзегінді өрт көме ме.
Бес ұлдан – Берікболың жоқ демесен
Төртеуі төрт үй болды – төрт төбеде.

Жоғалтып көзіңнің сол карасын да,
Дүниеден жоқты іздеп барасың ба?
Төрт болды-ау қайран көзің қайран шешем,
Төрт үй мен төрт ауылдың арасында.

Ойрантау ұшар басын бұлт алып кіл,
Шақырар мені өзіне бұрқанып бір.
Қолына шам ұстаған қайран анам,
Жолыма шырағыңнан нұр тамып тұр.

Білдім де көңілімнің күйі неде,
Сүйінін ғұмыр кештім, күйіне де,
Жолыма шырағыңнан нұр тамып тұр,
Қап-қара түнек басқан дүниеде...

ЖОҚТАУ

Шоқпардың жылқы жайдым даласына,
Не қылдым Қақабайдың баласына...
Мәди.

Қайран Мәди – Қазыбектің ұланы,
Құл атқанда көкжал құсап құлады...
Бүгін – оның көп жанашыр, туысы,
Жендет те жоқ – қанға төлы уысы.
Саясынан сая таппай, сайғақтай
Өлгенінде жоқ ешкімнің жұмысы...

Әсемдікті көзіне ілмей әсілі,
Әсемпаз боп көріну де – тәсілі
Ақынды атып... «Аққуды атпа!» дейтұғын
Аяр екен адамзаттың нәсілі!

Боздағанда баса алмайтын солығын,
Көресің бе мыналардың порымын?
Тірісінде кісі көрмей, өлген соң
Өкіріп кеп, сипап жатыр орынын...

Қары сынсын күймегеннің қаны үшін,
Жыртып жатыр Алшынбайдың намысын,
Алақанға салып жүріп Мәдиді,
Арулап-ақ жөнелткендей арысын!

«Советстан!
Біздің Стан!
Совстан!»
Сәкен қайда – төбесінен оқ ұшқан?
Мағжан қайда?
Неге үнсізсің?
О, мыстан!
Быт-шытбыз ғой Германия сықылды –
Жанталасып жаңа шыққан соғыстан!!!

Уа!
Мен де сендей, іштен тынамын,
Тынамын да, күннің күні сынамын.
Шаранасын өзі жалмап, жейтұғын,
Жыртқыш құсап жатысын-ай, мынаның!

Мәдимен бір боздап па еді – боздаса,
Қайда жүрген әруағы колдаса?
Қазағыңнан қалды менің көңілім,
Аңкылдаған Алаш – Анам болмаса...

САЙТАН МЕН ПЕРІШТЕ

Керең тағдырмен керісте
Демеймін: «Үріп, шайқадым...»
Бір иығымда – Періште,
Бір иығымда – Сайтаным –

Жан кештім күндіз, түн демей,
Үзбек боп талан – көгенді.
Періштем қалса үндемей,
Сайтаным сайрап жөнелді...

Таңғалдым.
Естен таңғанмын,
Өзімді өзім жазғырып.
Арбалдым.
Талай алдандым,
Сандалдым –
Сайтан азғырып!

Өзімді өзім кешпеймін,
Өксимін, жаным, мен іштен.
Өмірді қалған не істеймін,
Неге үндемейсің, Періштем?!

Сайтандар отыр төрімде
Күзетіп мені көз ілмей.
Періштем менің, өмірде
Өнез боп шықты өзімдей...

Оң заттын өзін теріс деп
Адамдар асылық айтады.
Бір иығында – Періште,
Бір иығында – Сайтаны!

Адамдар күндіз, түн демей
Үзбек боп жатса көгенді.
Періште біткен үндемей,
Сайтандар сайрай жөнелді!

Зарланды ел!
Естен танған-ды,
Жазмышын іштен жазғырып.
Арбалды. Талай алданды!
Сандалды –
Сайтан азғырып...

Отты айтсаң – бокка кашады
Қара құрт құсап кыбырлап.
Құдайды қолдан жасады
Құлағына Сайтан сыбырлап.

Не дейсін мына жауызға!
Ұстап тұр ұлыс Күнді әрен:
Бауырын – бауыры бауыздап
Көрлакат болды күллі Әлем!!!

Жүгіртіп елді сан-сакқа,
Өздерін өзі,
Өзге алдап,
Үйленіп Сайкал – Мансапка
Сары алтын барад көзді арбап..

Махаббат –
Өмірбаяннан
Сап болып, қалмай құны түк,
Қозы Көрпеш пен Баяннан
Басқа жұрт қалды –
Ұмытып!!!

Ошақтың сөнген шуағы,
Ойлай ма залым басқаны,
Қорланған нәсіл туады
Зорланған... қарындастары!

Қайғыны көріп, қазаны
Қажып та бітті хас тұлға.
Адамзат сынды азалы
Боздақ жоқ аспан астында!

Өзімді өзім кешпеймін,
Өксимін, жаным, мен іштен.
Өмірді қалған не істеймін,
Неге үндемейсің, Періштем?!

ҚЫЗЫЛАРАЙДАҒЫ БАЙШЫКЕШ

Запыран құсып заман тұр,
Тексіз – өсер ұрығы.
Фермер болды Жаманқұл –
Надан болған гұмыры.

Аяғын сап шідерге шіренеді, ой, Алла,
Тұқымында тігерге тұяғы жоқ-ты –
Содан ба?!

Әкесінің көзіндей.
Жан-тәнімен жақсыға дұшпан еді әкесі.
Тура – соның өзіндей!
Мыстан еді әкесі!

Бес ұл... қарыны тоғайып көрмей күндіз ақ таңда –
Мұрынынан боғы ағып, жалаң аяқ ақ қарда –
Жүруші еді кара боп жалғыз лақ көгенде.
Күлуші еді ел...
Жаманқұл күледі енді сол елге!

Семізін ап колхоздың, жұртқа қалды арығы.
Жарты-ақ жылда жампоздың шықты қозы қарыны...

Салпақ ауыз, кер надан, ол қайтеді обалды
...Сұлулар да енді оған жымыңдайтын боп алды.

Құндыз киді басына, құрым кесе анау жыл,
Кедей ауылдасына кердең-кердең қарап жүр.

Төске шауып, басқа өрлеп, Қызыларайды жерсінбей,
Құнанбайды қастерлеп... Абайды да менсінбей!
Бие етінен жиіркенді, құлын – көңіл хошына.
Қазағымның ертеңгі Рокфеллері осы ма?!

Осы – Алаштың бағы ма?
Сөр болмаса жарады:
Балақтағы бит тағы да баска шығып барады!

Шежіреде қазан тұр...
Құл биледі – ғалам тұл!
Алдымызда бәрінен асқақ алтын заман тұр.

Табын-табын жылқыңды берем, болса саған – пұл,
Қора-қора қойды да берем, болса саған – пұл,
Бірақ біздің қазақты билемесең болғаны,
Жаппар ием, Жаманқұл...

ҚҰЛЫНШАҚ

Тұяғы тау мен тасқа ұрынса кеп,
Көгілдір – көкмайсадан құрылса деп –
Шымырлап құйын сезім, шапқылаған
Екеуіміз елжіреген құлыншақ ек.

Екеуіміз құлыншақ ек елжіреген,
Өмірге өле ғашық, өндірі өрен.
Аң-таң қап қараушы еді қос құлынға
Аспаны Ақжарықтың мөлдіреген.

Шабайық мөлдірлікке, ал, қуанып,
Шабанның шалқар төсін шалқыма ғып, –
...Бір күні «жөнел» деді Қызыларай
Кигізген ит көйлегін тартып алып.

Айтпады біреу келін неге қой деп,
Әлі де құлыншақпыз деген ой кеп,
Күрсініп тұр ек, өмір – сайқал әйел.
Шақырды құшағына: «Келе ғой...» деп.

Бір сәтте періштеден пері қылып,
Пәктікке деген балаң семіп үміт,

Тұншығып соның оттай құшағында
Құр сұлық жата бердік нені біліп?

Жыландай ирелеңдеп сайқал дене,
Сандалдық, жұртқа соны айтам неге?
Арбайды неше түрлі қылығымен,
Пендені пері қылған сайтан неме...

Өзектен өмір өтті жылып ағып,
Құлынның пәк көңілі, ділі қалып.
«Ім...» дедік, дүниенің сайтан білмес,
Сан қилы сайқалдығын біліп алып...

Бұзылған бұл ғаламның кескін – оңі,
Жатқан жоқ уайымдап ешкім оны,
...Шынғырып бізді іздеген қос құлынның
Қиядан құлын даусы естіледі!

ТЕЛЕФОНДАП ШЫҒАРМАШЫ ЕСІМДІ...

Расул Ғамзатовтан

Телефондап шығармашы есімді...
Бара алмаймын тойына да тамаша.
Көптен күткен мен бүгінгі кешімді,
Бір әйелмен өткіземін оңаша...

Сағатың да тұрып қалар тілсіз ғап
Қос ғашықтың тиіп кие, дуасы.
Әсем әуен, бүкіл әлем үнсіз ғап,
Боламыз бір құпияның куәсі.

Еркін әлі кірмей жүрген есімді
Алмандаршы! Тыныштық қой – тамаша.
Көптен күткен мен бүгінгі кешімді
Бір әйелмен өткіземін оңаша.

Мейлі, асау тойдағыдай мас болған
Басы айналсын! Одан кісі өле ме?
Мейлі, жұрттың қаңқу сөзі аспаннан
Жасын құсап жаусын-ай кеп төбеме...

Жыртам түнгі самолеттің кесірлі,
Билетін де, Жерде қалам! Тамаша!
Көптен күткен мен бүгінгі кешімді,
Бір әйелмен өткіземін оңаша.

ЖАЙЫҚ БЕКТҰРДЫҢ ҚАБІРІ БАСЫНДА

Қара шал, тізгін тартып, бөгел бері!
Өксікті айт өмірдегі, өлеңдегі.
Мағжан, Сәкен кеткен дүниеге
Сен-дағы жатырсың ба жөнелгелі?!

Қоя тұр...
Екі араны жалғаймыз да,
Екеуміз егіле әнге салмаймыз ба?
Сен жоқта шыққан тегін, түбін білмес
Тексіздің тұқымы боп қалмаймыз ба?!

Қоя тұр...
Бастан қанды ғасыр өтті.
Жай өтпей, өр кеуденді басып өтті!
Соңында – шерін қозғап, боздап сүйген
Қазағың қап барады қасіретті!

Сұм ажал, акынсың ба, батырсың ба –
Қайтеді, атам да жоқ, ақылшым да.
Алаштың азаттығын көзбен көріп,
Алаңсыз аттанғалы жатырсың ба?!

Ендеше, хош дейді ұлың қасіретті.
Соңы бір замананың, басы да – өтті.
Артында – шыққан түбін білетұғын
Ұлы бір ұлыс қалды қасиетті...

АЙТЫКЕННІҢ АҢЫЗЫ

Алпысыншы жылдары Аман мен Айтыкен Алматыға оқуға барады.

Аман айтады: «Астанада Айтыкен екеумізден басқанын бір-бір тамыр-танысы бар. Бізді қолдап, қорғайтын ешкім жоқ. Сонда менің есіме Мүсілім Ермековтің түсе кеткені. Өзіміздің Қызыларайдікі ғой ол кісі...»

Айтыкен марқұм айтушы еді:

– Ой, мынауың жөн екен, – дедім мен қуанып – Бірақ ондай үлкен кісіге бару үшін бізге біраз дайындалу керек шығар?

– Қалай? – дейді Аманым аузы аңқиып.

– Ол онай, – деймін мен. – Мәселен, сен Аман бол. Мен-ақ Ермеков болайын...

Мынау өзі өңі ме, әлде, түс түге,

Аман сонда кара терге түсті де:

– Уа, Ассалаумағалейкум, аға! – деп

Кіріп келді «Ермековтің» үстіне!

Ректор болу неткен кнын іс еді,

Қаһарынан қар жауғандай түс-өңі:

– Уаға–лейкум–ассалам! – деп Айтыкен

Одан сайын кекірейе түседі.

Тылсым сырды түйіп жатқан іші көп,

Аман отыр терлеп-тепшіп кіші боп.

– Уа, отыр, қайдан жүрген баласың!

Дейді Айтыкен танымайтын кісі боп!

Осы емес пе құдайындай сенгені,

Шерлі Аманың одан сайын терледі.

– Қызыларайдан... Мәйман деген кісінің

Баласы едім... Келдім сәлем бергелі...

Бір-ақ сәтте ректор болған сабазың,
Ыңыранып сипап отыр жағасын.
– Ә, білем ғой Қызыларайдың қуларын,
Өскеннен соң іздейді ғой ағасын!

Бір нүктеге екі көзі тесіле,
Мына кісі толғанады несіне?
Ойланады Мәймаң деген кісінің
Кім екенін түсіре алмай есіне!

Айтыкен де, Аманың да қысылып,
Бірін-бірі енді ғана түсініп,
– Ер кашайтын соқыр Мәймаң, емес пе?! –
Деген кезде есіне әзер түсіріп!

О, сұмдық-ай! О, сайтанның соққаны!
Аманың да алабұртып тоқтады.
Оқу қалып... оқ тигендей жүрекке
Айтыкенді әкесінен боқтады!

Ғұмыры – жыр, көңілінің хошы – бай,
Біздің елде әңгіме көп, досым-ай,
Құшақтасып кетіп еді екеуі,
«Пышақтасып» қайтып келді – осылай!

Кеше еді ғой, о да бүгін көне ме,
Өткен күннің елесі өстіп сөне ме;
Аман болса шофер боп жүр ауылда
Ал Айтыкен... ұйықтап жатыр төбеде...

Жылда келіп қаңтары мен тамызы,
Өшті өткен мен кеткенімнің сан ізі.
...Жүргіншіні Ақжарықтың бойында,
Күлдіреді Айтыкеннің аңызы.

Сарыарқам – жасыл жайлауым!
Көрінген белге көшемін:
Жүгімнің шешсем байлауын
Өз үйім – өлең төсегім...

Топырағым – тұмса бұлақ па,
Сайыма гауһар сапырған.
Жарымның даусы құлақта,
Құраулап құлын шақырған.

Көтеріп Күнді шаңырақ
Қаз-қатар ошақ-от – алап.
Қырымда қозым жамырап,
Төбемде – түйем боталап...

Қойын-қонышы мекеннің,
Құмарта елтіп құс-үнге,
Жұмақта жатыр екенмін –
Өнім бе, әлде... Түсім бе?

Елес боп кетті ар жағы,
Отауға зілді жетті леп,
Қатынның айғай салғаны,
– Қайыршы кіріп кетті! – деп.

Пендеге – пенде мазақ па?!
Мал қалып, үй-жай, жан қалып,
Қайыршы көрген қазақ па,
Қарадық оған таңғалып...

Құм кешіп келген, шөл кешіп,
Кім мынау, тектес монахқа?
– Есікте тұрма, төрге шық –
Дедім мен қыдыр – конакқа.

Айсаға біраз шоқынып,
Сорлы... бір жазып арқаны
Жауаңдай отырып... отырып,
Асады қазы-қартаны.

Тойынды.
Еркін тыныстап,
Түсінер тәңірі обалын,
...Күн өтті.
Жылдар жылыстап...
Қайтатын емес қонағым!

– Босағада – балам, мүлкім де
Төрімде – сенің төсегің!
...Өзгенің үйі бұл күнде,
Өз үйім – өлең төсегім.

Өзек жалғатып Алаштан,
Ішіме тарттым кемсінбей.
Үй салып алды ағаштан –
Киіз үйімді менсінбей!

... Қайдасың, сала-сайларым,
Қай жаққа енді көшемін?
Қайдасың, жасыл жайлауым,
Өз үйім – өлең төсегім?

Қайдасың, отым-ошағым,
Бұлағым гауһар сапырған.
Қайдасың, кербез қосағым
Құраулап құлын шақырған?

Қайдасың, қайран шаңырақ,
Жасаған атам оқалап,
Біттің бе қозым жамырап,
Болдың ба түйем боталап?!

Қымызыңды құйып селдей ғып,
Арағын ішіп – мазак бол.
Қонақты күтсең – мендей күт,
Ел болам десең – қазақ бол!

Түсім бе?
Өң бе?
Енді – нем?
Көзіме не зат көрінді?
...Қазақ боп тусам енді мен,
Тексізге бермен төрімді!

Маркстен қайтып – Абайға,
Қан-жоса болып майтабан –
Қайтсем де, қалай-қалай да,
Қазақ боп туам қайтадан.

Сол кезде көңіл күйіме,
Кіршік түспесін деп тілеп,
Айтпасаң болды:
– Үйіңе
Қайыршы кіріп кетті – деп.

ӨЗІМЕ ЭПИГРАММА

Ақыл-естен адасқан,
Ақымақ жан екенмін.
Абай туған Алашқа,
Ақын болған – не теңім?!

Өзіне өзі сүйініп,
Жұрт барын білмей мазактар,
Мұхтарға мұрнын шүйіріп,
Роман жазған да қазақ бар!

Кітап жаз деген кім оған,
Жанының жайып сатпағын?
Өзінен басқа тірі адам,
Оқымай қойды шатпағын...

Сонда да қоймай, ит-ай, ә,
Ырзығын тауып жүр – аман:
Бір апта жазса – хикая,
Екі апта жазса – роман!

Жазбай жоқ көңіл хошы бір,
Қажытты әбден бір елді.
...Қағаздың бәрін осы бір,
Дәлдүріш құртып жіберді!

Хош, өлең!
Сөніп таңғы үміт,
Әуреге мені сала ма.
Қаламақысыз қаңғырып,
Мен қалдым қарау қалада.

Қайтейін, о да пенде деп,
Тірлігіне тәубә етемін.
Дәлдүріші көп елге кеп,
Ақын болғаным – не теңім?!

Мен не бір шуак жылуды сүйемін,
Мен әлі не бір сұлуды сүйемін.
Қолтықтап шаршы топқа кіремін,
Қажисың, қатты соқпа, жүрегім!

Анамды сағынам, баламды сағынам,
Сағыныш болмаса ғаламды не қылам?
Күннен де қызулы отта жүр едім,
Лүпілдеп қатты соқпа, жүрегім.

Арғымақ аттай шаппа, қарағым,
Тірлікте өзімді ақтап аламын.
Өлген соң қайтіп сотқа кіремін?!
Шаршайсың, қатты соқпа, жүрегім!
Сотқа кіремін...

Қалған ғұмырым ғажап та болар,
Алашта жүрсем – азап та болар:
Оранып талай отқа кіремін!
Ойпырым-ай, тез-тез соқпа, жүрегім
Отқа кіремін!

Лүпілдеп қатты соқпа, жүрегім,
Мен әлі талай отқа кіремін,
Бокқа кіремін...
Сотқа кіремін!
Лүпілдеп қатты соқпа, жүрегім.

ПАТШАМЕН СӨЙЛЕСКЕН АУЫЛ

Біздің шалдар жерге түскен сақалы,
Аузын ашса, мәтелі мен мақалы,
Ақжарықтың қуырады апшысын,
Ашуланса, Абылайдан қаһары.

Аңшы Зейнұр, тазысы көп, құмайы,
Шешен – Мұхтар, Шыңғысхандай шырайы.
Әттең, шіркін, кештеу туып, кем болған,
Ерте туса, би болатын сыңайы.

Не күн туды басынан сөз асырып?
Ақжарықтың толқынындай тасынып,
Ит те, құс та басқарма боп осы елге,
Екеуі де алған әбден ашынып...

Ойы ордалы, от ұшқындап көзінен,
Бір айтты ма, қайтпайды сол сөзінен.
Аупарткомды, обкомды да қойды енді,
Сөйлесіп жүр Сталиннің өзімен!

Тірі болғай, Мұхаң, Зекең екеуі,
Біздің көрген құжайымыз жетеді!
...Аупарткомның нелер қатал хатшысы
Мұнда келсе жымың-жымың етеді...

Басқарма боп келсін небір көкеңіз,
Иығынан қағып-қағып өтеміз.
Шертіп көрсін маңдайынан біреудің,
Не істер екен Мұхаң менен Зекеміз!

Жас та болған, ішіп-ішіп мас болған,
Бастықтар бар сұлуларға бас салған...
Енді тиіссін Қызыларайдың қызына,
Екі аяғын келтірейік аспаннан!

Қор қыздары ақ маралдай керіліп,
Кірпіктерін қағуға да ерініп,
Қызыларайға қияметтік сапардан
Қайтып келді салдық пенен серілік!

Бәйгені алып оңынан да, солынан,
Қаражорға жығылмайды жолынан.
Тиіп көрсін Батыраш пен Қотыраш,
Біз өлейік сол жендеттің қолынан!

Қорғаламай, ерше сөйлеп езің де,
Жорғаламай... от лапылдап көзінде,
Қызыларай патшаңменен сөйлесті,
Мұхандар мен Зекендердің кезінде!

...Қайда бетке шығары сол сорпанын?!
Ақжарықтың маңдайында сор қалың.
Олар жоқта ит пен құс кеп тағы да,
Басқа шығып алды ма деп қорқамын..

* * *

Мазалайсың сен келіп күнде мені,
Қиял-ойым қияға түнделеді.
Ақжарықтан сұрап ем, айтар емес,
Шайтанкөлден сыр тартсам – үндемеді.

Мөлтілдетіп жас толы жанарымды,
Қалмасымды біле алмай, қаларымды –
Іздеп келем соңыннан, тілі жоқтай
Тірі пенде айтпайды хабарынды.

Қайдасын сен?
Қабағың түйіле ме,
Күпті болып көңілің күйіне ме?
Жаным, неге бір рет тіл қатпайсың,
Жоксың ба сен бұл жарық дүниеде?!

Баяғыша, кел, қырда жүгірейік,
Тауға шығып, тасына сүрінейік.
Ару біткен көзді арбап жүрсе-дағы
Аспан асты тұр әлі үңірейіп...

Сені іздеймін, сонда осы не тірлігім,
Шарлап шықтым жаһанның шетін бүгін.
Немерелі болғанша, басқа әйелді
Жырлап өткен Тұманбай секілдімін!

...Түнде ұйқысын бұзбаған, таңда – шырқын,
Елге – ішін бермеген, жанға – сыртын –
Гүлнисасын ғана тек сүйіп өткен,
Бағдаттың да арманы бар ма, шіркін.

ОРЫС АРАҒЫ

Рахатқа құнығып ап, не керек,
Ашылды ма адамзаттың араны?
Жер бетінде бар ғой жеті керемет,
«Сегізіншісі» – ұлы орыс арағы...

Езуінде – күлкі, көзге – жас толып,
Дүрлігеді дүниеміз базардай.
Бүкіл ГУЛАГ естен танып, мас болып,
Құлап жатыр басын әлі жаза алмай!

Мен түгілі, үндіс жүрмес маңынан,
Кәпіріңнің асын осы не ғылам?!
Патша құсап түсін қалған тағынан,
Қымыз ішкен заманымды сағынам...

Ит күшіктеп, үрген бұл не дүние,
Қайран Алаш көк бөрі боп жорта алмай,
Сары сайтан жететінін түбіме
Біліп кеткен әулие екен Шортанбай!

Қазақ болып, мас боп көрген кісі ме ек,
Махамбеттей мәрт емес пе ек Нарында.
...Жылқыларым ауып кетіп, кісінеп,
Қап қойыппын Ресейдің барында...

«Орыс болсаң – қазақ бол!»-дың кері кеп,
Сорлы басым... сор қайнады – соны ұғам.
Нағыз қазақ Төлеужан ед...
Еңіреп –
О да кетті Есениннің соңынан!

Езуінде – күлкі, көзге – жас толып,
Дүниеміз дүрлігеді базардай.
Бүкіл ГУЛАГ естен танып, мас болып,
Құлап жатыр басын әлі жаза алмай...

Тәте, менің түсімді жорыдын ба,
Жиі барам ескі жұрт қорымына.
Біздің үйді біреулер бұзып жатыр,
Алтын сарай салам деп орынына.

Мас баланың кесірлі кескін-өңі,
Токтатпады сол елден ешкім оны.
Әкем шығып қабірден айғай салған,
Әлгі есалаң дауысын естімеді!

Ескі жұртта қай қымбат асыл қалды?
Сенің көзің, менің – көз жасым қалды.
Қырықтағы қып-қызыл орамалың
Оттай болып көзіме басылған-ды.

Жасыны ойнап Ойрантау күркіреп тұр,
Ақжарықта ақ нөсер сіркіреп бір;
Ақсораным абдырап, Алла білсе,
Ақсұңқардың көшкен бір жұрты деп тұр.

Көрмедің-ау, Тәте, сол зіл алабын,
Туған үйдің дүңк етіп құлағанын,
Туған үйім дүңк етіп құлағанда
Туған жердің еңкілдеп жылағанын?

Жүрмін қазір кеудеме бір ағын кеп,
Жүре берсем енді күрт сынамын деп,
Ақжарыққа жетіп бір айғай салып,
Аспан астын күңіrentіп жылағым кеп.

ТҮСІМДЕ ДЕ, ӨНІМДЕ ДЕ МЕН ӨЛДІМ

Юлия Друнинадан

Түсімде де, өнімде де мен өлдім...
Көрдім талай жекпе-жекте ок ұшқан.
«Соғыста адам қорықпайды» деген – кім?
Түк те түсінбегені ғой соғыстан!

* * *

Жарня – бәрі. Не айтсаң да – хақын бар!
Көптен жатқан көкейде шер лақылдар.
Ленинді мадақтауын кілт қойып,
– Абылай! – деп айғай салды ақындар!

Ресейдің қайыңы мен емені –
Дүниенің дінгегі ғой деп еді...
«Ерім...» – дейді екі көзі бода боп
Кеше ғана шенегендер Кенені...

«Алаш» – дей ме, «Азат» – дей ме, не түрлі,
Атка мінген бала қаптап кекілді, –
Найзаны ұстап, нар кескінді Наурызбай,
Сары орысқа қайта шабар секілді?!

Болды... деймін, қыздырмашы бекер бой,
Мынау өзі біздің ел ме?!
Шет ел ғой!
Шенеунігім: «Елім» дейді сұңқылдап,
Шенқұмар да – демократ екен ғой!

Құдай көзін жөндеп салып жетімге,
Асқақ-асқақ сөз айтылып не тілде –
Неше түрлі тентек ойлар бұрк етіп.
Неше түрлі газеттердің бетінде –

Тұр, мінеки, қағаз да қат болғалы.
Ақын түгіл, дәлдүріш те сорлады!
...Бізге қарап, улы ашы мысқылмен
Жымияды ұлы орыс орманы...

* * *

Қазақтың бесік жыры – кара өлені,
Туғанда есігімнен қарап еді.
Несіне есігімнен қарап еді,
Ес жисам – ел жұртымның қаралы өңі.

Алдында Абайы жоқ жан секілді,
Қазағым бір ғасырда қанша өкінді.
Ақымақ атқа мінсе адыраңдап,
Топастық – таққа мінген хан секілді!

Тектісі мәрттігіне жүгіндірген,
Тексіздің түрін көріп – түнілдім мен.
Жақсысы жалғыз туып, таланған соң,
Жаманы күшікше өріп, үріп жүрген...

Ит пенен итше ғұмыр кешемін де,
Кетемін басқа әлемге, көшемін де.
Сыртымнан соғып небір өсегін де,
Күңкілдеп жата берсін төсегінде.

Несіне жалт қарадым есіл үнге,
Болар ма бұдан бөлек несібем де.
Оңаша неге қалдым ұятыммен
Уілдеп жата бермей бесігімде?!

Боздасаң, ал, кәнекей, бозда, жырым,
Жүректің түбінен кеп қозға мұңын.
Алаштың азасымен оятып ал
Күңкіл мен күлкі аздырып, тозған ұлын.

Ал, кәне, жалт қаратып есіл үнге,
Боздап тұр ең болмаса есігінде;
Осындай жаралы елдің, қаралы елдің,
Біздердей ұл жатады бесігінде!

* * *

Ұқсайтұғын археолог, акынға,
Жүретұғын таста, таудың шатында –
Бір күні Әбен аупарткомның залында,
Айтып салды Жамантай хан хақында.

Ішінде көп шері менен асылы,
Мінбе мініп шабыты оның тасыды.
Машановтың шөбересі болған соң,
Тау менен тас болып алған машығы.

Таяқ жеген талай мәңгүрт соқырдан,
Кездері көп өкінген де, опынған.
Аупарткомның хатшылары үн-түнсіз,
Оның сөзін ұйып тыңдап отырған.

Жария заман,
Токтатар кім оны енді?
Жайып салсын тоз-тоз болған көнеңді.
Кенет залдан біреу атып тұрды да,
Жау көргендей «Аттан!» – сала жөнелді.

– Жолдастар-ау, келейік те ақылға,
Не боп барад...
Не болады жақында?
Аупарткомның кеңсесінде, керауыз
Неге айтады Жамантай хан хақында?

Партия деп басымды имей қасыма,
Мен де келдім пайғамбардың жасына.

Жамантай хан жауы емес пе Кеңестің?!
Мынау соның шақырып тұр басына!

Өші бардай өршеленіп тарихқа,
Хандық қайтып келетіндей ғайыптан,
Жамандаған Жамантай хан марқұмды,
Кім бұл десек – кәдуілгі Айыпхан...

Қалған қатып айта да алмай халық түк.
Айналасын әруағы жарық қып,
Бір аунады-ау қабірінен сол күні,
Жамантай хан жарықтық.

Шежіреден шер тарқатқан іш налып,
Әбекең тұр түсі қашып, сұстанып.
Отыз жеті... болса егер, о, сұмдық,
Осы қазір кетер ме еді ұсталып?!

Айекең тұр тісі тимей тісіне,
Елтай құсап мініп қаһар күшіне.
...Сталинді танымайтын Жамантай,
Түні бойы кіріп шықты түсіме...

ҚАП ТАУЫНДА АҢЫЗ ЕТІП АЙТАДЫ

Расул Ғамзатовтан

Қап тауында аңыз етіп айтады:

«Ең бірінші пайда болған – қыран» – деп.

Үнділіктер аңыз етіп айтады:

«Ең бірінші пайда болған – жылан» – деп.

Мен ойлаймын: табиғаттың қолынан

Ең бірінші шыққан – Адам. Соңынан –

Біреуі оның кетті айналып қыранға,

Біреуі оның кетті айналып жыланға...

БАЛАЛАРҒА БЕРЕЙІКШІ ЖЕР ШАРЫН

Назым Хикметтен

Балаларға берейікші Жер шарын,
ең құрмаса бір-ақ күн,
домалатып ойнасыншы шулап бір,
жұлдыздардың ортасында сұлулығына
тамсанып,
ойнасыншы ән салып!

Балаларға берейікші Жер шарын,
алып қызыл алма берген сықылды,
күлше-күлше ақ нан берген сықылды.

Балаларға берейікші Жер шарын
Сенім нұрын құйып саналарына,
күллі әлемнің балалары
күрес жырын қосып барабанына –
қолымыздан алып біздің Жер шарын –
берсін балаларына!

Балаларға берейікші Жер шарын!

Жерден кеттің. Аспанды арала пан.
Өңім де – түс, кімге оны саралатам:
Әлияны жетектеп бара жатам,
Айнұрынды жетектеп бара жатам...

Ойға батсам ойқастап кетемін де,
Өгейдеймін өзімнің мекенімде.
Екі дүние арбасып жүрегімде,
Екі бала жүреді жетегімде.

Екі кісі мен жаққа қарап күліп,
Екі дүние қос көзден қан ақтарып, –
Екі өмірге сенетін болып барам,
Екі қыздың кекілін тарап тұрып.

Өмірде боп, өлімге жолықпас кім?
Көз жасымды көрсетіп, солық бастым.
Мына дүние бір көрген түс екен ғой,
Түсімді енді ешкімге жорытпаспын!

Не келеді қолымнан?
Қан ақтырып, –
Ит тірліктің қойғаны ғой талаттырып?
... Егілгенім болмаса анда-санда
Екі қыздың кекілін тарап тұрып...

АНКЕТА

Григоре Виеруден

- Аты жөнің?
- Кімсің сен?
- Мен.
- Туған жылың?
- Қашан жерде канат қақты тірлігің?
- Әкем менен анамның
сүйген күні
бір-бірін...
- Шыққан тегің?
- Далам – дана.
- Туысың бар ма?
- Бар, – Анам ғана.
- Аты кім оның, бала?
- Мама.
- Ол мұңлық не істеп жүр сабылып?
- Күтеді біреуді сағынып...
- Сотталдың ба?
- Бірнеше жыл
- Өзіме өзім
болып едім тұтқында:
- Сол зынданнан шыкпадым ба,
шыктым ба...
- Туысың бар ма шет елде?
- Неге үндемейсің, көкем?
- Бар:
- Әкем...
- Бір солдаттың тұяғы едім.
- Шерлі ем – мен:
- 1945-ге жат өлкеде жерленген.
- Шет елдегі туысым – сол.
- Жырақта.
- Хат жазбайды бірақ та...

Шашубайша сөз алып ағайынға,
Қайың да жоқ сөйлесер маңайымда.
Қайда жүрсің Жәнібек? Осы өлеңді
Жәкемнің бір әні деп салайын ба?

Жылап келін дүниеге, күле бердім,
Көкірегімде болған соң – жүрегі ердің.
Жаман заман жағамнан алды-дағы,
Орнымнан мен де өре түрегелдім.

Көкірегімде болған соң – жүрегі ердің.
Көк аспанға кеудемді тірегенмін.
Көк Тәңірін көрген соң, жер тәңірін,
Елең қылмай, бетіммен жүре бердім.

Жүре бердім сенше, өмір сүре бердім,
Жер құштым да сан мәрте, – түрегелдім,
Сақылдап бір күлу ме дүние жалған?
Күле бергім келеді! Күле бергім...

Артым – ойран болғанда, алдым – мейрам,
Ұша-ұша, қанатым, талдың қайран,
Қазақ болып жаралған ғажап екен,
Шашубайдай жалғанда салдым сайран.

Айхой, жалған,
Салдым сайран,
Артым – ойран,
Алдым – мейрам,
Ғаламның дидарына қалдым қайран-ай!

Қаншама әйел биік арманы
Жүректен ашы шер төкті.
Сүйе де алмады, сүйдіре алмады
Еңіреген не бір еркекті.

Енді кеп дауға салма соларды.
Сүйсе де Хафиз, Хаямдар,
Алтын сақина арбады оларды,
Алдады оларды аярлар.

Кеудесін ғалам ашқан құстарға,
Өмір мен өлім өтінде:
Муза – Ләйләлар аспанға ұшқанда,
Қалды олар –
Жердің бетінде.

Көркеуде тірлік көрікті алады,
Дидарда нұр жоқ, шабыт та:
Мыстан кемпірдей өліп барады, –
Төсек
Дейтұғын
Табытта...

ИӘ... ӨЛЕМІН ӨСТІП МЕН...

Димитр Методиевтан

Иә... өлемін өстіп мен...
үлгермей сүйіп, өмір сүріп те үлгермей,
түсініп – ажал түскенін жолдан ұшырып;
аз бергенімді алаңсыз жүрген күллі елдей,
көп асылымды жоғалтқанымды – түсініп...

Иә... өлемін өстіп мен:
үлгермей сүйіп,
өмір сүріп те үлгермей.

Түсімде неге ылғи барда отырам?
Ішкенім ірің болып зорға отырам...

Төлеужан неге тағы аңырап тұр?
Шеменнен бір босайтын шаңырақ – бұл:
Өзі іште,
Ал, қакпаның ар жағында
Иесіз қалған қойы маңырап тұр!

Рас па, қалай сенем түсіме мен,
Менің де жылап жатқан ішім – өлең.
Жұматай – мұнда,
Сыртта – Кенежирен
Жер тарпып тұяғымен, кісінеген.

Мұқағали – бейне алып Жер тіреуі,
Жүзінде – бардың күллі өрті-лебі:
«Алаштың акындарын осында әкеп,
Немесе байлап қойып өлтіреді...» –

Деді де шығып кетті,
Қара да тұр:
Ол қазір мұнда емес, – Жер-Анада тұр.
Түлкінің боғы екен-ау көрген түсім,
... Барға енді басқа акындар бара жатыр.

* * *

Біз жоқпыз Будда келгенде.
Малдасын құрып, мазасыз ойда тұр әлі.
Мойнына бұршак салып ап сол бір шерменде
Азған құлына аспаннан медет сұрады.

Иса да келген, Ібіліс, жынмен арбасып,
Сап тимақ болып өртінді, өнез дертінді.

Даурықпа тобыр оны да бас сап дарға асып
– Өлтірді!

Пайғамбар дарда тұр өксіп,
Шуылдақ тобыр, бұзылған қаншық, қағынды ұл
Шоқынып соған,
Керілген кезін қрес қып,
Мойындарына тағып жүр...

Мұхаммед ғалай сәлем де келген зарлана,
Құдай біледі – құранның жыры нендей жыр.
Абайы сенген Аллаға
Алашы әлі сенбей жүр.

Құрт құсап дүние қыбырлап жатып, жыбырлап,
Көзін ашқанда көгін де көріп қалады.
Құлағына Сайтан сыбырлап,
Құдайдың сөзін естімей, өліп барады.

Қойшы жаным,
Һауа Анаң жыламаған,
Жылатпайтын күш берген жылан оған.
Адам Ата шыдаған абдырамай.
Һауа Ананың өзі ғой шыдамаған.

Періштелер – аспанда.
Жерде – пенде,
Көк сұрланды, нөсерін селдетер ме?
Күн тұлданды шатырлап нажағайы,
О да біздей ішінен шерлі екен де.

Жер үсті – лас,
Кінә көп, – күнә-дағы,
Шыдағаны сап болды – зіл алаңы:
Бізді көріп аспаннан ашуланып,
Мұнысы не, Алланың жылағаны?

Неге бүгін жер мен көк ашуланды,
Асылдарды лақтырып, жасындарды.
Көк пен жерді суарып нөпір нөсер,
Көк шалғында сенің көз жасың қалды...

Қойшы, жаным,
Һауа Анаң жыламаған,
Жылама деп айтты ма жылан оған?
Көк нөсерден көгеріп көк пен егін,
...Көз жасынан жаралған – күнәлі адам,
Қойшы, жаным,
Һауа анаң жыламаған...

РЕАКТИВТІ САМОЛЕТ ПЕН КӨБЕЛЕК ҒӘМ ҚЫЗЫЛ ҚОҢЫЗ ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

Игорь Шкляревскийден

Дегендей-ақ: «көгіндегі күшті – мен!
Кіжініп ап реактивті – құс кілең –
    қалтыратып жапырақты... жаныңды
Ұшқан кезде жасыл жердің үстімен...
Айқай салам қарап шулы аспанға:
– Уа, Адам, ұлымын деп мастанба,
    бомбаны ойлап таптың рас... Мәңгіріп –
    жүрсің енді көгершінді ән қылып.
Көбелек пен, бірақ қызыл қоңызды
    ойлап таба алмайсындар мәңгілік!

* * *

Телефоннан күнде күтем даусынды,
Күнде күтіп өткіздім бұл маусымды;
Телефоннан күнде күтіп даусынды,
Май шам сынды қысқа ғұмыр таусылды.

Сен бе десем ақыл-естен ауысып,
О, сұмдық-ай, басқа әйелдің дауысы!
Телефоннан күнде күтем үніңді,
Айды күтем, шығарып сап Күнімді.

Телефоннан күнде күтіп үніңді,
Өмір – дауыл сокқандай боп бүлінді.
Ғұмыр бойы күнімен де, түнімен,
Жан түршікті жат әйелдің үнінен.

Телефоннан күнде күтем күлкіңді,
Мен күлкісіз өткіздім ғой бұл күнді.
Телефоннан күнде күтіп күлкіңді,
Мұңға батып бара жатам бір түрлі.

Болмысы да бөлек сенен, түр-түсі,
Миды ашытты-ау осы әйелдің күлкісі.

БҮРКІТБАЙ ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

*Бүркітбай – әкем аты, ағам Омар,
Ауылым айдын шалқар көлге қонар.
Мұстафаның әнінен*

Бүркітбай – өзің.
Әкең – Сламбек-ті.
Сламбек – Қызыларайға қыран текті.
Аһ ұрып Ақжарықтан аттанғанда,
Кеудеңде талай шерлі жыр-ән кетті.

Ақжарық саған қарап жаутаң қағып,
Арқары Ақсоранның аркандалып;
Асырып алты қырдан сен ән салсаң,
Қырық қыз тұрушы еді-ау аң-таң қалып.

Таудан сап, қырдан салып, ойдан салып,
Ойыңнан – ел-жұрт кетпей, бойдан – шабыт.
Жаманға жүруші едің ойран салып,
Жаксымен жүруші едің сайран салып!

Сен кеттің,
Қызыларайдан қызық кетті.
Орнына – ұры-қары, бұзық кепті.
Ұқсас ең Ақсорандай алыбына,
«Көн тартса деген жұрт ек – қалыбына».
Ойпырым-ай, Ойрантаудың бұлтын қиып,
Балқаштың қалай бардың балығына?!

Сен – мұнда сал да әніңе, шырқа да отыр,
Ел әлі өзің көрген қырқада отыр.
Тектісі жан-жағына тарап кетіп,
Тексізі қарындарын сипап отыр!

Сен – мұнда шырқа да отыр, ал, дүр-өрен,
Құмда – өлең, құрақ та – өлең, шалғын – өлең.

Балқашта Шашубайша сен шырқасан
Ақсораң естиді оны алдыменен!

Кел, шырқа, көлден көктей, ойдан салып,
Ойыңнан – ел-жұрт кетпей, бойдан – шабыт.
Ойланып Ойрантау тұр бұлтқа кіріп,
Жаманға жүрген жан жоқ ойран салып.
Жақсымен жүрген жан жоқ сайран салып.

СКЕНДІР ЗҰЛҚАРНАЙЫННЫҢ ФИН ШАҒАРЫН ЖАУЛАП АЛУЫ

А.Ахматовадан

Ашулы патша сөйледі, зілмен сілкініп:
«–Талқанда!» – деді – бәрін де талақ, күл қылып!
Құлайтын кез кеп, қабырғалары жыртылып,
Ақ шаңқан шаһар ішінен үнсіз тұр тынып.

Санады патша саусақпен (құдай сақтасын!);
«Өртеңдер күллі мұнара, шіркеу, қақпасын!»
...Дегенмен, толқып ойланып отыр ол әлі:
«Ақынның үйі ғана аман қалса болады...»

* * *

Қараорманым – Қарқаралы,
Қараорманға карауға да қазақтың жоқ мұршасы.
Мынау – соның шыршасы.

Қараорманды қанша мәрте қар басты,
Бұтағында заманалар керуені алмасты.
Бүгін соның шыршасына тап берді –
Атом – Албасты!

Қараорманым қап-қара боп түнерді,
Көрдім сонда көзге қораш бір өңді:

Сайтан сынды сап-сары екен әлгі сұм,
Шыршаны да сап-сары қып жіберді...

Қайтем мына опасы жоқ дүниенді,
Бұ дүннеде қайтып ғұмыр сүрмен-ді.
Сары шырша қап-кара боп бір сәтте,
Қараорманым көз алдымда күңіренді.

Бүгін күнгірт күндегіден Ай да бір,
Тау тағысы таудан безіп, сайда жүр.
Қараорманы күңіреніп жатқанда,
Қалың казак қайда бұл?!

Жасыл шырша жан ұшырап жапанда,
Фәниінен көшті бақи сапарға.
...Әшейінде бізден өткен қайырымды,
Һәм біздердей қатыгез жоқ жаһанда.

ЕСЕНҒАЛИДЫҢ АЛМАТЫҒА КЕЛУІ

Аузын ашса –
Өзегінен өлең төккен шәйірді,
Цивилизация домбырадан айырды.

Алматыға келген жандай шет елден,
«Қазакпын» деп кіре кеуде көтерген,
Өлеңдетіп сәлемдескен деседі,
Тіпті, декан Қожакеев көкеңмен.

«Мынау келе қырмай кетсе – жарады...»
Көкем оған ала көзбен қарады.
...Қаратаудан жылан көшті сол жылы,
Алатаудан жасын ойнап барады.

«Мұқағали қайда?!» – депті... Ел мұны –
Түсіне ме, о да ақылдың кемдігі.
Қадағанды оқымаған, оқыса –
Оның бұлай сөйлемесі белгілі.

Шөмішбайлар классикке бергісіз.
«Ал, сіз...
Бала!
Қайдан келген шерлісіз?!»
Кіре мынау – шулатқаны...
Кейіннен
Тағы нені бүлдірері белгісіз!
Шөмішбайды айт – классикке бергісіз!

«Домбырасыз казакта акын болмайды!» –
Депті тағы...
Кім естіген ондайды!
Жарасқандар Қадағаннан сарнатса,
Мынау – сонау Қашағаннан толғайды.

Кезіп Ташкен – Келінтөбе қолатын,
Сұмдық ойға батып келді сол акын.
Мұқағали ішіп жүрген бұл кезде,
Мағжан да «халық жауы» болатын...

Келген жұрты – Күлтегіннің жұрты еді.
Соңғы тұяқ неден шошып, үркеді.
Түп-тұқиян, зәузатымен қырсаң да
Түбін таппай қоймайды екен түркі елі!

Е, мына жұрт – Қазтуған сайран салған жұрт,
Бабырға еріп, жер түбіне барған жұрт.
Есін жиып алмай қоймас қалған жұрт!
Қайран да қайран Қазтуған сайран салған жұрт.

КӨПБАЙ МОЛДА

Жанған жарық жалп етіп өшті де алдан,
Көпбай молда көзінен көшті жалған.
Көше берсін...
Көктегі тәңір үнін
Ақжарықта жүрін ол естіп алған...

Жынды қуса, сұмды да, дертінменен,
Рұқсатсыз үстіне ел кірмеген.
Ақжарықтан Көпекең зікір салса,
Ақтоғайда алпыс үй селкілдеген.

Ол күніренсе – көк пен жер жылағандай,
Мәйітке де тіл бітіп тірі адамдай.
Арбағанда жыланды мерт бопты о да –
Алламыздың кәріне шыдай алмай!

Атеизм малтасын езіп беріп,
Қарапты оған ел-жұрты сезіктеніп.
«Алла бар» – деп айтыпты сол ағамыз
Итжеккенді жиырма жыл кезіп келіп...

Қына шыққан сүйегі сайда қалып,
Көкке рухы қанатын жайғаны анық.
...Қызыларайға бір ғасыр керек әлі
Есту үшін Алла үнін Айға барып...

Бұлтын да жанталасып құшып көктін,
Шөлдедім неге осы мен, ұшып-кептім.
Дүние –
Мұхит екен арыстан жал,
Түбіпе көзді жұмып түсіп кеттім.

Ол сонда койнына ала беріп,
Тіксінді мені сәби бала көріп.
Құмарым қанбай кәусар, тұнығына
Тұншығып тереңінде барам өліп.

Жүзіне ғашық болып карадым да,
Мен осы Мәжнүн боп барамын ба.
Ауаның жұттым, айхой, мөлдірін де,
Жүзімнің іштім не бір шарабын да.

Тартады құшағына ол да күліп,
Көкірек – толған арман, толған – үміт.
Дүние –
Мұхит екен арыстан жал,
Қанбады қайран шөлім сонда жүріп.

ШАҺАРДАҒЫ ЖЫЛҚЫЛАР

Тұяғы жер тілгілеп,
Балшық – жоны, бүйірі, –
Қарағандыға кірді кеп
Қарагердің үйірі.

Алас-күлес топтары.
Асфальт жолға боп тәңірі –
Автобустар тоқтады,
Авто біткен тоқтады!

Қайдан келген сандалып,
Шаба-шаба жарап бір.
«Орбитаға» таң қалып,
Оқырана қарап тұр.

Жасқа толы жанары,
Бәрі де үркек ашулы.
Қымызхана жарнамалары,
Көзіне оттай басылды!

Желідегі құлын мен
Бие еді ол шідерлі.
Соны көріп... бір үнмен
Кісінеп–кісінеп жіберді!

Үлгермеді автолар
Не – кідіріп, не – тұрып;
Көкжиекке ақты олар,
Көктей өтіп – секіріп...

Тұра шапты күйіне!
Қарагер жалт қарады:
Көзінен бұл дүние
Жылап көшіп барады.

ЕЛДЕ ҚАЛҒАН ЕГІЗДЕР

Үмітайға

Ақында адамзаттан дос болмайды,
Тек қана мұңын шағар қаламына.

Мағжан.

Ақын Еркін Ібітанов өлең оқып тұр.

– Ереке, мынауыңыз Мұхаңның өлеңі емес пе? – дейміз
аң-таң қалып.

– Е, Мұқағали екеуіміз ағайынды адамдармыз ғой – дейді
ол алая қарап. – Біздің арамызда бір шумак өлең түгілі, бір-
екі боталы түйе, екі-үш құлынды бие, бес-алты бұзаулы сиыр
да жүре береді...

Тұрысынан, жүрісінен танымын,
Топырақтан ақын туса егіз болмақ негізі.
Мұзарт шында туған Мұқағалидың
Ібітанов Еркін екен – егізі.

Егізді айтсаң ет жүрекке толар мұң,
Шатыршаның шалғайынан жол құлап.
Қадырдың да егізі бар...
Оралдың
Құмында жүр ол, бірақ.

Ақын да бір, қажы да бір, шырағым,
Ауылынан сапар шеккен Меккеге.
Алашына тастамаса сыңарын
Олжас ағам Альпіні асып кете ме.

Әлихан мен Нарманбетте – негізім.
Мен айтпасам айтар анау жел оны.
Ақтоғайда қалған менің егізім,
Елін қиып кете алмай жүр – себебі.

Сағынышым – сартап, миым – жұкарды,
Дос жоқ менде, опасыз көп оттаған.
Менікі деп иемденген Мұқанды
Ерекеңе елжірейтін боп барам...

Қайтем, жақын дейтін пендем жатым да,
Маған талай ойран салар ол әлі.
Адамзаттан дос болмайды ақынға,
Елде қалған егіз ғана болады.

Шатыршада – бар ойым
Жас баладай мені күткен жол карап, –
Елде қалған егізіме барайын,
Көздің жасы омырауға сорғалап...

* * *

Уа!
Тұран тұрғандай іргенде,
Керім сал болған Кенежиренге тисе тақымы –
Жұматай сері туған бұл жерде, –
Алаштың адуын ақыны.

Айхой, жалған!
Ат ауыздығымен су ішкен күнде де,
Ата Жамбылдың Үйсін болмысын аңсаған, –
Түркі боп келін дүниеге,
Түркі боп кеткен хәм – содан...

Па,
Шіркін!
Кей кезде батып шерге бір,
Кей кезде қызып шекеміз,
Жұматай сал жүрген жерде бұл
Біз-дағы жүрген екеміз!

Өтті-ау, өмір – қанды уын емізіп,
Құл жемейтін қу жемтігін жегізіп;
Тұлпарымды – жабы тұғыр деді де,
Сұңқарымды – кара қарға дегізіп!

Өтті-ау өмір – жон терінді сыпырып,
Ақжарықтың өзінде Ай, Күн тұтылып;
Ақтайлақтан ала төбет арс етсе,
Ақмешіттің алпыс иті құтырып!
Өтті-ау өмір – бос қиялға беріліп,
Менен қалып ақындық та, серілік,
Қарағайдай қалың елім бар еді.
Көзге содан бірер кара көрініп...

Өтті-ау өмір, жау – күшіктеп, дос – өліп,
Қар жастанып, бауырға мұз төсеніп.
Қызыларайдан қия бетке шыққанда
Батыраш пен Қотырашы қоса еріп...

Өтті-ау өмір, Қасым рухы қамшы боп,
Өзегімнен өз қолымен аршып от,
Арқадағы әруағым – аза жыр,
Қарқаралы – көзімдегі тамшы боп...

РЕЗЕРВАЦИЯ

Көзі көріп, естімейтін құлағы,
Кілең тұғыр, жоқ сәйгүлік, пырағы,
Көздерінде күдігі мен сұрағы –
Мына жерде нендей ұлыс тұрады?

Көзін арбап күн көрістің зары әлі,
Айдаһардай ашылады араны.
Қатындары еркекке ұксап қалайша,
Еркектері қатын құсап барады?!

Тілінен – бал, зәрін шашып – тісінен,
Кездессе бір кесірлілеу кісімен, –
Қорғалайды қордан туған баладай,
Жорғалайды аяғының ұшымен...

«Патшаға – құл, құлға – патша» – ұраны,
Түгі шыққан түсі суық, сұр – әрі.
Қалмақтардың хонтайшысы секілді
Атқа мінсе адыраңдап тұрады!

Күнде белмен өрдің шығып тозаны,
Құлагерден Құламәстек озады
Әкім көрсе құрақ ұшып жүгіріп,
Ақын көрсе албастысы қозады...

Кілең – тұғыр, жоқ сәйгүлік, пырағы.
Абайы жоқ.
Алласы жоқ,
Құраны.
Көзі көріп, естімейтін құлағы,
Мына жерде нендей ұлыс тұрады?!

Я в поколении друга не нашел

Ю.Кузнецов

Базарға кетті менің бір досым ақылды,
Автомен тасып арағын, адуын қатынды.
– Елім-ай! –
Дейді егілің кейде ішіп ап,
...Бала кезінде бұ да өлең жазған пақыр-ды.
Қорланып алып, қозыкөш озып көп елден,
Көрші – қолаңның қолпашына да бөленген.
Балапан – басы, тұрымтай кетті – тұсына.
...Мен ғана қалдым күллі жұрт безген өлеңмен.
Көз еті өсіп күптей боп – майлы еттеніп
Өзінен-өзі қарайды неге кектеніп?
Мен сонау қайран балалық шақты сағынам,
Қырықтан асқан қырқылжың кезді жек көріп.
Хан базардын да төріне тігіп қосын кеп,
Кердендеп кетті керемет көңіл хошым деп:
«Анау бір сері менің бір әкім досым» деп,
«Мынау бір пері менің бір ақын досым» деп.
Кердендей берсін.
Кере де берсін қасын да
Қай баламенен ойнамап едім жасымда?
Моцарт жок менде.
У қосып шарап беретін
Құдайға шүкір, Сальери қалды қасымда.
Айта да берсін аңыз ғып күнде атымды.
Пендеден безіп,
Музамен қалған мақұл-ды.
Елім-ай! –
Дейді егіліп кейде ішіп ап,
...Бала кезінде бұл да өлең жазған пақыр-ды.

КЕҢСЕ СЫПЫРУШЫСЫ СОНЯ САПОЖНИКОВАНЫҢ ХИКАЯСЫ

Бастық боп Өтен бізге әрең келді.
Жылмиып сұлуларға сәлем берді.
– Қазақта секс жоқ! деп айғай салды ол –
Экраннан тыр жалаңаш әйелдерді –
Көрсету – көргенсіздік тыр жалаңаш!

Е, болса – болар, оны қайдан білем,
Төрінен босағаға жайған кілем,
Кеңсесін жуайын деп кіріп барсам,
Қазақта секс барын қайдан білем,
Диванда екеу жатыр тыр жалаңаш!

Баяғы қызғалдақ қыз кезімнен бір
Бойымда от алмаған сезімдер жүр.
Кеп қапты Өтенді іздеп әйелі де,
Басқа ел де бастықты іздеп безілдеп жүр,
Екеуі жатқан шығар тыр жалаңаш!

Өтеннің әйелінің реңінен,
Өрт көрдім – тұтанған өрт жүрегінен.
– Қазақта секс жоқ деп кім айтты?! – деп,
Есікті айқара ашып жіберіп ем, –
Екеуі тұра қашты тыр жалаңаш!

МАҒЖАН – 100

Зілзалалы ғасыр өтті сонымен.
Оп-оңай-ақ жөнер деп ем оны мен?
Сен аңсаған азаттықты Алашқа
Алла өзі бере салды қолымен.

Құл-құтаннан кіл бекзатым құралып,
Алла жазса ел болармыз бір алып?
Сен түрмеден түркі рухын шығарсаң,
Біз де мәзбіз –
Ішек-қарынды шығарып...

Ел де тыныш:
Азаттық деп қақсамай.
Бас – зілмауыр.
Шаш – бурыл,
Ақ – самай.
Итаяктан сары су ішкен мына жұрт –
Хрустальдан шарап ішкен патшадай!

Кер заманым кетті алып зықымды.
Бұ заманның дерегі жоқ сықылды,
Бұдан басқа берері жоқ сықылды.
Пушкин – кетті... Келместей боп кетті ме ол?!
Абайдың да керегі жоқ сықылды!

Ғаламдағы ел ме екенбіз ең ұлы,
Тентегі де басқа жұртпен тең, ірі?
Көрім болды құтылғаным Колбиннен,
Елде қалған Елтайға жер кеңіді...

Муза – мұңды
Зіл басады денемді.
Мағжан марқұм, кешіре гөр сен енді:
Алла қайта қазақ қылып жаратса
Дүниеге келмес едім мен енді...

Төсектен тұрып шәйі көйлегің есіліп,
Есікті аш, жаным.
Тағы да келдім кешігіп...
Өзекті өмір өртейді,
Тарқат өкпенді
Кінәмді қойшы,
Күнәмді тағы кешіріп!

Ғалия, мен ғой...
Көктемді келген көшіріп,
Бекзада сынды бетімен жүріп, көсіліп
– Босаға жақта отырам ойда мұңайып,
Бок дүниеде төрдің де барын кеш ұғып.

Баратын жерге бара алмай жолым кесіліп,
Мен жүрген кезде керуен соғып кешігіп,
– Бетсіздің бәрі ойранды салып осында,
Тексіздің бәрі сайранды салсын есіріп!

Бесінге дейін көкбөрі көкке бес ұлып,
Барларда басым мәңгірсе мәнін кеш ұғып,
Арсылдап үрген қаптаған иттің ішінен
Қасқырдың даусы жетеді талып кешігіп.

...Күн де ауар бастан,
Күнәмді күллі ел кешіріп,
«Рауан, мен ғой...»
Көгіңді келген көшіріп:
Әкеңді іздеп,
Әлемді кезіп жүрсің бе?
Елес болсам да келдім ғой саған...
Кешігіп...

Аспандап ұшқан алты қаз!
Ала жазда ата жұртқа қайта орал.
Аймағым – байтақ, халқым – аз,
Алашыма сәлемімді айта бар.

Қырандары қанатынан қайрылып,
Көрген күні шер болды ма, сор – зіл?
Төлегеннен айрылып,
Бекежанмен ел болды ма – соны біл.

Айдын көлдей аспанымның тұнығы,
Соған шығып қанқылда да өлең айт.
Жүгірген аң, ұшқан құсы түгілі,
Абалаған итіне де сәлем айт.

«Қаптай шаппай, қайт кейін,
Жау келген жоқ іргене:
Ит-құсқа үрші, үргіш болсаң қайтейін,
Жақсы менен жайсаңыма үрме!» – де.

Қызық көріп қашқаны мен шапқанын
Жұрт шабынды... тірі жан жоқ қасымда.
Кім біледі кімді талап жатқанын,
Иттің мны – басында.

Құлагердің құшақтаған қу басын
Ақан да – бір, мен де – бір.

Не демейді ел шуласып,
Тезге сап көр, ал, оны?
Құлагердің жұртта қалған қу басы –
Тұғырлардың тұяғынан әдемі!

Пері сокқан десін, ал, кеп шуласын,
Несіне оның күйем мен?
Құлагердің құшақтап ап қу басын,
Перизат деп пері қызын сүйем мен!

Біржан салды байлап тастап,
Поштабайға қамшы ұстатқан даланың
Шаранасы мен деген.
Осы жұртта қаламын!
Не көрсем де көрем осы елменен...

АҚЫН МЕН ТОБЫР

Үзінді. А. Пушкиннен

Тарт тіліңді!
Қарасы – мың,
Құл мен құтан, қара шыбын!
Жем іздеген жердің құрты!
Ал, мен көктің баласымын!

Епті қулық, айлаға да –
Сен – жерде, мен – айдалада.
Іздегенің – пайда ғана.
Аулақ!
Мені аймалама!

Аспан асты – азан-қазан,
Тұра қашып, ала қашып...
Муза – маған, қазан – саған,
Талас итше, тамақ асып...

ЕСКЕРТКІШ

А.Пушкиннен

Өзіме өзім өлмес ескерткіш құйыппын,
Қаптаған халық кетпейді әлі басынан.
Тәкаппар ұлға қарайды басын иіп Күн,
Асқақ ол анау Александр бағанасынан.

Жоқ, өлмен мәңгі, көзімнің алды – ақ жарық,
Шіріген дүние тәнімнен үркіп өтеді,
Атағым менің аспанның астын қақ жарып,
Құрлыққа көшіп – құрлықты дүркіретеді.

Аңызға бөгіп мен жайлы Русь – ел іші,
Шақырар мені ардағы менен саңлағы,
Финнің қаймағы, славянның небір серігі,
Тұңғысы қырдың, қалмағы.

Керуен көшті бастайтын бүгін келді сәт,
Лирамның шегі – қайғының легі неліктен?
Қатал ғасырдың қабағын бақпай ел құсап,
Азаттық! Сені жырладым азап шегіп мен!

Талақ кыл бәрін... Тәңірің – көкте,
Ал, асық!
Тәлкекке түспе тәж бенен таққа таласып,
Мадаққа мәз боп, мазаққа көніп, санасып,
Қайтесің, Музам, тантық тобырмен таласып?!

Жас кезінде өлең жазған налалы –
Сталиннің ізінен қан тамады.
Такка мініп, кнді-дағы жырдан тәж
Ақындарды
Абактыға
Қамады!

Өсекке ерсем өткендегі, кешегі,
Маңдайдағы сорым менің бес елі:
Пайғамбардың өзі, тіпті, ақынға
Оң көзімен қарамаған деседі...

Шәйір шіркін кеудедегі кептермен
Көзін жұмып, көкті кезсем деп келген
Құранды да жазып берген өлеңмен –
Құдай бізді неге сонша жек көрген?

Өзегіме өріп өксік келетін –
Өркеуде боп барам осы неге тым?
«Ақындарды еркелету керек» – деп
Маркс айтты десем – кім бар сенетін?

Сенбей ме ешкім?
Оған дағы көнем мен.
Көне-көне көнбіс болған төл ем мен.
Әулиенің әулиесі Яссауи,
Ол да жазған хикметіп – өлеңмен.
Өстіп жүріп осы өлеңмен өлем мен!

«Алты арыс» деп,
«Қайран бес бәйтерек» – деп
Егілеміз енді елден ерек кеп.
...Маңғаз Маркс кімге сеніп айтты екен
Ақындарды еркелету керек деп?!

БАЛҚАНТАУДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ХИКАЯ

Нұрмахан Оразбекке

*Барар жерің – Балқантау,
Ол да біздің барған тау.
(халық өлеңі)*

Төрт еркекніз бір арудың қасында.
Балқып жүрміз Балқантаудың басында.

Перизаттын көзі нұрға толады,
Он сегізден аспағандай ол әлі.
Ай келбетті әйел жүрсе қасында,
Мынау әлем – әлем-жәлем болады.

Алматыда болып тұрған дегені –
Шәйір ағам бәйгі атындай желеді.
– Махаббаттың құсы! егер бар болсан,
Келіп менің кеудеме қон!... дегені...

Үндей алмай, кім дей алмай сасқанда,
Көкті көрдік көзімізді ашқанда:
Махаббаттың құсы құсап қалықтап,
Бір жұмбақ құс ұшып жүрді –
Аспанда!

Сол-ақ екен, сұлу әйел салды айтыс:
– Аспаныңа қолыңды жай, ал, байғұс!
Көрінгеннің кеудесіне қонатын,
Ол, соншама, қандай құс?!

Сөйдеп еді әйел әсем ренді,
Бүкіл еркек тығырыққа тірелді:
Шәйір ағам үндей алмай қалды да,
Балқантауым сак-сак күліп жіберді!

– Тәркі болып, тартсаң-дағы жастай зар
Жүрсендерші арнадан аспай сәл:
Махаббаттың құсы келіп қонбаса
Көкірегіңді көк төбетке тастай сал! –

Деген үнге жалт қарасам –
Нұрағам!

Анау шәйір өртеніп тұр күнәдан.
Маған енді ақын болу шарт емес, –
Бірақ бір сөз айту керек мынаған!

Бірақ бір сөз айту керек!
Айқара –
Аспаныңды! Балқантауды шайқа да!
Мен айтпасам, сен айтпасаң сол сөзді –
Кім айтады?
Мынау шәйір айта ма?!

Содан сөзге берген емен мен есе,
Елемесін, елім мейлі, – елесе.
Бір жырымды ішіп алып жазғам жоқ, –
Сүйіп жаздым!
Күйіп жаздым – немесе!

...Шәйір ағам содан жөнді болмай жүр,
Дәмесі – зор, туар емес сондай жыр.
Меніңше, оның көкірегіне көктен кеп
Махаббаттың сол құсы әлі қонбай жүр...

Қызық болып қырық жастан асқанда,
Көкті көрем көздерімді ашқанда:
Бір сұлу қыз бұл-бұл ұшып көзімнен,
Бір сұлу құс әлі ұшып жүр – Аспанда...

Қасым да, Мұқағали...
Бәрі – осында.
Әзәзіл көрсетпейді қарасын да.
Ұжымақта жүрегінді қолыңа ұстап,
Жүрсін бе хор қызының арасында.

Алланың көріп алтын нұрын-дағы
Көңілің орнықты ма құбылмалы?
Хафиздің ұжымақтағы сұлулары,
Жүр ме екен жерді сызып бұрымдары.

Періште кетті бізден –
Пері келіп,
Қыркынды бүгін беріп – еніредік.
Ұжымақтың арулары ұйықтап жатқан
Түрегеп кеткен шығар сені көріп.

Тылсымға – жатқан көздің шарасында,
Тағы да сүнгіп, батып барасын ба?
Өзіңнің өлеңінді оқи бермей,
Оқып қой біздікін де арасында.

Хор қызын Муза барса тербетуге,
Керемет мұн жүгірер келбетінде.
Қызғанып осындағы әйел біткен,
Қызық бір кикү салсын Жер бетінде.

Бұлбұлдар ғана сайрар бақшада да,
Бар ма орын ақынға да, патшаға да?
...Жүрміз біз хан базарда қап арқалап.
Муза жоқ мұнда.
Анау...
Ақша ғана...

Ей!
Құл мен күннің түсігі!
Затсыз бен тексіз – қасында;
Сен қайтушы едің кісіні –
Кісілігің жоқ басында?!

Басын нмейтін жаманға
Мен де бір сотанақ сотқармын.
Уәзір болар ем –
Хан билеген заманда,
Құл биледі –
Құлға күлкі боп қалдым.

Шаңырағым – иесіз, Тұл – дала.
Басылғаны-ай мысымның,
Қаратабан құлға да
Құл керегін – түсіндім.

Замана өтті,
Өрті – ұмыт.
Кек алар кезім келді деп;
Өз бауырын – өзі өлтіріп,
«Бауырым-ай...» дейді енді кеп!

Маңдайы неткен тайқы еді,
Боздақты жоқтау қай теңі?
Алашты бұлар қайтеді,
Абайды бұлар қайтеді?!

Ойым – ойран да,
Санам – дерт.
Айығудың содан, айт, емін.
Мынау қу тобырға жағам деп,
Құл болайын ба, қайтемін?!

...Бас емес – басым –

Қорғасын.

Көтеру қиын, карағым.

Өнезге иілмей өр басым

Өмірден өгіп барамын...

* * *

Ізгіге иіп ем –

Күлді ел.

Жырдан тәж киіп ем –

Күлді ел.

Сұмдыктан күйіп ем – күлді ел.

Сұлуды сүйіп ем – күлді ел.

Тар кезең демімді құрытып,

Алқына беріп ем –

Күлді ел.

Қарақан басымды ұмытып,

Халқыма келіп ем –

Күлді ел.

Түс қашқан һәм шала ес – бүгін,

Мен тоқтар бекет пе бұл ара?

Сан көргем тобырдың кескінін.

Ал, Халық, қайда осы, Нұр Аға?!

Цивилизация! Аждаһа құсап ақырған...
Алдымды кілең кайыршы менен аш торып –
Күндерім қайда, күбіден қымыз сапырған,
...Арағыңды ішіп отырмын ләйліп – мас болып!

Бойда қан барда құрушы ма еді тек деген,
Темірге иленіп не түрлі?
Цивилизация! Мен сені иттей жек көрем –
Үрейлі үндіс секілді!

Цивилизация! Көкірегім – улы шер менің,
Шайқадың неге шаңырағымды – құтымды?!
Қалаға әкеп,
Даламды қалай жерледің –
Анамды жерлеген сықылды?!

«Көшпенді» деген кекесін тиіп шекеме,
Керуенім шықса, болармын әлі жолбасы,
Әлемді кезіп, әлі де көшіп кетер ем,
Жұмыр жер – Атом Бомбасы...

О, Бөрі – Бабам, жан берер шақта жет ұлып,
Мұнартып мазар санада.
Феодализмнен секіріңі,
Жеткенім – ажалхана ма?!

Қу басың түгіл, не бола алмай ауыңа
Қайда барасың, замана?!
...Садақпен шапқан, мылтық ұстаған жауына
Ырзамын қайран бабама!!!

ТИП

Бір кісі бар...
Жай кісі емес, күшті адам.
Көп біледі қысқадан да, нұсқадан;
Сталиннің қолын алса Сәкендер,
Брежневтің қолын осы ұстаған.
Қойшы...

Маңдайдағы бағы шығар тиесі,
Жарылқаса көктен түсіп иесі, –
Жумай қойған, сумен ағып кетердей,
Патшамыздың оң қолының киесі.
Қойшы...

Сөз сұрап ап бір қауымды басқарып,
Асқақтайды қазаныңа ас салып,
Қалай тірі жүр екен деп ойлайсың,
Бас хатшының сүйгендері бас салып?

Қойшы...
Сөйлесе алмай осы нокай, нұсқамен,
Қалам үнсіз... қанат қағып ұшпақ ем:
«Мен – қазақпын» деп ғаламға жар салған
Жұбан ағам қолын мен де ұстап ем...
Қойшы...

Әй, ел-жұртым, көрдім сенің бетіңді,
Қисандайсың қылық жасап не түрлі.
Брежневтің қолын ұстап,
Құдайдың
Қолын алған менің ағам секілді.
Қойшы!

Мәнгүрт сөйлеп тұр,
Цивилизация сөйлетті.
Ол сөйлеп тұр – галстукті, көйлекті.
Гетені Абай шекпен киіп сөйлетті.
Герольд Бельгер немісше оны сөйлетті.

Мына мәнгүрт Ұлы Тұран қонысын
Қайдан білсін, күнә демес онысын.
Абайды да оқымайды бұл қазақ,
Герольд Бельгер оқып жатыр ол үшін...

Заты бөтен, қазаққа ұксас пішіні,
Қайтсем екен мына кеміс кісіні?
Қасиетінді алды-ау, Алаш, қайтейін,
Қарғыс атқан зар заманның түсігі!

Мына Мәнгүрт... е, бұл да бір шерменде,
Дүниеге тексіз болып келген де,
Боқтатса ғой қазақша бір, о, шіркін, –
Герольд Бельгерге!

Мына Мәнгүрт тебініп һәм емініп,
Дөйлеп тұр ғой, сөйлеп тұр де не біліп?
...Гитлерді жеңген қазақ бір кезде,
Жер боп отыр,
Гете,
Сенен жеңіліп...

Маңдайдағы сенің сорың бес елі,
Маңдайдағы менің сорым бес елі.

Таба алмай қап шынға шығар жол нұрлы,
Аяп кеттік өзіміздей сорлы ұлды.
Алтын іздеп шығып едік Алаштан,
Алдымыздан күлі шығып – қор қылды.

Жазған тағдыр таланың ғой сенің – бұл.
Жазған тағдыр таланым ғой менің – бұл.
Аз болғандай бізге Абайдың кайғысы,
Түсімізге енді Ницше еніп жүр.

Тобыр да көп,
Обыр да көп.
Ол – Жалғыз,
Талай жерде біз де жалғыз болғанбыз!

Соның заңғар биігіне ғашық бол,
Тұр қол бұлғап – қашықта ол.
Тұқымы – есек, тұғыр мінген мына елмен,
Альпі түгіл, Ақтоғайдан асып көр...

Құлагерім қайда десем кешегі,
Батыраштар басын алған деседі.
Қайтем мына қазақ деген мұндасты, –
Ақан сері – құшақтаған қу басты...

Маңдайдағы сенің сорың бес елі,
Менің сорым бес елі.
Маңдайдағы соры бар жұрт бес елі,
Мұратына бір жетеді деседі.

Дауыл соғып, құшып асау толқынды,
Күтіп жүрміз сол күнді.

ИМАМ ШӘМІЛ

Имам Шәмил ит пенен құс басқа ұрған,
Именбей бір шынжыр балақ, тақсырдан, –
Алла берген шыбын жанды Алланың
Өз қолына өз қолымен тапсырған...

Табынары жалғыз Алла екенін
Біледі өзі, қайтсе де оған жетеді.
Әруақ пен Алласына сыйынып,
Бетке алып келді сарбаз Мекені.

«Кешір, Алла, у – еді еншім, –
Соны іштім.
Тар жол, тайғақ кешулермен тоғыстым.
Тауым үшін, тасым үшін соғыстым,
Доп болмайтын басым үшін соғыстым.

Сергелдеңде өтіп кетті сайран жас,
Оны маған енді ешкім қайыра алмас.
Өзің кеп иіліп тұр көр, міне,
Өзге ешкімге иілмеген қайран бас.

Мандайыма жазғаны у-ды.
Соны іштім!
Соны іштім де, топан сумен тоғыстым.
Құл болмайтын ұлан үшін соғыстым,
Құдай менен құран үшін соғыстым.

Бұл бір ақтық сөзім, ал,
Өзі – қаһар, өзі – мақал, өзі – зар,
Тірі жанның ұстатпаған қолына,
Өзің берген шыбын жанды –
Өзің ал!»

Алдында оның Алла ғана тұр еді,
Жек көретін ол да құлдық, шідерді,

Алды дағы шыбын жанын,
Кавказға
Рух қылып –
Үрлеп,
Шашып жіберді!

Тар жол, тайғак кешулермен тоғысып,
Елшісі – Расул,
Еншісі – у,
Соны ішіп;
Имам Шәміл Кавказда жүр!
Өледі ол –
Құдай үшін, Құран үшін соғысып!

* * *

Мына жерде ұлы Мұқан отырған,
Ана жерде ұлы Ғабен отырған...

Мына жерде Олжас отыр қасқайып,
Мен де кірдім айбарынан жасқанып.
Өлген әкем тірілгендей, еміреніп,
Әлжекеңді сүйе бердім бас салып.

Қасымның келсем қасқа жолымен,
Ғафу ағам бата берді, сонымен, –
Мына жерде Жұбан ағам отырған,
Колбиндерді көзге шұқып қолымен.

Саф алтындай көкірегі сан ағам,
Бізді қойшы, исі қазақ таң оған,
Қадыр ағам отырғанда осында,
Қазақ жыры қайта туған анадан!

Шерхан ағам мәңгүрттікпен белдескен,
Соның бәрі неге бүгін келді еске?
...Атой салған Алашымның рухы,
Ол да, әнекей, кетіп барад келмеске...

Жасыны ойнап кейде Алматы сенделсе –
Шерленгені...
Жөні бар ғой – шерленсе.
Қош болып тұр, Ренессанс заманы,
Қазағыма қайта айналып келгенше!

* * *

Бір болатын дүниеде сайран көшім,
Қайда жүрсің сен осы, қайран досым.
Жаңа дос көп жанымда, олар бірақ,
Жаным, маған өзіңдей қайдан болсын.

Пендеміз ғой, пендеге – пенде күлсін,
Күлгендерді күлкіге кенде қылсын.
Біреулердің қасында мен де жүрмін,
Біреулердің қасында сен де жүрсін.

Мына өмірден осылай кетеміз бе,
Тағдыр қастық жасады-ау бекер бізге;
Екеуімізді екіге бөліп тастап,
Екі дүние күліп тұр екеуімізге.

Жан досымның дос болып жауы маған,
Өршіп барад өмірдің дауы жаман.
О дүниеде осындай өмір болса,
Мен қайтсем де өзіңді тауып алам.

Қараң қалып бәрі де тамсандырған,
Қараң қалып кикүлар жар салдырған:
«Дүниені аркалап келдің бе?» – деп
Менің де әкем шығады қарсы алдымнан.

Тәтем қайда?
Сонынан ұшпадым деп,
Жүрмін бас сап қолынан ұстағым кеп,
Қарсы алдыңнан сол кісі шыққан кезде,
Айта көрме сен мені дұшпаным деп.

ТӨЛЕУЖАН ЫСМАЙЫЛОВ

«Мына бір қой – айналма,
малға қоспай, шіркін, бөлек байлар ма?» –
Сайғақ құрлы сая таппай қазақтан,
Төлеужан жүр қой күзетіп Қайнарда.

Қалтасында – жыр, кеппеген сиясы,
Көз алдында – Сарыарқаның қиясы.
Көкірегінде –
«Американ трагедиясы».

Терең ойға түсіп кетті ол тағы,
Қорланады комсынып бұл ортаны.
Тірі адамнан айыл жимай өскен-ді.
Мына ауыл завфермеден қорқады...

Ашы өксік – көмейде.
Ел-жұрт тыныш, түгел сынды кеней де.
Пушкин бүгін үнсіз қалып... тіксініп –
Пушка сөйлеп жатыр қазір Семейде.

Бітті... халі таусылды.
Тірі пенде естімейді даусынды.
Атасының асы құсап сімірсе
Ата жұрттың арағы да бал сынды...

Қарағанда сонау жақтан Ай налып,
Жабады оның ару жүзін қайта бұлт.
Қылыш беріп оққа салар баласын,
Бокқа салып – қазақ отыр найқалып.

Жылдар өтер жырша кезіп даланы,
Таланың – зар, арағын да – бал әлі.
Қылыш беріп отқа салар баланы,
Әлі қанша өстіп бокқа салады?!

Құсады.
Жейді.
Ішеді.
Адам емес, адамға ұқсас түс-өңі,
...Хайуандықты туа аластап, зіркілі,
Ғайса көктен түседі бір... түседі!

Жеткізбейді – асыл Абай шыңы әлі.
Алла Алашты етегінде сынады.
Көкке естіліп күңіренген күркірі,
Жерден Мәді шығады бір... шығады!

ЕКІ ИТ ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

Адам көрсе тап береді,
Ылғи маған тап келеді.
Үй тұсынан біреу өтсе,
Үргенін де бақ көреді –
Сіздің ит.

Салпаң құлақ сақ келеді,
Сүйегінді қак бөледі.
Адамзаттан именсе де,
Итті көрсе тап береді –
Біздің ит.

Бүгін ит боп таласады,
Ертең қайта жарасады –
Сіздің ит пен біздің ит.

Жарасайық, жараспайық,
Итпен бірге таласпайық,
Туа соның тартып жүрміз азабын,
Оңған емес сіздің ит те,

Оңған емес біздің ит те,
Кел, иттікті аластайық,
Қазағым!

ҚОЛЫҢДЫ ЖАЙ

Менікі деп маңдайдағы сорыңды,
Ақын болғам, осы – тағдыр талайым.
Қайыршы Дүние! Қолыңды жай, қолыңды,
Шерлі жырды төгіп, сала салайын!

ҰЛЫМ РАУАНҒА

Өр, тәкаппар Сталиндей пішіні,
«Басыңды иіп бағын!» десе – шыны.
Мына Ғалам жақтырмайды,
Өзіне
Қарсы қарап отыратын кісіні.

Өргенердей бойымдағы отымнан,
Именбей-ақ небір цензор – сотыңнан, –
Ақ қағазбен қаламымды қолыма ап.
Мен Ғаламға қарсы қарап отырғам.

Сұлулық пен саф тазаға сүйініп,
Басымды игем иіліп.
Алтын киім киген бабам бар еді,
Жүрмесек те өзім алтын киініп.

Алтын қолға ұстатпайды сынаптай,
Ақын – одан мөлдір, аққан бұлақтай.
Міне, мен де кетіп барам дүниеден,
Патша – мені, мен – патшамды ұнатпай.

Керек те емес түк те енді,
Жыр жолына мен басымды тіккем-ді.
Бір маңдайға мал менен бақ біткенде,
Маған қалам біткен-ді.

Ұлым, саған алтын бітсе ат басы,
Қаламымды соған аптап, сақташы.

Алыстан естіп Алаштың қаңкыл қаз үнін,
Құлаққа құйып алсам деп жүріп қажыдым.
Шек-қарын болса елде егер, менде жүрек бар,
Ол – айтып жатты, мен – жазып жаттым
– жазығым.

Алаштың даусын естн де ести қажыдым,
Жарымның-дағы елемей қалып наз үнін.
Айтасың неге сырынды жалғыз маған кеп,
Алашым менің, ат байлар алтын қазығым?

Қажыдым...
Қазағың көп қой, соларға жетсін қаз үнің.
Шек-қарын болса басқанда, менде жүрек бар,
Ол – айтып жатты, мен – жазып жаттым
– жазығым,
Қажыдым...

Бір меңіңе Самарқан мен

Бұқараны берер ем.

Хафиз.

Адамзат пен ғаламзаттың,
Неткен ғажап болмысы мен өрнегі,
Игізеді алтын басты төрдегі.
Хожа Хафиз бір меңіңе сұлудың,
Самарқанды бере салған көрінеді,
Бұқараны бере салған көрінеді.

Сондай сұлу жаһан жатты алдымда,
Ғашық болсаң батыратын зар-мұңға,
Бір аруға бере салдым Бағдатты,
Балқантауға бардым да.
Ақсораннан Балқантауға жол құлап,
Ол бір жұмбақ, гүл мен нұрға толды бақ.
Бере салдым бір сұлуға Бағдатты,
Шаһар емес, досым еді ол бірақ.

Бағдатым маған қарап бөгелді,
Балқантауға байланады ол енді.
Әні-міне дегенімше болған жоқ,
Әлгі сұлу бас сап, ала жөнелді.

О, сұлулар,
Бәйек болып пәктігіңе сендердің,
Құдай – куә, құрып бітпен шерлі ермін.
Хожа Хафиз Самарқан мен Бұқараны
Берсе егер,
Мен сендерге Бағдатты бергенмін.

Қызыларайда – сәби күн, бозбала күн
Қалып қойды, онан сан озған ағын.
Боздау әнін айтатын қасыма кеп,
Бозторғайы бар осы боздаланың.

Аспанымда тұрып ап, құлай барып,
Ойрантау мен Ақсоран былай қалып –
Сол бозторғай мен тұрған қалаға кеп,
Басымда әлі ұшып жүр шыр айналып.

«Тауыңа кет – деймін мен – тасыңа кет!
Отырады – кетпейді, қасыма кеп.
Барға-дағы менімен бірге барып,
Қонатынын қайтесің қасыма кеп.

Айтып жатыр шырылдап көкке нені,
Тасбауыр еді осынша неткен елі?
Ол да менше даланы сағынады.
Ол да менше қаланы жек көреді.

Басы – алтын, Алаштың, бастауы – ұлы.
Бірақ қазір неге маз мас қауымы?
Бәріміз де тасбауыр елден өсіп,
Елге келдік жібімес тас бауыры...

Екеуімізде Ақсоран – тау ұлымыз,
Бауыры – жаз, басы – қыс, сауыры – мұз.
Қызыларайды көргенде ылғи біздің,
Жібіп қоя береді бауырымыз.

ПАРОДИЯ

Айтамыз біздер ақын деп,
Адамды от боп маздаған.
Ақынға керек ақыл көп,
Асаулық керек аздаған...
Қадыр Мырза-Әлі.

Ақындар асау күйінде
Ұқсайды нағыз тарланға.
Қадекен отыр үйінде,
Қалғаны кетті барларға!

Олжасша шашын өсіріп,
Жанары оттай жаркылдап –
Басына барды көшіріп
Оқиды жырын саңқылдап.

Пушкинше кейде кектеніп,
Болардай қазір қанкешті –
Көшеден... иттей жек көріп
Іздейді жендет – Дантесті!

Кереді кербез қасын да,
Мұнды ойға батып не түрлі –
Сергейше отыз жасында
Опат боп кетер секілді...

Жетісуды да жерсінбей,
Жүреді жанды теңсінбей,
Евтушенконы да – менсінбей,
Есенғалиды да – менсінбей...

Шетінен асқак, қаһарлы,
Классик деуге хақың бар:
Алматы деген шаһарды
Алды осы асау ақындар!

Рубцов құсап жұқара
Егіліп кетсе – ересен,
Түрлері ұқсас Мұхана,
Өлеңі отсыз демесен...

Акындар асау күйінде
Ұқсайды нағыз тарланға.
Қадекең отыр үйінде,
Қалғаны кетті барларға...

ШЕК-ҚАРЫН ПАТШАЛЫҒЫ

Сінбей қойған кепкен ми – тасқа мұңы,
Абай –
Алаш ұлы емес –
Аспан ұлы!
...Кердең қағып бір жақтан біздің жаққа
Келе жатыр ішек-қарын Патшалығы!

Тұқымы аз туасы, шер – жетім ем,
Әуенімен жанымды тербетіп ем,
Сен қайдасың, Рухтың Патшалығы,
Қайда кетіп барасың Жер бетінен?!

Қайда сонда безініп ұштың менен,
Құтылмайтын құрсауға түстім бе мен?
...Ақын түгіл,
Адамзат үмбетіне,
Құлқын – Мырза қарап тұр мысқылменен.

ПОЭЗИЯ

Поэзия!
Келсеңші кездесуге,
Кейінде үнсіз қалдың, беу, несіне?
Айтуға кең ғаламның кереметін
Қонбап па ең Кемпірбайдың кеудесіне?
Кейінде үндемейсің, беу, несіне?

Несің сен? Ойранбысың, сайранбысың?
Ел көшкен иесіз жұртқа айналды ішім.
Көңілден «Қош» деп ұшқан көкала үйрек,
Қайда ұштын бізді тастап, қайран құсым?
Ел көшкен иесіз жұртқа айналды ішім.

Кел-дағы қапылысқа кезіге кет,
Өмірден өтіп барам өзіңе кеп.
Жаһанда жалғыз жортқан жолбарыс боп
Жамбылдың көрінбеп пе ең көзіне кеп?
Кел-дағы қапылысқа кезіге кет.

Бұл тірлік болса-дағы бір күн елес,
Үстіңнен өзің кел де, дүркіре, көш.
...Адамзат азап шегіп жатқан кезде
Айналып бір сокпауың мүмкін емес!

ТРИПТИХ

1

Тірі жаннан айыл жимай өсіп ем,
Керемет бір еркіндікке кенеліп,
Алаш дейтін ұлы ананың төсінен
Ақындық пен тентектікті тел еміп.

2

Манаураған рақатқа кенеліп,
Кезігемін күнде ішмерез малғұнмен.
...Ақындық пен тентектікті тел еміп,
Асқақ болмай, баспақ болып қалдым мен.

3

Көзімді ілсем көретінім не кілең?
Маған карап, арыстандай жүрегі, –
Сұмырай мен сұмды сойған шетінен
Иманжүсіп неге қарқ-қарқ күледі?

* * *

С. Есениннен

Қош бол, досым, қош! Қабырғам сөгіліп,
Сені ойлаймын, жанымдасың жаралы.
Айырылысқанмен бүгін біздер егіліп,
Алдымызда бір кездесу бар әлі.

Қол бермей-ақ қош бол, келмей бір тілге
Өкінішпен өксік алмай сананы.
Жаңалығы жоқ өлімнің бұл күнде,
Өмірдің де жаңалығы – шамалы.

Қайдасын?
Қай өңірде, қай жақтасын?
Кім келіп тірлігінді айғақтасын?
Құдай-ау, біле тұра қайда жүрсін,
Өзіңсіз Күнім шығып, Ай батпасын?
Қайдасын?
Қай өңірде, қай жақтасын?

Ләйләсіз Мәжнүнге ұсадым ба?
Қайтейін...
Қанат байлап ұшамын ба?
Жастықты жасың жуып жатырсың ба
Қызғаншақ жат еркектің құшағында.

Сен жүрген Сарыарқаның сағым іші,
Олай да, бұлай елдің сабылысы.
Махаббат азап та емес,
Ғажап та емес –
Адамның сарғайған бір сағынышы.

Көзіме бір көрінші, сүйіп өлем,
Сені іздеп Жер-анадан, Күн-Иеден.
Өмірде тарқамай бұл сағынышым
Өтетін болдым мына дүниеден.

ИӘ, МЕН ДЕ ШАРШАДЫМ

Так случилось, что устал, быть человеком.

П. Неруда.

Иә,
Мен де шаршадым осы өмірден,
Жазылмайтын кесепат, кеселінен,
Қаңқуынан пенденің, өсегінен.
Махаббаттың мәйіті мұздап жатқан,
Сайқалдардың салулы төсегінен.
Жок...
Бұл жақтан бір жаққа көшемін мен.

Жауындардан қажыдым,
Дауылдардан,
Оқшауланған оңбаған қауымдардан.
Жүрегі жоқ – серейген денелерден,
Бауыры жоқ – ағайын-бауырлардан.

Түнілдім ғой ашулы аландардан,
Қалалардан – қаңырап қараң қалған.
Адамдарды айырған адамдардан –
Қоғамдардан,
Зымиян замандардан...

КЕНЕСАРЫНЫҢ БАСЫ

Алтыбақан алауыз қаһанның
Еркегі қайсы, қатыны?
Ата жау – басын атаңның
Күлсалғыш қылды ақыры!

Мінезің-ай, казак, беу, сенің
Қастасқан кезде қашып өң:
«Әкеңнің басы» деуші едің,
Ал, ойна –
Әкеңнің
Басымен!

Алаштың тау мен тасына
Талыстай таңба басылып,
Ит пен құс шықты басыңа,
Басыңның жоғын басынып...

Баспақ ел болдық неге біз,
Бопсаға көніп не түрлі?

...Біз –
Бассыз қалған денеміз –
«Бассыз салт атты» секілді!!!

ҚЫЗЫМ ФАРИЗАҒА

*Фариза, Фаризажан, Фариза қыз,
Өмірде ақындардың бәрі – жалғыз.
Мұқағали.*

Фариза! Фариза жан... Фариза қыз,
Әкеңдей ақындардың бәрі жалғыз.
Болғанмен ақындардың бәрі жалғыз,
Әйтеуір, құрып кетпей әлі бармыз.

Ел түгіл, желге айтатын жетеді мұң,
Күрсініп келеді күн, кетеді күн.
Нағашың – Мұқағали, әкең – Серік,
Жүрегі шұрық тесік екеуінің.

Жүрегім жерден бұрын танып көкті,
Бұлқынып туа ойран салып кепті.
Дүние – дүние емес, – көз жасы екен,
Бетіне ақ парактың тамып кетті.

Фариза, желегі де, терегі де,
Қазақтың кім бойлаған тереңіне.
Нағашың – Мұқағали, әкең – Серік,
Өлеңнің енді саған керегі не?!

Көңілді жұбатқанмен шарап ішін,
Әкеңнің әлі өртеніп барады іші.
Айналып басымызда тұрып алды
Арбаған аярлықтың ала құсы.

Өзеуреп күннен-күнге өшетұғын,
Өртімнің кезі жоқ па өшетұғын.
...Көрінген күл көмештің өсегі боп
Күн келер бұл жалғаннан көшетұғын.

Бір ауыз жылы сөзден кенде болып,
Аспаннан ес жинадым – жерге қонып
Көкке ұшып кетуші едік құс болғанда,
Қап қойдық кара жерде – пенде болып.

Аспанға Аюжарықтан сапар шегіп,
Мен сенің пәктігіңе кетем сеніп,
Нағашың – Мұқағали, әкең – Серік,
Әлемді гүл қып бізге әкелші өріп?!

* * *

Айдын көлде жалғыз аққу қаралы,
Мұңға толы, сырға толы жанары.
Аққу – дүние сыңарсыз қап, сұраусыз,
Тауық – дүние жұмыртқалап барады.

Өнімде де, тіпті түнгі түсімде,
Менің бейнем – құс қанатты пішінде.
Әкем – Сұңқар, шешем – Аққу болса да,
Жүрем ылғи қарғалардың ішінде.

Құлақ сарсып, құзғын, қарға шуынан,
Тостағандап жұта бердім уынан.
Қанаттының бәрін құс деп ойлай ма,
Қайран Алаш – аққу ұшқан нуынан.

Соның шерлі өксігінен коздап жыр,
Басымыздан бір-ақ күнде озбақ жыл.
...Айдын көлде жалғыз аққу қаңқылдап,
Алашымда азалы ақын боздап жүр...

ЕРКЕКТЕР

(Әйелдердің әңгімесі)

Бойы – сұңғак,
Көзі де үлкен,
Кірпігі,
Мынау алып қай сұлудың шіркіні?
Алшаң-алшаң атан түйе сықылды,
Ақтоғайға еркек келді бір күні!

Еркек елден артық деуші ек несімен,
Осы екен ғой... Мысы басты сесімен:
Жүргендей-ақ ергежейлі елінде,
Қыз-келіншек танып қалды есінен.

Еркектен де соңғы тұяқ бар әлі,
Көздерімен бізді ішін-жеп қарады.
Елде еркек боп, мәз боп жүрген жігіттер,
Мұны көріп жүнжіп, жүдеп барады!

Кеуде қандай!
Қолы қандай!
Аяғы...
Қас қырандай қасымызға таяды.
Құртқа аруын тәнті қылған, құдай-ау,
Қобыландың осы шығар баяғы?

Нағыз жігіт Шәміл дейді тау елі.
Әсем дейді ел Жәнібектің әуені.
Ақын дейді жұдырықтай Жұматай,
Оны қайтем?
Еркек болсын әуелі!

Деп жүргенде...
Жыртайын ба бетімді,
Әлгі еркектің көрдік ісін не түрлі:

Айтатыны – өсек-аян, өтірік!
Бойын қайтем?
Ойы – қатын секілді!

Неткен күйкі, неткен отсыз жанары,
Тұр-тұлғасы кішірейіп барады,
Өткен – өтті, уақыт тезге салады,
Көңілімізде біздің күдік бар әлі:
Ол келгенде неге біздің жігіттер,
Абдырап қап, аяғына қарады?!

Мамонттардай маң-маң кезген даланы,
Жер бетінен еркек құрып барады...

* * *

Дүниеге егіз кеп, –
Біз өмірге сүнгіп кеттік теңіз деп.
Он үш жаста ғашық болған бір қыз бар,
Қой соңында ән салып жүр меіні іздеп.

Он үшімде көңіл – күпті, ой – алаң,
Омырауымды көз жасымен бояған –
Қой соңында жүрген сол бір әйелдің,
Дауысынан күнде шошып оянам.
Ой – алаң.

Он үштегі махаббаттың әлегі,
Әлі – сұмдық... осы өлеңім – дәлелі:
Гректердің құдайының әйелінен де әдемі –
Актоғайдың қойшысының әйелі!

Балалық кеп сенің, менің еркімді,
Алған кезде, қайдан құйын жел тұрды?
Сенде де бір, менде де бір періште,
Бар еді. Оны қандай пері өлтірді?!

Бір кездері періште едік.
Тұнық бір –
Бұлақ едік.
Соның бәрі ұмыт – тұл.
Өмір дейтін мыстан кемпір, о, сұмдық,
Бізге қарап ыржалаңдап күліп тұр!

Балалықтан емес екен түк те әсем.
Өлди... соны түсінде көр – ұйықта сен:
Мыстан кемпір қарсы аларын білгенде
Ақжарықтан адым аттап шықпас ем.

* * *

Шамды айналған, көбелек,
От па, нұр ма, саған осы не керек?
Ғажайып бар өмір дейтін дүниеде.
Ол – шамыңның жарығынан да керемет!
Түсінбейді оны, жәндік, сен түгіл,
Адам дейтін хайуан да, не керек...

* * *

Осынау жұрттың ұларда шу боп ұлысы,
Құтырған кезде құлы мен күні, ұрысы:
«Мағжан, Сәкен халықтың жауы!» десті жұрт.
Досы кім сонда?
Е, онда кімнің жұмысы?!

Аркадан мұздай сыз өтпей, –
Ащы күлкі өтіп.
Құлады-ау жерге небір боздақ та сылқ етіп.
«Шәмшіміз енді ән жазбай, басын жазып жүр...»
Деп оған-дағы маза бердік пе күңк етіп?

Отқа айдар ұлды бокка айдап өсек-кекесін.
Өмірден өстіп өмірем калып өтесін.
Шәмші жок енді...
Айта бер әнің болса егер,
Әлаулай бітсе, халаулай бар ғой, көкешім...

Жұбан да өтті қайнатып қанын қанды алаң.
Мен түгіл мұнда Қайраттың бағы жанбаған...
Әкесі – Бекзат, шешесі – Ару қазақтан
Тексіздер қайдан шығады?!
Соған таңқалам...

ПРОВИНЦИЯЛЫҚ ӘДЕБИЕТ

Тұрсын Жұмашқа

Алдымызда айтар асқак сөз әлі,
Қайран уақыт бізден де әрі озады.
Ақырғанда асау бура замана,
Ақындардың арқасы да козады.

Ақын біткен айтар сөзін тауысып,
Жаңғыртқанда біркелкі үндер тау ішін.
Маңғыстауға жалт карайды Алатау
Естін бала Темірханның дауысын!

Сонда қалай, көніп қасаң сүреге,
Бұл буын да бізше ғұмыр сүре ме?
Топас шәйір астанада алшандап,
Тұрсындарын кой соңында жүре ме?!

«Романым – ер құны деп – ел мұны»
Жазып жатқан шығар біреу ендігі.
Өтежандар шығатұғын өңірден,
Өтеннің де шығатыны белгілі.

Кісі таппай осыларға кой дер бір,
Дүбірлетіп жөнелгенде дөйлер кіл, –
Еркек біткен үнсіз қалса, Алаштын
Ең құрыса бір әйелі сөйлер бір?!

Ауыл менен астананың арасы,
Қанша кашык дегенменен, қарашы;
Асқак карап тұрған Алатауынан,
Абайың да
– Шыңғыстаудың баласы!

Жүрегімді сол Семейдің оты ұрып,
Өмір сүріп келем өксіп, өкініп.

Акындардың ауылдарда туатын
Астанада өлетіні – өтірік!

Сырласқалы сырбаз
Муза құсыммен,
Алатауым шықпай қойды түсімнен.
Алматыға жиі барам, қалтамды
Дәлдүрішке қағып беру үшін мен...

Ойлайды олар мені мырза кісі деп,
Басын арбар барымыздың іші деп.
Мен де отырам алай-түлей кеудемде
Сарыарқаның арғымағы кісінеп!

Арғымақтар – тісі тимей тісіне,
Қарамастан күж-күж еткен кісіге, –
Ақжарықтан тұяқтары жер тарпып,
Шауып кіред «Алматының» ішіне...

Көзден ұшып көрген шаһар, көп қызық,
Қайтар шақта келер, кеудем – от – қызып.
Ауылдағы поэзия күндерін,
Астананың барларында өткізіп, –

Қайтам мұңды ойға батып не түрлі,
Алатаудың лебі сипап бетімді.
Аэропорт «Ақсұңқарға» карасам,
Әкем қалып бара жатқан секілді...

Көзімді арбап көгі, гүлзар көше де,
Сұлулықты құям көңіл кесеме,
Соңымда енді әкем қалса, қайтейін,
Қайту керек қырда қалған шешеме.

«Қош, Алматы» деймін сонда ішімнен,
Бірге ұшып шық көңілімнің құсымен
Сайқал қала – сайқал катын секілді,
Маған опа бермейтінін түсінем...

ҚАРАҒАНДЫ. АПТАП.

Аптап ыстық.
Қаны кепкен бұтаның.
Қара нөсер тамбай – миы жұқарып.
Қара көмір қызыл шоқтай жатып ап,
Қарағанды кетер ме екен тұтанып?

Қарағанды – қара нардай ірілік –
Қара шаңды қалай жатыр сіңіріп?
...Топан судай тобылғы түс сыраны
Қара дию жатыр ма екен сіміріп?!

Күн күйіп тұр,
Күн емес – бұл.
От – маған!
Қайда қашам? Қай қиянға окталам?
...Қайда барсаң – қызыл шарап, қызыл сөз,
Қызылтүстен қорқатұғын боп барам...

ӘЙЕЛДЕР

Қалайша үй боп отасты,
Қайтесің құдай қолдаса:
Атамыз Адам – топтас-ты,
Анамыз Хауа болмаса...

Патшалар залым, желөкпе,
Салмады қырғын қай елге?
Еркекке соғыс керек те,
Тыныштық керек – әйелге.

Баяннан артық кім керек
Жиделібайсын бай елге.
Еркекке – қара түн керек,
Гүл керек – сұлу әйелге.

Алқынып асау қос өкпе,
Малшынып тәнді тер өпті:
Еркекке – ыстық төсек те,
Әйелге – ұрпақ керек-ті.

Анамыз айтқан ертекке,
Еміренің ғұмыр сүрген ек.
Қара сөз керек – еркекке,
Әйелге – әсем жыр керек.

Арулар келсе алдыма
Алқызыл нұрға бөленді.
Жырымды жаттап алды да,
Аспанға ұша жөнелді!

Аспанға мәшһүр Ай өңі,
Бәрі де соның әдемі:
Небір батырдың әйелі
Небір әкімнің әйелі.

Өздері құшқан бұрымды,
Өмірді сүйдім – түсімдей!
Әйелдер сүйген жырымды
Әкімдер қойды-ау түсінбей...

О, Музам, сыймас заңға онша!
Пенденің сөзі – сөз бе еді:
Өзіңді сүйген жан болса
Өртемей қоймас өзгені!

...Қалайша үй боп отасты,
Қайтесің құдай қолдаса:
Атамыз Адам – топас-ты
Анамыз Хауа болмаса...

Аспаннан жұлдыз карап тұр,
Ай карап тұр.
Жерде өңшең пенделер: бай,
Манап,
Кұл.
Бай, манап, құл деп бізді алаламай,
Алла нұры армансыз аймалап тұр.

Нұрға қалқып қыс қыстау,
Гүл шаһары,
Адамзаттың аппақ боп бұл сапары, –
Арда емгендей сіміріп еміренін,
Аймалашы Алланың нұр шапағы!

Қазір бізде шер де көп, уайым көп,
Жүрегімнің кір-қоңын жуайын кеп,
Жүрегімнің кір-қоңын жуайын деп,
Жүрем кейде қайтадан туайын деп.

Нұрына, Алла, қай пенде ырза болмас,
Мені мынау қаладан қырға ала қаш:
Ақжарыққа анамнан туғандай ғып,
Алып бар да шомылдыр тыр жалаңаш!

Жарық дүние бусын да тілді мұңды,
Бір күнім кеп ұзартсын бір күнімді.
Халифа анам қайтадан босансын да,
Айкен апа кессе екен кіндігімді!

Осында кеп тағдырым түйіскесін,
Оңбағаны қайыра тиіспесін.
Қара жерден Ақсұңқар көтеріп ап,
Қайта-қайта маңдайдан иіскесін.

Қайта келіп жолықсын Ғалияң да,
Бекзат болып кетермін байып онда.
...Махаббатпен ғана Алла нұрын төгіп,
Тұрады екен біз сынды хайуанға.

ШАТЫРША АЙҒАЙ САЛАДЫ АЙДАЛАДА

Рымбек Жүнісовке

Аға, сен қалаға бардын.
Мен де қалаға бардым.
Шатырша – далада қалды...

Басы тіп-тік жақпар да,
Жоны – қырат,
Жерге түскен нықтан қолы құлап, –
Шатырша айқай салды айдалада,
Естіп жатқан ешкім жоқ оны бірақ:

«– Шатыршаның қашанда сайран – басы,
Сайрандашы, күрсінбей, жайрандашы.
Мына ел қайда баралы-ей, жосып осы,
Қай бұтада қалады, ей, қайран басы?!»

Жыр камында жүргенде, ой камында,
Елден шалғай осы бір қойлы ауылда,
Елжіреп бір еліктей лағына
Асыр салғам мен де оның қойнауында.

Шатыршадан түстім де,
Шалғай көктің,
Түбін кезіп, дүниеден зарлай да өттім.
Әлгі сұлу сол тауға соқпаған соң,
Мен де өкпелеп ол тауға бармай кеттім.

Таудың кызы,
Тау – оның кара нары,
Таудан тауға өрмелеп барады әлі.
– Шатыршада кім қалды, ей?!
...Арак сатып
Осында жүр қаптаған балалары.

Осында жүр кызы да, боз бала да,
Кемпір-шал ғой қалғаны – боз далада.
– Қалай деймін – Шатырша?
– Орнында ғой...
Е, Шатырша орнынан қозғала ма!

– Сайрандаса – осылар сайрандасын,
Жайрандаса – осылар жайрандасын.
Тыркыратып тектімді қуып тастап,
Тексізбенен қалды ғой, қайран басым!»

Деп жылайды қайран тау, жоны қырат,
Жерге түскен иықтан қолы құлап.
Шатырша айғай салады айдалада,
Естіп жатқан ешкім жоқ оны бірақ.

Аға,
Ақынмын деп мен неге қалаға бардым?
Әкіммін деп сен неге қалаға бардың?!
Жыланды – далада қалды...
Қызыларай – далада қалды...
Шатырша – далада қалды...

Қайда барар қайран ел,
Құрағына,
Тауына да қарамай, бұлағына?!
Шатыршаның осы бір жанайқайы,
Шалынса екен құдайдың құлағына.

ЕРУЛІКТЕ ОҚЫЛҒАН ӨЛЕҢ

Қаратаудың басынан көш келгенде –
Жок едім мен.
Көшкен сайын бір тайлак бос келгенде –
Жок едім мен.
Әлі күнге өзегім өртенеді
Еңіреген «Елім-ай» өлеңінен.

Талғыр қырда тағы бір көш келеді,
Көшкен сайын бір тайлак бос келеді.
Көзі-басы уайым, көңілі – пәс,
Көштен басқа көрмеймін ештеңені.

Елі егемен болған соң,
Өсіп көңілі,
Жұртқа тастап киелі есік-төрді, –
Бақан ұстап қолына, басын алып,
Балтабай да қалаға көшіп келді.

Киіз туырлықты қазақпыз замандардан,
Маған қонған сол кие, – саған қонған;
Киіз үйді тігіп ал!
Түркі жұрты
Сонымен де сан жұттан аман қалған.

Цивилизация – айдаһар,
Араны – ашық!
Қарап қалсын аң-таң боп қара басып:
Майқұдықтың ТЭЦ-інің түтініне
Киіз үйдің түтіні араласып;
Аңыраса Ақтоғай – Абыралы
Тәубесі де жетеді, сабыры – әрі.
...Құдайға шүкір, –
Әйтеуір құламай тұр
Батталғазы марқұмның шаңырағы...

БІР АСПИРАНТТЫҢ ИТІНЕ

Байлаудағы шынжырды керін, ұлып,
Неге үресің сен осы, нені біліп?
Жұмысы жоқ сенімен, иттікпен де,
Мен бір жүрген осында сері жігіт.

Иен бізді қарсы ап пәк көңілменен,
Аузын ашса көмейден төгілді өлең.
Нищемемен бір баз кешіп дүниеден,
Сақылдап бір күледі Гогольменен.

Мынау Жамбыл – тарихшы,
Өз еліне, –
Өле ғашық тауына, өзеніне.
Өз елінің өмірін зерттеп-зерттеп,
Өмірлік шер байлаған өзегіне.

Саған әлі ертелеу біз күлерге,
Шуылдақ көп бермейтін тізгін-ерге.
Төрт аяқты ит болсаң қайтам енді,
Екі аяқты ит те бар біздің елде.

Асау ойы Алашты ала қашып,
Жамбыл жабық сандығын салады ашып.
Алтыбақан алауыз жұртымыз бар,
Арлан итше келеміз абаласып!

Сенің онда шаруаң жоқ – иен біледі,
«Ит болған соң – үреді» деп жүреді.
Кім сүйегін лактырар?
Алак-жұлак
Екі көзің соны іздеп телміреді.

Дос іздесек о да бір оңды ісіміз,
Кейде сенен аумайды сол кісіміз.
Итке сүйек лактырып жақындасқан
Құрсын бүйткен адами болмысымыз!

Адамзаттық сауалға аландайды ұл,
Әзер көшіп зіл батпан табандай – жыл.
Осы ел неге итке ұксас?
Мен түгілі
Аспирант та жауабын таба алмай жүр..

ЭПИГРАММА

Басында айналмасы – алақұсы,
Қасымнан қалмайды бір қара кісі.
Қабаған қара ит қылып жіберейін,
Кеп тұрса қазір мені талағысы?!

Қасымнан қалмайды бір қара кісі.

* * *

Әдемі, әсем әлем-ді
Түндерде
Тал-түс
Ақ таңда –
Сүйдім мен небір әйелді
Құшақтап гүлзар бактарда.

Еріні оттай күйдірген,
Емем деп соны – құрыдым:
Қара көз қызды сүйдім мен
Тарқатып қара бұрымын.

Сарыауыз қуға ұксатпа,
Санлақ сезімнің сардарын:
Талықсып жатты құшақта
Тамылжып атқан таңдарым.

Қиядан саған жеткенмін,
Құнығып сезім, ой, мүлдем,
Қылықты келіншектердің,
Қызығына тоймай қойдым мен.

Арғымақ – жүрек арқырап,
Жұлдызша актым жарқырап,
Жапырақша жаттым қалтырап,
Тасқынша таудан сарқырап:
Ернінен сүйдім бал құрақ,
Ерінен, сүйдім, тартып ап!

Базарын көріп жер-көктің
Байланып қалды тіл, мүлдем.
Аруды сүйген еркектің
Арманы жоғын білдім мен...

* * *

Мен не көрдім?
Не көрді ел?
Бәрі – ойымда.
Тәңіріме соны айтып барайын ба?
Өксіп барам өлең де оқи алмай –
Державинше – патшаның сарайында.

Лашықта да шарап көп – сімірейік,
Шаршы топқа кірмеспін сүмірейіп!
Менің орным қандай жер болса-дағы,
Тұрады өстіп ойсырап – үңірейіп.

Елді ойласам тау асып, сайға құлап,
Жел еседі алдымнан майда құрақ.
Бұқар жырау болар ем, сөз ұғатын –
Алтын басты Абылай қайда, бірақ.

Жалған әлем –
Талайдан қалған әлем,
Қияға шық қырандай самғап, өлең!
Абылаймен сөйлесу арман емес,
Сырласатын өзің ғой – Алламенен..

ИМПЕРАТОР ТРОЯННЫҢ ҚЫЛЫШЫ ТУРАЛЫ ХИКАЯ

Ұлы Римнің баламасы сықылды,
Адал,
Асқак дидары –
Император Траян
Уәзірі Сабуранға
Алмас кылыш сыйлады:

«– Рим азды!
Барам аяп...
Жылайын ба егіліп?
Балалары – жалаң аяқ!
Жуандары – семіріп...

Консулға бай бас тартады
Оранып ап шалғынға.
Красстардың дастарқаны –
Ит пен құстың алдында.

Жанарлардан жалын сөніп,
Жансыз қайдан қаптаған?
Ұлы Римнің қанын сорып,
Шелденген – кім? Айт – маған!

Не буып тұр тіл-көмейді,
Неге ел құмар мақтанға?
Сенат неге үндемейді –
Жұрт қырылып жатқанда?!

Тәңірі атсын мұндай жерді!
Ес жи, Рим, бір мезет:
Цицерондар тумай ма енді,
Өңкей тантық тіл безеп?!

Қайда тектің, арыңды – әрі?
Ақ мәрмардай түсі аппақ –

Айдай Рим арулары
Кімді жатыр құшақтап?!

Уа, Сабуран! Маздағанда –
Жүректе ашу ғажап, ә:
Император азбағанда –
Қайран Рим аза ма?!

Армансыз-ақ мен өлейін,
Көңлімнің хошымен.
Рахатқа кенелейін,
Құрбаныңмын осы – мен!

Отанымды орда қылсам
Осыменен қорғарсың,
Қорда қылсам...
Басымды шап – осымен!»

...Өтті-ау өмір, күйіне де,
Көріп тоқтық – бөқтықты.
Траян жоқ дүниеде,
Сабуран да жоқ, тіпті.

Красстарша мас боп құлап,
Құлдық саған десек – маз,
Шабатұғын бас көп, бірақ –
Миы кепкен есек бас...

ЕРТЕГІ

Ішқұса боп айта алмай, өлемін бе,
Басқа тағдыр не салса көнемін де,
Өзім білем, өзге жұрт қайдан білсін,
Өмірім де – ертегі, өлеңім де.

Шаһаризада болар ем,
Ерке елім деп,
Неше қилы жырымды шертемін кеп.
Мың бір түннен жететін мың бір күнге,
Емірене айтатын ертегім көп.

Періштеге сан мәрте серік болдым,
Пері қыздың шашын да өріп бердім.
«А» дегенде аузынан алтын құсқан
Жеті басты айдаһар көріп келдім.

Алдында оның алып бір дию отыр,
Қалай мынау ғаламға сыйып отыр?
Айдаһар кеп құсқанда, тау боп кеткен
Саф алтынды алаңсыз жиып отыр.

Қарап отыр,
Алтынын санап отыр.
Қалған ел-жұрт – қайыршы...
Қара қотыр!
Жер тәңірі, өйпырмай, осы болса,
Көк тәңірі қай жакқа қарап отыр?!

КАРЛАГ

Қаракесек, Қуандық, Қаржастың,
Табын-табын жылқысы жайлаған жер еді.
Ордасы болды Карлагтың,
Ой-шұқыры көп – себебі.

Кәуірдің сасық арағы
Қымыздан тәтті бал сынды.
Құлындарым – жасаураған жанары,
Құрауласам, естімейді даусымды.

Аяздан – шөмен өнмені,
Алай да түлей қар борар.
Көз ашып елдің көргені –
Жансыз бен түрме, жандарал!

Осы деп елде Ай маңдайлы ұл,
Күш болса кімнің қолында, –
Жандарал көрмеген жандай бір
Қазекен – соның соңында.

Уәзірге лайық осы деп,
Топырақты ойлап, обалды, –
Бір шалдың ұлын қосып ек,
Құлқынның құлы боп алды.

Кім туар енді белімнен?
Адам жоқ аузы дуалы.
Алтын айдарлы ұлдар тумаса еліңнен,
...Құлдар туады.

КЕРЕЙ, ҚАЙТЫП КЕЛДІҢ БЕ?

Керей, қайда барасың,
Сырдың бойын жағалап?
Бұқар жырау.

Керей қайтып келдің бе?
Дәмі тартып далаңның.
Құшағына ендің бе
Алаш дейтін Анаңның?

Өзі – Жерде,
Тәңірісі – көктегі
Алашыңа не дейін?
Анасына өкпелі –
Баласына не дейін?!

Асылығым болса сөкпе деп,
Көзіме жасым толады.
Өзімізге өзіміз өкпелеп,
Өзгенің болдық боданы.

Сөйлейін қайтып қорланбай
Өмір мен өлім өтінде –
Қазақтан өткен сормандай
Халық жоқ Жердің бетінде!

Өзімді қуып,
Өзгені жарылқау қай теңім,
Не таптық содан, назалым?
Өгіз терісі талыс болғанымды қайтейін.
Бұзау терісі шөншік те менің қазағым!

Өзгеріп болмыс, сана да,
Өткенмен талай өксікті заман арада.
Алаштың көңілі балада,
Баланың көңілі далада.

Өкпен де тарқап, жылауын,
Елге кеп, майдай еріп ең –
Абылай, Бұқар жырауын
Аунап түсті көрінен.

Ат айналып,
Қазығын тапса күнә емес,
Алтын бекетке жетем деп.
«Ақсарбас» айтам мына көш –
Соңғы көш
Болса екен деп!

* * *

Алаш Анам – ғаламның қара нары,
Ит те, құс та жүрегін жаралады.
Оған қайтсін алаң боп, ақыл ойы
Асқазаннан аспайтын балалары.

Алаш Анам – адамзат бал арасы.
Дауда қалды қалқайып қара басы.
Соқтықпасын өзгенің қояншығы,
Өзінің де көп дімкәс шаранасы.

Ақыл айтып біреулер, шатып әрі,
Миын неге анамның қатырады?
Ақымағын қайтеді ол өзгелердің?
Өзінің де жетеді ақымағы...

АҚСҰҢҚАР

Серік Қасымбековке

Ақсұнқар, Ақсоранға барасың ба?
Алтын тақ, асқақ болмыс, бәрі – осында.
Дүниеде сені көрген пенде сирек,
Сол көптің мен де жүрмін арасында.

Мұзарт шың, түү биікте тұлғаланған,
Бір көру дидарыңды туғалы –арман.
Бір ұлы ем Ақсоранның, адамзатта
Атыңды елден бұрын ұрлап алған...

Ақсұнқар, мысың да – өктем, кәрің де – өктем,
Жайсаңның құс жолымен бәрі де өткен.
Әлихан, Әлімхан мен Жақыптарың,
Сен жеткен шындардан да әрі кеткен.

Басылып тау мен мұхит, дала мысы,
Келеді Көк Тәңірге карағысы.
Аспанды, Алланы да тәрік қылды-ау,
Құсзат пен Адамзаттың ала құсы.

Ақсұнқар, сен де – құссын, мен де – құспын,
Сен құшқан мұз құрсауды мен де құштым.
Санатын Алашыңның көктен көріп,
Қанатым талғаннан соң жерге түстім.

НАУА-АНАНЫҢ БОСАНУЫ
(Қазақи нұсқа)

---

*Қандай ғажап мына әлем,
Сайтаны жоқ –
Салауаты жоқ Дүние!
Адам Ата*

ПРОЛОГ

Дүние қандай ғана ғажап едің,
Адамның аңсап көрген базары едің!
Сондағы кескініне ұқсамайтын
не болып кеткен сенін азалы өңің?!

Сен онда бүгінгіден бөлек едің,
періште табиғаттың бөбегі едің.
Самолет, ракетаны тәрк қылып,
каптаған қайда қайран көбелегің?

Атылған жанартауың сұрапылдай,
аспанда асқақ шеру құратындай.
Көгің де шайдай ашық күліп тұрған
мәңгілік мөлдіреп-ақ тұратындай...

Жер – Анаң жіпсіп жаңа көкірегі,
тәңірден, шіркін, сонда не тіледі.
Адам мен Науа қыздың еркесіндей
еліктер тау мен тасқа секіреді.

Керемет сұлулық бар келбетінде,
тыныштық – бесігінде тербетуде.
Мамонттар маң-маң басып келе жатыр,
мәңгілік қалатындай жер бетінде.

Мәз едің ақ күңіңе, пәктігіңе,
Құстардың құйкылжыған тәтті үніне.

Һауаның күміс сынғыр күлкісі кеп
косылып аққулардың гәккуіне.

Аққулар, ұшшы қағып қанатыңды,
паш етіп фәниде жоқ санатыңды.
Әлемдік Поэзия дейтін Сұлу
әуелі осы өңірде жаратылды!

Аққулар, шомыла бер көлге келіп,
қалсыншы ғашық болса өлгені-өліп!
Һауа мен екеуіңнің көз алдында
күллі әлем көшіп жатсын дөңгеленіп!

Сыбырлап бір сөз айтам құлағыңа,
Һауаңа өзің көз бол – ұланыңа.
Ғаламда сен болмасаң, ашуланып
қайтадан кетіп қалар жұмағына...

О, неткен таңғажайып мүсін еді,
пендеңнің өзің сынды құс реңі.
Болғанмен аты – адам, заты – аққу
Һауа – Қыз гәккуінді түсінеді...

Жоқ бүгін жемтік іздер жендетің де,
ғаламның ғажайып нұр келбетінде.
Бүгінгі адамзаттың Анасы мен
Атасы ғана жүр ғой Жер бетінде.

Аққулар, шомыла бер сылаң қағып,
шошымай ештеңеден күмәнданып.
Көк пен Жер үйлесімі көңіл арбап
көздері бара жатыр тұманданып...

Һауаның қасиетті қара нары –
саф таза сұлулықты саралады.
Сендерге әзірше оның жазығы жоқ,
бәрін де бүлдіретін – Балалары...

Күн нұры шуак құйған көздеріне,
өздері әлі ие емес – өздеріне.
Тірі жан иесіне жазығы жоқ,
нанбасаң құлақ салшы сөздеріне:

АДАМ:

Неткен ғажап мына Әлем!
Сайтаны жоқ –
Салауаты жоқ Дүние...

БАУА:

Ей, Адам-ай,
Сайтан әлі арбай ма,
Такпақ болып тақылдайды таңдайда.
Естен танып неге тұрсың мәңгіріп?
Табыну мен бағынуды мәңгілік –
Біреу жазып қойып па еді маңдайға?!

АДАМ:

Қайта-қайта неге айтамын оны мен,
Енді есіме алмайтындай болып ем...
Жоқ қой өзі?!
Бейнесі тұр тек есте...
Жоқ!
Ұмытам!
Арбалман сол елеске!
Бірақ...
Қалай тәрк етем оны мен,
Көзімді ашып көргенім сол емес пе?!

БАУА:

Ұмыт деймін!

АДАМ:

Қалай?

НАУА:

Уа, Мұнды Адам!
Сенсіз – мынау Ұлы Ғалам – тұл маған!
Ұмытпасаң Салауат пен Сайтанды –
Кұл боларсың!
Онда мен де – Күн болам!
Бостандықсыз – Өмір – өлім!
Күн – қараң!
Құдай емес шығар...
Бірақ – құл ма – Адам?!

АДАМ:

Басыр боппын бастан азап кешіріп,
Токта деймін!
Неткен жан ең есірік?!
Сөйле ақырын... Анау көктен тәнірің
Екеумізге қарап тұр ма тесіліп?!

НАУА:

Қайтем енді...
Қарай берсін – қараса!
Мынау Ғалам қандай ғажап!
Тамаша!
Ұмыт оны...
Жүре бер өз еркіңмен,
Елікті көр тау мен тасқа секірген,
Бұлттарды көр – көкжиекте қалқыған,
Асау нәсер келер ме екен артынан?
Дүниеге –
Тұрған мынау іргеде –
Ат қойсам деп абдырайды тіл неге?
О!
Ауа!
Су!
Байқаймысың уа, Адам!
Екеумізге жетпей тұр-ау бірдене?

АДАМ:

Рас айтасың.
Ойға батсам не түрлі
Сол – менің де мазамды әбден кетірді.
Иә, сезем...
Жаным зәру бір затқа,
ол болмаса – түк болмайтын секілді...

Ауа мен Су!
Аспанымда Күн күлсін!

ҒАУА:

Өле–өлгенше бірденеге ділгірсін.

АДАМ:

Жанарыңда жаркылдайды бір нәрсе!
Жетпейтіні сол болмаса, Кім білсін...

ҒАУА:

Ол – От!

АДАМ:

Ауа!
Су!
От!
О, Ғауа!
Сен тәңірдей әулиесің, нан маған,
Мен өзіңсіз қайтіп жалғыз жан бағам?
Алғансың ба бәріне де ат қойып?
Таң қалам!

ҒАУА:

Таң қалмағын:
Көктен жаңа түстің бе?

АДАМ:

Сенсіз – маған мына Дүние – түс, мүлде.

БАУА:

Маған - өңім:
Самал желшіп денені,
Мұрыныма гүлдің пісі келеді.
Ілесіп-ақ кетсем деймін құстармен!
(ойланып)

Сені тастап қайда барам ұшқанмен?

О, Дүние!
Ғажап едің не деген,
Көрген сайын рахатқа кенелем!
Сенің тылсым құпияңды мен - ашқан:
Ауа!
Су!
От!
Жер!
Аспан!
Біз айтпаған асқақ лебіз мол әлі,
Уа, Адам!
Жер - Ананың қонағы...

АДАМ:

Уа, хауа!
Ұста еңсенді жоғары!
«Ана» деген сөз түсті ғой аузыңа,
Сенің тілің - Ана Тілі... болады!

БАУА:

Отқа - зэру,
Ауа,
Суға қаталап
Ұжмақтағы айтқан сөзім -
Махаббат!
Осы сөзім өлі өңірге өң берер,
Ол тұрғанда бола қоймас жоқшылық,
Осы өңірде бізден бөтен пенделер

Бөгде тілде сөйлейтұғын боп шығып,
Махабатты –
Салауат деп –
Жер – Аңаңды –
Көр – Лақат деп
Ыландатса қайтеміз?!

АДАМ:

Екеумізден бөтен ешкім жоқ мұнда.

НАУА:

Жоқ секілді екеумізден басқа ешкім...

АСПАННЫҢ ДАУСЫ:

Көріңбейді көзін сүзген аш кескін!

НАУА:

Қаракат көп, бүлдірген де мол әлі.

АДАМ:

Өзәзіл жоқ –
Әлем тыныш болады...

НАУА:

Көкейімде көмескі бір нала бар,
Күнім бар ма көңілім бір тынатын?
Күдік шок қой, от болатын үрлесе:
Бізден кейін туатұғын балалар,
Біз тапқанды құртып талақ қылатын
Оңбаған сөз ойлап тауып жүрмесе?!

АДАМ:

Жан дүниемді жаһаннамға қамалап,
Зәремді алар ең зілді сөз –
Салауат!!!

НАУА:

О, Салауат!

О, зілзала Салауат!
Жүрген жерің – жаманат қой, Салауат!
Біреулерге бас игізіп – баспақ қып,
Біреулерді пендесін деп алалап –
Келесің бе аспан астын аралап?!
Тәңіріңнің Қаһарынан тізе бүктің сен неше,
Сол Салауат мына жаққа келмесе!
Олар...
Біздей Алла алдын көрген жоқ
«Салауат!» – деп айта қоймас ендеше?
Әзәзілдей әлек салмай тұршы, әрі!
Айта қоймас...
(Көкжиекке қарап)
Айтпандаршы...
Ақыл ғой...
Зілзаладан ұрықтанса бір сәрі
Махаббаттан жаратылып жағыр ғой!
Айта қоймас!
Шатастырма баланы!

АДАМ:
Кім біледі...
Айтса – айта салады...

НАУА:
Сенің осы пиғылыңнан шошынам!
Нәсіліміз бүлінсе егер осыдан...
Жамандықтан аулақ қылғай бетінді,
Аузыңды ашсаң – асылық сөз не түрлі...
Махаббат пен Салауаттың, о, сұмдық,
Саған неге бәрі бірдей секілді?!

АДАМ:
Уа, науа,
Тергей берме сен мені,
Жек көремін фәлсафашыл пендені!

НАУА:

Саған түк те айтқам жоқ қой әлі мен,
Не ұғасың сен сөзімнің мәнінен?
Ең әуелі ауыз тиген мен ем ғой,
Ұжмақтағы «Білім» ағашы дәмінен?

АДАМ:

«Шашы ұзын да, қысқа әйелдің ақылы», –
Деп еді Аллаһ – таңдайыма татыды:
Тыйым салған сол жемістен жедің де,
Таксіретін тартып жүрміз ақыры!

Сақта бізді тәңіріңнің кәрінен!
Неткен көзсіз, неткен сорлы, кәріп ем?
Сайтан да жоқ, Салауат та жоқ мұнда,
Кімнен сонда қорқа берем әлі мен?!

Уа, Тәңірі!
Құлақ салма сөзіме,
Саған емес,
Айтқаным ғой өзіме:
Жарк-жүрк етсе найзағайың аспаннан
Ашуыңдай елестейді көзіме!

Қара нөсер төбемізден саулаған,
Кемпірқосақ – көкжиекті қандаған,
Көзіме не елестейді?!
Молам ба?!
Көзім – түнек,
Көңілім – түн...
О, Алла!
Айтшы маған қайда барып жан бағам?!

Уа, науа!
Түнде – түсім,
Таңда – әнім,
Сені көріп ақыл-естен танғанмын...

Сені көрін тәуба қылам,
Әйтпесе –
Жанымды алар Әзірейіл – жан-жағым!

Күш – құдайда!
Жоқ қой, Һауа, қолда – түк,
Өңім түгіл, түсім бітті сорлатып,
Тамағымнан өтер емес қорегім,
Көзімді ілсем Микайылды көремін.
Жүреді ылғи бізге тәртіп орнатып!

Алла үніне сел-дауылың қосылып,
Әзірейіл мен қасқырларың қоса ұлып –
«Салауат айт» – дейді Әзірейілдер,
Атып тұрам сонда ұйқымнан шошынып.

Ал, сен болсаң кеудең толы – күй тұма,
Жатасың бір маужыраған ұйқыда...

Сені көріп сонда есімнен танғаным!
Жанымды алар Әзірейіл жан-жағым:
Мына мендей кім көтеріп жүр екен
Салауаттың зілдей ауыр салмағын?!

Айтшы маған!
Қайда барып жан бағам?
Саған қарап таң қалам да,
Көкке қарап – сандалам...

ҺАУА:

Қойшы, ей, Адам!
Ая мендей Мұнлықты,
Айта көрме қайдағы жоқ сұмдықты!
Алаңы жоқ мынау дүрня Дүниеге
Ап келдің бе құлдықты?!

Ұмыт деймін қасіретті, шеменді,
Күн нұрымен жу құнаһар денеңді!

Құтылып ем Қаһарынан тәңірдің,
Мұнда келіп пәле болдың сен енді...

Көзімнен бір ұшармысың, сайран күн?
Қайтсем – күпті көңіліңді жайлармын,
Ұжмақтағы көрген теперішінді
Ұмыта алмай жүргеніңе қайранмын!

Мен – әйелмін еркегіне етене,
Нұр – Таңыңнан –
Нұр – Таңыңа жетеле!
Сенің осы қорқынышың, үрейін
Ұрпағыңнан –
Ұрпағыңа кете ме?!

Үрей ме еді – бүкіл өмірбаяның,
Қос қолымды енді кімге жаямын?
Ең құрыса шаранаңды аяғын:
Ауыр еді аяғым...

Қуат беріп Жерге,
Суға,
Ауаға,
мені адами рухыңмен дауала!
Қан жауа ма аспаннан,
Нұр жауа ма?!
Адам деген атына
Ата деген сөз қосам –
Адам – Ата боласың!
Мен болармын –
Һауа – Ана!

АДАМ:
О, Һауа... Ана...
Періштем һәм Перісің,
Тұла бойың –
Тұнып тұрған келісім!

Ауа!
Су!
От!
Дүниенің бәріне
Тағзым етіп басымды ием Сен үшін!

Аң-таң қалам ғажап сиқыр Ғаламға,
Сансыз елес сапырылған санамда.
Дүниеде сендей Әйел болмаса
Әлеміңнің керегі не Адамға?!

ҺАУА:

Адами пәк жүрегі бар, құлкыны,
Неткен жан ең қайғылы һәм күлкілі!
Кіндігіңнен тарайтынның біреуі
Бұлбұл болып сайрап берер бір күні...

Махаббаты, шапағаты бай – өңге,
Мұндай лебіз айтылды екен қай елде?
Енді туар адамзаттың үмбеті
Ғашық болып өтеді екен – Әйелге!

АДАМ:

Суға айтамын,
Отқа айтамын,
Ауаға,
Әйел біткен тартса екен тек –
Һауаға!

ҺАУА:

Мақтауынды асырды-ау, Жарықтық...

АДАМ:

Көресің бе?
Аспаннан нұр тамып тұр!
О, Дүние!
Құпияңа қанықтыр!

Маған тартып еркек туса егер де
Адам – Құдай сияқтанған алып қыл!

НАУА:

Қой...
Дірілдеп бара жатыр жүрегім!
Есіл-дертің – күш пен билік...
Білемін!
Не болса да о болсын сол шаранаң.
Құдай бола көрмесінші –
Тілегім!

Сенің ойың Сайтанменен ұрандас...
Қой...
Онан да көкейдегі күмәнді аш,
Адам болса жетеді ғой, қайтесін,
Құдай болса, қоқаңдамай тұра алмас!

О да көрер тәңіріңмен тіресіп,
Мәз-майрам боп сенше сүйіп – бір есіп,
Құтылатын құлдық дейтін елестен,
Ұрпақ керек айдарынан жел ескен,
О да Аллаға қолын жайып отырмас,
Анасы – Мен, Атасы – Сен емес пе ең?!

Кім біледі... қандай болар арыны,
Құлдық еді-ау әу бастағы қалыбы!
Тәңіріңе көп жүрдің ғой жаутаңдап...
Тимесе егер сондағының шалығы?

АДАМ:

Әуре болмай сен де ішіңнен құр тынып,
Күте бергін көздеріңе нұр тұнып:
Маған ұқсап көнбіс болса біреуі,
Саған ұқсап... біреу туар – жұлқынып!

Құдай болса...
Бола берсін!

Зіркілі –
Жер жармағай,
Таза болғай құлқыны!
Бір-біріне «Салауат!» – деп зікір сап,
Қодырандап жүрмесе егер бір күні...
Бұ жакка да Жәбірейіл жете ме,
Әзәзіл кеп бәрін талақ ете ме?
Адам ұлы қолға билік тиді деп,
Сайтан құсап апырандап кете ме?!

ҺАУА:

Ойлап көрсем ой жетпейтін арғыны,
Естіледі шаранамның зарлы үні.
Құдай болса –
Құрығаны дүниенің!
Құл болады –
Қалғанының барлығы..

Азап пенен Мазак болар кіл алап,
Нәсіліміз бірін-бірі кінәләп,
Перілер кеп –
Періштені қуалап –
Топыраққа – Кұл мен Қокыс шыға қап.
Ана тілі орынында –
Дұға қап!
Жәбірейіл мен Әзірейіл төрге озар,
Махаббатың босағадан сығалап...

АДАМ:

Неткен жансың жүрегі – дерт,
шерлі – үні!
Естімеймін сөздеріңді ендігі...

ҺАУА:

Білем, Адам, өзі түгіл, Алланың
Атынан да қорқатының – белгілі!

Міне – Жерің!
Қасыңда тұр қай тәңір?!
Дүниенің шуағына бай – көңіл!
Сенің осы ой-пиғылын үрейлі
Ұрпағыңнан аулақ болғай, әйтеуір!

Көнемін де, қайтем басқа салғанға,
Қай тілегім қабыл болған жалғанда.
Бір-біріне ғашық болса бізге ұқсап,
Адамзатты басына алмас Аллаң да!

Қайтем енді құлқы кенет тарылса,
Құдайлардың құрсауына бағынса,
Микайлдей бірі тәртіп орнатып,
Біреуі оған қол қусырып бағынса;
Бір-біріне күрт бұзылып рені,
Бір-бірінен бөлек болып тілеуі, –
Жаһаннамға «Жан алам!» – деп зіркілдеп,
Әзірейіл боп шыға келсе біреуі;
Бір-біріне жау көргендей атылса,
Біреулері Әзәзілмен шатылса, –
Біреулері бір уыс қып аспанды
Исрафилле Ақырзаман шақырса...

АДАМ:

Қараң калып харам дүние қағынар,
Жан-жағынан жаналғышы жамырап,
Соры – көшер,
Жұрт орнында –
Бағы ғап...

НАУА:

Лағнатқа –
Лағнат!!!
(Найзағай жаркылдайды)

АДАМ:
Естіп койдың-ау, сұм жалмауыз тағы... Қап!

ҺАҰА:
Ести берсін!
Лағнатка –
Лағнат!!!

АДАМ:
Біз өлгенде...
ҺАҰА:
һарам сөзді айтпа, Адам!

АДАМ:
Күнәмізді кешіре гөр. Сақтаған!
(Найзағай жаркылдап тұр)

ҺАҰА:
Ес жи, Адам!
Аспан!
Сен де тұлданба!
Қара жөндеп қабағыңды аш-тағы:
Егер Сайтан пайда болса бұл маңға
Дүниені онда кара басканы...

ӘЗӘЗІЛ:
(Көрінбейді. Алланың даусына салып сөйлеп тұр)
Қайда барсан құтылмассың иенгелден,
Ант етемін:
Айрылмайтын сендерден!

АДАМ:
Бұл кім?!
Мынау таныс дауыс, о, тоба!

ҺАҰА:
Өтінемін, Адам!
Атын атама...

ӘЗӘЗІЛ

(Әлі Алла кейпінде):

Әй, хауа-Қар! Желкілдеген тұлымы...
Жетпей қоймас құдайыңның құрығы!
Қай қиянға, қайда қашып кетсең де,
Менсіз өмір сүрмейсіңдер ғұмыры!

Мандымассың рахатқа тұшынып,
Алдыма кел – бастарыңды ұсынып!
Тіліңнен де,
Діліңнен де шықпаспын –
Өмір-бақи үрейінді ұшырып!

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ

Бұлар сөзін айтқан емес естінің,
Шаригаттан уағыз айту – кеш бүгін.
«Құдай – бізбіз!» – дегендерін осында
Мен –естідім...
Енді өзін де естігін!

АЛЛАНЫҢ ДАУСЫНА САЛЫП:

Құдай біреу.
Ол – менмін ғой...

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:

Уа, Алла!
Оның несін айтып тұрсыз бұларға?
Жан дүниең – жаһаннамға алаң-ды,
Жаман-жәутік ұстады ма жағанды?
Адам түгіл,
Хауа түгіл қаршадай
Жаратпап па ең Бүкіл Мына Ғаламды?

Қалай осы бетіменен кетті Адам,
Соның жөнін түсіндірші тек маған!
Ести-ести есерлердің мылжыңын
Нағыз тәңірі осылар ма деп қалам?...

АЛЛАНЫҢ ДАУЫСЫНА САЛЫП:
Осы бетте құртайын ба көздерін?

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:
Асықпаңыз!
Естікші сөздерін,
Қазір құртып қажеті не көздерін?
Өздеріне тұншықтырып өз демін,
Өздеріне өлтірейік –
Өздерін!

ҺАҰА:
Көресің бе Әзәзілдің бұлтағын,
Бізге тағы бүрке кепті бұл – қанын...
Өзегімнен өрге өмір өргізем,
Сен айтты деп... қыркыспайды ұрпағым!

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:
Не болса да, басқа салса көнесің,
Білем, ия... енді өсіп-өнесің,
Ең әуелі босанып ал!
Сонан соң –
Шаранаңның кім болғанын көресің...
(күледі)

АДАМ:
Уа, Тәңірі!
Қамқоршысы баршаның!
Дүниеге тыныштық деп жар салғын!
Өзіменен өзі жүрген жандарда
Нең бар еді?
Маза берші!
Шаршадым...

АЛЛАНЫҢ ДАУЫСЫНА САЛЫП:
Маза деме!
Аза сұра!
Берейін...

АДАМ:

Койшы енді осы...
Не берсең де –
Көрейін!

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:

Уа, Аллаһ, ашуланба,
Сынаңыз,
Сыр бермейік,
Әзірше іштен тынамыз:
Көздеріңде жаркылдайды бір нәрсе –
Немене екен?
Соның жөнін сұраңыз!

АЛЛАНЫҢ ДАУЫСЫНА САЛЫП:

Жә!
Сендерге оқ атпайтын тасадан,
Аллаһ барда – аспан тыныш, бас аман.
Тұрмысыңды көріп, жөндеп қайтуға,
Сөйлескелі өзі келді Жасаған.
О, Ұжмақтан қашып кеткен аш Адам,
Сені Ауаға,
Суға малып, балшыққа
Илеп-илеп өзім қолдан жасағам...

Қабырғаннан науа шығып, болдык тан
Өзгеше боп жаратылды ол жұрттан.
Жер үстіне сендер келіп түскенде,
Ауа,
Су боп...
От болмады – сондықтан!
Артың – даңғыл болғанымен,
Алдың – жар.
Тозакқа кеп шаршадыңдар, талдыңдар.
Көздеріңнен көріп тұрмын мен бір от,
Айтшы, оны қайдан тауып алдыңдар?

Дүниенің ырыс-бағын шайқа
Кел!
Ұжмағыңа қайтам десең –
Қайта бер!
Әлде кімді сөгем десең –
Сөге бер!
Әндеріңді айтам десең –
Айта бер!

Періштенің өзін, тіпті, тең көрме,
Қу далада құрақ ұшып сенделме!
Ұжмаққа қайт!
Не бар мынау шерлі елде?!
Көзіндегі Оттарыңды бер маған,
Мәңгі өмірді шашу етем сендерге!

АДАМ:

Жоқ!
Бермейміз!
Сұрама!

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:

Ол – немене?
Сонша қымбат тұрама?!
(күледі)

АЛЛАНЫҢ ДАУЫСЫНА САЛЫП:

Кең болмаса тәңірі – тәңір несімен?
Екі боздақ шықпайды оның есінен.
Салауаттын дұғасына шыдамай,
Қашып кеткен күнәнді де кешірем!
Қастарыңда бола алмаппын әр күні,
Мезі етті ме Микайлдың тәртібі?!
Періштелер беттеріңнен қақты ма,
Ұжмақ жақпай, – мына тозақ жақты ма?
Қайта-қайта Салауатын шақырған
Жәбірейілдің тізесі, әлде, батты ма?!

Әлде, ұжмақтан көңілдерін қалды ма,
Әзәзілге өкпең жоқ па, ал, мына?
Мен жоқ кезде «Жан алам!» деп өңмендеп,
Әзірейіл алқымыңнан алды ма?

Артың даңғыл болғанымен,
Алдың – жар,
Ия, білем, шаршадыңдар, талдыңдар.
Жанарыңда жаркылдап тұр жасын От!
Менсіз... оны қайдан тауып алдыңдар?!

ҺАУА:
Саған оның түсініксіз не екені...

АДАМ:
Қоймадың ғой!
Ол – Махаббат оты еді.

ҺАУА:
Адам!
Ұлы құпияны неге айттың?!
Енді біздің түбімізге жетеді?!!

АЛЛАНЫҢ ДАУЫСЫНА САЛЫП:
Ол – не сонда?!

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:
Сол – фәниді дауалар!
Басымызды, міне, осы жау алар:
Бірін-бірі сүйіп Жарық дүниеге
Қаптайды енді Адамдар мен Һауалар!

Қарайды олар тамам затқа тамсанып,
Ұрпақтары –
Ұрпақтарын қарсы алып –
Дұға менен құлшылығын тәрк қып,
Бүкіл дүние тұрады енді ән салып!

Қалмайды енді қасиеттің құны түк,
Саған...
Маған қабақтарын суытып –
Махаббатқа бас иеді енді олар
Құдайды да,
Құранды да ұмытып!
Құдай!
Саған қолын сілтеп жүр көкіп,
Ұшады олар,
Қонады олар ұлп етіп,
Жаһандағы жамандықтың барлығын
«Әзәзіл» деп атайды енді күлкі етіп...

АЛЛАНЫҢ ДАУЫСЫНА САЛЫП СӨЙЛЕЙДІ:
Осы бетте құртайын ба көздерін?!

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:
Өздеріне өлтіртейік –
Өздерін!

АЛЛАНЫҢ ДАУЫСЫМЕН:
Қалай?

ӘЗӘЗІЛ:
Оңай!
Ондырмаймыз оны біз!
Өзіңізге құл қып ұстау ойымыз:
Дүниеге келетұғын нәсілін
Бас-басына құдай қылып қойыңыз!

Асау жаны кеудесінде алқынған –
Жосқын болсын жокшылықта шарқ ұрған;
Азын-аулақ ақсүйегін ойлап тап –
Аузы-басы көрінбейтін алтыннан!

Өлтірерде – естен тандыр –
Асықпа!

Мигұла ғып миын әбден ашыт та –
Біреуіне алтын сарай сал-дағы,
Біреулерін лақтыра сал лашыққа...

Қолда барды шаша салма!
Бұлдай біл!
Қайда жүрсен – Әзәзілді тындай біл:
Шексіз өктем билік бер де біреуге,
Біреулерін бәрінен де жұрдай қыл!

НАУА:
Лағнатқа –
Лағнат!

АДАМ:
Уа, науа!
Бекем болшы өзіңе,
Қарап тұр ма ғалам соның сөзіне...

АЛЛАНЫҢ ДАУЫСЫМЕН:
Әзәзілім!
Сөйле!
Оларға қарама!

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:
Болсын быт-шыт!
Бүлдір бәрін!
Алала!
Құс жастығын лақтыр өртке, далаға!
Алала!
Табала!
Қарала!
Арамзаға талаттырып Пәктігін,
Дәлдүрішті қарсы қойғын – Данаға!

Шаранасын – анасына өшіктір,
Балаларын – бабасына өшіктір!

Тиген жерге адамзаттың аяғы
 Ауру болып,
 Аштық болып көшіп кір!!!
 Ошағының түтіндерін бықсық қып,
 Мұрындарын қан жалатқын –
 шық-шыт қып!
 Ұлысқа бөл!
 Руға бөл!
 Ұлтқа бөл!
 Қырымға бөл!
 Жырымға бөл!
 Қыртқа бөл!
 Қайтсең-дағы басын қоспа быт-шыт қып!!!
 Тозақта бол!
 Ұжмақта бол!
 Түзде бол!
 Өлтіретін бір нәрсені... іздеп –
 Өл!
 Ғаламзатты қырық мыңға бөлшектеп,
 Адамзатты ақымақ қып –
 Жүзге бөл!
 Жуан-жуан жұдырыққа –
 Күшке бөл,
 Түрлі-түрлі бояуға бөл,
 Түске бөл!
 Қосылады егер бөлсең екіге,
 Басы қосылмасын десең –
 Үшке бөл!
 Құнсызының құлқындарын күйлей бер,
 Бөлшек қылып бөліп ал да –
 Билей бер!
 Тегеурінді дегендерін тұқыртып,
 Күлді-көмеш құрты болса –
 Сүйрей бер!

БАУА:

Уа, Адам!
Арысым!
Естіртпеші Әзәзілдің дауысын!
Жаның бар ма?
Қой десеңші анаған!
Дүниеге келгелі тұр шаранаң...
(Талықсып құлайды. Шырылдаған сәби үні
естіледі, Найзағай жарқылдап тұр).
Кіндігін кес!

АДАМ АТА:

Шырылдаған шарана!
О, Таза Ауа!
О, Дала!
О, Жай Оғы!
Аулақ! Аулақ!
Жолама!
Мынау Ақзер дүниеге шырылдап,
Жылап келуге бола ма?!

Не айтайын ата боп бұл балғынға?
Жеріңді көр,
Жата тұрғын шалғында...

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ

Ха-Ха-Ха-Ха!!!
Не бар оған, ал, Мұнда?!
Оны... Тамұқ күтіп тұр ғой алдында!

БАУА АНАНЫҢ ДАУЫСЫ:

(талықсып естіледі)
Адам! Ата!
Сөзіне оның сенбе сен!

АДАМ АТА:

Неге өмірге жылап келді ендеше?

ӘЗӘЛДІҢ ДАУЫСЫ:

Мәңгі-бақи ұмытпаспын бұл түнді!
Ойлайтұғын қу қарын мен құлқынды,
Дүниеге тағы да бір құл туды!...

ҒАУА АНАНЫҢ ДАУЫСЫ:

Өмір бүгін белдесуде өліммен,
Аузын жапшы!
Көзде – жасым төгілген...

АДАМ АТА:

Қасымда емес... сөйлеп тұр гой көгіңнен?

ҒАУА АНАНЫҢ ДАУЫСЫ:

Ақ, қараны кім айырар белгі сап?
Адам!
Саған айкай салар келді сәт!
Әзәлдер сөйлегенде, үмбетің
Өстіп үнсіз қалар ма екен сен құсап?!
(Адам ойланып тұр)

ӘЗӘЛДІҢ ДАУЫСЫ:

Қалады үнсіз!
Сен білмесең...
Мен – білем!
Иланбасаң, оған қалай сендірем?!
Бұдан кейін кездеспеспіз жекпе-жек,
Жер мен көкте сөйлеспеспіз бетпе-бет,
Көздеріңе көрінбеспін енді мен!

Бұл фәниді басар әлі зіл түні!
Естірсіңдер ессіз зұлмат күлкіні,
Бірінің етін бірі жеген хайуан,
Сендерге де сөйткізермін бір күні...

Көзімнің алды тұлданды:
Хайуандық жайлар бұл маңды!

АДАМ АТА:

Біздің Ана тілімізде, о, сұмдық!
Пайда болды ХАЙУАНДЫҚ деген сөз!
Естимісің,
тірісің бе, хауа–Ана?!

ХАУА АНАНЫҢ ДАУЫСЫ:

Токта!
Үндеме...
Тарамасын Ауаға!
(Хауа Ананың талықсыған, шарананың
шырылдаған үні қоса естіледі).

ӘЗӘЗІЛДІҢ ДАУЫСЫ:

Тірлігінде бола қоймас маза бір,
Қабірінде қақсап тұрар аза жыр!
Аллаң ойлап таба алмаған сұмдықты
Мен табармын...
Менің атым – Әзәзіл!

Сол сойқаным, міне, бүгін басталған!
Опыр-топыр болар ғалам сасқаннан:
Дүниенің иесі мен – Әзәзіл –
Алла болып сөйлеп тұрған аспаннан...

Періштеде, пендеде жоқ реңмен
Туа салып тығырыққа тірелгем.
«Тіршіліктің түбіне бар, сен жет!» – деп,
Аллам мені Сайтан кылып жіберген...

Су...
От...
Ауа...
Жер – Ана...
Күн...
Махаббат...
Хауа – Ана...

Мұның бәрі қалады әлі далада!
Оны тіпті түсінбейтін болады
Шаранаңнан туатұғын шарана...

Егер біреу жырлай қалса, обалы –
Тек – өзіне: сор боп тиер сол әні:
Тілін кесіп тастармыз біз! Немесе –
Естімей-ақ қоюға да болалы...

Өздеріне тұншықтырып өз демін,
Өздеріне өлтіртеміз –
Өздерін!

Бересі де жоқ, өмірден аласы,
Таусылмайтын кикілжіні, таласы –
Жердің үстін, Аспан астын ылаң қылып –
Бір-бірінің етін жейтін мәңгілік –
Туды бүгін адамзаттың баласы...
(сақылдап күледі)

БАУА АНАНЫҢ ДАУЫСЫ:

Лағнатқа –
Лағнат!!!
(Шарана шар-шар етеді. Найзағай жаркылдап,
нөсер құйып тұр. Адам-Ата үнсіз...)

КЛЕОПАТРА

I

Әзір тұр әлем ұшуға,
Мастарға ұксас – бұл күйде:
Алыста – көздің ұшында келеді ағып бір күйме!

– Былай тұр! Мынау қасқыр ма?!
– Көрейік дейді – біздер де!
– Көрмесек – жұрттың астында өлейік дейді – біздер де!

– Кетсең – кет, әрі! Қақсама! –
Деп біреу шықты батыл-ақ –
Немене?! Сенен баскада көз жоқ деп пе едің, ақымақ?!

Жетуге, әне, шак қалды!
Көздерде жанып, лаулайды от!
Парлаған ақ боз аттары канатты аққулардай боп –

Кеп қалды күйме атылған оқ сынды, шаңды сапыра,
Ішінде оның отырған падиша –
Клеопатра!

Дүр етіп, – Әне, сол! – десе,
– Жатыңдар! – дейді ел.
– Жатыңдар!

Келбетін оның көрмесе жынданар мына пақырлар!
Кім көрген қызық тап мұндай,
Көзіне тамшы үймелер:

Пыр етіп ұшқан аққудай зыр ете түсті күймелер!
Өң бе – бұл? Түс пе? Жат бәрі...
Бұлдырап кеткен ар жағы:
Арғымақ ақ боз аттары – тек қана есте қалғаны.

Елес пе? Жын ба? Не тегі?
Жарқырап қылыш, қанжары,
Қаптаған қалың нөкері – тек қана есте қалғаны.

Тек қана есте қалғаны, –
Арманы болған ақынның, саф алтын сынды
Күн түсі –
Тәкаппар патша қатынның ғажайып сиқыр күлкісі...

Кетті ме бәрін күлкі етіп?
Тек қана есте қалғаны:
Көздерін жапқан бұрк етіп шұбырған
күйме шаңдары...

– Періште! – десті. Теріс пе?
– Жер–Ана сынды бейішке
Аспаннан бір рет түсед те, кетеді ұшып – періште!

2

...Біраз жыл өткен қайырлы.
Ат ойнап елде қашты аңыз.
Тағы бір дақпырт жайылды:
– Босанып жатыр патша қыз!

– Мысырдың ұлы бағына кім тумақ?!
– Айтшы, кім?! – деген –
Сарайдың алды тағы да қаптаған пенде.
Гулеген...
Аң-таң ғып сонда бар жұртты,
Тұғырдан ұшқан қырандай
Аспанның астын жаңғыртты тағы
бір дауыс мынандай:

– Сүйінші, халқы қаланың!
Ішіңдер шарап, сапыра!
Әкесі – Цезарь баланың!
Шешесі – Клеопатра!

...Біраз жыл өткен қайырлы. Тағы бір дақпырт жайылды:
– Келіндер! Тойға шақырам бәріңді, беттен сүйем де!
Падиша Клеопатра тигелі жатыр күйеуге!

– Құлақ тұр, қане, бар фәни! Естисіңдер ме, керендер?!
Күйеуі – арыс Антоний!
Цезарьдан асқан кеменгер!

Думан той кеулеп алапты ертең де, бүгін, кеше де,
Көшеде аққан шарапты
Үлгермей құйып кесеге,

Шулайды құлдар бақыра:
– Күнәміз болса кеш! – дейді.
– Құдай ғой – Клеопатра! Құдайлар кателеспейді!

4

– Былай тұр! Мынау – қасқыр ма?!
– Көрейік дейді – біздер де!
– Көрмесек – жұрттың астында өлейік дейді біздер де!

Не деген ғажап гүл өңі?
Көздегі шабыт – таскын ба?!
...Дұшпанның тау-тау сүйегі – арбаның шаңы астында...

– Асқак жыр оның – даңқына!
Асау үн көкті кернейді:
– Құдай ғой – Клеопатра!

– Құдайлар
Мәңгі
Өлмейді!!!

Біраз жыл өткен... Кеше ме?!
Көмескі ымырт шағында
Қаптаған пенде көшеде қыркысып жатыр тағы да:

- Былай тұр!
- Тиме шабыма!
- Немене? Көріп – өлейік!
- Бұл қандай қызық тағы да?
- Көрейік! – дейді –
- Көрейік!

Бір-бірін нұқып, шалып та ұмтылды оқша атыла.
Кім дейсіз жатқан табытта? – шапыр...
Падиша Клеопатра!
Клеопатра?! Клеопатра!!! Клеопатра...

СӘКЕН СЕЙФУЛЛИН

(Түс)

I

Тірі жан жок мойындайтын күнәні.
Көздерінде күдікті ойлар тұнады...

Сәкен аға! Сардар аға! Қыраным!
Жоктау болып сені іздейді жыр-әнім...
Сейілте алмай кара түннің тұманын,
Боздап тұрып келеді бір жылағым!

Жок қой жерде сенен қалған мола да!
О, сұмдық-ай! Моласыз жан бола ма?!
Егілейін! Еңірейін... ал, одан
Үнірейген сенің орның тола ма?

Бар бауырың көзден моншақ төгеді:
«Бауырым...»-даған жоктау болып өлеңі.
Көз жасынан жер көгерсе, ендігі
Жерұйықта жүретін кез боп еді...

Жала болып жабысарын Күнәнің
Қайдан білем? Көздің жасын бұладым...
«Халық жауы!» – деген сөзден, тарс бітіп
Әлі, міне, шуылдап тұр құлағым!

Ғазиз жан!
Қабірің қайда қазылған?!
Өз ұлдарын өзі өлтіріп енді кеп –
Өмір баки жоктау салу, еңіреу –
Адамзаттың маңдайына жазылған!

Кім біледі, жатырсың ба табытта?
Рухың – ұшып, тәнің ғана қалып па.

Түсінбеймін; халықтың өз баласы
Қалай ғана жау болады халыққа?!

Рухың – тірі! Аспанымда ұшып жүр!
Қас қағымда... көрген дертті түсің бұл.
Түсінде не сұмдық көрдің? Айтшы, аға?
Түсіндірші! Түсіндірші! Түсіндір!

Асау Рух – арқау асқақ дастанға,
Солқыл болар соңғы толқын – жас жанға.
Айналады адам тәні мәйітке
Рухы ұшып кеткен кезде Аспанға...

Тансық емес жұлдыздардың сөнугі,
Адамдардың Ажал Сұмға көнуі:
Рухы едін қасиетті халқымның,
Рухтардың мүмкін емес өлуі!

Бесік жыры – ол тәрк ететін моланы.
Халықтардың, алыптардың сол – әні.
«Әруак» деп айкайласа ел-жұртың
Арқамызға Атой болып қонады!

Пенде құсап... суып бозғылт түс-өңі –
Өлген жоқсын. Затың – Сұңқар құс еді.
Бар болғаны: шаршап – ұйықтап – түе көрдің...
Бірақ неткен қорқынышты түс еді!

Сұңқар-Рухың аспанымда ұшып жүр.
Қас қағымда... көрген дертті түсің бұл.
Түсінде не сұмдық көрдің? Жориын...
Түсіндірші! Түсіндірші! Түсіндір!

Тіл қатпайсың. Көніп тағдыр тезіне,
Тірі пенде түспеді ме көзіне;
Мекер елден қайтып әбден меселін
Менің де енді сенбейсің бе сөзіме?

Неге үнсізсің! Тіл қатсаңшы балаңа,
Бауырыңа, Сарыарқана, Далаңа!
Тәнің өліп кеткенімен, санада –
Рухың мәңгі тірі еді ғой, Жан-аға?!!

Міне, менің жан сырым – жыр-өлеңім,
Бар болғаны – Көз Жас едім. Көл едім...
Қара Дақ жоқ ойымда һәм сөзімде
Мен жоқ едім ессіздіктің кезінде:
Елуінші жылы туған төл едім.

Серік етіп сенің Муза – құсыңды.
Көзімді ашып, көрдім сұлу мүсінді.
Ошағыма, Отаныма мәңгі ие –
Ұрпақ екем, Ұрпақ деген – Әулие:
Айтайын ба сонда көрген түсінді?

II

*...Тар жол, тайғақ кешулердің ішінде
Шаршап ұйықтап кетіп едің қалжыраған пішінде.*

1937...

Қорқынышты түс көрдің.

Түсінде –

Жүр екенсің өршіген өрт-жалында,

Анненковтың азап вагондарында...

Ұйқтап жатып өзіңе-өзің таң қалдың.

Сен шамдандың... неменеге шамдандың?

Соңыңнан сол шырақ ұстап қалмай қойған

Жандардың.

Әбжыланнан аумайтынын аңғардың!

Қайран жаның қашан табар миятты?

Кеудеңнен бір күңіренген күй ақты.

1918-дің қасіреті – түсінде

Қайталанған сияқты!

Тағы келін тап болдың ба жасынға?
Неше түрлі күдікті ой бар басыңда.
Көзіңді ашсаң: көкірегі қайғы-шер
Бейімбет пен Ілияс жүр қасыңда...

Көрген сынды адам емес – бүйіні
Олардың да түсін кеткен иіні.
Аң-таң қалдың: Анненковтың үстінде –
Милиция киімі!

Тұрып қалдың сонда түкті түсінбей,
Жаны кетіп, тәні... қалған мүсіндей.
Түсім дейін десең – өнің сықылды,
Өнім дейін десең тура – түсіндей!

Сонда Атаман сөйлеп кетті құтырып:
– 18-де... кетіп едің құтылып...
37... ойран болып – сорыңа –
Өзің келіп түстің менің қолыма!

Қазына не – ұры-қары үлескен?
Бүкіл тарих өтті текетіреспен.
Қол-аяктан шегенделген Иса да
Қарақұрым халық үшін күрескен...

«Бостандық» – деп – түрме болды жеткенің.
Мәңгі бақи тұтқынымсың тек менің!
Адамзатқа азаттықты сағынған,
Сен... немене... Иса болам деп пе едің?!

Ал не шықты пайғамбардың жолынан?
Ол – ессіздік! Ол – шер-азап! Ол – ылаң!
Енді сенің мен жетермін түбіңе!
Иса да өлген Понти Пилат қолынан...

Сүйікті ұлын соққылатқан содырға,
Халық деген кім, ал сонда? Тобыр ма?

– Жап аузыңды! Тіл тигізбе халқыма!
Жете алмайсың сен халқымның паркына!

– Ессіздердің бәрі де осы ел десе...
Түс аспаннан! Сөйлесеңші пендеше!
Надан неме... Сүйесің сол тобырды...
Саған неге жала жапты ендеше?!
Осыны айтып сақ-сақ күлді Атаман,
Түсіңде де ұйқатпайды жат адам...

Неше түрлі ойлар түйдің ішіне,
Көз жеткендей зілзаланың күшіне,
Енді, міне... өңіңдегі Өзәзіл
Мазактайды кіріп алып түсіне!

III

Алай-түлей дауыл ойнап көңілде
Неше түрлі сұмдық көрдің өңінде:
Жата бердің шыдап, мүмкін, содан ба?
Ал мына түс... қорқынышты одан да?

Өңінде сен сарбаздарға ілестің.
Көрдің талай теперішін тірестің.
Зілзаламен, қайран ақын сол кезде
Түсіңде де келін кетті күрескің!

Тұла бойың – тұнып тұрған келісім...
Көргің келмей жетесіздің жеңісін –
Түсіңде де Пәктік үшін қан төгіп,
Азап шегу – арман еді Сен үшін!

Қандай ғана кінәң бар еді, жолдас, ә?
Құдайың да құл-құтанды қолдаса –
Ел-жұртың да еңселі боп тұрған соң
Тәкаппарлау жүретінің болмаса?

Пірің еді – Ұлы Ленин, дана Абай.
Дала ұлы едің. Көңілің де даладай.

Тап жауына болғанымен тәкаппар,
Қайран ақын, баладай ең, баладай!

Сәби едің. Көзіңе жас тола ма,
Жатқан жерің Бесік емес... Мола ма?!
Қара нарды... қайда салсаң – сонда сал:
Балаларды... азаптауға бола ма?!

Тұла бойың – саф сұлулық, еркелік.
Зұлымдыктан жүрегінде дерт еріп...
Сұмды көрсең күкірт тиген ши құсап
Лап ете қап! Кетуші едің өртеніп!

Советстан сыйып кеткен жырыңа,
Қыран едің, қанат қаққан Шыңына.
Сұңқар құсап қарайтының қияға
Қарғалардың тиді ме екен жынына...

Көркіне егер көзі түссе жан адам –
Иісі еркекті көргендей боп жаңадан –
Адамзаттың сұлуы сен екенсің
Анда-санда туатұғын анадан!

Әйелдерге сендей сері жолықсын,
Жолықсын да рахатқа молықсын:
Әлемдегі еркек біткен – бір төбе,
Сәкен аға, сен – бір төбе болыпсың!

Көкшетаудан бөтен жерді жерсінбей,
Қойғандайсың басқа өлкеге сен сіңбей.
Сені көрсе бұзылыпты бір күнде
Әйелдер де күйеулерін менсінбей!

Ақ патшаны тақытынан ұшырып,
Құлдық күйреп, күндік күйреп, іші ұлып,
Аң-таң болды босағада қалған Бас
Өз үйінде Төрдің барын түсініп.

Өрге қарай көш түзеді өр елін,
Өнез заттан теріс қарап өренің.
Көрді сонда бас көтерген Төлеңгіт,
Өздеріндей пенде екенің Төренің...

– Алла! Қара: «танисың ба бізді?» – деп,
Сол заманда той-тамаша қызды кеп,
Берді ме екен Бекежандай жау тауып
Қайда барсан – сонда барған Қыз Жібек?

Тап жауына қабағынды суытып,
Қағып өттің кісі көрмей мұны түк.
Үлестірдің аккумулярға жыр-шашу
Қаркылдаған қарға барын ұмытып!

Күл-көмешке тиіп едің бүліктей,
Өр талғамың өнезбенен кірікпей.
Айнакөлде жатып алды мамырлап,
Сен келгенде... аккумуляр да үрікпей...

Сен жаһанның жасыны едің жат үшін,
Бір болса да Шығысың мен Батысың.
Ғаламның бар қарғалары жиналып,
Аңдып жүріп тапты ма екен қапысың...

Сауалым бір Сталинге – Атама,
Ел құлағы – елу: өсек жата ма;
Қарға біткен қаркылдады екен деп
Айнакөлдің аккумулярын ата ма?

IV

Талақ қылып тарпан сұмның жыртылын,
Еске алайық сол кезеннің зіркілін:
Бір жағы – май, бір жағы у ұртының –
Пенделердің біледі әлем құлқынын;

Жылан – олар – адамзатты арбаған,
Түбіне де жеткен солар ұлтының!

Ізгілікті ішіп-жеген көздері,
Абай айтқан: «шошқа туар сөздері».
Нәсіл де жоқ, ұлт, халық та жоқ онда –
Өздері бар...
Тек – өздері!
Өздері!..

Қараң қалсын: қайтеді олар өзгені?
Есіл-дерті – өз қарыны, өз демі.
Құлқыны үшін құлындарын... сойып – жеп,
Өңі кіріп жүре бермек өздері!

Жүргенменен Мәңгірт құсап мәңгіріп,
Жамандықта... тіріледі жан кіріп.
Құдайға да сенбейді олар ғұмыры,
Маркске де сенбейді олар мәңгілік!

Абайдың да «осалдығын» аңғарып,
Ілиястың шабытына шамданып –
Жаһан жылап жатса дағы – мез-мейрам,
Жүреді олар тасбақаша жан бағып.

Адамзатқа арандарын тұр ашып
Бәйек болып... жанкүйер боп... жыласып.
30-ыншы жылдардағы Белсенді – ол.
Сол 40-ыншы жылдардағы Власов!

Тарих – Ата ол жайлы
Неше түрлі хикаяны толғайды.
Тоғышардың көзін ашып көргені –
Ошақ қана, Отан деген болмайды!

Бір жағы – май, бір жағы у ұрты, әні,
Таксыретін тартады оның жұрты әлі.

Кезі келсе Мұхтарды да мұқатып,
«Сәтін» тауып Сәкенді де құртады!..

Мінбелерге шығып алып амалдап,
Сол шешендер қызыл тілі жалаңдап –
Рахатқа бататыны бар тағы
Ілияс пен Бейімбетті жамандап!

Күлкілі ғой, күлкілі ғой, күлкілі!
Күлеміз деп жылаймыз-ау бір түбі!
Кім көріпті мұндай сайқал түлкіні:
Есімдерін өзі құртқан ел жайлы
Естелік те жаза алады бір күні...

Кешір, аға... Кеше гөрші, Ардағым!
Отаны жоқ опасызда бар ма мұн:
Жеңдерімен көзін сүртіп соғып тұр –
«Жеке адамға табынудың зардабын!»

Көрген емес тығырыққа тіреліп,
Іштерінен бір тіріліп, бір өліп.
Қабактарын түйіп алған қарс жауып
Қасымды да қабылдамай жіберіп...

Қашан, бірақ соған іші налыды?
Жасынға кеп жанын қашан жаныды.
«Маскүнем» ед Мұқағали кеше оған –
Акын екен..
Енді ғана таныды!

Ізгілікті ішіп-жеген көздері,
Абай айтқан: «Шошқа туар сөздері».
Нәсіл де жоқ, ұлт, халық та жоқ онда –
Өздері бар.
Тек – өздері!
Өздері!..
Жазушылар одағында жүр олар,

Айтматов «Боранында» жүр олар.
Тоқсан жолдың торабында жүр олар!

Өздері – аман. Өзгелер жок – куәлар!
Қалада да, далада да жүр олар.
О, сұмдык-ай, қайта құру қақында
Қалай-қалай қаксайды-ей, мыналар?!

Өзәзілдің әлегі енді жетті, Аға!
Кеудем толы кек-нала ғой, кек-нала!
Кеудесінде жүрек те жоқ олардың,
Шырматылған ішек-қарын бар тек қана!

Кел, Музаға қанат байлап, самғашы!
Көзіңменен көрмей тұрып нанбашы:
Дүниенің бетіндегі Қара Дақ –
Сол сұмдардың салып кеткен Таңбасы!

Жер түкірін кезін соның елесі
Төгілетін Қан іздейді келесі...
Бокқа толы ішек-қарыннан тұрады –
Ежов пенен Берияның денесі!

Зу-зу етіп төбемізден оқ ұшып,
Қайран жерің қан-майданның қонысы.
Сен жырлаған – Революция, жан аға,
Ішек-қарын мен жүректердің соғысы!

Жылан болып қастық жасар ұяға,
Қыран болып қарамайтын қияға –
Дүниенің күллі күйкі-көмеші
Айналады Анти-Поэзияға!

Өз күнәсін олар қайтып жуады?
Шежіреміз дау мен дамай, шу әлі...
Ауыздарын сүйреңдетіп арам ой
Анти-елден Анти-Сәкен туады!

Адастырып алдайтұғын не бізді?
Аңқау көңіл талай таяқ жегізді.
Абдырап қап ішек-қарынға айттық-ау
Жүрекке арнап айтатұғын лебізді?!

Саған мәңгі рақым нұры жауады,
Рухыңменен тазалатып ауаны.
«Неге ұлына жала жапты?» – деген сол –
Түсіңдегі Анненковтың сауалы –

Ізгілікті ішіп-жеген көздері –
Әзәзілдің шошқа туар сөздері –
Нала жатқан жүрегімді шаншиды.
Жала жапқан – сол сұмдардың өздері!

Сен көнбейсің жазмышына тағдырдың
Ата-жауды ақыры естен тандырдың:
Ішек-қарыннан құлан таза құтылып,
Жер бетіне Рухыңды қалдырдың!

Бірақ... бірақ – ішім дертті, Жан аға,
Қалай сені құрбан қылдық жалаға?
Неткен шерлі қасіретті Отаның!
Орақ – Балға, жүзіменен Соканың –
Жерге сеуіп ізгіліктің тұқымын
Құртсам дедің Тоғышарлық Топанын!

Одан басқа кінәң бар ма, жазығың?!
Қақсам дедің – Қазақстан қазығын!
Көнді ме оған Наданың мен Пасығың?
Абдырап-ақ кеткенің бе, Асылым?

Ордалы бір Одақ қылғың кеп еді –
Робинзонның Лашығын!
Тірі жан жоқ мойындайтын күнәні,
Көздерінде күмәнді ойлар тұнады...

Өле-өлгенше Ақиқатқа ділгірсің,
Ұстата ма, бірақ бізге білгір Сұм.

Христосты сатып кеткен Иуда
Сені дағы көрсетті ме? Кім білсін...

Сатса сатар! Қайтем қуып елесті?
Ер ісінді екшей жатар ел есті.
Халық сүйген «Сәкен» дейгін өр тұлған
Құдыретті құдайдан кем емес-ті!

Ескі тарих елесі тұр миымда,
Ессіздікті болмай ма еш тыюға?
Оңымыздан, солымыздан бір шығып
Соңымыздан қалмай қойды-ау Иуда?!

Тар жол, тайғак кешулерді не түрлі,
Бастан кешіп, ұрпақтарын жетілді.
Адамзаттың азасы бір, шаттығы,
Әзәзіл де – біреу ғана секілді!

Асқак өмір атпай қоймас таңдай-ды,
Ұрпақтарды ұрпақтарға жалғайды.
Қыран даусың қайта көктен естілді,
Біз сен үшін соттамаймыз Ешкімді...
Бірақ... Ешкім ақтала да алмайды.

Иса құсап суып бозғылт түс-өңі
Өлген жоқсың. Затың – Сұңқар құс еді.
Бар болғаны: шаршап... ұйқтап – түс көрдің.
Бірақ неткен қорқынышты түс еді!

Арайланып атты, міне, нұр таңың.
Тұғырыңа қоншы, Қызыл Сұңқарым!
Оян, Аға, оян қане, ұйқыңнан,
Енді мұндай түс көрмесін ұрпағың!

Неге үнсізсің! Тіл қатсаңшы балаң,
Бауырыңа, Сарыарқана, Далаңа!
Тәнің өліп кеткенімен, санада –
Рухың мәңгі тірі еді ғой, Жан аға?!

**«АҚЫН ЖҰМАТАЙ ЖАҚЫПБАЕВ» АТТЫ
МОНОГРАФИЯҒА ҚОСЫМША**

I

Ақын Жұматай мен ару Ләйлә Сарноқайда дүбірлі той үстінде жолығып қалыпты деседі жұрт. Айтуларына карағанда бұл өзі бертінде болған оқиға. Ақындар айтысының абыройы аспандап тұрған кез болса керек, өйткені жұрт ақын мен арудың ақтық жүздесуінде мынадай айтыс болған десіп жүр.

ЛӘЙЛӘ:

Жалған-ай,
Қанатымның ұша-ұша талғаны-ай!

Ақындар да шалымды жұрт айлаға,
Періште деп жүрген оны қай дана?
Сылқымым-ай, үйленіп ап Зәйдаға,
Өлең жазып жүрсін бе әлі Ләйләға?

ЖҰМАТАЙ:

Айтатұғын сөз көп еді ойымда,
Көп өтініш кетер болды-ау мойында.
Сен – Сара боп, мен – Біржан боп кездестік,
Әттен, мынау Сарноқайдың бойында.

Тәңірім-ай, айтса болып тұрғаны –
Жүрегімді аттай солықтырғаны.
Мен – Жұматай, сен – Ләйлә боп жүргенде,
Жолықтырса – қалай жолықтырмады?!
Жалған-ай!
Қанатымның ұша-ұша талғаны-ай!

ЛӘЙЛӘ:

Жалған-ай!
Тағдырымның бұ да басқа салғаны-ай?
Біржан болып іздеп пе едің Сараны?
Кеңістікте кездесер жер бар әлі:

Мен де сенше Аспан жаққа ұшам ба?
Маған да бір қанат бітіп барады...

ЖҰМАТАЙ:

Жалған-ай!
Қанатымның ұша-ұша талғаны-ай?

Қолына елдің тигені де – өзіне,
Тіршілігі, күйбеңі де – өзіне!
Кенежирен жұлдызға ұқсап аққанда
Дүниеден түк түспейді көзіме.

Өнімдегі түссің деп ем – нандың ба
Қанатты аққу құссын деп ем –
Нандың ба?!
Аспанға ұшсаң, Сарноқайың бұлдырап
Ноқат болып жатпас па еді алдында?

Муза құсым, көздерінен жас тамған
Мені әкетті... бас айналды сасқаннан.
Ел, бекетке... мемлекетке, бәріне
Аң-таң қалып жүрмін Аспаннан!

Таңғажайып әлем ғой бұл түстен де,
Айналасың күшті елден де күшті елге.
Анда-санда жерге қайтқым келеді
Алабұртып сен көзіме түскенде...

II

Көңілімді көптен тескен бір арман,
Көз жасымды шыңыраудан шығарған.
Анда-санда даусыңды естіп тұрайын,
Өңшен алтын дыбыстардан құралған.
Жұматай.
Сарноқайда жаз бойы қар жатады,
Неге тағдыр адамды зарлатады.
Зайда.

Қазақ кенде болмағанмен ақынға,
Түптеп келсен, түбі түркі затында –
Алатауда аңыз көшіп жүр бүгін
Бір үйдегі екі шәйір хақында.

Басқа ұлыстың үні өктем боп ұлтында,
Тұрған кезде талшық мұн боп құлқынға.
Сарноқайдың тұлпарларын жырлады,
Атомдар мен моторлардын жұртында.
Қандай-қандай ақын туған жұртымда!

Алтыннан жел есетұғын айдары,
Алашымдай асқак болу қайда әлі:
Екі ақыны жырлады да бір үйде,
Бір бұтақта егіз бұлбұл сайрады.

Ақындарға адамзаттан кешірім,
Сұлулыққа ғашық болса несі мін?
Сұлулыққа ғашық болып екеуі
Ләйлә ару деп қойды оның есімін.

Жеті өзенге құйып кейде тасып кеп,
Жерден құс боп кетіпті ұшып, асып көк,
Біреуі еркек, біреуі әйел болса да
Өксіп өтті Ләйлә аруға ғашық боп.

Қонған бұтақ кем болмай-ақ тақтан да,
Сайрайды-ай кеп бірге оянып ақ таңда.
Тыңдапты ұйып үнін Алаш – анасы
Балалары ұйқысырап жатқанда.

Ләйләні іздеп, кеңістікте ойы ағып,
Омырауы көз жасына боянып...
Арғы жағын енді айтпай-ақ қоялық.
...Таңқалады естісе сол әуенді, –
Біздің әулет ұйқысынан оянып!
Арғы жағын енді айтпай-ақ қоялық.

Біз байғұстың суретін жұрт көкке ілсе,
Ғұмыр бойы түспейтінін білмей ме?
Жұматай.

Жұматай дәліздің алдындағы айна алдында
тұр екен.
– Келші қасыма, – деген қоңыр үні құлағымда.

– Объективке қарасаң да, айнаға қарасаң да
бәрібір емес пе. Тұу, әдемі екенбіз ғой...
Ол маң-маң басып шығып бара жатты.
Қайда бара жатқанын айтқан жоқ.

От құйғандай екі көзі ұшқындап,
Буырқанған бір мұңды ойы іш тырнап,
Жұма-ағам тұр айна алдында күлімдеп,
Өзін-дағы,
Өзгені де мысқылдап.

Жан-жағымнан күдікті ойлар қамап кіл,
Мен де келем адымымды санап бір:
Екі Ләйлә ғашық болған бір кезде
Екі жігіт
Екеумізге
Қарап тұр!

Қылжағы ма, шыны ма, әлде оны әлі
Білмеймін мен...
Көзі нұрға толады:
– Тұу, әдемі екенбіз ғой... Бізге енді
Суретіңе түспеуге де болады!
От құйғандай екі көзі ұшқындап,
Буырқанған бір мұңды ойы іш тырнап
Маң-маң басып шығып бара жатты ағам,
Өзін-дағы,
Өзгені де мысқылдап.

...Дүбір болса жүретұғын шетінде,
Бұлбұл болып сайрап берген не тілде, –
Өлгеннен соң Жұматайдың суреті
Күліп тұрды газеттердің бетінде.

О, Жұматай!
Жер қойыны салқын, ә?!
Қайда кеттің мені тастап артыңа?
Бір құтылып
Құлдығынан
Тобырдың,
Боздағым-ай, жеттің бе эзер халқыңа?!
О, Жұмаға!
Жер қойыны салқын, ә?!

Музаң – үнсіз, Ләйлә аруын жоқтаған,
Көбейіп тұр күнкіл-шүңкіл оттаған:
Күнделікті газеттердің бетін де
Парактауға коркатуғын боп барам.

Күнді айналған Жер оранып тасқыңға,
Ғалам жатыр –
Қасіретті һас тұлға –
Ақындарды абақтыға қамаған
Сталиннің
Суреттері
Астында –
Жатыр ғалам!
Қияметтік сапары –
Ажалымен бірге шыққан атағы –
Кок базарда,
Қазыналық билетке
Ол –
Сенің де
Суретінді
Сатады!!!

Өзің кеше әлділеген бөпе ғып,

Өмір көші өртке түсті от өріп,
Бұл тобырда иман бар ма,
Шығатын –
Берияны
Төбесіне
Көтеріп?!

Күнді айналған Жер оранып тасқынға,
Жатыр Ғалам –
Қасіретті һас тұлға –
Акындарды абақтыға қамаған
Сталиннің
Суреттері астында...

IV

Дүниенің қызығына, ойынына,
Бір түкіріп, бұрнақ салып мойныма, –
Кетер едім бір пендені көзге ілмей,
Көзге ілмеуге тағдыр мені қойды ма?!
Жұматай.
Күйкіден қашты ала ат-тонын,
Жүрді де қым-қиғаш жолдармен.
Тұғырға керегі жоқ-ты оның,
Тұлпарға қажеті болғанмен.

Ол елден өзгені ерек-ті,
Жымиған кезі тұр нұр-танда.
Жұматай атбегі керек-ті
Кенежирен секілді тұлпарға.
Туды ол қатығез ғасырда.
Адам – құл! Болардай – ғалам тұл.
Данышпан жүргенін қасында
Дарынсыз сезбейтін заман бұл.

Түркіге тән асау долы қан
Бір маза бермесін сол ұқты.
Қара күш – қорықса қолынан,

Дәлдүріш
Жырынан
Қорықты.

Сүйінді –
Көзінің жасымен,
Кеудесін керемет жыр қысып.
Күйінді –
Бекзада басымен
Бейшара пендемен бірге ішіп...

Біз тудық,
Сусыны у болып,
Топан су толғанда тоғанға:
Адамның милары су болып,
Жүрегі тас болған қоғамда.

Мұсылман кәпірге шоқынып,
Тексіздік төбеден қарады.
Құл-құтан таққа кеп отырып,
Ханзада қаңғырып барады.
Тұғырың – тұлпарға бергісіз!
Арғымақ ат қайда кекілді?!
Құдай – кім?
Құлын – кім?
Белгісіз!
Дарынсыз – данышпан секілді!
Арамза – қағынған төсегі,
Алашта ақынға өш еді.
Күл-көмеш болды да көсемі,
Өршіді орт – қатын өсегі.
Ол көрді біз көрген сан қыртты,
Қотыраш құм шашып көзіне.
Алашқа керексіз жәндікті
Алла да
Алмайды
Өзіне!

Қош, соңғы серісі ғаламның!
...Көзге – нұр, көмейде – үн күлген,
Алашка керек сол Адамның
Аллаға
Керегін
Кім білген?!

V

Ана жақта банк, парк, баспа бар,
ерен үн бар елтөбелер жасқанар.
Мына жақта жаман дүкен, көк арақ.
барак, үйлер бар және бір Жас Марал.
Жұматай.
Бауырым, келші...
Кенежиренмен шабайық.
Сен жақта не бар,
Мен жақта не бар, санайық,

Арғымакпенен кетейік шауып, алға
Асып,
Адамдар қалсын,
Замандар қалсын шаң басып.
Мен жақта Күн бар,
Сен жақта Түн бар, –
Арбасып, –
Кезек пен кезек тұрады – дейді –
Алмасып.
Дүние – кезек.
Дүбірлеп жатыр тасқында.
Қай жақта қалдым қара түнектен қаштым да?
Сен жақта не бар?
Мен жақта Күн бар – нас тұлға,
Жарық пен түнек арбасып жатыр астында.

Мен жақта – банк,
Жоқ оның маған құны түк.
Қарайды бірақ қабағын неге суытып?

Қасқыр – замана ішек-қарындарын
Ұлытып,
Жүрегі барын барады пенде ұмытып!
Қанбазар – қалың,
Ғаламды жатыр сатып ап,
Музалар қалды...
Биржалар кетті қатынап!
Қан саулап кетті зұлымдық шықпай жатып ап,
Алшаңдап кетті Абайды ұқпайтын ақымақ.

Бұл жақта кім бар?
Көрдің ғой көзбен тәуірін?
Келдің ғой... келіп көтердің жүгін ауырын.
Біз жақтың көрген жауынын, зілін, дауылын...
Сен жақта Мағжан,
Қасымдар бар ғой, бауырым...
Айтсаңшы, бауырым, кеуденде
Мендей шер жок па?
Ғаламда Жоңғар Алатауындай жер жок па?
Білемін, нә, ес-дертің сенің – ел жақта,
Махамбет – сенде,
Ықылас қалды – мен жақта.

Сен жақта қалай?
Бұл жақта көкте Күн күлген.
Оятып таңы, қажытып түн көз ілдірген.
Жарық пен Түнек айкасып бәрін
Бүлдірген...
Күндердің күні қайсысы жеңбек?
Кім білген...
Мен жақта әлі қантөгіс – Сенат Алаңы,
Қаланы қосты өзіне, бүкіл даланы.
Әбіді өлтірген Қабылдың қанды балағы,
Сабады бауырын, Алашын итіпе талады...

Мен барам Саған. Олар да Саған барады.

«ҚЫЗЫЛАРАЙ» КОЛХОЗЫНЫҢ БАЛАСЫ

«Берейін өмірімнен өлең жасап»

Қасым.

«Осынау әсем жігіт мен едім деп

Айқайлап айтқым келді біреулерге...»

Тұманбай.

1950...

Шыққан тоз-тозы

Соғыс келіп айпап-жайпап өткенде,

Арқадағы «Қызыларай» колхозы

Көзін ашып келе жатқан көктемде...

Түстім Жерге!

Туа салып шыңғырдым!

Көзімді ілсем көрем соны түсімде:

Біткеніне бес жыл болған қырғынның

Бізғары бар жүрегімнің ішінде!

Мен туғанда өлкемізде таң екен.

Қазағының ырымына еліктеп, –

Серік болсын деп өзіне жан әкем

Есімімді қойған екен «Серік» – деп.

Серік болдым.

Ал, мен осы қандаймын?

Жұрт біле ме мына мендей серіні,

Күйкентайға серік бола алмаймын,

Менің атым – Ақсұңқардың Серігі!

Жүріп келем.

Өр – ойларым, өр – сезім.

Отсыз өмір кешу ойға сыя ма?

Қырандарға серік болып көрші өзің:

Сенің көзің өле-өлгенше қияда!

Жаным шығып, жанарымды жауып қан

Сан құлағам.

Кеудем толы құсаға.

Қыран кейде төмен ұшқан тауықтан,

Тауық, бірақ қыран құсап ұша ма?!

Көкірегімде алай-түлей жүр ағын,

Сыртқа шығып сайрай алмай отты үнмен

Сұрағым бар?

Сұрағым бар?

Сұрағым...

Жартысына жауап алған жоқпын мен.

«Құдай – жалғыз» дейді рас па?

Таң қалам.

Мен түсіндім көктен жерге түстім де –

Бауырларын жылан – соғыс жалмаған,

Жалғыз еді әкем жердің үстінде!

«Бауырымдап...» жылаушы еді.

Ал бізді

Аймалайтын ақ пейілмен не түрлі

Құдайға да қол болмаған жалғыздық

Оған-дағы жараспайтын секілді...

Шерін оның қалай шертіп таусармын?

Көз алдымда Зауал заман оғы ұшқан.

Мен – өксікпін.

Көз жасымын сол шалдың.

Жарықшакпын –

Қалып қойған соғыстан!

Атыламын!

Жок шыдайтын дәрменім,

Сойқан соғыс қазына ашар қай елге?

Бейбітшілік дейтін інім бар менің,

Үйленсе екен Шаттық дейтін әйелге!

Бакыт кілті – балғалар мен күректер,
Соксын солар Құлыптаска – Құлып-Тас.
Соғыс!

Сені ұмытса да жүректер
Мүтедектің тізелері ұмытпас!

Мұрыныңа ілмейсің бе мұны түк,
Неге маған карап тұрсың тесіле?!
Әлем күллі гүл-дәуренін ұмытып...
Сені ғана сақтап қалған есіне!

Токта, сайтан!
Сақылдама, сайқалым!
Әлі өшкен жоқ кесапат пен кесірің:
Мен тек саған құрдасымды айтайын,
Білмейтұғын әкесінің есімін...

Сен жараттың балаларды әкесіз!
Қалай таптың қасиетсіз, некесіз!
Жүрмесе де жерде жүрелеп тегі
Олар-дағы – Соғыс Мүтедектері!
Өрім едік.
Өстік.
Қаттық.
Бекіндік.
Қол бұлғайды жыр елінің даласы.
Өмірдегі жесірлік пен жетімдік, –
Өлеңімнің Анасы һәм Баласы!

О, Аналар!
Ақындардың Анасы!
Сенің ұлы рухыңа болдык таң,
Ақын деген – Махаббаттың Баласы!
Фашист «ақын» жоқ ғаламда – сондықтан!

Есенинше Ару анам қақында
Жаза алмадым жарқын жыр бір жапырақ.

Менен өткен дарынсыз жоқ ақында
Жоқ және де менен өткен ақымақ!

Бір Музадан жоқ басқа ойы, мұңы түк
Пенде болдым, Пегасымды ерттедім.
Семьяның қаракетін ұмытып,
Жер-ұяның әрекетін зерттедім.

Күлген аз ба мендей саппаз сабазға?
Кештім терең теңіздерін сияның.
Бөлмем толы қағаз еді.
Қағазда –
Жанып жатса менің бала қиялым!

Неше түрлі поэмалар болды... есте,
Жаза бердім шабыт – мұхит лақылдап.
Жыртып көбін салдым отқа.
Сол пеште
Жатты менің балалығым лапылдап!

Өмір – алда.
Өкінемін несіне?
Ол – қураған бұл-бұл бағым мәуелі.
Балалықты түсірерде есіме
Сол бір өртті елестетем әуелі!

Адамзатқа өлендетіп сонда жазған хатымды ап,
Ойға түсем, нанбасаңдар көр келіп.
Он үшімде қалай жансам лапылдап,
Отызда да келем солай өртеніп!

Кітап көрдім көз қуантар көлемі,
Сонан қандай қуат алды жоқшылар?
Адамзатқа түк айтпайтын өлеңі
Ақындардан өткен сорлы жоқ шығар!

Көкірегімде көк нөсерлі үн жаңғырып,
Ұйықтаушы едім таң сыз беріп атарда.

Ошағымды Анашыма қалдырып...
Отанымды іздеп шықтым – сапарға.

Тұңғышы едім.
Анам сонда қалжырап:
– Абай болшы! Алдында көп сын әлі.
Отаныңа барам десең – бар! Бірақ
Ошағыңды ұмытпа! – деп жылады.

Жүгіре кеп жөнеліп ем дабдырап,
Күнді көрдім көздерімді ашқанда –
Ақжарықтан шыға салып абдырап,
Аң-таң қалып қарағанда аспанға!

Ұшып кеттім.
Бір дәм татып шараптан,
Қашан жетем? Көзіме жас іркілді.
Отан тұрды Абай құсап қарап пан.
Анам құсап мейірленіп бір түрлі.

Қаңқу сөзден қалдым кейде тұншығып,
Желмая-жыр қалай бірақ желмейді.
Кейбіреулер өз баласын қырсығып,
Отанына жібергісі келмейді.

Олар, мейлі, Бекежанша сенделер –
Қособада...

Жетер жерге жетем ғой.
Ошағынан аспайтұғын пенделер
Отанды да қызғанады екен ғой!

Абай атам көз алдыма елестеп,
Бетпе-бет кеп Майбасармен жолықтым.
Сарыарқада халық қана емес тек –
Тұрғындар да тұрады екен – соны ұқтым!

Халық мені шабытына бөледі,
Тұрғындар да өзінше ойын топшылар

Адамзатқа түк айтпайтын өлеңі
Ақындардан өткен сорлы жоқ шығар!

Ана тілім айналды да антыма,
Өлең деген бөбекпенен тел өстім.
Халқым барда, антым барда халқыма
Тұрғындарды көзіме ілген емеспін!

Жоқ ерлігім...
Қорқақтыққа күйгенмін,
Өлеңімде менің осы шерлі үнім.
Отыз жаста сүйгеніме үйлендім,
Осы шығар болса егер бір ерлігім.

Кешіре ме сұлулықтың әлемі,
Түсіне ме, шіркін, соның себебін?
Жетісуда жеті-ақ аққу бар еді
Соның бірін ұрлап алған мен едім...

Ұстап алып қама торға сал-дағы.
Бой тасалап қашатұғын пенде емен.
Аты-шулы ақын болмасам-дағы
Аты-шулы Ұрлықшымын мен деген!

О, Жетісу!
Асқақ кара сен елге!
Тас – камалым, жеңе алмайды сені ешкім.
Алты күйеу батыр болса егер де,
Кенже күйеу – мен де қорқақ емеспін!

Қайнап жатыр қан-тамырым тереңде.
О, Жетісу!
Тәж так сұлу өнерден!
Алты күйеу ақын болса егерде,
Мен де ақынмын. Атың шығар өлеңмен!
Жырлай берем Сұлулықты қаталап,
Керек емес көз алдайтын бөзіңіз.

Адамзатты қосатұғын – махаббат,
Айыратын – мына біздің өзіміз!

Ғасыр көші!
Болашаққа тартыңыз!
Жан сауғалап құрып кету – саған жат!
Махаббаттан жаратылған – халқымыз!
Махаббаттан жаратылған – Адамзат!

Жер үстінде болған талай қырғындар
Көрдім таңды, түн азабын кештің де.
Неменеден жаралды екен тұрғындар?
Білсем де іштей... Айтпан бірақ ешкімге!

Махаббат – бір ұлан асыр дария
Жүзіп кеттім, жүз толқынын кештім де.
Отызымда кездеспесе Ғалия
Алпыста да үйленбес ем ешкімге!

Осындаймын!
Көзбен көрмей кім сенер?
Осындаймын өмірде һәм өңірде
Пенде біткен аяғымен жүрсе егер,
Жүрегіммен
Жүремін мен
Өмірде!
Тіршілікте қалған кез көп мәңгіріп.
Көлеңкесін көздегем жоқ саяның.
Жүрегіммен жүремін мен мәңгілік
Аксақ болып қалса-дағы аяғым!

Дос көп менде: Акселеуім... Дәуітім...
Қолымды ұстар алдымнан сан ел шығып.
Меніменен дос болмаса әлі кім –
Өлеңімді жіберермін елші ғып.

Еліктедім көп акынға, бүгінде
Жүрген жай бар өз ойымды ән қылып,

Бәрі кетті... жүрегімнің түбінде,
Алатаудай Абай қалды мәңгілік!

Сүйдім Күнді.
Оның нұры – жырымда.
Жетегінде кеттім бір пәк ойлардың.
Отыз жаста әке болып бір ұлға
«Рауан» деп Күннің атын қойғанмын!

Не бітірдім, не жаулады еркімді?
Көз ілеспей аспанымда шапты Ай, Күн.
Мен де айналдым айналғанда Жер Күнді.
Енді қанша айналамын!
Айтпаймын!

Айтпан, босқа қозғамашы дертімді.
Басқа күдік... басқа сұмдық ойымда:
«Енді қанша айналады Жер Күнді?!» –
Деген сауал ендіктердің бойында –
Шыңғырып жүр!

Үні – ащы!
Ал, тыңда,
Жүрегімде жүйке жейтін жүр ағын.
Мен кетермін. Мен кеткенде артымда
Қалсын осы қасиетті сұрағым!

Сол сауалға жауап бермеу – асылық
Не дер екен зиялылар тақтасы:
Қарсы алдымда жатты айқара ашылып
Университет, институттар қақпасы.

Қарсы алды олар мені арманшыл кісі деп.
Қалар ма едім сол қамалда бекініп?
Кенет Пегас қоя берді кісінеп!
Атып шықты ауласынан секіріп!

Атып шықтым!
Бір жалт карап шыраққа,
Өмір – тәтті. Сүйем бірақ өленді.
Қанат бітіп, сонда Муза пыраққа,
Мені сонау аспанға ала жөнелді.

Көзде – жасым, дидарға ойлы түсті рең.
Ұштым теңіз... балықтардың үстімен.
Залптардың,
Тамұқтардың үстімен,
Табыттардың,
Халықтардың үстімен!

Қайран анам түсті есіме қалжырап,
Тәңірінен маған медет сұраған.
«Отаныңа барам десең – бар! Бірақ
Ошағыңды ұмытпа!» – деп жылаған.
Тәте!
Ұлыңның сағым болды сел әні,
Кеудесінен кеңістікке құя алмай.
Отаныма жеткен жөкпын мен әлі.
Ошағыма не деп барам ұялмай?

Туған күнім түсті есіме – таң екен,
Қазағының ырымына еліктеп, –
Серік болсын деп өзіне жан әкем,
Есімімді қойған екен «Серік» – деп.

Саф алтындай ойлар келді санама
Әкем – марқұм... Мүмкін, ол да өкпелі?
Өкінемін әкем түгіл, анама
Әлі күнге серік болғам жоқ тегі.

Көкірегімді кернегенде нала, кек,
Көз алдыма қасиетті анам кеп –
Жаутаңдайды жасқа толы көзімен,
«Неге сонша жүдеп кеттің, балам?» – деп.

«Мен жок кезде ренжітті сені кім?
Қанаттарың қайда – Бейбіт, Берігің?! –
Деп сұрайды әкем кіріп түсіме –
Неге сонша жүдеп кеттің, Серігім?!»

Сонда асқақ жауап берем мен тұрып,
Сағынышты сабырлы ойға жеңдіріп.
«Ібілістен күнде таяқ жеймін мен
Періштеге серік болам деп жүріп!»
Өлеңдерім айтсын соны сендіріп.

Мазмұны

Қараорман.....	3
Ақсұңқар, сен де құссың, мен де құспын... ..	4
Науа-ананың босануы. (Қазақи нұсқа)	320
Клеопатра	348
Сәкен Сейфуллин. (Түс)	352
«Ақын Жұматай Жакыпбаев» атты монографияға қосымша	364
«Қызыларай» колхозының баласы	373

*«Ел-шежіре» қайырымдылық қоры» қоғамдық қорының
президенті Дидрахмет Әшімханұлы*

Серік АКСҰҢҚАРҰЛЫ

ҚАРАОРМАН

Өлеңдер

Редакторы *Қанат Әбілқайыр*
Техникалық редакторы *Ниязбай Оразымбет*
Көркемдеуші редакторы *Жамила Айдос*
Компьютерде беттеген *Ермек Қабыланбекұлы*

ИБ № 113

Теруге 13.04.2012 ж. берілді. Басуға 17.07.2012 ж. қол қойылды.

Пішімі 84x108¹/₃₂. Қаріп түрі «Times New Roman».

Басылымы офсеттік. Шартты баспа табағы 20.

Таралымы 2000 дана. Тапсырыс № 46.

«Ел-шежіре» қоғамдық қоры. 050009. Алматы қаласы.

Абай даңғ. 143, 517-бөлме

Тапсырыс берушінің файлдарынан
"Жедел басу баспаханасы" ЖШС-де басылды.
050063, Алматы қаласы, Яссауи көшесі, 16

ISBN 978-601-7317-19-5

9 786017 317195